Hz. Muhammed'in Hayatı

محمد صلى الله عليه وسلم

Prof. Dr. Casim Avcı
Mevlâna İdris

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİB YAYINLARI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1286
Çocuk Kitapları: 302

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih Kurt

Yayın Koordinatörü
Dr. Faruk Görgülü

Proje
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Editör
Prof. Dr. Ali Erbaş
Zeynep Ulviye Özkan

Baskı Takip
İsmail Derin

Kapak Tasarım
Ali Çınkı

Grafik Tasarım
indosa

Baskı
Başak Matb. ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
Tel: (0312) 397 16 17

8. Baskı, Ankara 2019

2019-06-Y-0003-1286
ISBN 978-975-19-6627-8
Sertifika No: 12931

Eser İnceleme Komisyonu Kararı
11.08.2016/14

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94 Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: (0 312) 295 71 53 - 295 71 56 Faks: (0 312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

Ünite 1

Ünite 2

Ünite 3

Ünite 4

Ünite 5

Ünite 1

Peygamberliği Öncesinde Efendimiz

Peygamber Efendimizin Doğduğu Ortam

Peygamber Efendimiz 571 yılında, Arap Yarımadası'nın batısındaki Hicaz bölgesinde yer alan Mekke'de doğdu.

Çocukluğunu ve gençliğini burada geçirdi. Kırk yaşında kendisine peygamberlik verildikten sonra on üç yıl daha Mekke'de kaldı ve insanlara İslam dinini tebliğ etti. 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etti. Ömrünün son on yılını Medine'de geçirdikten sonra 632 yılında altmış üç yaşında iken burada vefat etti. Bu bakımdan peygamberimizin hayatına geçmeden önce onun doğup büyüdüğü çevreyi kısaca tanımak gerekir.

Arap Yarımadası Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesişme noktasında yer alır. Yarımadanın batısındaki Hicaz bölgesinin en önemli şehirleri Mekke, Medine ve Taif'tir. Mekke şehri, dinî ve ticarî bir merkez olarak öne çıkmıştı. Çünkü Hz. İbrahim zamanından beri kutsal bir yapı olan Kâbe, Mekke'de bulunuyordu. Yılın belirli zamanlarında kurulan ticaret fuarları da Mekke'nin önemini artıran başka bir özellikti.

Arap Yarımadası'nda düzenli bir devlet yapısı yoktu. Araplar, kabile denilen topluluklar hâlinde yaşıyordu. Kabile üyeleri birbiriyle çok sıkı bir akrabalık bağı ile bağlıydı. Aynı soydan olma esası ve anlayışı üzerinde yükselen dayanışma duygusu, diğer her türlü bağlılık çeşitlerinin üstünde kabul edilirdi.

Herhangi bir kabile üyesi, bir saldırıya uğradığında kabilesini yardıma çağırır, kabile üyeleri de onun haklı olup olmadığına bakmadan yardıma koşar ve saldıran tarafa karşılık vermeye, intikam almaya çalışırdı.

Her kabileyi cömert, cesur ve birleştirici özellikleri olmasına dikkat edilen bir başkan yönetirdi.

Reis, şeyh ya da seyyid adı verilen kabile yöneticileri savaşlarda özel olarak korunurdu. Bir kabile reisinin öldürülmesi büyük bir felaket kabul edilir ve sonu gelmeyen savaşlara yol açardı. Zaten herhangi bir kabileden biri öldürülse bile "kan davası" başlar, katil öldürülünceye kadar, o kabile rahat etmez ve kendilerini lekeli kabul ederlerdi. "Kan ancak kanla temizlenir" sözü bütün kabileler için değişmez bir ilke ve yasa gibiydi.

Kan davaları otlak, su kaynağı, hayvan sürüleri veya başka bir sebepten her an çıkabilir ve bazen yıllarca sürebilirdi. Kabilelerin yaptığı savaşlar çok önemli görüldüğünden, bunlarla ilgili anlatımlar nesilden nesile aktarılır, böylece bir tür kabile tarihi oluşurdu. Her kabilenin özel sancağı vardı ve bu sancağın savaşlarda cesur kimselerce taşınmasına ve yere düşmemesine önem verilirdi.

Savaşlar için özel bir mevsim veya zaman beklenmez, savaş her an gerçekleşebilirdi. Yalnızca "Haram Aylar" adı verilen dört ayda (Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb) savaşmazlardı. Bu bir kuraldı. Ama bu kurala rağmen savaş yapılırsa, bu savaşlara da "Ficâr Savaşı" denirdi.

Arap toplumunda göçebe ve yerleşik hayat düzeninin ikisi de hâkimdi. Bazı kabileler develeriyle birlikte konup göçerek çöl ve vahalardaki çadırlarında yaşardı. Bunlara bedevi denirdi. Bazı kabileler ise köy ya da şehirlerdeki kerpiç evlerinde yaşarlar, bunlara da hadarî denirdi. Her iki toplumsal yapının da özel bir yaşama kültürü oluşmuştu. Çöl ve çöl yaşamı, tabiat derinliğinin ve özgürlüğün ülkesi kabul edilirdi.

Şairler, bir kabilenin övünç kaynağı idi. Çünkü Araplar şiire ve edebiyata çok değer verirdi.

Kabileler arasında savaşlar eksik olmadığı gibi zaman zaman çeşitli anlaşma ve birleşmeler de olurdu. Bazen güçlü bir kabilenin zayıf bir kabileye saldırıp mallarını yağmaladığı görülür, kimse buna şaşırmazdı.

Şairler, bir kabilenin övünç kaynağı idi. Çünkü Araplar şiire ve edebiyata çok değer verir; sözle, şiirle ustaca yapılan saldırı ya da savunmalar, gerçek savaşlar gibi heyecan uyandırır; dilden dile, kulaktan kulağa yayılarak ezberlenirdi.

Kabile üyelerinden biri, kural ve geleneklerin dışına çıkarsa uyarılır, devam ederse cezalandırılarak kabile dışına itilirdi. Bu kimse ayrıca hac ve fuar dönemlerinde ilan edilerek itibarsızlaştırılır ve yalnızlığa mahkûm edilirdi.

O dönem Arap toplumundaki insanlar, kişisel özgürlük bakımından üç sınıfa ayrılırdı: Hürler, mevâlîler ve köleler. Köle ya da cariye olan insanlar herhangi bir eşya gibi alınıp satılabilirdi. Bir köle, kendisini kim satın alırsa, ona kesin itaatle yükümlüydü. Eğer bir köle günün birinde azat edilir ve serbest bırakılırsa ona mevâlî denirdi. Ama mevâlîler de, hür insanların tüm haklarına sahip olamaz; örneğin hür insanlarla evlenemezdi.

Aile, ana yapı olan kabilenin yanında ikincil bir öneme sahipti. Kabile, herkesin asıl ve büyük ailesi gibiydi. Bir erkeğin çok sayıda kadınla evlenmesi son derece normal kabul edilirdi. Kadınların hakları erkeklere göre nerdeyse yok gibiydi. Erkek çocukları geleceğin bir savaşçı adayı olarak övünç vesilesi kabul edilirken, kız çocukları sevilmez, hatta utanç sebebi görülürdü. Bazılarının daha da ileri giderek kız çocuklarını diri diri toprağa gömme vahşetini işlediği olurdu. İslam geldikten sonra Kur'an-ı Kerim ayetleri bu ayırımı kesin bir dille kınayıp yasaklamış ve bunun büyük bir suç, büyük bir günah olduğu açıkça belirtilmiştir.

Tarım için uygun toprağı olmayan Mekke, Arap Yarımadası'nın ana ticaret yolu olan Yemen-Suriye yolu üzerinde önemli bir ticaret merkeziydi. Genellikle hac mevsimi ve savaşın

yasak olduğu aylarda kurulan büyük ticaret fuarları ekonomik ve sosyal açıdan çok canlı geçerdi. Uluslararası niteliği de bulunan bu fuarların en ünlülerinden biri Ukaz Fuarı idi.

Ukaz Fuarı, her milletten tüccarların katıldığı büyük bir fuardı. Burada sadece alışveriş yapılmaz, kabileler ve milletler arasında çeşitli anlaşmalar yapılır, bazı ihtilaflar çözüme bağlanırdı. Ayrıca bu fuarın bir edebiyat kongresi gibi işlevi vardı. Şairler burada birbirine meydan okumak amacıyla şiirler söyler, en beğenilen şiirler Kâbe duvarına asılırdı. Peygamber Efendimiz, peygamberliğinden önce bu fuara katılmış ve Kuss b. Sâide el-İyâdî'nin Allah'ın birliğini (Tevhid) vurgulayan ve yakında bir peygamber geleceğini belirten meşhur konuşmasını dinlemişti. O, peygamber olduktan sonra bu fuara yine gelmiş ve insanlarla görüşüp onları İslam'a davet etmiştir.

İslam öncesinde Arap Yarımadası'nda değişik inançlar vardı. Başlangıçta Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in öğrettiği tevhid, yani tek Allah inancı vardı. Kâbe bu inancın simgesi idi. Tarihsel süreç içerisinde bölgede Yahudilik, Hristiyanlık, Mecusîlik, Sabiîlik ve Putperestlik gibi inançlar görüldü. Bu inançların her biri yarımadanın farklı bölgelerinde güç kazanmıştı.

Bunların dışında Hz. İbrahim'in dinini yaşatmak isteyen ve Hanif olarak anılan, tek Allah'a inanan insanlar vardı. Bu inanç sahipleri, Yahudi ve Hristiyanlıktan uzak oldukları gibi putperest de değillerdi. Ayrıca putperest anlayışla da mücadele içindeydiler. Ama bunların bir birliği yoktu. Okuryazar kimselerdi ve kendi başlarına, bireysel yaşarlardı. İçlerinden bazıları İbranice ve Süryanice dillerini bilirdi. Bir ibadet biçimleri bulunmuyordu.

Putperestlik ise İslam öncesinde Arap Yarımadası'nda en yaygın inanç hâline gelmişti. Tek olan Allah'a ibadet etmek bırakılmıştı. Araplar, insan eliyle yapılan ve kutsal kabul edilen çeşitli cansız putlar yanında taş, ağaç gibi şeylere tapmaya başlamışlardı. Putperestlik bölgeye dışarıdan sokulmuştu ama kısa sürede yayılmış ve içinde put bulunan tapınaklar yapılmaya başlanmıştı.

Kur'an-ı Kerim, daha sonra putperestleri "müşrik" (Allah'a ortak koşan) olarak isimlendirmiştir. Puta tapıcıların putları çok çeşitliydi. Bazı putlar sadece bazı kabilelere özeldi, bazı putlar ise bütün müşrikler tarafından kutsal kabul ediliyordu. Mesela Lat, Menat ve Uzza isimindeki putlar, bütün müşrik Araplarca kutsal kabul ediliyordu. Bazı bölgelerde at, aslan, kadın şeklinde putlar bulunuyordu.

Bunun dışında Kâbe'nin içi ve çevresi de putlarla doldurulmuştu. Sayısı 360 olan bu putların en büyüğü Hubel adını taşıyordu. Hubel, kırmızı akikten insan biçiminde yapılmış bir puttu ve Kâbe'ye Suriye tarafından getirilmişti.

Müşrik Araplar putlara çeşitli biçimlerde tapıyordu. Putların önünde dua, secde ve tavaf ediyorlar, ayrıca adak adıyor ve kurban kesiyorlardı. Bazen de putların önünde duran fal oklarını çekerek, herhangi bir işleri için niyetleri doğrultusunda karar alırlardı. Ama bazen niyetlerine göre fal oku çıkmadığında kızıp, putlara hakaret edenlere de rastlanırdı. Hatta helvadan yaptıkları puta tapan, ama acıkınca onu yiyen kimseler de bulunuyordu.

Toplumda, bazı yıldızları kutsal kabul edenler yanında, cinlere tapan putperest Araplar da vardı. Aslında puta tapan Araplar, bütün putların dışında Allah'ı tanıyor ve O'na özel bir değer veriyor, O'nun adına yemin ediyorlardı. Ama aynı zamanda, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu düşünüyor, ayrıca ölümden sonraki sonsuz ahiret hayatına ve yaptıklarından hesaba çekileceklerine inanmıyorlardı. Putlara tapanların temel istekleri bu dünyaya yönelik kazanç, sağlık, savaşta zafer kazanmak, yolculuğun iyi geçmesi, erkek çocuk sahibi olmak gibi dileklerdi.

Putperest Araplar, Allah'ı kabul ediyor, ama O'ndan başka şeylere taparak O'na ortak koşuyorlardı.

Putperest Araplar, Allah'ı kabul ediyor, ama O'ndan başka şeylere taparak O'na ortak koşuyorlardı. Başlarına kötü bir şey geldiğinde Allah'a dua ediyorlar, ama sıkıntıları geçince O'nu tekrar unutuyorlardı.

Arap Yarımadası'ndaki toplumsal yapıda çeşitli inançlar vardı. Ama baskın olan tek şey, kimsenin kendini güvende hissedememesi idi. Her toplumda var olan adalet, cömertlik, iyilik, doğruluk gibi değerler bu toplumda da biliniyordu. Yoksullara yardım elini uzatan insanlar burada da vardı. Ama toplumun genelinde kan davaları, yağmacılık, içki, kumar, faiz gibi kötü sonuçları olan eylemler oldukça yaygındı. Buna bağlı olarak genel bir dağınıklık ve huzursuzluk her yerde kendini hissettiriyordu.

Arap Yarımadası'nda bir beklenti vardı. İnsanları kötülüklerden alıkoyup doğru yolu gösterecek, insanı ve toplumu yenileyecek bir peygamber beklentisi... Bu beklenti, Hristiyan ve Yahudi toplumlarının önde gelen bilginlerinin yanı sıra, yarımadanın her tarafına yayılmış bulunuyordu.

Peygamberimizin Ailesi ve Doğumu

Peygamber Efendimizin kendinden önce ve kendinden sonraki bütün soyağacı, çok net ve ayrıntılı biçimde bilinmektedir.

Arap toplumu zaten kabilecilik geleneği içinde soy ve akrabalık bağlarına büyük önem verdiği için, kimin hangi kabileye hangi kan bağıyla bağlandığı en ince teferruatına kadar bilinir ve kuşaklar boyu bu bilgi özenle korunurdu. Bu sebeple peygamberimizin geriye ve ileriye doğru bütün akrabalık ilişkileri ayrıntılı biçimde tespit edilmiş ve bu bilgiler günümüze kadar korunmuştur.

Peygamber Efendimizin soyu, Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'e dayanmaktadır. Hz. İsmail'in soyundan gelenlere Adnânîler ismi verilmiştir.

Adnan, Hz. İsmail'in torunlarından birinin adıdır. Mekke'deki Kureyş kabilesi bu soya dayanır. Kureyş kabilesinin Haşimoğulları kolu ise Peygamber Efendimizin babası Abdullah ve dedesi Abdülmuttalib'in mensup olduğu kolun adıdır.

Peygamberimizin annesi Âmine, babası Abdullah gibi yine Kureyş kabilesine mensuptur. Ama onun bağlı olduğu kolun adı Benî Zühre'dir. Abdullah da, Âmine de kendi kabileleri içinde sevilen, seçkin ve şerefli kimselerdir. Abdullah yirmili yaşlarında iken Âmine ile evlenmiştir. Birkaç ay sonra ticaret için Suriye tarafına gitmiş, ancak dönüş yolunda o zamanki adı Yesrib olan Medine şehrinde hastalanmış ve vefat etmiştir. Abdullah Medine'ye defnedildiği sırada henüz doğmamış olan Peygamber Efendimiz, 20 Nisan 571 tarihinde dünyaya yetim olarak gelmiştir. Doğum yeri Mekke'deki Benî Hâşim mahallesidir.

Annesi Âmine o doğunca, kayınpederi Abdülmuttalib'e haber verdi. Sevinçle gelip peygamberimizi kucağına alan dedesi Abdülmuttalib, onu Kâbe'ye götürdü ve Allah'a şükretti. Âmine'nin rüyasında gördüğünü söylediği "Ahmed" ve "Muhammed" isimlerinden birini seçti ve çocuğun adını Muhammed koydu. Doğumunun yedinci gününde de Mekkelilere bir ziyafet vererek bu doğumu kutladı.

Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib, kendi kabilesi olan Haşimoğullarının başkanıydı. Hac zamanı hacıların su ve yemek ihtiyacını karşılama görevini yürütüyordu. Bu görev ona babasından kalmıştı. Ayrıca kendisi Cürhüm kabilesinin Mekke'den ayrılırken kapattığı Zemzem kuyusunun yerini rüyasında görüp, orayı keşfeden ve su kuyusunu tekrar açan bir insandı. Mekkeliler, onu tanır, sever ve saygı gösterirdi.

Fil Vak'ası

Peygamber Efendimizin doğduğu yıl Mekke'de önemli bir olay yaşandı ve Allah'ın kutsal evi Kâbe yıkılmak istendi.

Saldırıda fil de kullanıldığı için Fil Vak'ası olarak tarihe geçen bu olay şöyle gelişti: Hristiyan Habeş Krallığı'nın Yemen valisi olan Ebrehe, San'a şehrinde büyük bir kilise yaptırdı ve herkesin hac için Kâbe yerine, bu kiliseye gelmesini istedi. Ama Araplar bu kiliseyi ciddiye almayıp hac için yine Kâbe'de toplanmaya devam etti. Yaptığı kiliseye büyük değer veren vali Ebrehe bu duruma öfkelendi ve ordusuyla Kâbe'yi yıkmaya karar verdi. Böylece, Mekke'yi dinî ve ticarî bir merkez olmaktan çıkaracak, herkesi kendi kilisesinin

olduğu San'a şehrine çekecekti. Ebrehe, büyük bir orduyla yola çıktı. Ordunun en önünde büyük bir fil yürüyordu. Ordu Mekke'ye yaklaşınca konakladı. Bu arada ordunun öncü süvari birlikleri Mekkelilere ait çeşitli sürüleri gasp etti. Bu sürülerin içinde Abdülmuttalib'in 200 devesi de bulunuyordu.

Ebrehe Mekke'ye bir elçi gönderdi. Elçi, hedefin sadece Kâbe binasını yıkmak olduğunu ve buna razı olurlarsa kimseye dokunmayacaklarını bildirdi. Sonra da Ebrehe'nin Mekkelilerin lideri ile görüşmek istediğini söyledi. Vali Ebrehe ile Mekkelilerin lideri olarak Abdülmuttalib görüştü. Ebrehe onu saygıyla karşılayarak durumu anlattı ve isteğini bildirdi.

Abdülmuttalib ise sadece 200 devesinin verilmesini istedi. Ebrehe şaşırarak "ben Kâbe'yi yıkmaktan bahsediyorum, sen ise develerden söz ediyorsun. Sana başlangıçta saygı duymuştum ama senin hakkında yanılmışım" dedi.

Abdülmuttalib, Ebrehe'ye kararlı bir cevapla şöyle dedi: "Kâbe'nin sahibi Allah'tır, şüphesiz ki orasını koruyacak olan da O'dur. Bense sadece develerin sahibiyim ve senden develerimi istiyorum."

Ebrehe Kâbe'yi yıkmaya kesin kararlı olduğu için ertesi günü bekledi ve sabahla birlikte hücum emrini verdi. Ama ordunun önünde bulunan fil bir adım bile atmadı. Aynı anda Kızıldeniz yönünden sürüler hâlinde kuşlar belirdi. Her kuş, biri gagasında ikisi ayaklarında olmak üzere nohut ve mercimek büyüklüğünde üçer tane taş taşıyordu. Kuşlar bu taşları Ebrehe ve ordusunun üzerine attılar. Ebrehe ve ordusunun bozulup helak oluşunu Mekke halkı Kâbe'nin etrafındaki dağlardan izlediler.

Allah, evini korumuştu. Bu olay daha sonra Kur'an-ı Kerim'deki Fil Suresi'nde şöyle anlatılır:

> "Görmedin mi Rabbin neler etti fil sahiplerine? Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı? Onların üstüne sürü sürü kuşlar saldı. O kuşlar onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyorlardı. Böylece onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi." *(Fil Suresi, 105/1-5)*

Bu olaydan sonra Araplar, Kâbe'ye daha başka bir gözle bakmaya başladılar. Kâbe'ye ve hac ibadetine verdikleri önem çok arttı. Mekke şehrinin ve Kureyş kabilesinin itibarı ve onuru da Arap Yarımadası'nda daha çok yükseldi.

Araplar, o dönemde belirli bir takvim kullanmıyordu. Bu yüzden bu olayın geçtiği yıla "Fil yılı" dediler ve bazı olayların zamanını belirlemek için "Fil yılında", "Fil yılından önce" veya "Fil yılından sonra" tanımlarından birini kullanmaya başladılar.

İşte Peygamber Efendimizin doğumu, genel kabule göre Fil Vak'asından 50-55 gün sonra 12 Rebiülevvel Pazartesi günü sabaha doğru gerçekleşti. Bu tarih, miladi takvime göre 20 Nisan 571'e karşılık gelmektedir.

Peygamberimizin Çocukluğu

Peygamberimizi, doğumundan sonra birkaç gün annesi, ardından bir süre Süveybe isimli bir cariye emzirmiştir.

O dönem Mekke'de çocuklar için uygulanan bir gelenek vardı: Süt emme çağındaki çocuklar, çölde yaşayan bir "sütanne"ye emanet edilir ve çocuk, büyüyünceye kadar orada kalırdı. Böylece sütanne ile çocuğun ailesi arasında kopmayacak bir dostluk doğardı. Çocuk sütanneye ömür boyu kendi annesi gibi ilgi gösterirdi. Şehirdeki aile de çöldeki sütannenin ailesine sürekli yardımlarda bulunurdu.

Arap toplumu, şehirde hep aynı yerde kalmanın bozulma ve çürümeye yol açacağını düşünüyordu. Ayrıca şehrin havası ve salgın

hastalıklar da çocukların sağlığını olumsuz etkiliyordu. Çölde ise özgürlük, soyluluk ve tazelik vardı. Çölde kullanılan dil, şiire yakın bir dildi ve bu dil şiir sever bir toplum için çok önemliydi.

Bu sebeple, sütanne ile çöle gönderilen bir çocuğun, gerçek özgürlük havasına, şiirsel bir dile ve temiz hava ile yaşamaya gönderildiği bilinirdi. Peygamberimizin doğduğu yıl, çöldeki Benî Sa'd kabilesinden on kadar bedevî kadın geldi ve çocuklarını sütanneye vermek isteyen aileleri bulmak için Mekke sokaklarındaki evlerin kapısını çalmaya başladılar.

Bu kabilenin kadınlarıyla birlikte Mekke'ye gelen sütanne adaylarından birisi de Halime idi. Halime, kocası Haris ile birlikte gelmişti. Halime ve kocası, peygamberimize bir sütanne arayan Abdulmuttalib ile karşılaştılar. Eve vardıklarında, Âmine, Halime'ye odanın kapısını açtı ve çocuğu gösterdi. Halime gerisini şöyle anlatıyor:

"Odaya girdiğim zaman çocuk sütten daha ak bir yün kumaşa sarılmış, altına da yeşil ipekten bir sergi serilmişti.

Çölde kullanılan dil, şiire yakın bir dildi ve bu dil şiir sever bir toplum için çok önemliydi.

Sırt üstü yatırılmış vaziyette mışıl mışıl uyuyor, misk kokusu etrafa yayılıyordu. Sevimliliğine ve yüzünün güzelliğine hayran oldum. Uykudan uyandırmaya kıyamadım. Ellerimi göğsünün üzerine yavaşça koyduğumda gülümsedi ve bana bakmak için gözlerini açtı. Hemen iki gözünün arasından öperek kucağıma aldım."

Halime ve kocası Haris, peygamberimizi alıp vedalaştılar; çöldeki evlerine gitmek üzere yola çıktılar. Çöldeki çadırlarına vardıklarında değişik gelişmelerle karşılaşmaya başladılar. Bu değişimler hakkında Halime şöyle söylemiştir:

"Benî Sa'd topraklarındaki çadırlarımıza ulaştık. Yeryüzünde burası kadar çorak ve verimsiz toprak olacağını sanmıyorum. Fakat biz çocuğu beraberimizde getirdikten sonra sürümüz her defasında karnı tok ve sütle dolu olarak eve dönüyordu. Çocuk iki yaşına gelip ben onu sütten kesinceye dek Allah'ın bu lütfu, hayır ve bereketi devam etti."

Peygamberimiz iki yıl burada kaldı ve yaşıtlarına göre daha canlı ve sağlıklı şekilde büyüdü. Sonra sütten kesildi ve ailesine teslim edilmek için sütannesi Halime tarafından Mekke'ye götürüldü. Aslında Halime onu hemen vermek istemiyordu. Çünkü evlerine ve hayatlarına bolluk-bereket gelmişti.

Ayrıca çocuğu çok sevmişti. Ayrılmak zor olacaktı. Âmine'ye durumu anlattı ve çocuk büyüyünceye kadar kendisinde kalmasını istedi. Âmine, çöl havasının çocuğa çok yaradığını görmüştü. Bundan başka Mekke'de o sırada bir veba salgını vardı. Bu iki gerçek birleşince Halime'nin ısrarlı teklifini kabul etti ve peygamberimiz sütannesi Halime ile birlikte yeniden çöle döndü.

Çölde dört yaşına kadar kalan peygamberimizin sütkardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeyma idi. Çölde bulunduğu sırada, Halime'nin peygamberimizle ilgili bazı olağanüstü şeyler gördüğü rivayet edilmektedir. Halime ve kocası gördükleri birkaç olağanüstü olaydan sonra endişeye kapılarak Mekke'ye gittiler ve peygamberimizi ailesine teslim ettiler.

Annesi ile mutlu bir şekilde yaşayan ve dedesinin, amcalarının ve bütün yakın akrabalarının sevgisini kazanan Hz. Peygamber altı yaşına gelmişti. Bir gün annesi yanlarına cariyesi Ümmü Eymen'i de aldı ve Medine'ye doğru yola çıktılar. Medine'de babasının mezarını ve dedesi Abdülmuttalib'in anne tarafından akrabası olan yakınlarını ziyaret ettiler. Bir ay burada misafir olarak kaldılar. Bu sırada peygamberimiz arkadaşlarıyla çeşitli oyunlar oynadı ve havuzda yüzmeyi öğrendi. Mekke'ye dönüş için yola çıktılar. Ama 190 km. sonra Ebvâ denilen yerde Âmine hastalandı ve genç yaşta vefat etti.

Âmine, vefatından hemen önce biricik oğluna bakarak şöyle demiştir:

"Her yaşayan ölür. Her yeni eskir. Her çok azalır. Her büyük yok olur. Şüphesiz ben de öleceğim, ama devamlı anılacağım. Çünkü dünyaya oğlumu hayırlı bir insan olarak bırakıyorum."

Altı yaşında annesiz ve babasız kalan Efendimiz, cariye Ümmü Eymen tarafından Mekke'ye getirilerek dedesi Abdülmuttalib'e teslim edildi. Peygamber Efendimiz daha sonra hicretin altıncı yılında (milâdî 628) Ebvâ'ya uğrayıp annesinin mezarını ziyaret etmiştir. Mezarın toprağını eliyle düzeltirken, annesinin şefkat ve merhametini hatırlayarak gözyaşı dökmüş, onu gören arkadaşları da gözyaşlarını tutamayıp onunla birlikte ağlamıştır.

Artık Efendimizin her şeyi dedesi Abdülmuttalib'di. Dedesi onunla el ele Kâbe çevresinde ve Mekke sokaklarında dolaşıyor, gittiği önemli toplantılara onu da götürüyor, hatta toplantıda onun fikirlerini de soruyordu. Dedesi onsuz sofraya oturmuyor, kendi çocuklarından daha çok onunla ilgileniyor ve daima "Allah'a yemin ederim ki bu çocuk gelecekte şanı büyük olacak" diyordu.

Abdülmuttalib, genç yaşta yitirdiği oğlu Abdullah'ın değerli hatırası olan peygamberimize,

babasının yokluğunu hissettirmemek için engin bir şefkatle davranıyor, günün her saatinde onunla ilgileniyor ve Kâbe gölgesindeki özel minderine sadece onun oturmasına müsaade ediyordu.

Ümmü Eymen artık peygamberimizin dadısı olmuştu. Ama zamanının büyük kısmı dedesiyle geçiyordu. Yağmur duasına çıkılacağı zaman dedesi onu mutlaka yanında götürürdü. Bazen de bir şey kaybolduğunda, ondan yardım isterdi.

Bir gün kısa süreliğine peygamberimizi kaybeden Abdülmuttalib, onu bulunca sarılıp "Oğlum! Hayatımda hiçbir şey için bu kadar üzülmemiştim, artık ne olursa olsun seni hiçbir yere yalnız göndermeyecek ve yanımdan ayırmayacağım" demişti. Peygamberimiz sekiz yaşına geldiğinde, dedesi Abdülmuttalib'in yaşı da sekseni geçmişti.

Abdülmuttalib oğlu Ebû Tâlib'i yanına çağırarak, peygamberimizin bakım ve korunmasını ona bıraktığını bildirdi. Kısa süre sonra da vefat etti. Dedesini de kaybeden peygamberimiz, evdeki divanın kenarında onun için ağladı.

Hayat devam ediyordu. Artık o, amcası Ebû Tâlib'in himayesinde idi. Amcası çok varlıklı biri değildi. Ama merhametli ve gönlü zengin bir insandı. O da tıpkı Abdülmuttalib gibi, peygamberimizi kendi oğullarından çok sevdi.

Ebû Tâlib bazen peygamberimizi yanına alıp uyur, o gelmeden yemeğe başlamaz ve bazı yolculuklara onu da götürürdü.

Yeğeninin uğurlu bir çocuk olduğunu düşünür ve onun iyi yetişmesi için elinden geleni yapardı. Ebû Tâlib'in hanımı Fâtıma bint Esed de, peygamberimize annesi gibi bakmış, kendi çocuklarından önce onunla ilgilenmiştir.

Ebû Tâlib ticaret yaparak geçinirdi. Peygamberimiz on yaşlarına gelince amcasına destek olmak için çobanlık yapmış, Kureyş'in koyunlarını gütmüştür. Bu sırada Mekke çevresindeki dağlara ve ovalara gitmiş, tabiatı gözleme imkânı bulmuştur. Tabiatın içinde geçen bu zamanlar, bir çocuk için farklı derinlikleri teneffüs etmenin bir aracı gibiydi. Ayrıca sürüye göz kulak olmak, ondaki sorumluluk bilincini artıran ve zorluklar karşısında dayanıklı olmayı sağlayan bir ortam oluşturmuştu. Peygamber Efendimiz daha sonra, çobanlık yaptığı günleri hatırlayarak şöyle demiştir:

"Hiçbir peygamber yoktur ki, çobanlık yapmış olmasın. Hz. Musa, peygamber olarak gönderildi, koyun güderdi. Hz.

Davut, peygamber olarak gönderildi, koyun güderdi. Ben de Mekkelilerin koyunlarını güttüm."

Mekke bir ticaret merkezi olduğu için, burada yaşayanların çoğu ticaretle uğraşır ve kimi zaman kuzeydeki Suriye'ye doğru, kimi zaman da güneydeki Yemen'e kervanlarla mal götürür, getirirlerdi. Ebû Tâlib bazen bu yolculuklara katılırdı. Yine böyle bir ticaret seyahati için Suriye tarafına yolculuk hazırlığı başladı. Peygamberimiz, dokuz veya on iki yaşlarında iken bu yolculuğa amcasıyla birlikte katılmak için ısrar etti. İsteği kabul edilen peygamberimiz ticaret kervanıyla yola çıktı ve uzun bir yolculuk başladı.

Şam'ın güneyinde bulunan Busra'ya vardıklarında mola verdiler. Burada bir Hristiyan manastırı vardı. Manastırın içinde çok eskiden beri, nesilden nesile korunan el yazması kitaplar ve bazı eşyalar bulunuyordu. Manastırda yaşayan rahip yaşlanınca bu emanetleri kendisinden sonraki rahibe devreder ve böylece o yazma eserler muhafaza edilirdi. Manastırdaki yazma eserlerin birinde Araplara bir peygamber geleceği bilgisi kayıtlıydı.

Tabiatın içinde geçen bu zamanlar, bir çocuk için farklı derinlikleri teneffüs etmenin bir aracı gibiydi.

O sırada manastırda görevli olarak rahip Bahira bulunuyordu. Bahira, Mekke'den gelen kervanların bu mola yerinde konaklamasına alışıktı. Ama bu kervan kendilerine yaklaşırken bir olağanüstülük sezdi ve dikkat kesildi. Çünkü kervanın üstünde alçak ve küçük bir bulut kervanla birlikte ilerliyor, sanki yolculardan birini veya ikisini sürekli güneşten korumaya çalışıyordu. Kervan bir ağacın altında konaklayınca bulut da orada durdu. Yakında bir peygamber geleceği bilgisine sahip olan rahip Bahira daha da heyecanlandı ve kervanda bulunan herkesi yemeğe davet etti.

Bunun üzerine herkes bu yemek daveti için manastıra geldi. Rahip Bahira Hz. Muhammed'i görünce onun yüzünün özelliklerinin, yazma eserdeki gibi olduğunu gördü ve ona bazı sorular sormaya başladı. Sorular oldukça ayrıntılıydı. Aldığı cevaplardan sonra izin isteyip Peygamber Efendimizin sırtında iki omzu arasında bulunan nübüvvet mührünü de gören rahip Bahira, onun beklenen peygamber olduğuna kanaat getirdi ve Ebû Tâlib'e şöyle dedi:

"Yeğenini buradan uzaklaştırıp geri götür ve onu Yahudilerden koru. Çünkü benim bildiğimi onlar da bilirler ve görüp fark ederlerse ona kötülük yaparlar. Yeğeninin geleceğinde büyük sırlar gizli. Onun yüzü peygamber yüzüne, gözleri

de peygamber gözlerine benziyor. Biz, kutsal kitaplarımıza ve atalarımızdan gelen rivayetlere göre bir peygamberin gelmesinin yakın olduğunu biliyoruz. Bunu Yahudiler de biliyor, ancak onlar gelecek peygamberin kendi kavimleri olan İsrailoğulları arasından çıkmasını bekledikleri için onu kıskanıp zarar verebilirler. Sana bu nasihati yaparak bu konudaki görevimi ifa ettiğimi bilmeni isterim."

Rahip Bahira'nın bu sözlerini duyan Ebû Tâlib, getirdiği malları orada sattı ve seyahatini yarıda kesip Mekke'ye döndü. Daha sonraki yolculuklarında da çocuğun başına bir şey gelir korkusuyla onu yanına almadı.

Peygamberimiz Mekke'deki hayatını amcasının işlerine yardımcı olarak sürdürdü. Amcası Ebû Tâlib ve yengesi Fâtıma bint Esed, peygamberimizi şefkatle korumaya ve sevmeye devam ediyordu.

Fâtıma bint Esed, Hz. Ali'nin de annesidir. İslam döneminde kocası Ebû Tâlib'in ölümünden sonra Müslüman olup Medine'ye hicret eden ilk kadın sahabilerdendir. Medine'de peygamberimizin kızı Hz. Fâtıma, Hz. Ali ile evlenince Fâtıma bint Esed, Hz. Fâtıma'nın kayınvalidesi, peygamberimizin de dünürü olmuş ve aralarındaki dostluk ve sevgi bağları daha da güçlenmiştir.

PEYGAMBERİMİZDE ANNE SEVGİSİ

Peygamber Efendimiz anne sevgisine büyük önem vermiştir. Bir gün bir adam Peygamber Efendimize gelmişti. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

– Ya Resûlallah!
– Kime iyilik etmem gerekir?
– *Annene!*
– Ondan sonra kime?
– *Annene.*
– Ondan sonra kime?
– *Annene.*
– Ondan sonra kime?
– *Babana*
(Buhârî, "Edeb", 2)

Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz altı yaşında iken annesi Âmine onu evin cariyesi Ümmü Eymen'le birlikte almış ve Medine'ye götürmüştü. Medine'deki akrabalarını ve babası Abdullah'ın mezarını ziyaret ettikten sonra dönüş yolunda Ebvâ'ya geldiklerinde Âmine vefat etmiş ve burada defnedilmişti. Altı yaşında

annesinin vefatıyla öksüz kalan Peygamber Efendimiz onu hiç unutmaz, onun hatıralarını gönlünde taşır, zaman zaman hasretle anar, içli gözyaşları dökerdi.

Peygamber Efendimiz hicretin 6. yılında (m.628) umre maksadıyla Medine'den Mekke'ye giderken Ebvâ'ya uğradı. Burada annesinin mezarını ziyaret etti. Mezarı eliyle düzelten Peygamber Efendimiz duygulandı ve ağladı. Onun ağladığını gören Müslümanlar da ağlamaya başladılar. Peygamber Efendimize niçin ağladığı sorulunca şöyle cevap verdi: "Annemin bana olan şefkat ve merhametini hatırladım da onun için ağladım."

Peygamber Efendimiz kendisine dört yaşına kadar bakmış olan sütannesi Halime'yi de çok seviyordu. Peygamberimiz büyüdüğünde Halime'ye her zaman vefalı davrandı. Bir defasında Hz. Halime Mekke'ye gelerek Hz. Peygamberi ve Hz. Hatice'yi ziyaret etti. Bu sırada Benî Sa'd topraklarında ağır bir kıtlık ve kuraklık yaşadıklarını, birçok hayvanın telef olduğunu anlattı. Hz. Peygamber Hz. Hatice ile konuşarak ona kırk koyun ve hem binek olarak hem de eşya taşımada kullanması için bir deve hediye etti. Yine bir defasında Hz. Halime Peygamber Efendimizi ziyarete gelmişti. Resulullah onu

görünce hemen ayağa kalktı: "Anneciğim, anneciğim" diyerek hürmet ve muhabbet gösterdi. Üzerine oturması için hırkasını yere serdi. İhtiyaçlarını gidermesi için yardımda bulundu.

Peygamber Efendimiz amcası Ebû Tâlib'in himayesinde iken hanımı Fâtıma bint Esed de ona iyi davranmış, kendi çocuklarından daha fazla ilgi göstermişti. Hz. Peygamber büyüdüğünde yengesinin iyiliklerini hiçbir zaman unutmadı. Onu Medine'deki evinde ziyaret eder, hâl hatır sorar, zaman zaman orada öğle uykusuna yatardı. Yengesi vefat ettiğinde çok üzülmüş, gömleğini ona kefen yapmış, cenaze namazını da kendisi kıldırmıştır. Ölümünden duyduğu üzüntüyü etrafındakilere anlatırken şöyle diyerek vefa duygusunu göstermiştir: "Ben onun himayesine muhtaç öksüz bir çocuktum. O kendi çocukları aç olduğu halde beni doyururdu. Kendi çocuklarını bırakır, benim saçlarımı tarardı. O benim ikinci annemdi."

(Casim Avcı, Muhammedü'l-Emin, [İstanbul 2008] adlı eserden düzenlenmiştir.)

Peygamberimizin Gençlik Dönemi

Ticaret Hayatı

Peygamberimiz, Mekke'deki birçok Kureyşli gibi ticaretle ilgilenmiştir.

Kumaş ve tahıl ticaretiyle uğraşan Ebû Tâlib'e yardım ederek ticaret hayatına başlamış ve amcası yaşlanınca, kendisi ticarete devam etmiştir.

Bu dönemde onun çeşitli yerlere ticaret amacıyla seyahat ettiği bilinmektedir. Yemen tarafına, Doğu Arabistan'a ve diğer bazı bölgelere yaptığı çeşitli ticarî yolculuklarda hem ticaret hayatının gereklerini öğrenmiş, hem de insanların konuşma, yaşama ve inanma biçimleri ile sosyal ve siyasal durumlarını gözlemiştir.

Peygamber olmadan önce de Mekke'deki herkesin sevdiği ve güvendiği bir insan olan Hz. Muhammed, içinde bulunduğu toplumun hiçbir kötülüğüne karışmadan, temiz bir hayat yaşamıştır. Çevresindeki herkes onun dürüstlüğünü, merhametini, iffetini, hakseverliğini ve ticarî hayattaki doğruluğunu görüp ona bütünüyle güvenmiş ve bu yüzden onu -tam güvenilir insan anlamında- "Muhammedü'l-Emîn" veya sadece "el-Emîn" unvanı ile tanımlayıp çağırmışlardır. Peygamberimizi "el-Emin" sıfatı ile tanımlayanlar yalnızca akrabaları veya kabilesi değil, onu tanıyan her türlü sosyal tabakadan insanlardı. Yani köleler, tüccarlar, asiller, zenginler, yoksullar, erkekler, kadınlar, yaşlılar, gençler. Herkes onun güvenilir biri olduğuna kalpten inanıyordu. Peygamberimizle zaman zaman birlikte ticaret yapan Mekkeli Kays b. Sâib ondan daha iyi bir iş ortağına rastlamadığını belirterek onu şöyle anlatmıştır:

"Ticarî bir yolculuğa çıkacağı zaman kendisine bazı işleri havale ettiğim olurdu. Seyahatten döndüğünde benim tamamen memnun kalacağım bir şekilde hesap görmeden kendi evine çekilip gitmezdi. Buna karşılık ben seyahate çıktığımda bana bir iş havale ederse, dönüşümde, herkes bana kendi işleri ile ilgili hususları sorup dururken o, bana sadece sağlık ve afiyette olup olmadığımı sorardı."

Hılfu'l-Fudûl:
Erdemliler İttifakı, Haksızlıkla Savaş İçin Bir Arada Olmak

İslam öncesi Arap toplumunda kişiler ya da kabileler arasında sık sık görülen anlaşmazlıklar, genellikle çatışmalara dönüşüyordu.

Bu küçük iç savaşlar ise ticaret başta olmak üzere, insanların günlük hayatını ve güvenlik duygusunu zedeliyor, hayatın akışını yıpratıyordu.

Barış ve adalet, bütün toplumların olduğu gibi, Arap toplumunun da temel ihtiyacı idi. Haksızlığa uğrayan birinin adalet ihtiyacına cevap verilmiyor ve insanlar kendini güvende hissetmiyorsa, kaçınılmaz olan çürüme, uzun süredir Arap Yarımadasını sarmış durumdaydı.

Peygamberimizden çok önce bu iç savaş sorununu aşmak için düşünen kabileler, bir yıl içindeki dört ayı kutsal kabul ettiler (Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb). Buna göre bu dört haram ayda her türlü kötülükten, haksızlıktan ve kan dökmekten uzak duracaklar ve asla savaşmayacaklardı. Ama buna rağmen haram aylarda savaşlar yapıp kan döktüler. Haram aylarda gerçekleşen bu savaşlara Ficâr savaşları adını verdiler.

Arap toplumunda kabile üyelerinden birine veya müttefik kabileden birine bir saldırı yapılırsa, bütün kabile ve müttefik kabileler de o savaşa onurları için katılıyordu. Peygamber Efendimiz 20 yaşında iken haram aylarda böyle bir sebeple başlayan Ficâr savaşına amcalarıyla birlikte katılmak durumunda kaldı. Bu savaşta peygamberimiz düşmanın attığı okları toplayıp amcalarına vermiş ve onların eşyalarını korumuştur.

Ficâr savaşı sebebiyle Mekke'deki toplumsal düzen iyice bozulmuştu. Öte yandan hac ve ticaret için Mekke dışından gelen zayıf ve güçsüz kimseler çeşitli haksızlıklara uğramakta idiler. Şehirde can, mal ve namus güvenliği kalmamıştı. Böyle bir ortamda ilginç bir olay meydana geldi: Ticaret için Mekke'de bulunan Yemenli bir

tüccar, Mekke'nin ileri gelenlerinden Âs b. Vâil'e sattığı malların parasını alamayınca Ebû Kubeys dağına çıkarak yüksek sesle yardım istedi: Haksızlığa uğramıştı ve adalet arıyordu.

Bu feryadı duyan kabileler, bir evde toplanarak "hiç kimseye zulüm yapılmaması ve haksızlığa uğrayana yardım edilmesi" için yemin ettiler.

Bu yeminin içeriği özetle şöyleydi:

"Allah'a and olsun ki, Mekke şehrinde birisi zulüm ve haksızlığa uğradığı zaman hepimiz o kişi ister iyi ister kötü, ister bizden ister yabancı olsun kendisine hakkı verilinceye kadar tek bir el gibi hareket edeceğiz. Deniz süngeri ıslattığı ve Hira ile Sebîr dağları yerlerinde kaldığı sürece bu yemine aykırı davranmayacağız ve birbirimize mâlî yardımda bulunacağız."

Bu yemini edenler arasında Peygamber Efendimiz de bulunuyordu. Bu yemine katılan insanlar, Mekke'de adalet ilkelerine dayalı bir teşkilatı kurup hayata geçirdiler. Toplantının hemen ardından borçlu Âs'ın evine gittiler ve Yemenli tüccarın hakkını alıp teslim ettiler.

Daha sonrasında ise, bu teşkilat Mekke'deki adalet ve güvenlik başta olmak üzere başka

sorunları da etkin biçimde çözmeye başladı. Haksızlığa veya zulme uğrayan herhangi bir kişi, bu teşkilata gidip başvuruyor ve hakkının aranmasını isteyebiliyordu. Bu teşkilat da gücü ve ilkeleri sebebiyle, o kişinin uğradığı haksızlığı giderecek her türlü düzenlemeyi yaparak, haksızlığı ortadan kaldırıyordu.

Yıllar sonra peygamberimiz, gençliğinde Hılfu'l-Fudûl'da yer almış olmasından büyük memnuniyet duyduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: "İslam döneminde böyle bir meclise çağrılsam yine giderim.» Hayatı iyilik, doğruluk ve adalet yolunda geçen peygamberimizin, toplumun ana ihtiyacı olan bu değerler için çalışan teşkilatlarda etkin görev alması, onun gelecekte bütün dünya ve insanlık için atacağı adımlar ve savunacağı ilkeler konusunda bir işaretti.

Peygamberimizin
Hz. Hatice ile Evliliği

Peygamber Efendimiz yirmi beş yaşında iken Hz. Hatice ile evlendi. Hz. Hatice, Mekke'nin zengin ve soylu kadınlarından olup ticaretle meşguldü.

Daha önce iki evlilik yapmış ve her iki kocası da vefat etmişti. Peygamberimiz ve Hz. Hatice'nin evlilikleri dolayısıyla düğün yapıldı ve büyük ziyafet verildi. Peygamberimiz, amcası Ebû Tâlib'in evinden ayrılarak eşi Hz. Hatice'nin yanına taşındı. İkisi arasında sevgi, saygı ve bağlılıkla geçen mutlu aile hayatı, yüzlerce yıldır Müslümanlar için örnek olmaya devam etmektedir.

Peygamberimiz evlendiğinde yirmi beş yaşında idi. Hz. Hatice'nin ise kırk ya da yirmi sekiz yaşında olduğuna dair rivayetler vardır.

Evlendikten sonra maddî sıkıntılardan kurtulan peygamberimiz ticaret hayatına devam etti. Bu sırada amcası Ebû Tâlib'i de unutmadı ve onun yükünü hafifletmek için o sırada beş yaşında olan amcası Ebû Tâlib'in oğlu Ali'yi yanına alarak, onun bakımını üstlendi. Kendisi bu sırada otuz beş yaşında idi.

Peygamberimizin Çocukları

Bu kutlu evlilikten ikisi erkek, dördü kız altı çocuk dünyaya geldi.

Peygamberimiz doğan bütün çocukları için kurban kesti. Bu davranışı ile Arapların cahiliye dönemindeki kız/erkek çocuk ayırımını ortadan kaldırmayı hedeflediği açıktı.

Peygamberimizin Hz. Hatice ile evliliğinden doğan ilk çocuğu erkekti. Ona Kâsım adı verildi. Arap toplumunda babanın, ilk çocuğunun adı ile "künyelenmesi" geleneği vardı. Peygamber Efendimizin künyesi de Ebu'l-Kâsım (Kasım'ın babası) oldu. Kâsım iki yaşına gelince vefat etti.

Kâsım'dan sonra Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Abdullah doğdu. Ama Abdullah da kısa süre sonra, bebekken

vefat etti. Hz. Fâtıma hariç diğer bütün çocukları peygamberimiz hayatta iken çeşitli aralıklarla vefat ettiler. Bu çocuklarının hepsini Peygamber Efendimiz kendi elleriyle toprağa verdi. Hz. Fâtıma ise peygamberimizin vefatından sonra altı ay daha yaşamıştır. Peygamberimizin bütün kızları İslam döneminde yetişmiş, Müslüman olmuş ve Medine'ye hicret etmişlerdir.

Zeyd

Peygamberimizin, kendi çocukları gibi sevdiği ve evinde onunla birlikte yaşayan çocuklardan biri amcası Ebû Tâlib'in oğlu Ali, diğeri ise Zeyd b. Hârise idi. Zeyd, Hz. Hatice'nin kölesiydi. Peygamberimizle evlendiği gün Hz. Hatice Zeyd'i ona hediye etti. Çöldeki asil bir aileye mensup olan Zeyd, çocukken kaçırılmış ve köle olarak pazarda satılmıştı. Yıllardır ailesi onu arıyordu. Zeyd de, Mekke'de kendi kabilesinden birini görüp ailesine bir haber gönderememişti.

Peygamberimizin işlerine yardım etmeye başladıktan sonra bir gün Mekke sokaklarında kendi kabilesinden birilerine rastladı. Ama durum oldukça tuhaftı. Zeyd, uzun süredir istediği bu buluşma karşısında hiç heyecanlanmamıştı. İçinde, çöldeki ailesine gitme isteği yoktu.

Kendi kabilesinden olan adamların yanına gidip, onlara bir şiir okudu ve bu şiiri ailesine ulaştırmalarını istedi.

İçinde, «Beni bulmak için develeri yormayın/ Çünkü ben bütün soyu onurlu olan bir ailenin yanındayım» mısraları da bulunan bu kısa şiir onun çöldeki kabilesine ve ailesine ulaştırıldı. Zeyd'in babası ve kardeşi çok heyecanlanarak, hemen yola çıkıp Mekke'ye geldiler. Peygamberimizi buldular ve ondan Zeyd'i kendilerine satmasını istediler.

Peygamberimiz Zeyd'in babasına şöyle dedi: "Bırakın kendisi karar versin. Eğer sizi seçerse ben hiçbir ücret istemeden onu size veririm. Ama eğer beni seçerse, ben onun adına karar verici değilim."

Sonra Zeyd'i yanlarına çağırdı ve o iki adamı tanıyıp tanımadığını sordu. Zeyd, onların babası ve amcası olduğunu söyleyince, Peygamberimiz, onun özgür seçimini yapmasını istedi.

Zeyd, peygamberimizi dinledikten sonra, babasını ve amcasını çok şaşırtan bir cevap verdi: "Sen bana annem ve babam gibisin, senin üzerine başka birini seçecek değilim."

Peygamberimiz, Zeyd'in bu sözlerinden sonra oradakileri Kâbe'ye davet etti ve orada yüksek

sesle şöyle dedi: "Ey burada bulunanlar, şahit olunuz ki Zeyd benim oğlumdur. Ben onun, o da benim mirasçımdır."

Zeyd'in ailesi şaşkınlık içinde çöle döndü, ama üzüntülü değillerdi. Daha sonraki yıllarda Zeyd'in insanlar arasında ne kadar onurlu bir yere yükseldiğini gördüler ve bundan hoşnut oldular. Zeyd ise, hayatının her döneminde Peygamber Efendimizin en yakınında bulunan ve ona hizmet etmekten sevinç ve onur duyan bir genç olarak hayatına devam etti.

Kâbe Hakemliği

Kâbe, peygamberimizden çok önce, Allah'ın emri ile Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından inşa edilen yeryüzündeki ilk mescittir.

"Allah'ın evi" olarak bilinen ve her dönem kutsal kabul edilen Kâbe, İslam'dan önceki zamanda da içi putlarla dolu iken önemli bir dinî merkez olma özelliğini korumuştur. İslam'dan sonra önemi daha da artan Kâbe, bugün Müslümanların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, namaz kılarken yöneldikleri ve «Kıble» denilen yönün kalbindeki mabettir. İslam dünyasının buluşma noktası, diriliş merkezi ve birliklerinin sembolüdür. Peygamber Efendimizin hayatının ve İslam tarihinin en değerli anılarının ana merkezi Kâbe'dir.

Kâbe hakkında Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet vardır. Bir Müslümanın, -gerekli şartları taşıyorsa- ömründe bir defa Kâbe'ye gidip hac ibadetini yerine getirmesi, İslam'ın beş temelinden biridir.

Miladî 605 yılında, Peygamber Efendimiz otuz beş yaşlarında iken Kureyşliler Kâbe'yi tamire karar verdiler. Çünkü Kâbe yangın ve sel baskınları sebebiyle zarar görmüş, çok yıpranmıştı. Hatta hırsızlar Kâbe'nin o zaman insan boyundan çok yüksek olmayan duvarlarından aşıp girerek içerideki eşya ve hazineden bir miktar çalmışlardı.

Peygamber Efendimizin hayatının ve İslam tarihinin en değerli anılarının ana merkezi Kâbe'dir.

Kâbe tamir edilecekti, ancak malzemeye ihtiyaç vardı. Tam o sırada bir Bizans gemisinin Cidde yakınlarındaki Şu'aybe limanında karaya oturduğu haberi Mekke'ye ulaştı. Bizans imparatorunun gönderdiği bu gemi mermer, kereste ve demir yüklüydü. Gemi Habeşistan'daki bir kilisenin tamiri için gerekli malzemeyi taşımak üzere Mısır'dan yola çıkmış, ama karaya oturmuştu ve artık yüzebilecek durumda değildi.Haberi alan Kureyşliler Şu'aybe limanına giderek geminin kerestelerini satın aldılar. Ayrıca gemide bulunan bir marangoz ve inşaat ustasını da Kâbe'nin tamiri için Mekke'ye davet ettiler.

Bütün Kureyş kabileleri, aralarında kura çekerek tamir için iş bölümü yaptı. Ayrıca herkes belirli bir miktarda parayla bu önemli tamir işine katıldı. Bu arada Kureyş'in ileri gelenlerinden biri inşaata parasıyla katkıda bulunacak olanlara şöyle seslendi: "Ey Kureyşliler! Kâbe için vereceğiniz para temiz ve helâl kazanç olsun. Buraya haram sokmayın. Fuhuş veya faizden elde edilen veya zulüm ve haksızlıkla başkasından alınan hiçbir şeyi buraya bulaştırmayın."

Hazırlıklar tamamlandı ve Kâbe'nin inşaatına başlandı. Öncelikle tüm duvarlar yıkılarak Hz. İbrahim'in attığı temellere kadar inildi. Kureyşliler yeni taşlar toplayıp bu temel üzerine bina etmeye başladılar. Peygamber Efendimiz de bu tamire katılıp, amcası Abbas'la birlikte taş taşıyarak çalıştı.

Sonunda Kâbe yeniden inşa edildi. Fakat Hacerülesved (siyah taş) olarak bilinen taşın Kâbe duvarındaki yerine yerleştirilmesi konusunda anlaşmazlık çıktı.

Çünkü bu şerefli görevi hiçbir kabile, başkasına bırakmak istemiyordu. Tartışma birkaç gün devam etti; hatta bu yüzden savaşmayı bile göze alanlar oldu. Her kabile, “bu kutsal taşı Kâbe duvarındaki yerine biz koymalıyız” diye düşünüyordu. Ortaya, çözümü zor bir problem çıkmıştı.

Nihayet bir teklif üzerine “Benî Şeybe kapısından Kâbe’ye ilk giren kimseyi hakem tayin etmeye” karar verdiler. Bir süre sonra kapıdan Peygamber Efendimiz girince herkes derin bir nefes aldı ve Kureyşliler “İşte el-Emîn, işte Muhammed geldi!” diyerek memnuniyetlerini ifade ettiler.

Hakem olarak kabul edilen Hz. Peygamber, bir örtü getirterek Hacerülesved’i elleriyle onun üzerine koydu. Sonra bütün kabile reislerinin, örtünün birer ucundan tutmalarını istedi. Kabile reisleri eşit biçimde örtünün birer ucundan tuttular ve içinde Hacerülesved bulunan bu örtüyü havaya kaldırdılar. Örtü, Hacerülesved’in duvarda yerleştirileceği yüksekliğe gelince Peygamberimiz taşı yine kendi elleriyle alıp yerine yerleştirdi. Böylece Kureyşliler arasında çıkmak üzere olan ciddi bir çatışma, herkesin mutlu olduğu bu çözümle önlenmiş oldu.

PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR

Peygamber Efendimiz çocukları çok severdi. Yolda giderken karşılaştığı çocuklara selam verir, hâl hatır sorar, samimi bir sevgi duygusuyla onları kucaklardı. Çocuklar da Peygamber Efendimizi görünce çok sevinirler, hemen yanına koşarlardı. Peygamber Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret edince Medineliler tarafından büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı. Onu karşılayanlar arasında çocuklar da vardı. Peygamber Efendimiz şarkılar söyleyerek kendisine "Hoş geldin" diyen çocukların yanına yaklaştı ve "Beni seviyor musunuz?" diye sordu. Onlar da büyük bir sevinç ve heyecanla hep bir ağızdan "Evet, seviyoruz, ya Resûlallah!" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz onlara "Ben de sizi seviyorum" diyerek onların mutluluklarına mutluluk kattı.

Cahiliye dönemi denilen İslam'dan önceki dönemde çocuklar arasında kız-erkek ayırımı yapılırdı. Erkek çocukların dünyaya gelmesi ailede büyük bir sevinçle karşılanırken kız çocukları genellikle hor görülür,

onlardan utanç duyulur, hatta bazı göçebe kabilelerde kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü. Peygamber Efendimiz, erkek ve kız çocukları arasındaki bu ayırıma karşı çıkmış ve şöyle buyurmuştur:

"Kimin kız çocukları olur da onlara iyi muamelede bulunur, erkek çocuklarını bunlara tercih etmez ve eğitimlerini en güzel şekilde yerine getirirse, Allah onları kendisi için cehenneme karşı bir perde kılar ve onu cennetine koyar."

Peygamberimizin kızı Zeyneb'den Ümâme adlı torunu olmuştur. Peygamberimiz bu kız torununu çok severdi. Onu kucağına ve omuzuna alır, sever ve öperdi. Hatta bazen Ümâme'yi omuzlarına alır ve namaz kıldırmak üzere Mescid-i Nebevî'ye giderdi.

Peygamberimiz, kızı Hz. Fâtıma'dan olan torunları Hasan ve Hüseyin'i de çok severdi. Peygamberimiz namaz kılarken secdeye vardığında Hasan ve Hüseyin sırtına çıkıp eğlenirlerdi. Peygamber Efendimiz onların daha uzun süre eğlenmesi için secdeyi uzatırdı. Bir gün bedevî (göçebe) Araplardan biri Peygamber Efendimizin yanına gelmişti. O sırada Peygamber Efendimiz torunlarından Hasan'ı (veya Hüseyin'i) seviyor, onu

kucaklayıp öpüyordu. Bedevî bunu görünce yadırgadı ve şöyle dedi: “Doğrusu benim on çocuğum var. Ama hiçbirini öpmedim.” Hz. Peygamber ona şu cevabı verdi: “Allah senin kalbinden merhameti çıkarmışsa ben ne yapabilirim ki!”

“Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”

Peygamber Efendimiz çocuklarla oynar ve şakalaşırdı. Mahmûd b. Rebi’ anlatıyor: “Ben beş yaşlarında iken Hz. Peygamberin bir kovadan su alarak yüzüme serptiğini çok iyi hatırlıyorum.”

Hz. Enes anlatıyor:

“Peygamberimize on yıl hizmet ettim. Zaman zaman hatalar da yapıyordum. Buna rağmen Hz. Peygamber bir defa olsun bana vurmadı ve surat asmadı. Beni azarlamadı ve ayıplamadı. Hatta öf bile demedi. Hoşuna gitmeyen bir şey için “Niçin böyle yaptın?” diye beni sorguya çekmedi. Herhangi bir hatalı davranışım için hanımlarından biri ‘‘Keşke şöyle yapsaydın’’ diyecek olsa, ‘‘Bırakın çocuğu... O, ancak Allah’ın dilediğini yapmıştır’’ deyip beni korurdu. Çünkü o, çocuklara karşı insanların en şefkatlisiydi.

Hayatımda peygamberimizden daha güzel kokan bir koku koklamadım. Onun elinden daha yumuşak bir ipeğe ve kumaşa dokunmadım. O, insanların ahlâk bakımından da en güzeliydi. Bir gün beni bir işe yollamıştı. Önce -çocukluk işte- 'gitmem' diye itiraz ettim. Ancak içimden de peygamberimizin gönderdiği yere gitmek geliyordu. Yola çıktım, sokakta oynayan çocuklara rastladım. Onların yanında oyalanıp kalmışım. Birden ensemde bir el hissettim. Dönüp baktım, bir de ne göreyim? Karşımda peygamberimiz, gülümsüyor. Bana, "Enesçiğim! Sana söylediğim yere gittin mi?" diye sordu. Ben de, "Pekâlâ, derhal gidiyorum ya Resûlallah" diyerek bana söylenen yere gittim.

Râfi' b. Amr el-Gifârî anlatıyor: "Çocukken bir gün komşuların hurma ağaçlarını taşladım. Bahçe sahibi, beni yakalayarak Hz. Peygamberin huzuruna getirdi. Hz. Peygamber "Hurma ağaçlarını neden taşlıyorsun yavrum?" diye sordu. Ben mahcup bir şekilde "yemek için ya Resûlallah!" cevabını verdim. Hz. Peygamber bana, "Ağaçları taşlama yavrum. Ama istersen ağaçların altına düşenlerden alıp yiyebilirsin" dedi ve

sonra başımı okşayarak "Allah'ım! Bu yavrunun karnını sen doyur" diye dua etti."

Abdullah b. Abbâs anlatıyor: "Bir gün peygamberimiz devesine binmiş, ben de onun terkisindeydim. Bana şöyle buyurdu: "Yavrum! Öncelikle sana şunları öğretmek isterim. Genişlik zamanında kendini Allah'a sevdir ki, O da seni sıkıntılı zamanında sevsin. Sen Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki, Allah da seni koruyup gözetsin. Allah'ı unutma ki, onu yanı başında bulasın. Bir şey istediğin zaman Allah'tan iste. Yardım dilediğin zaman Allah'tan dile. Şunu bil ki bütün insanlar sana yardım etmek için bir araya gelseler Allah'ın izni olmadıkça bunu yapamazlar. Yine hepsi sana zarar vermek için bir araya gelseler Allah'ın izni olmadan en ufak bir zarar veremezler."

(Mehmet Emin Ay, "Hz. Peygamber ve Çocuklar" http://www.sonpeygamber.info/hz-peygamber-ve-cocuklar özetlenerek düzenlenmiştir (15. 05. 2015).

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN BİR DUA

"Allah'ım, acizlikten, tembellikten, cimrilikten, düşkünlükten ve kabir azabından sana sığınırım... Allah'ım, faydasız ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."

(Müslim, "Zikir ve Duâ", 73)

KUR'AN DİLİYLE PEYGAMBERİMİZ

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım, (ne var ki) bana, 'sizin ilahınız ancak bir tek ilahtır' diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın."

(Kehf Suresi, 18/110)

Ünite 2

Peygamber Efendimizin Peygamberliği

İlk Vahyin Gelişi

Kırk yaşına doğru Peygamber Efendimiz, evreni ve insanı yaratan Allah'ı daha fazla düşünmeye başladı.

O, hiçbir zaman Mekkelilerin putlarına ilgi göstermemişti. Putlara tapmanın herhangi bir anlamı olmadığının bilincindeydi.

Efendimiz, kendi döneminde az sayıda bulunan Hanifler (Hz. İbrahim'den gelen dinî anlayış) gibi tek tanrı inancı üzerine düşünüyor, ancak Allah'a karşı nasıl ibadet edeceğini bilememenin üzüntüsünü duyuyordu.

Birkaç yıldır Kâbe'ye 5 km. uzaklıktaki Hira dağına çıkıp oradaki bir mağarada yalnız başına uzun uzun düşünmeye başlamıştı. Ramazan ayı geldiğinde yanına biraz erzak

alıp Hira'ya çıkıyor ve oradaki bir mağarada, dedikodu ve kötülüklerden uzak zaman geçiriyordu. Mekke'deki kötülüklere batmış insanlar ve onların kurtuluşu, düşündüğü başlıca konular arasındaydı. Yiyeceği tükendiğinde şehre iniyor ve yoksullara yardım ettikten sonra Kâbe'yi tavaf ediyor ve yine yiyecek alıp Hira dağına dönüyordu. Zaman zaman eşi Hz. Hatice'yi de yanına alıyordu.

Bu süreçte Hz. Peygamber "sadık" (doğru) rüyalar görmeye başladı. Gördüğü rüyalar, gerçek hayatta aynen çıkıyordu. Mekke vadilerinde peygamberimiz "Selam sana ey Allah'ın elçisi" diyen sesler duyuyordu. Ama etrafına baktığında sadece ağaç ve kayalıkları görüyor, sesin sahibini göremediğinden merak içinde kalıyordu.

Peygamber Efendimizin, Allah tarafından vahye hazırlandığı söylenebilirdi. Hira'da uzun düşünme zamanları, sadık rüyalar, birtakım sesleri duyması ve 40 yıldır, hiçbir kötülüğe bulaşmadan yaşaması, herkesin ona tam güvenerek "Emin" sıfatı ile tanımlaması...

Mekke vadilerinde peygamberimiz "Selam sana ey Allah'ın elçisi" diyen sesler duyuyordu.

Bütün bunların bir anlamı olmalıydı ve bu anlam artık açıkça belirmeye başlamıştı. 40 yaşına gelen Hz. Peygamber 610 yılının Ramazan ayında yine Hira'da bulunuyordu. Ramazan ayının son 10 günü içinde ve muhtemelen yirmi yedinci gecesinde Cebrail isimli melek ona gelerek, kendisinin Allah tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini haber verdi ve "Oku" dedi.

Bu ilk vahyi Hz. Peygamber daha sonra şöyle anlatacaktır: O gece Cebrail bana gelerek "Oku!" (İkra') dedi. Ben okuma bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine melek beni aldı; dayanabileceğim son noktaya kadar sıktı. Ardından beni bırakıp tekrar "Oku!" dedi. Ben ise yine "Ben okuma bilmem" deyince tekrar son noktaya kadar sıktı ve "Oku!" dedi. Ben "Ne okuyayım?" diye cevap verince melek beni üçüncü defa güç ve kuvvetim kesilinceye kadar sıktı ve bıraktıktan sonra Alak Suresi'nin ilk beş ayetini okudu:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir embriyodan yarattı. Oku! Senin Rabbin sonsuz kerem sahibidir. Kalemle yazmayı öğreten, insana bilmediklerini öğreten odur."

Peygamberimiz de Cebrail ile birlikte bu ayetleri tekrarladı. O, Kur'an'ın bu ilk ayetlerini Cebrail'den öğrendi ve okuyup ezberledi. Fakat yaşadığı bu olay ve aldığı ilk vahiy onda bir sarsıntı oluşturdu. Heyecan ve korkuyla titreyerek evine gitti ve yatağına girip eşi Hz. Hatice'ye "beni örtün, beni örtün" dedi.

Sonrasında derin bir uykuya dalan peygamberimiz, uyanınca yaşadıklarını anlattı. Onu dikkatle dinleyen Hz. Hatice, sakinleştirici bir tavırla ona şöyle dedi: “Korkma, inanıyorum ki, Allah hiçbir zaman seni utandırıp üzmeyecektir. Çünkü sen akrabanı gözetir, doğruyu söyler, âcizlerin elinden tutarsın; yoksullara yardım eder, misafirleri ağırlarsın; haksızlığa uğrayanların yanında yer alırsın.”

Hz. Hatice bunları söyledikten sonra peygamberimizi, kendi amcası oğlu olan Varaka b. Nevfel isimli yaşlı adamın yanına götürdü. Varaka, Tevrat ve İncil kitaplarını iyi bilen bir hristiyandı. Peygamberimizin yaşadıklarını dinleyen Varaka, o meleğin Hz. Musa ve bütün peygamberlere Allah’ın mesajını getiren vahiy meleği olduğunu söyledi ve şöyle dedi: “Sana yalancı diyecekler; kötü davranacaklar. Sana savaş açıp bu şehirden çıkaracaklar. Ben o günlere ulaşırsam Allah için sana yardımcı olacağım.”

Varaka sözlerini bitirdikten sonra ona doğru eğildi ve alnından öptü. Hz. Peygamber, hem Hz. Hatice’nin samimi desteği, hem de Varaka’nın bu açıklamalarından epeyce rahatlamış olarak evine döndü. Bu ilk vahiyden sonra bir süre yeni bir vahiy gelmeyince peygamberimiz endişelendi. Sık sık Hira mağarasına gidiyor ve Cebrail’in

gelmesini bekliyordu. Ama melek gözükmüyordu. Peygamberimiz bu dönemde Allah'ın kendisini terk ettiği düşüncesine kapıldı. «Fetretü'l-vahy» (Vahyin kesilmesi) adı verilen bu dönem birkaç ay devam etti. Bir süre sonra Cebrail yeni bir vahiyle geldi ve peygamberimize Duha suresini okudu. Bu surede Yüce Allah Peygamber Efendimize hitaben şöyle buyuruyordu:

"Kuşluk vaktine andolsun. Karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki, Rabbin seni terk etmedi. Sana darılmadı da. Muhakkak ki ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. Şüphesiz, Rabbin sana ihsanda bulunacak ve sen de hoşnut olacaksın. Seni yetim bulup da barındırmadı mı? Seni yolunu kaybetmiş olarak bulup da doğru yola iletmedi mi? Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi? Öyleyse sakın yetimi ezme! Sakın isteyeni azarlama! Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat."

Cebrail'den bu ayetleri dinleyen Hz. Peygamberin endişeleri dağıldı ve rahatladı.

İlk Müslümanlar

Peygamber Efendimiz bir gün evinde bulunduğu sırada Cebrail geldi ve ona Müddessir suresinin ilk beş ayetini okudu:

> “Ey örtünen adam, kalk ve -insanları- uyar. Rabbinin adını yücelt. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeylerden uzak dur.”
> *(Müddessir Suresi, 64/ 1-5)*

Bu ayetler Hz. Muhammed’e (s.a.s.) peygamberlik görevinin verildiğini açıkça belirtiyor ve Allah’ın kendisine vahyettiklerini insanlara ulaştırmasını (tebliğ etmesini) istiyordu. Artık o, insanları tek olan Allah’ın yoluna davet edecekti. Allah’a inanıp itaat edenleri dünya ve ahiret mutluluğu ile müjdeleyecek, yüz çevirip inkâr edenleri ise cehennem azabından haberdar edecekti.

İslam dinini tebliğ etmekle görevlendirilen

Hz. Peygamber ilk davetini eşi Hz. Hatice'ye yaptı. Kendisine Cebrail'in getirdiği ayetleri okudu ve "şimdi bana kim inanır?" dedi. Eşi "kimse inanmazsa ben inanırım" dedi ve onun peygamberliğini kabul eden ilk Müslüman olma onurunu kazandı. Kızları Zeyneb, Rukıyye ve Ümmü Gülsüm de anneleri Hz. Hatice ile aynı zamanda Müslüman oldular. Fâtıma o sırada 4-5 yaşlarında bir çocuktu. O sırada peygamberimizle aynı evde yaşayan Hz. Ali 10 yaşlarında bir çocuktu ve peygamberimize iman etti. Ayrıca yine aynı evde onlarla birlikte yaşayan peygamberimizin azatlısı Zeyd de İslam dinine ilk girenlerden oldu.

Bu sırada Cebrail, Hz. Peygambere abdest almayı ve namaz kılmayı öğretti. Öğrendiklerini Hz. Hatice'ye de öğreten Efendimiz, evde eşi ile birlikte namaz kılmaya başladı. Peygamberimiz, kendi ailesinden sonra yakın çevresindeki insanları yaklaşık üç yıl gizli olarak İslam dinine davet etti. Yakın arkadaşı Ebû Bekir, hiç tereddüt etmeden Müslüman oldu. Bununla kalmayıp kendisi de bazı dostlarını İslam'a davet etti.

Peygamber Efendimize gelerek iman eden bu kişiler arasında;

Hz. Osman, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebû Vakkas, Osman b. Maz'ûn, Saîd b. Zeyd, Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Erkam b. Ebü'l-Erkam, Ebû Seleme, Bilâl-i Habeşî ve Ca'fer b. Ebû Tâlib gibi isimler yer almaktadır.

Peygaberimiz, Cebrail'in getirdiği ayetleri okudu ve "şimdi bana kim inanır?" dedi. Eşi, "kimse inanmazsa ben inanırım" dedi.

İslam'a gizlice davet yapılan bu dönemde Müslüman olanların hepsi güvenilir, sır saklayan, cahiliye döneminin kötü ve sapıkça geleneklerine bulaşmamış Mekkelilerdi. Aralarında her sosyal tabakadan insanlar vardı. Ayrıca çoğunluğu genç insanlardan oluşuyordu. Üç yıl süren gizli davet döneminde Müslüman olanların toplam sayısı otuz kişiyi buldu.

Peygamber Efendimiz bu ilk yıllarda evinde, ıssız dağ eteklerinde, öğle tenhalığı sırasında Kâbe'nin etrafında namaz kılıyor, bazen de ibadetlerini Müslümanlarla birlikte yapabiliyordu. Bu arada inmeye devam eden ayetleri Müslümanlara okuyordu. Tek Allah'a iman (tevhid),

dünyada yapılanların hesabının verileceği ahiret günü ve güzel ahlâk bu sohbetlerin konularını oluşturuyordu. Müslümanlar bu dönemde açıktan topluca ibadet edemiyor ve İslam’a davet yapamıyorlardı. Mekkeli müşrikler her iki durumda da onlara saldırıyordu. Gizlilik döneminde genellikle Dârülerkam (Erkam’ın evi) denilen evde toplanıyorlardı. Erkam, genç yaşta Müslüman olmuş biriydi. Evi, gözlerden uzak ve Mekke dışından gelenlere de tebliğ yapılabilecek bir yerde bulunuyordu. Burada birlikte namaz kılabiliyorlar ve isteyen herkese İslam’ı anlatabiliyorlardı. Bu evdeki faaliyetler sonucu birçok kişi Müslüman olmuştu. Hz. Ömer, bu evde Müslüman olanların sonuncusu oldu. Çünkü artık insanları açıktan İslam’a çağırma dönemi başlamıştı.

İslam'a Açık Davetin Başlaması

Peygamber Efendimiz peygamberliğin dördüncü yılından itibaren Mekkelileri İslam dinine açıktan davet etmeye başladı.

Çünkü *"Ey Muhammed! Şimdi sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme" (Hicr Suresi, 15/94)* ayeti inmişti ve bu ayet, gizli tebliğ döneminin sona erdiğini bildiriyordu. Peygamberimiz açık tebliğe, "önce en yakın akrabalarını uyar" (Şuarâ Suresi, 26/214) ayeti doğrultusunda akrabalarından başladı. Bu sebeple 40-50 kişi kadar yakın akrabasına bir ziyafet verdi ve ardından onları İslam'a davet etti. Fakat amcası Ebû Leheb, onun sözünü kesti ve "kabilesine

senden daha kötü bir şey getiren birini görmedim" deyince herkes dağıldı. Buna çok üzülen peygamberimiz birkaç gün sonra bir toplantı daha düzenleyerek, onlara bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında Allah'ın bir olduğunu, O'nun eşi ve benzerinin bulunmadığını, O'na inanıp güvendiğini belirterek davetlilerine asla yalan söylemeyeceğini açıkladıktan sonra konuşmasını şu sözlerle sürdürdü:

"Ben özellikle size ve bütün insanlara gönderilmiş olan Allah elçisiyim. Allah'a yemin ederim ki uykuya daldığınız gibi öleceksiniz, uykudan uyandığınız gibi de diriltileceksiniz; yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz, iyilikleriniz karşılığında iyilik, kötülükleriniz karşılığında da ceza göreceksiniz. Cennet de cehennem de ebedîdir. İlk uyardığım da sizlersiniz."

Hz. Peygamberin amcası Ebû Tâlib onun sözlerini güzel bulduğunu ve sağ olduğu sürece kendisini destekleyeceğini, ancak atalarının dininden ayrılamayacağını bildirdi. Diğer amcası Ebû Leheb ise peygamberimizin karşısında olduğunu tekrarladı.

Peygamber Efendimiz İslam'ı bütün Mekke şehrine açıkça tebliğ etmeye karar verdi. Sonra bu kararı uygulayarak Safâ tepesine çıktı ve orada toplananlara seslenerek;

"Ey Kureyşliler! Size şu dağın arkasında bir düşman birliği var desem, inanır mısınız?" dedi.

Kureyşliler, “Evet, senin yalan söylediğine şahit olmadık” cevabını verdiler. Bu cevap üzerine Peygamberimiz,

“Öyleyse ben Allah’a inanıp ona gereği gibi kulluk etmediğiniz sürece büyük bir azaba uğrayacağınızı size haber veriyorum... Allah, bana en yakın akrabamı uyarmamı emretti. “Lâ ilâhe İllallâh=Allah’tan başka ilâh yoktur” demedikçe size ne bu dünyada ne de ahirette bir faydam dokunur ...” dedi.

Bütün Mekke şehrine yapılan bu tebliği dinleyenler arasında olan amcası Ebû Leheb, Hz. Peygambere yine kötü sözlerle karşı çıkarak, onun Mekkelilerle görüşmesine ve İslam’ı anlatmasına engel olmaya çalıştı.

Mekke Müşriklerinin Tebliğe Karşı Çıkış Sebepleri

Kureyş ileri gelenleri peygamberimizin İslam'a davetine önceleri pek karşı çıkmadılar.

Ama Peygamber Efendimiz puta tapıcılığı eleştiren ayetleri okumaya, bu açık tebliğden sonra puta tapanların cehennemlik olduğunu açıklayınca her şey değişmeye başladı. Bu mesajı büyük bir tehlike olarak görmeye, düşmanca tavır almaya ve İslam'ın yayılışını engellemek için ellerinden gelen kötülükleri yapmaya başladılar. Bunun çeşitli nedenleri vardı. Bu sebepleri birkaç başlık altında toplayabiliriz:

1.Dinî Sebepler

Araplar, atalarından gelen her türlü geleneğe bağlı idiler. Putperestlik de bu gelenekler arasındaydı ve tartışmasız kabul ediyorlardı. Hz. Peygamber onları tek olan Allah'a kul olmaya çağırdığında, "Sen bizi atalarımızın dininden mi vazgeçirmek istiyorsun? Biz babalarımızın dininden dönmeyiz" cevabını verdiler.

İslam ise her çeşit putu reddediyor ve yalnızca Allah'a kulluk edilmesini emrediyordu. Ayrıca ölümden sonraki sonsuz ahiret hayatı ve hesap günü İslam inancının temellerinden biriydi. Ama puta tapanlar putlardan vazgeçmiyor ve ölümden sonra dirilip hesap verileceğine inanmıyordu.

> İnsanı ve toplumu tek Allah'a dayalı bir inanç içerisinde değişime çağıran İslam, kurumsallaşmış adaletsizliklere de savaş açmıştı.

Bundan başka Kureyşlilerin ahlaki seviyesi, Hz. Peygamberin önerdiği ahlâk sisteminden uzaktı. İslam, o toplumda yaygın biçimde yaşanan birçok kötü alışkanlığı kabul etmiyordu.

Bazı insanların kendisini zenginlik ya da soya dayalı olarak üstün görmesi, kumar, zina, içki, yalan söylemek gibi kötü anlayış ve alışkanlıkları eleştiren ve reddeden İslam, insanların birbirine üstün olma ölçülerini de tümüyle altüst ediyordu. İslam'a göre üstünlük, ancak Allah'a kullukta (takva) söz konusu olabilirdi. Bir köle ya da çok zengin biri arasında İslam'a göre bir ayırım yapılamazdı. Allah katında ikisi de aynı derecede eşitti. Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinin bu eşitlik anlayışını hazmetmesi ise neredeyse imkânsız gözüküyordu.

2.Siyasi ve Ekonomik Sebepler

Kabile bağına büyük önem veren Arap toplumundaki bir kişinin, yeni bir dini kabul etmesi oldukça zordu. Çünkü bu, kabilesi tarafından dışlanma, yalnızlaştırılma ve korumasız bırakılma anlamına geliyordu. Ayrıca Arap toplumunu oluşturan kabileler, liderlerinin zengin ya da güçlü olmasını isterdi.

Oysa Hz. Muhammed yetim doğmuş, sonra öksüz kalmış birisiydi. Ayrıca zengin de değildi. Nasıl olur da peygamberlik ona gelirdi? İslam düşmanlarının önde gelenlerinden biri olan Ebû Cehil ise şöyle diyordu: «Haşimoğulları ile yarışabiliriz. Onlar ne yaparsa biz de aynısını yapabiliriz. Ama şimdi 'bize kendisine vahiy inen bir peygamber geldi' diyorlar. Bizim kabilemiz

> "Bu Kur'an, iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?"
> *(Zuhruf Suresi, 43/31)*

bunun dengi bir peygamberi nasıl bulsun? Vallahi onun peygamberliğini asla kabul etmeyeceğiz."

Kur'an'ın haber verdiğine göre müşrikler şöyle diyordu:

Mekke'nin zenginlerinden Velîd b. Mugîre de bu mantıkla şöyle soruyordu: "Kureyş'in büyüğü ve efendisi olan ben yahut Taif'te Sakîf kabilesinin ileri gelenlerinden Urve dururken Kur'an Muhammed'e mi inecek?"

Peygamberimizin çağrısı olan İslam, kalpleri değiştirmeye başlamıştı. Ama Mekkeli zenginlerin ve iktidar sahiplerinin olaya bakışları, kalplerle değil, daha çok, mal ve statüleriyle ilgiliydi.

İslam, insanların birbirine üstün olma ölçülerini tümüyle altüst ediyordu. Üstünlük, ancak Allah'a kullukta (takva) söz konusu olabilirdi.

Var olan ekonomik ve putperest düzenin değişmeden devamını istiyorlardı.

Bir gerçek daha vardı: Ticarî ve dinî bir merkez olan Mekke'ye yarımadanın her yerinden insanlar gelirdi. Çünkü Kâbe'de müşriklerin saygı duyduğu çok sayıda put vardı. Ayrıca Mekkeliler, burada kendi yaptıkları putları da dışarıdan gelenlere satardı. Mekke müşrikleri, İslam gelirse, bu putlar sebebiyle oluşan ekonomik canlılığın, yani gelirlerinin azalacağını düşünüyorlardı. Bu ise hiç istemedikleri bir şeydi. Ne yapıp etmeli, İslam denen bu tehlikeli (!) gelişmenin önü kesilmeliydi. Çareler düşünmeye ve bunları uygulamaya başladılar.

Peygamberimizin Tebliğini Engelleme Çabaları

Hz. Peygambere inananlar çoğalmaya başlamıştı.

Kureyşliler bu gelişmeyi önlemek için, küçümseme ve hakaretten başlayarak fiilî şiddete kadar değişik yollara başvurmaktan çekinmediler.

Bunları yaparken bir yandan da Hz. Peygamberden tuhaf isteklerde bulunuyorlardı. Mesela, Mekke'nin içinden ırmaklar akması, ölmüş atalarının diriltilmesi, saraylar ve hazineler, hatta kendilerinin cezalandırılması bu isteklerden bazılarıydı. Peygamber Efendimiz ise bu olur-olmaz isteklere karşılık, her şeyin Allah'ın dilemesiyle olacağını söylüyor ve «Ben ancak Allah'ın insanlar arasından seçtiği bir peygamberim" diyordu.

Alay ve İftira

Bütün hayatı doğrulukla geçen Hz. Peygamberin tebliğ ettiği İslam'a inananlar artmaya başlayınca, Kureyşli müşrikler yeni bir yöntem olarak onunla alay etmeyi seçtiler.

Peygamber Efendimize rastlayınca şöyle şeyler söylüyorlardı:

"İşte Abdülmuttalib oğullarından gökten kendisine vahiy geldiğini söyleyen kimse", "Bugün yukarıyla konuştun mu Ey Muhammed!", "Allah senden başka peygamber olarak gönderecek birini bulamadı mı?"

Bazen de onu gördüklerinde birbirlerine kaş göz işareti yaparak gülüşüyorlardı. Ama müşriklerin yaptıkları bununla da sınırlı kalmadı. Onun kâhin, deli veya şair olduğunu söylemeye başladılar. Ayrıca Kur'an'ın bir masal olduğunu, Hz. Peygamber tarafından uydurulduğunu veya bir Hristiyan'dan öğrendiğini, Allah sözü olmadığını söyleyerek İslam'ı ve Kur'an'ı çürütmek istediler. Bütün bu iftira ve yalan kampanyası kuşkusuz ki Hz. Peygamberi üzüyordu. Ama Allah, gönderdiği ayetlerle onu ve ona inananları teskin etti ve müşriklere kıyamete dek meydan okuyan şu ayetlerle cevap verdi:

"Andolsun, senden önce de birçok peygamberle alay edildi de, sonuçta alay edenleri, alay ettikleri şey kuşatıverdi." (Enbiyâ Suresi, 21/41)

"(Ey Resûlüm!) Artık sana emredileni açıkça ortaya koy ve müşriklere aldırış etme, onlardan yüz çevir. Allah'a ortak koşan alaycılara karşı biz sana yeteriz. Yakında ne olduğunu bilecekler." (Hicr Suresi, 15/94-96)

Bütün bu iftira ve yalan kampanyası kuşkusuz Hz. Peygamberi üzüyordu.

“Kur’an, şerefli bir elçinin âlemlerin Rabbi olan Allah’tan getirdiği bir sözdür. O şair ve kâhin sözü değildir.” (Hâkka Suresi, 69/40-43)

“Onu (Kur’an’ı) kendi uydurdu diyorlar, öyle mi! Hayır, inanmıyorlar. Eğer iddialarında samimi iseler Kur’an’ın benzeri bir söz getirsinler.” (Tûr Suresi, 52/33-34)

“Yoksa Kur’an’ı kendisi uydurdu mu diyorlar! De ki: Eğer doğru iseniz Allah’tan başka çağırabildiklerinizi yardıma çağırın da siz de onun benzeri on sure getirin. Eğer onlar size cevap veremiyorlarsa bilin ki, o ancak Allah’ın ilmiyle indirilmiştir ve O’ndan başka ilah yoktur. Artık siz Müslüman oluyor musunuz?” (Hûd Suresi,11/13-14)

“Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız haydi, onun benzeri bir sure getirin. Eğer iddianızda doğru iseniz Allah’tan başka şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın.” (Bakara Suresi, 2/23)

Anlaşma Teklifi

Hz. Peygamber, her türlü alay ve hakarete rağmen insanları İslam’a davet etmeyi sürdürünce, müşrikler onunla anlaşma yoluna başvurarak vazgeçirmek istediler.

Bunlardan biri Utbe idi. Utbe, Hz. Peygamberin yanına gelerek “...Şayet maksadın zengin olmaksa sana mal mülk verelim. Makam ve itibar peşindeysen seni başımıza yönetici yapalım” dedi. Hatta daha da ileriye gidip “Eğer ruhsal bir rahatsızlık sonucu böyle davranıyorsan seni tedavi ettirelim” diye teklifte bulundu.

Utbe sözlerini bitirdikten sonra Hz. Peygamber Fussılet suresinin ilk ayetlerini okuyarak (Fussılet, 41/1-6) Allah tarafından görevlendirilmiş bir peygamber olduğunu söyledi. Utbe âyetlerden ve Hz. Peygamberin sözlerinden etkilenmişti. Fakat Müslümanlığı kabul etmedi.

Müşrikler Peygamber Efendimizi birtakım dünyevî tekliflerle davasından vazgeçiremeyeceklerini anlayınca yeni bir teklifte bulundular. Bu oldukça garip bir teklifti: "Ey Muhammed! Biz senin ibadet ettiğine ibadet edelim. Sen de bizim ibadet ettiğimiz putlara tap," dediler. Müşriklerin bu uygunsuz teklifine karşı Kâfirûn Suresi indi:

"(Resûlüm!) De ki: Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam. Siz de benim taptığıma tapmıyorsunuz. Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim. Evet, siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır." (Kâfirûn Suresi, 109/1-6)

Fiilî Saldırılar

Mekke müşrikleri Hz. Peygambere olan düşmanlıklarını artırmaya başladılar. Ona eziyet etmek, fiilen saldırıda bulunmak ve hatta öldürmek istediler. Müşrikler tarafından Hz. Peygamberin geçtiği yollara pislikler ve dikenler atıldı, evi taşlandı. Hatta namaz kılarken üzerine deve işkembesi atılarak secdede boğulmak istendi.

Peygamber Efendimiz bir gün Kâbe'yi tavaf ederken Mekke müşriklerinden bir grup onun üzerine saldırdı. Olaya şahit olan Hz. Ebû Bekir hemen müdahale ederek "Rabbim Allah'tır diyen

bir kişiyi öldürecek misiniz!" diyerek onlara karşı çıktı ve uzaklaştırmaya çalıştı. Ama bu arada kendisi de yaralandı. Başka bir gün Hz. Peygamber Kâbe'de namaz kılarken Ebû Cehil büyük bir taş alarak onun üzerine atıp öldürmek istemiş, ancak başarılı olamamıştır.

Amcası Ebû Leheb ile karısı Ümmü Cemîl, Hz. Peygambere özel olarak çok sıkıntı verdiler. Hz. Peygamberin geçeceği yollara pislik atmak veya dikenler koymak suretiyle eziyet ettiler. Azılı İslam düşmanlarından Ebû Süfyân'ın kız kardeşi olan Ümmü Cemîl, Hz. Peygamberin kızları Rukıyye ve Ümmü Gülsûm ile nişanlı olan iki oğluna baskı yaparak nişanlarını bozdurdu. Ebû Leheb ve karısı hakkında Tebbet suresi nazil olmuştur:

> "Ebû Leheb'in elleri kurusun! Kurudu da! Malı ve kazancı kendine fayda vermedi. Alevli bir ateşe yaslanacaktır o! Karısı da boynunda ip olduğu halde odun taşıyarak ateşe girecektir." *(Tebbet Suresi, 111/1-5)*

Kureyş'in Ebû Tâlib'e Başvurusu

Kureyşli müşrikler, Hz. Peygambere engel olmak için amcası Ebû Tâlib'e başvurup üç defa görüştüler.

Ebû Tâlib, bunların birincisini yatıştırıcı sözlerle savuşturdu. İkinci görüşmede tehdit edilince Peygamber Efendimizi çağırarak, daha fazla direnemeyeceğini belirtti. Artık amcasının kendisini korumaktan vazgeçeceğini düşünen Peygamberimiz,

"Bu işten vazgeçmem için güneşi sağ elime ayı da sol elime verseler hiçbir şey değişmez. Allah bu dini üstün kılıncaya kadar çalışacağım veya bu uğurda öleceğim," dedi. Bu kararlı tutum üzerine Ebû Tâlib, onu "Git istediğini söyle, Allah'a andolsun ki seni asla onlara teslim etmeyeceğim," sözleriyle teselli etti.

“Bu işten vazgeçmem için güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler hiçbir şey değişmez.”

Kureyşliler, Ebû Tâlib’e üçüncü başvurularında “Yeğenini bize teslim et, onun yerine Mekke’nin en yakışıklı gençlerinden Umâre’yi sana evlat olarak verelim” diye bir teklif sundular. Ebû Tâlib bu teklifin çok kötü bir teklif olduğunu söyledi ve şiddetle reddetti. Bunun üzerine Kureyşliler toplumsal yalnızlaştırma eylemlerine başvurdular. Aşağıda bahsedileceği üzere Haşimoğullarına dönük olarak ekonomik ve sosyal bir boykot başlattılar.

Müslümanlara Uygulanan Baskılar

Müşriklerin baskı ve sindirme isteği sadece Hz. Peygamberle sınırlı değildi.

Onların hedefi Müslüman olan herkesti. Baskılar, alay etmekten öldürmeye kadar uzanmıştı. Zengin aileler, Müslüman olan çocuklarını bütün maddî haklardan mahrum ediyordu. Yoksul ve güçsüz Müslümanlara ise utanç verici işkenceler yapılıyordu.

Daha çok Mekke dışından gelen köle ve cariyelere yapılan işkenceler görenleri dehşete düşürüyordu. Aç bırakılmak, kızgın kumlara yatırılmak, üzerine ağır kayalar koyulmak bu işkencelerden bazılarıydı. Yalnızca güçsüzlere değil, itibar sahibi Müslümanlara da çeşitli yaptırımlar uygulandı. Mesela Hz. Ebû Bekir'in açıkta

namaz kılması ve duyulacak şekilde Kur'an okuması yasaklanmıştı. Hz. Ebû Bekir, evinin bahçesine kalın duvarlı bir mescit yaptırarak, müşriklerin ibadetle ilgili yasağını bu şekilde aştı. İşkence yapan müşriklerin başını Ebû Cehil, Ebû Leheb, Ebû Süfyan ve Ümeyye b. Halef gibi güçlü isimler çekiyordu.

İşkenceler

Müslümanlar için çeşitli düzeylerde işkenceler yapılırken, herkesin vicdanını yaralayan kimi ağır olaylar da gerçekleşiyordu. Müşrikler tarafından Müslümanlara uygulanan işkencelerin en ağırını Yâsir ailesi yaşadı. Kaybolan kardeşini aramak için Mekke'ye gelen Yâsir burada Sümeyye adlı cariye ile evlenmişti. Bu evlilikten meşhur sahabî Ammâr dünyaya geldi. Yâsir, Sümeyye ve Ammâr, ilk Müslümanlardan oldular ve müşriklerin işkencelerine sabırla karşılık verdiler.

Ama en sonunda Sümeyye, Ebû Cehil'in acımasız işkenceleri altında can vererek İslam tarihinde ilk şehid unvanını kazandı. Yâsir de aynı gün işkence ile şehid edildi. Sağ kalan Ammâr, müşriklerin ağır işkencelerine tahammülü kalmadığı bir anda, Lat ve Uzza putları lehinde, Hz. Peygamberin de aleyhinde konuşmak zorunda kaldı.

Ama müşriklerin elinden kurtulur kurtulmaz soluğu Hz. Peygamberin yanında aldı ve olanları anlattı. Ammâr'ın büyük bir sıkıntı yaşadığını gören Resûlullah ona bu sözleri söylerken neler hissettiğini sordu. Ammar da iman dolu kalbinde herhangi bir değişiklik olmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, imanını koruduğu sürece zor durumda kaldığı için böyle davranmasında bir sakınca bulunmadığını belirtti. Aynı durumda kalırsa yine aynı şekilde davranmasını tavsiye etti.

Mekke'deki Müslüman köle ve cariyeler de inançları uğruna büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldı. Köleler içerisinde İslam'ı kabul eden ilk kişi olan ve daha sonra "Müezzinlerin Efendisi" olarak anılacak olan Bilâl-i Habeşî, özellikle efendisi Ümeyye b. Halef tarafından ağır işkencelere tabi tutuldu. Boynuna ip takılıp çocukların eline verildi ve Mekke sokaklarında dolaştırıldı. Efendisi onu öğle vakti sıcak kumların üzerine yatırıp göğsüne kızgın ve büyük taşlar koyar, tek Allah'a imandan vazgeçmesini, Lat ve Uzzâ putlarına iman etmesini isterdi. Bilâl ise güçlükle nefes alır bir vaziyette "ahad!" "ahad!" (Allah birdir) diyerek imanındaki kararlılığı vurgulardı. Nihayet Hz. Ebû Bekir, efendisinden Bilâl-i Habeşî'yi satın alarak işkenceden kurtardı.

Habbâb isimli Müslüman, müşrikler tarafından öylesine ağır işkencelere uğradı ki, işkence izleri yıllar boyunca üzerinden silinmedi. İlk Müslümanlardan Zinnîre de gördüğü şiddet ve işkence sebebiyle gözlerini kaybetmiştir. Korumasız olduğu için işkence gören köle ve cariyelerden bir kısmını Hz. Ebû Bekir, efendilerinden satın alarak kurtarmıştır.

Ayrıca Abdullah b. Mes'ûd, Kâbe avlusunda Allah'ın ayetlerini açıkça okuduğu için bayılıncaya kadar dövüldü; her tarafı kanlar içinde kaldı. Ebû Zer el-Gifârî, Müslüman olduğunu açıkladığında müşrikler tarafından üç kere bayıltılıncaya kadar dövüldü. İslam'ı seçenlere yapılan bu işkencelerin ardında amansız bir düşmanlık vardı: Hakikate ve iyiye düşmanlık. Ve bu düşmanlık bitecek gibi gözükmüyordu.

Ekonomik Yaptırımlar

Müşrikler, Müslümanları dinlerinden döndürmek için bazı ekonomik yaptırımlar da uygulamışlardır. İlk Müslüman kölelerden olan Habbâb, demircilik yapıyordu.

Bir gün Âs b. Vâil isimli bir müşrike birkaç kılıç sattı fakat parasını alamadı.

Habbâb alacağını istediğinde Âs ona “Muhammed’in dinini terk etmedikçe borcumu ödemeyeceğim” dedi. Bunun üzerine Habbâb “Sen ölüp ahirette tekrar dirilinceye kadar bunu yapmam” cevabını verdi. Buna karşılık Âs “O halde kıyamet gününde gel, o gün benim malım da olacak, evladım da. Borcumu sana o zaman öderim,” diyerek Habbâb’ın inancıyla alay etti. Bunun üzerine Meryem Suresinin 77-80. ayetleri indi ve Âs b. Vâil’in ahirette büyük bir ceza alacağı belirtildi.

Aile İçi Baskılar

İlk Müslümanlara bizzat kendi aileleri de çeşitli baskılar uyguluyordu. Bir aile, kendi çocuklarına neden baskı uygular, nasıl işkence edebilir, anlamak zordu. Ama oluyordu. Mesela Hz. Osman ticaretle uğraşıyordu. Müslüman olunca amcası Hakem çok kızdı ve önce onun parasını kısıtladı. Sonuç alamayınca Hz. Osman’ın ellerini ve ayaklarını iple bağlayarak İslam’dan dönünceye kadar ipleri çözmeyeceğini söyledi. Hz. Osman, “vallahi ne yaparsan yap Müslümanlıktan vazgeçmem” deyince, bu kararlılık karşısında amcası yenildi. Ama bu defa da Hz. Osman’ın annesi baskıya başladı, fakat o da başarılı olamadı. Sa‘d b. Ebû Vakkas da Müslüman olduğu

İslam'ı seçenlere yapılan bu işkencelerin ardında amansız bir düşmanlık vardı: Hakikate ve iyiye düşmanlık.

için annesinin direnişiyle karşılaştı. Annesi "Sa'd İslam'dan dönmedikçe yemek yemeyeceğine, su içmeyeceğine, hatta gerekirse kendisini öldüreceğine" yemin etti. Bu olay üzerine "Allah'ı inkâra zorlayan anne-babalara itaat etmek gerekmediği"ne dair ayet indi (Lokman Suresi, 31/15).

Ebû Ubeyde b. Cerrah Müslüman olduktan sonra babasının büyük düşmanlıkları ile karşılaştı. Mus'ab b. Umeyr zengin bir ailenin refah içinde yetişmiş bir oğlu idi. Müslüman olduğu için ailesinin şiddetli tepkisi ile karşılaştı. Ailesi Mus'ab'ın hiçbir maddî ihtiyacını karşılamadığı gibi elbiselerini bile elinden aldı. Yapılan her türlü baskı, tehdit ve işkence Müslüman olanları yolundan çeviremedi. Tersine, onlar, ne kadar değerli bir şeye sahip olduklarını anladılar. İçlerindeki Allah inancı daha da arttı, imanları daha da kuvvetlendi.

Baskılara Karşı
Peygamberimizin Tedbirleri

Peygamber Efendimiz, Müslümanlara yapılan işkenceleri gördükçe üzülüyor ve bazı tedbirleri uygulamaya koyuyordu.

Müslümanlar Mekke'de sayı ve güç bakımından zayıftı. Bu nedenle müşriklerin saldırılarına cevap vermekten özellikle kaçındılar. Ayrıca dikkat çekmemek için Kâbe'de topluca bulunmuyor ve ibadet yapmıyorlardı. Buluşma ve görüşmelerini Mekke'nin uzak vadilerinde ya da Dârülerkam'da yapıyorlardı.

Bu dönemde Müslümanlara silahla karşılık verme izni de verilmediği için, müşriklere karşı doğrudan ve etkili bir cevap vermediler. Hz. Peygamber, "sabredin"

diyordu ve Müslümanlar sabrediyordu. Geçmiş peygamberler döneminde de ağır işkenceler yapıldığını ve onların sabrederek o süreci atlattığını bildiren Peygamberimiz, sabredenlere yakındaki kurtuluşu ve öbür dünyada da cenneti müjdeliyordu.

Hz. Ebû Bekir gibi bazı varlıklı Müslümanlar da işkence gören köle ve cariyeleri satın alarak bu acıları hafifletiyordu.

Habeşistan'a Hicret

Müslümanlara söz ve eylemle yapılan saldırılar artmaya başlayınca, Resulullah yeni bir çözüm olarak Habeşistan'a hicret etmeyi önerdi.

Habeşistan kralı Necaşî, adaletli bir yöneticiydi. Orada can güvenliği ve inanç hürriyeti de vardı. Peygamberimiz bu gerçeğe işaretle ashabına şu teklifi yaptı:

"Eğer isterseniz Habeşistan'a gidin. Çünkü orada ülkesinde hiç kimseye zulmetmeyen bir hükümdar iş başındadır. Orası bir doğruluk ve dürüstlük ülkesidir. Allah bir kolaylık verinceye kadar orada kalın."

Efendimizin bu tavsiyesi üzerine on bir erkek ile dört kadından oluşan ilk Müslüman kafilesi, 615 yılında Habeşistan'a hareket

etti. Kafilede Hz. Osman ve eşi Resulullah'ın kızı Rukıyye, Zübeyr b. Avvâm, Mus'ab b. Umeyr, Abdurrahman b. Avf, Ebû Seleme ve eşi Ümmü Seleme gibi İslam tarihi açısından önemli isimler yer almaktaydı. İslam'da ilk hicret olarak önem taşıyan bu gelişme Resulullah'ın peygamberliğinin ilk yıllarında Afrika ile temasa geçmesi bakımından da önem taşır.

Bir yıl sonra ikinci bir büyük kafile Ca'fer b. Ebû Tâlib başkanlığında Habeşistan'a hicret etti. Sonuçta Habeşistan'a göç edenlerin sayısı 100'ü geçti.

Habeşistan'a hicret eden Müslümanların sayısının gittikçe arttığını gören Kureyşliler, bu durumdan rahatsız olarak Habeşistan kralına bir heyet gönderdi. Bu heyet, krala giderek, hicret eden Müslümanların Mekke'ye iade edilmesini istedi. Durum biraz tuhaftı. Müşrikler sanki çalınmış mallarını istiyor gibi, Müslüman olup işkence ve baskıdan kaçan insanları geri istiyordu.

Kral Necâşî müşriklerin isteğini hemen yerine getirmedi. Her iki tarafı da dinlemek ve adaletli karar vermek için Müslümanların temsilcisini de huzuruna çağırdı. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar adına Ca'fer b. Ebû Tâlib söz alarak Kral Necâşî'ye şöyle dedi:

"Ey Hükümdar! Biz cahiliye karanlıkları içinde yüzen bir kavimdik. Putlara tapar, ölü hayvan eti yer, günah işlerdik. Akrabalarla ilişkiyi keser, komşulara kötü davranırdık. Aramızda güçlü olanlar zayıfları ezerdi. Allah bize aramızdan soyunu, doğruluğunu, güvenilirliğini ve iffetini bildiğimiz bir elçi

Habeşistan kralı Necaşî, adaletli bir yöneticiydi. Orada can güvenliği ve inanç hürriyeti de vardı.

gönderinceye kadar bu şekilde yaşamaya devam ettik. Allah'ın elçisi, bizi tek Allah'a inanmaya, O'na ibadet etmeye, bizim ve atalarımızın O'nun dışında ibadet ettiğimiz putları ve taşları terk etmeye davet etti. Bize doğru söylemeyi, emaneti yerine getirmeyi, akrabaları ziyaret etmeyi, komşulara iyi davranmayı; haramlardan sakınmayı ve insanları öldürmemeyi emretti. Bize kötü ve günah fiiller işlemeyi, kötü söz söylemeyi, yetimlerin malını yemeyi, iftira etmeyi yasakladı. Allah'a ibadet etmeyi ve O'na herhangi bir şeyi ortak koşmamayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi ve oruç tutmayı emretti. Onu tasdik ettik, ona inandık ve Allah'tan getirdiği mesajlar doğrultusunda

ona uyduk. Böylece sadece Allah'a ibadet ettik ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmadık. Bize haram kıldığını haram, helal kıldığını helal kabul ettik. Yüce Allah'a ibadetten ayrılıp eskisi gibi putlara tapmamız ve daha önce helal gördüğümüz kötülükleri helal görmemiz için kavmimiz bize düşmanlık yaptı. Bizi işkencelere maruz bıraktılar ve dinimizi terk etmemiz hususunda baskı yaptılar. Mekkeliler bize zulmedince ve baskılarını artırıp dinimizi yaşamamıza izin vermeyince senin memleketine geldik. Birçok hükümdar arasından seni seçtik ve sana komşu olmayı tercih ettik. Senin yanında zulme uğramayacağımızı umarak geldik ey hükümdar!"

Tarafları dinleyen Necâşî Mekkeli müşriklerin isteğini kesin bir dille reddederek Müslümanları himaye etmeye devam etti. Müslümanlardan bir kısmı birkaç yıl sonra Mekke'ye döndü. Bir kısmı ise daha sonra Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince oraya gitti.

Hamza ve Ömer'in Müslüman Oluşu

Mekke dönemindeki tebliğ faaliyetleri sırasında iki kişinin Müslüman olmasının özel bir önemi vardır. Onlardan biri Hz. Peygamberin amcası Hz. Hamza'dır. Diğeri de Ömer b. Hattâb'dır.

Hz. Hamza, yeğeni Hz. Muhammed'den sadece birkaç yaş büyüktü. Onun çocukluk arkadaşı, ayrıca sütkardeşiydi. Henüz Müslüman olmamıştı ama peygamberimize yapılanları gördükçe üzülüyordu. Bir gün avdan dönüp Kâbe'yi tavaf ederken, bir cariye ona gördüklerini anlattı: Ebû Cehil, Hz. Peygambere yine hakaret etmiş ve incitici şeyler söylemişti. Cariyeyi dinleyen Hz. Hamza öfkeye kapıldı ve orada Kureyş'in ileri gelenleriyle oturan Ebû Cehil'in yanına gitti. Elindeki yayla onun başına vurup yaralayarak "İşte ben de Muhammed'in dinini kabul ediyorum, hadi bana da söv

“Allah’ım, İslamiyeti ya Ebu’l-Hakem (Ebû Cehil), ya da Ömer b. Hattab eliyle güçlendir.”

bakalım, cesareti olan varsa gelsin dövüşelim” diyerek Müslümanlığını ilan etti. Bu açık meydan okuma karşısında Ebû Cehil sessiz kaldı.

O sırada Dârülerkam’da bulunan Hz. Peygamber, amcasının Müslüman oluşuna çok sevindi. Müşrikler ise Hz. Hamza gibi güçlü bir kişinin Müslüman olmasından sonra Peygamber Efendimize yapacakları kötülükler konusunda daha çekingen davranmaya başladılar.

Hz. Peygamber insanları dine davet ederken çeşitli zorluklarla karşılaşıyor ve bunu aşmak için Allah’a şöyle dua ediyordu:

“Allah’ım, İslamiyeti ya Ebu’l-Hakem (Ebû Cehil), ya da Ömer b. Hattab eliyle güçlendir.”

Bu duada ismi geçen iki şahıs da Mekke’nin güçlü ve etkili kişileriydi. Müslüman olma onuru, bu iki isimden Ömer b. Hattab’a nasip olmuştur.

Ömer, ciddi bir İslam düşmanıydı. Hz. Peygambere ve İslam'a öfke duyuyordu. Bir gün Hz. Muhammed'i öldürmeye karar verdi. Onu ortadan kaldırırsa, İslam dininin de ortadan kalkacağını düşünüyordu. Kılıcını kuşandı ve kararlı şekilde yola çıktı.

Yolda karşısına Nuaym çıktı. Nuaym Müslüman olmuş, ancak bunu gizleyen biriydi. Ömer'in yüzündeki öfkeyi görünce, ona nereye gittiğini sordu. Ömer'in cevabı sert ve kararlıydı: "Kureyş'in bütünlüğünü bozan, ilahlara hakaret eden Muhammed'i öldürmeye gidiyorum."

Bu sözler üzerine Nuaym, böyle bir şey yaparsa kendisinin de sağ bırakılmayacağını belirtti ve "sen önce kendi eniştene ve kız kardeşine bak, onlar da Müslüman oldu." dedi. Nuaym'ın bunu söylemekteki amacı ihbar değil, Ömer'in yönünü değiştirerek zaman kazanmaktı.

Ömer öfkeyle kız kardeşinin evine yürüdü. Onlar o sırada Kur'an okuyordu ve Ömer seslerini duymuştu. Çok kızan Ömer içeri girip her ikisini de dövmeye başladı. Kız kardeşi Fâtıma kanlar içinde kalmıştı. Fakat İslam'dan vazgeçmeyeceğini söyleyince, Ömer okuduklarının getirilmesini istedi.

Müslüman olma onuru, Ömer b. Hattab'a nasip olmuştur.

Tâ-hâ suresinin yazılı olduğu kâğıdı getirip okudular. Ömer ayetleri dinledikçe etkilendi ve değişti. Sonra da Peygamber Efendimize gitmek için evden ayrıldı. Ama artık bütünüyle değişmiş biri olarak gidiyordu.

Onu kılıçla Dârülerkam'a gelirken görenler tedirgin oldular. Hz. Hamza, Ömer'in kötü niyetle gelmesi hâlinde gerekenin yapılacağını belirtince, Hz. Peygamber kapının açılmasını istedi.

Ömer, Allah'a, Resûlüne ve Kur'an'a inanmak için geldiğini belirtince, Peygamberimiz tekbir getirdi. Bu tekbire orada bulunan bütün Müslümanlar katıldı ve herkes Ömer'in Müslüman oluşuna çok sevindi. Sonra hep birlikte Kâbe'ye gittiler. Güçlenmişlerdi, bunu hissediyorlardı. Müşriklerse Ömer'in Müslüman olmasına Hz. Hamza'da olduğu gibi çok üzüldüler.

Kureyş'in Boykotu

Kureyşliler, her türlü mücadele ve baskı yöntemini deneyerek İslam'ı yok etmeye çalışırken yeni bir yöntem buldular:

Boykot. Peygamber Efendimizi etkisiz hâle getirmek için uygulanacak bu yöntemle Hz. Peygamberin bütün sülalesine baskı yapmayı amaçlamışlardı. Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları peygamberimizi himaye eden iki kabile idi. Kureyşliler, boykotun ilk adımını bu iki grubu düşman ilan ederek başlattılar. Sonra da onlardan kız alıp-vermeyi ve alışverişi kestiler. Bu şartları yazıp Kâbe'nin duvarına astılar. Amaçları karşı tarafta tepki uyandırıp peygamberimizi yalnızlaştırmaktı. Toplumsal ilişkilerden

soyutlanan kabile üyelerinin uzun süre dayanamayıp pes edeceğini düşünüyorlardı. Ebû Leheb ve çocukları ise boykot dışı tutulmuştu. Çünkü onlar zaten peygamberimizin karşısında yer alıyordu.

Ebû Tâlib, bu sosyal ve ekonomik boykot karşısında akrabalarını korumak amacıyla Ebû Tâlib Mahallesi adı verilen bir mahalle kurdu. Ebû Leheb ve oğulları hariç, Müslüman olsun olmasın bütün Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları oraya taşındılar. Hz. Peygamber ve onunla birlikte hareket eden herkes, üç yıla yakın bir süre (616-619) boykot altında yaşadılar. Hz. Hatice ile Ebû Tâlib bu sıkıntılı günlerde bütün servetlerini tükettiler. Ticarî faaliyetlerde bulunmak, hac mevsimi ve haram aylar dışında dışarı çıkıp alışveriş yapmak mümkün olmuyordu. Müşrikler alışveriş yapılabilen zamanlarda da zorluk çıkartıyor, fiyatları yükseltiyorlardı.

Bazen, dostlarından bazı kimseler onlara gizlice yiyecek yardımı yapıyordu. Ancak imkânlar yetersiz olduğu için zaman zaman ciddi sıkıntılar yaşanmaktaydı. Bir keresinde ambargo altındaki kadınlardan biri yolda gördüğü kurumuş deve derisini alıp suda kaynatmış ve çocuklarına yemek olarak bunu yedirmişti.

Sonunda bazı insaflı kimseler araya girdi ve müşrikleri ikna etti. Üç yıl süren acımasız boykot böylece sona ermişti.

Hüzün Yılı: Ebû Tâlib ve Hz. Hatice'nin Vefatı

Peygamberliğin 10. yılında (Miladî 620) peş peşe gerçekleşen iki ölüm Müslümanları çok üzdü.

Hz. Peygamberi her zaman desteklemiş olan amcası Ebû Tâlib ve kendisiyle yirmi beş yıl mutlu bir hayat sürdüğü hanımı Hz. Hatice üç gün arayla vefat ettiler. Onların ölümü Peygamber Efendimizi ve Müslümanları çok sarstı. Bu sebeple bu yıla "hüzün yılı" (senetü'l-hüzn) adı verildi.

Ebû Tâlib vefat edince, Hâşimoğulları'nın başkanı Ebû Leheb oldu. Kız kardeşlerinin ısrarları sonucu, peygamberliğini kabul etmediği yeğeninin himayesini üzerine almayı istemeyerek kabul etti. Ancak bir süre sonra, Ebû Cehil gibi müşrik arkadaşlarının baskısıyla bu kararından vazgeçti.

Taiflileri İslam'a Davet

Hz. Peygamber, kendisine bildirileni insanlara iletmeyi ve onları İslam'a çağırmayı sürdürüyordu.

Aynı şekilde Kureyşliler de düşmanlıklarına devam ediyordu. Üstelik Ebû Tâlib ve Hz. Hatice'nin vefatından sonra müşriklerin cesareti daha da artmıştı.

Mekke'de peygamberimizin tebliğini duymayan kimse kalmamıştı. Peygamberliğin 10. yılından sonra Efendimiz gözlerini Mekke dışına çevirdi. Başka yerlerdeki insanlara ulaşmayı düşünüyordu. Bir gün yanına Zeyd b. Hârise'yi alarak Taif'e gitti. Taif şehrinde Sakîf kabilesi yaşıyordu.

Efendimiz şehrin ileri gelenleriyle buluştu ve onları İslam'a çağırdı. Fakat Taiflilerin

hiçbirisi bunu kabul etmediler. Çünkü Kureyşlilerle akrabalık ve sıkı ticarî ilişkileri vardı; bunun bozulmasını istemiyorlardı. Bunun üzerine peygamberimiz, onlardan hiç olmazsa çağrısını gizli tutmalarını istedi. Ama onlar bunu da kabul etmeyerek, şehirdeki alt tabakadan insanlara, peygamberimizi ve Zeyd'i taşlamalarını söylediler. Ortaya birden vahim bir durum çıkmıştı:

Peygamberimizin geçeceği yolun iki yanına dizilen birtakım cahil, kaba ve düşük düzeyli kişiler ellerindeki taşları iki taraftan Efendimizin ve Zeyd'in üzerine atmaya başladı.

Atılan taşlar Hz. Peygamberin ayaklarını kanattı. Zeyd ise Efendimizi taşlardan korumaya çalışırken başından yaralanmıştı. Atılan taşların verdiği acı sebebiyle oturan Hz. Peygamber, kollarından tutularak kaldırılıp yürütülüyor ve kendisine yine taş atılıyordu. Bu sırada karşılarına bir üzüm bağı çıktı ve Resulullah, Zeyd'le birlikte buraya sığındı.

Peygamberliğin 10. yılından sonra Efendimiz gözlerini Mekke dışına çevirdi. Başka yerlerdeki insanlara ulaşmayı düşünüyordu.

Cahiller sürüsü arkada kalmıştı. Yaşadığı durum sebebiyle vücudu ve kalbi acı çeken Peygamber Efendimiz bu halde iken ellerini kaldırıp şöyle dua etti:

"Allah'ım! Güçsüzlük ve çaresizliğimi, ancak sana arz ve şikâyet ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen sıkıntı ve zulüm altında ezilenlerin rabbisin. Sen benim rabbimsin. Beni kimlerin eline bırakıyorsun! ... Bana gelen bu musibet şayet senin bana karşı bir gazap ve öfkenden kaynaklanmıyorsa ben bunu dert edinmem ve gönülden katlanırım. Fakat senden gelecek bir himaye ve koruma benim için her zaman daha hoştur. Hem bu dünyada, hem ahirette her işi düzene sokan ve karanlıkları aydınlatan ilahî nuruna sığınıyorum. Allah'ım! Senin öfken ve gazabından yine senin merhametine sığınıyorum. Sen razı oluncaya kadar af diliyorum. Tevbe ve dua yalnız sanadır. Gerçek kuvvet ve kudretin kaynağı ancak sensin Allah'ım!"

Bu sırada üzüm bağı sahibinin Hristiyan kölesi Addâs, Hz. Peygambere bir tabak üzüm getirip ikram etti.

Hz. Peygamber üzüm yemeye başlarken "Bismillâh" deyince bu kelime Addâs'ın dikkatini çekti ve bu kelimenin anlamını sordu. Bunun üzerine konuşmaya başladılar. Peygamber Efendimizin sözlerinden ve davranışlarından etkilenen Addâs iman ederek Müslüman oldu.

Hz. Peygamber bağda bir süre dinlendikten sonra Mekke'ye dönmek için yola çıktı. Bu sırada Cebrail geldi ve ona, eğer isterse Allah'ın kendisine işkence ve eziyet eden müşrikleri helâk edeceğini söyledi. Peygamber Efendimiz kendisine yapılan o ağır eziyetlerden sonra bile beddua etmek yerine Cebrail'e şöyle dedi:

"Hayır, istemem; ben, Allah'ın bu müşriklerin soyundan yalnız Allah'a kulluk eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan kimseler meydana getirmesini isterim."

Böyle istedi, böyle diledi. O bir peygamberdi.

Akabe Biatları

Peygamberimiz ulaşabildiği herkese İslam'ı anlatıyor ve onları Allah'ın dinine çağırıyordu.

Mekke'ye dışarıdan çeşitli amaçlarla gelenlerle de buluşarak bu görevini gerçekleştiriyordu. Peygamberliğin 11. yılında (620) Medine'den gelenlerle yaptığı görüşme çok olumlu bir sonuç doğurmuştu.

Hac mevsiminde Kâbe'ye 3 km. uzaklıkta bulunan Akabe mevkiinde altı Medineli ile yapılan görüşme, hepsinin Müslüman olmasıyla sonuçlanmıştı. Hazrec kabilesine mensup bu altı kişi Medine'deki ilk Müslümanlar oldu. Onlar Medine'de, Efendimizden öğrendikleri İslam'ı başkalarına öğretmeye ve yaymaya başladılar.

Birinci Akabe Biatı

Ertesi yıl, yani peygamberliğin 12. yılı (Miladî 621) hac mevsiminde Medine'den 12 kişi geldi. Peygamber Efendimizle gizlice Akabe'de buluştular. Bunlardan 10'u Hazrec kabilesinden 2'si ise Evs kabilesinden idi. Hz. Peygamber onlara İslam'ın ilkelerini anlattı ve bu ilkelere uyma konusunda onlardan kesin söz aldı. Bu toplantıya katılanlar, tam bir bağlılıkla Hz. Peygambere şu hususlarda biat ettiler, söz verdiler:

- Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak.
- Hırsızlık yapmamak.
- Zina etmemek.
- Çocuklarını öldürmemek.
- Yalan uydurarak hiç kimseye iftira etmemek.
- İyi olan hiçbir hususta Allah Resûlü'ne isyan etmemek.

"Birinci Akabe Biatı" adı verilen bu sözleşmede Hz. Peygamber bu şartları yerine getirenlerin cennete gireceklerini müjdelemiştir. Hz. Peygamber, Medine halkına Kur'an'ı ve İslam'ı öğretmesi için Mus'ab b. Umeyr'i onlarla birlikte Medine'ye gönderdi.

Mus'ab henüz Müslüman olmayanları dine davet edecek, ayrıca namaz kıldıracaktı. Akabe görüşmelerine katılan Es'ad b. Zürâre'nin evinde misafir olan Mus'ab'ın

gayretleri neticesinde Medine'de bir yıl içinde önde gelen birçok kişi İslam'ı kabul etti. İslam, kalplerde hızla yayılıyor, Müslümanlar Medine'de çoğalıyordu.

İkinci Akabe Biatı

Peygamberliğin 13. yılının hac mevsiminde (Miladî 622), 2'si kadın 75 Medineli Müslüman, bir kafile ile Mekke'ye geldi. Yanlarında henüz Müslüman olmayanlar da vardı. Hacdan sonra Akabe denilen yerde Hz. Peygamberle yine gizlice buluştular.

Bu görüşmede Medineliler Peygamber Efendimizi şehirlerine davet ettiler. Resûl-i Ekrem önce Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetler okudu. Onların, İslam'a kuvvetli bir şekilde bağlanmasını isteyen sözler söyledi. Sonra da İkinci Akabe Biatı'nın şartlarını sıraladı ve Medinelilere Hicret ettiği takdirde kendisini ve Mekkeli bütün Müslümanları kendi canlarını, çocuklarını, kadınlarını ve mallarını korudukları gibi koruyacaklarına, iyi günlerde de sıkıntılı zamanlarda da kendisine itaat edeceklerine, bollukta da darlıkta da malî yardımda bulunacaklarına, iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına, kimseden korkup çekinmeden hak üzere bulunacaklarına dair söz verip biat etmelerini söyledi.

Medineliler bu şartların hepsini kabul ederek biatta bulundular. Bunun üzerine Resulullah, kendisiyle Medineliler arasındaki irtibatı sağlamak için aralarından

Medineli Müslüman ve henüz Müslüman olmayan bir kafile ile Peygamber Efendimiz ikinci kez Akabe denilen yerde buluştular.

12 temsilci (nakîb) seçmelerini istedi. Onlar da 9’u Hazrec kabilesinden, 3’ü de Evs kabilesinden olmak üzere temsilcilerini seçtiler. Hz. Peygamber, Hazrec kabilesinden Es‘ad b. Zürâre’yi diğer 11 temsilcinin temsilcisi ve başkanı (nakîbü’n-nükebâ) olarak seçip tayin etti.

İsrâ ve Mi‘râc

Ebû Tâlib ve Hz. Hatice’nin vefatı ile sarsılan Peygamber Efendimiz, İslam’a davet için gittiği Taif’te ağır eziyetlere maruz kalmıştı.

Bu üzücü olayların ardından İsrâ ve Mi‘râc mucizesi gerçekleşti. Bu iki mucize Peygamber Efendimizin manevi âlemlere yaptığı bir yolculuktur.

Bir gece Peygamber Efendimiz Mekke’de Mescid-i Haram’da ibadet ederken Cebrail geldi. Onu Mescid-i Haram’dan alarak Kudüs’teki Mescid-i Aksâ’ya götürdü. Peygamberimiz oradan da yine Cebrail ile birlikte Sidretü’l-müntehâ adı verilen yüce

makama yükseltildi. Bundan sonra Hz. Peygamber zaman ve mekân sınırlamalarından uzak olarak, Yüce Allah'ın huzuruna çıkartıldı.

Peygamberimizin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülmesine İsrâ; oradan Allah katına yükseltilmesine Mi'râc adı verilir.

Kur'an'da İsra suresi 1. ayette bu olay hakkında şöyle buyrulur:

"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."

Peygamber Efendimiz bu mucize yolculuğunun bir durağında, kendisinden önceki bütün peygamberlere imamlık yaparak namaz kıldırdı. Mi'rac hadisesinin hicretten bir yıl önce Receb ayının 27. gecesi gerçekleştiği kabul edilmektedir. Mi'rac yolculuğu Hz. Peygamberin maneviyatını yükseltmiş, mü'minlerin imanını güçlendirmiş,

Peygamberimizin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülmesine İsrâ adı verilir.

müşriklerin ise düşmanlıklarını arttırmıştır. Hz. Peygamber bu olayı Mekkelilere anlattığı zaman onlar Mi'rac'ı gerçek dışı bulup inkâr etmiştir. Ayrıca onu güç durumda bırakmak için Kudüs'ten Mekke'ye dönmekte olan bir kervanın yeri hakkında sorular sormuşlar; ama Hz. Peygamber onlara doğru cevap verdiği halde, inkâr etmeye devam etmişlerdir.

Müşrikler daha sonra alaycı bir tavırla olayı Hz Ebû Bekir'e de anlattıklarında, o, "Bu söylediklerinizi Hz. Muhammed mi anlatıyor? O söylüyorsa doğrudur" diyerek İsra ve Mi'rac'ı tasdik etmiştir. Bu olay Hz. Ebubekir'in "Sıddîk (doğrulayan)" lakabını almasına sebep olmuştur. Mucize yolculuğun geçtiği gece beş vakit namaz farz kılınmış, Bakara suresinin son ayetleri (Bakara, 2/285-286) indirilmiş, Allah'a ortak koşmayanların affedileceği müjdesi verilmiştir. Bu gece ile ilgili olan İsrâ suresinde bütün Müslümanlar için önemli olan bazı temel ilkeler emredilmiştir. İslam'ın ana karakterini göstermesi bakımından da önemli olan bu ilkeler şunlardır:

- Allah'tan başkasına kulluk etmemek,
- Ana-babaya iyi davranmak,
- Akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını vermek,
- Cimri olmamak ve israf etmemek,
- Yoksulluk endişesi ile çocukları öldürmemek,
- Fuhuş ve zinaya yaklaşmamak,
- Cana kıymamak,

“Bu söylediklerinizi Hz. Muhammed mi anlatıyor? O söylüyorsa doğrudur.” Hz. Ebu Bekir

- Yetim malına el uzatmamak,
- Verilen sözü yerine getirmek (ahde vefa),
- Ölçü ve tartıda doğruluğa dikkat etmek,
- Hakkında bilgi sahibi olunmayan bir konunun peşine düşmemek,
- Yeryüzünde gurur ve kibirle yürümemek, büyüklük taslamamak (İsrâ Suresi, 17/22-29).

Medine'ye Hicret

Hicret, din uğruna bir yerden bir yere göç etmek demektir.

Hz. Peygamberin ve ona inanan Müslümanların 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmelerine "Hicret" adı verilmiştir.

Peygamber Efendimiz İkinci Akabe Biatı'ndan sonra, Mekke'de zor şartlarda yaşayan ashabına Medine'ye hicret için izin verdi. Bunun üzerine ilk defa Âmir b. Rebîa ile hanımı Leylâ buraya göç ettiler; daha sonra da diğer sahâbîler kafileler hâlinde Mekke'den ayrılmaya başladılar. Bu hicret başlamadan önce Mekke'den Medine'ye gitmiş birkaç sahabî de bulunmaktaydı. Bunlar Akabe biatlarından önce Medine'ye hicret eden Ebû Seleme ve hanımı Ümmü

Seleme ile Birinci Akabe Biatı'ndan sonra İslam'ı anlatmak için gönderilen Mus'ab ve Abdullah b. Ümmü Mektûm isimli sahabelerdi.

Hicret, genel olarak gizlice yapılmaktaydı. Çünkü Kureyşli müşrikler Müslümanların Mekke'de ne hür şekilde yaşamasına müsaade ediyor, ne de Mekke'den ayrılmalarına izin veriyorlardı. Bu yüzden, hicret başlayınca müşrikler çeşitli zorluklar çıkartarak hicreti engellemeye çalıştılar. Hatta bazı Müslümanları hapsettiler. Mesela, Hişâm b. Âs, hicret için hazırlık yapmış, ancak babası Âs b. Vâil başta olmak üzere müşrikler tarafından zincire vurulup hapsedilmişti.

Ayyâş b. Ebû Rebî'a ise hicret için yola çıkıp Kubâ'ya kadar gelmişti. Ancak burada kendisine yetişen kardeşleri Ebû Cehil ve Hâris, yaşlı annesinin onun ayrılığı yüzünden perişan hâle geldiğini söyleyince Mekke'ye döndü. Ama dönünce onu hapsetmişlerdi. O, ancak hicretin 7. yılında (Miladî 629) müşriklerin elinden kurtulup Medine'ye gidebildi.

Müslümanların 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmelerine "Hicret" adı verilmiştir.

Suheyb b. Sinân er-Rûmî'nin başına gelenler de ilginçti. Onun hicret edeceğini öğrenen Mekkeliler ona olan borçlarını ödemedikleri gibi mal varlığına da el koymuşlardı. Suheyb ancak, bütün mal varlığını Mekkelilere bırakarak hicret edebilmiştir.

Hz. Ömer'in hicreti ise herkesten farklı ve açık olmuştur. O, Kâbe'yi tavaf edip iki rekât namaz kıldıktan sonra "eğer karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen varsa arkamdan gelsin ve beni engellesin" diyerek müşriklere açıkça meydan okumuş ve hicretini gerçekleştirmiştir.

Hicret izninden sonra kısa sürede ashabın büyük kısmı Medine'ye göç etmişti. Geride Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekir ve aileleri, Hz. Ali ve annesi, ayrıca hicret etmeye gücü yetmeyenler ile gidişleri engellenmiş olanlar kalmıştı. Bu sırada Hz. Ebû Bekir zaman zaman Resulullah'a müracaat ederek hicret için izin istiyor; o da her defasında "Acele etme! Umulur ki, Yüce Allah sana bir yol arkadaşı ihsan eder" cevabını veriyordu.

Peygamber Efendimizin Hicreti

Müslümanların sadece inançları için her şeyi bırakıp Medine'ye gitmesi tarihte eşsiz bir olaydı.

Evleri, mal ve mülkleri, kurdukları hayat düzeni, her şey geride kalmıştı. Kureyşli müşrikler biraz şaşkın, biraz da tedirgindi. "Bir gün Hz. Muhammed de oraya gider ve oradaki Müslümanlarla buluşursa Mekke için bir tehlike olur mu?" endişesi ile toplanıp bu konuyu konuşmaya karar verdiler.

Dârünnedve denilen yerde toplanan müşrikler nasıl bir yol takip edeceklerini tartışmaya başladılar. Bu toplantıya Hz. Peygamberin mensup olduğu Hâşimoğulları'ndan Ebû Leheb dışında kimse alınmamıştı.

Dârünnedve denilen yerde toplanan müşrikler nasıl bir yol takip edeceklerini tartışmaya başladılar.

Herkes bir fikir ileri sürüyordu. Kimi Hz. Peygamberin hapsedilmesini, kimi sürgüne gönderilmesini istiyordu. Ama en sonunda Ebû Cehil'in ileri sürdüğü fikri kabul ettiler. Ebû Cehil'in teklifi Hz. Peygamberin öldürülmesi idi. Bu korkunç fikir, toplantıya katılanlar tarafından kısa sürede olgunlaştırıldı. Hâşimoğulları'nın kan davası gütmemesi için her kabileden bir kişi seçilecek ve Hz. Peygamber onların hepsi tarafından öldürülecekti.

Bu suikast planı yüce Allah tarafından Cebrail aracılığıyla Peygamber Efendimize bildirilince, Efendimiz hemen Hz. Ebû Bekir'in evine giderek hicret hazırlıklarına başlanmasını istedi. Bu kararı ağlayarak sevinçle karşılayan Hz. Ebû Bekir, bu yolculuk için hazırladığı develeri kılavuza teslim etti.

Abdullah b. Uraykıt isimli kılavuz bir müşrikti ama mert, güvenilir ve işini iyi yapan biriydi. Üç gün sonra Sevr

mağarasında buluşmak üzere kılavuzla sözleştiler. Hz. Peygamberin evinden ayrıldığını kimsenin bilmemesi gerekiyordu. Kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine verilmek üzere Hz. Ali'ye teslim etti ve sonra peşlerinden gelmesini istedi. O gece Hz. Peygamberin yatağında Hz. Ali yattı. Hz. Peygamber evinden Yâsîn suresini okuyarak çıktı ve Hz. Ebû Bekir'in evine gitti.

26 Safer Perşembe (9 Eylül 622) gecesi Hz. Ebû Bekir'le birlikte Mekke'den gizlice ayrılan Peygamberimiz Mekke'nin güneybatısındaki 5 km.lik mesafede bulunan Sevr mağarasına gitti. Medine kuzeyde kalıyordu. Sevr'e gitme sebebi müşrikleri şaşırtmak içindi.

“Üzülme, Allah bizimle beraberdir.”

(Tevbe Suresi, 9/40)

Üç gün üç gece burada gizlendiler. Beslenmelerini, Hz. Ebû Bekir'in koyunlarını güden Âmir b. Füheyre'nin sürüyle mağara önüne gelerek gizlice verdiği süt ve yiyecekle sağladılar. Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah ise geceleri gizlice gelerek Mekke'deki gelişme ve haberleri onlara iletiyordu.

Diğer taraftan, Hz. Peygamberi öldürmek için evini kuşatan müşrikler onun yatağında Hz. Ali'yi bulunca şaşırdılar ve çok öfkelendiler.

Sorularına cevap alamayınca Hz. Ali'yi önce dövüp tutukladılar, sonra da serbest bıraktılar. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esma da sorulara cevap vermeyince Ebû Cehil tarafından tartaklandı. Derhal geniş çaplı bir arama-tarama faaliyeti başladı. Her yere haberciler gönderildi ve Hz. Peygamber aranmaya başlandı. Ayrıca, Hz. Peygamberi yakalayana 100 deve ödül verileceği açıklandı.

Yoğun bir arama çalışması başlamıştı. Aramalar, geniş bir bölgede devam ediyordu. Müşriklerden birileri bir ara gizlendikleri mağaranın önüne kadar gelince Hz. Ebû Bekir endişelenerek, "baksalar bizi görecekler" dedi. Peygamber Efendimiz ise mağara arkadaşını Kur'an'da da belirtildiği gibi "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" (Tevbe Suresi, 9/40) diyerek sakinleştirdi. Bu sırada mağaranın girişinde Allah'ın emriyle bir örümceğin ağlarını örmesi ve bir güvercinin de yuva yapmış olması birçok kaynakta yer alır. Bu durum müşriklerin mağaranın içine bakmalarına gerek bırakmamıştır.

Mağarada geçen üç günün ardından kılavuz, develerle Sevr'e geldi. Medine'ye doğru yola çıktılar. Ama bilinen ana yol yerine değişik ve sarp yolları kullanıyorlardı. Üç gün geçmiş ve onlar bulunamamıştı. Ama 100 deve ödülü hâlâ

geçerliydi. Bu büyük ödülü kazanmak isteyenlerden biri olan Sürâka, çölde iyi iz sürebilen biriydi ve kafileyi görüp hızla onlara yaklaştı. Hz. Ebû Bekir, Sürâka'nın geldiğini görünce çok tedirgin oldu ve «Ey Allah'ın Resûlü! Yanımıza kadar geldi!" dedi. Efendimiz ise mağarada söylediği sözü tekrar ederek "Üzülme, Allah bizimledir" buyurdu.

Bu sırada onlara çok yaklaşan Sürâka, Hz. Peygamberin bir şeyler okuduğunu duydu ve aynı anda atının ön ayakları kuma batmaya başladı. Atından düşen Sürâka birkaç defa atını hareket ettirmek için çalıştı ise de başaramadı. Bu duruma çok şaşıran Sürâka, Hz. Peygamberin diğer insanlardan farklı bir özelliği olduğuna inandı. Ondan eman ve merhamet dileyerek, içinde bulunduğu durumdan kurtulması için Allah'a dua etmesini istedi.

Hz. Peygamber dua edince Sürâka'nın atı kumdan kurtuldu. Sevinen Sürâka, Hz. Peygambere "Ey Allah'ın peygamberi, ne istersen emret" dedi. Hz. Peygamber, ona burada durmasını ve peşlerinden gelecek kimseleri engellemesini istedi. O da bu isteği yerine getirdi ve takip için gelen müşriklere o tarafta kimsenin bulunmadığını söyleyerek geri çevirdi. Enes b. Mâlik bu olayla ilgili şöyle dedi:

“Sürâka, günün başında Allah’ın Elçisi aleyhine çalışan, onun canına kasteden bir kimse iken, günün sonunda onun hayatını savunan bir silah olmuştu!”

Benzer bir tehlike Eslem kabilesinin topraklarından geçerken yaşandı. Kabile reisi Büreyde kafilenin önünü kesti ve kimliklerini öğrenmek istedi. Fakat Resulullah ile yaptığı kısa sohbetten sonra, kendisi ve kabilesi Müslüman oldu. Ona kendi topraklarından çıkıncaya kadar muhafızlık yapan Büreyde, peygamberimizin Medine’ye bayraksız girmesini doğru bulmadığı için, kendi sarığını çıkarıp bir mızrağa bağlayarak bayrak yaptı.

Hicret yolunda Peygamber Efendimize dostluk ve misafirperverlik gösterenler de oluyordu. Ayrıca bu tarihî yolculukta bazı ilginç ve güzel olaylar da yaşanıyordu. Bunlardan biri Kudeyd denilen yerde oldu. Hz. Peygamber ve yanındakiler yiyecek bir şeyler almak için Ümmü Ma’bed isimli kadının çadırına uğradılar. Kadının sütten kesilmiş zayıf bir keçisi vardı. Peygamberimiz o keçiyi besmele çekerek sağmaya başlayınca, keçi oradaki herkese yetip artacak kadar süt verdi. Ümmü Ma’bed, kocası gelince olanları anlattı ve Peygamber Efendimizin şeklini tarif etti. Kadının

bu tarifi o kadar güzel ve etkiliydi ki, onun sözleri günümüze kadar geldi. "Hilye" denilen ve Peygamberimizin dış görünüşünü anlatan özel hat levhalarında Ümmü Ma'bed'in sözleri hâlâ yer alır.

Cuhfe adlı mevkiye geldiklerinde, Resulullah Mekke'ye giden yolu görünce şehrine duyduğu özlemle hüzünlendi. Bu sırada, uğradığı zulümden dolayı hicrete mecbur bırakıldığı Mekke'ye tekrar döneceği ve düşmanlarına galip geleceğini müjdeleyen ayet indi (Kasas Suresi, 28/85).

Kuba'ya Varış ve

Kuba Mescidi

Peygamber Efendimizin hicreti sürerken Medine'deki Müslümanların gözleri de yollarda kalmıştı.

Onun Mekke'den ayrıldığını duydukları andan itibaren her sabah Harre denilen yere çıkıyorlar, sıcak şiddetleninceye kadar Mekke yönünden gelecek büyük misafirlerini bekliyorlardı. Endişelenmeye başlamışlardı. Hz. Peygamber neden bu kadar gecikmişti acaba?

8 Rebîülevvel (20 Eylül 622) Pazartesi günü yine beklediler ve sıcak çok artıp o yine gelmeyince evlerine döndüler. Tam bu sırada üç katlı bir evin damında bulunan bir yahudi kızı Medine'ye doğru yaklaşan kafileyi gördü ve durumu Müslümanlara haber verdi.

Bu sesi duyan Müslümanlar Harre'ye koşup yola baktılar. O, oradaydı. Yollarını gözledikleri peygamber, yanındakilerle birlikte gelmişti. Ama o, Medine'ye girmeden 3 km önce Kuba kasabasında Evs kabilesinin bir koluna mensup Külsûm b. Hidm isimli Müslümanın evine misafir oldu. Birkaç günü burada geçiren peygamberimiz, ilk mescit olan Kuba Mescidi'ni burada inşa etti. Kıble tarafına gelen ilk taşı Efendimiz, ikinci taşı da Hz. Ebû Bekir koydu.

Burada Efendimizin yanına çok sayıda Medineli ziyaretçi geliyordu. Bu sırada Mekke'de kalan ve emanetleri sahibine teslim eden Hz. Ali, peygamberimizin emrine uyarak yola çıkmıştı. Gündüzleri gizlenip geceleri yol alarak Kuba'ya ulaşan Hz. Ali, burada peygamberimizle buluştu.

Gündüzleri gizlenip geceleri yol alarak Kuba'ya ulaşan Hz. Ali, burada peygamberimizle buluştu.

Ranuna'da İlk Cuma Namazı

Peygamberimiz ve arkadaşları 12 Rebîülevvel (24 Eylül 622) Cuma günü Kubâ'dan Medine'ye doğru yola çıktılar.

Tarihî yolculuğun bu son halkası devam ederken Cuma namazı farz kılındı. Rânûnâ vadisinde Sâlim b. Avf kabilesine uğrayan Efendimiz, burada ilk Cuma hutbesini okudu ve yaklaşık 100 kişiye Cuma namazını kıldırdı. Resulullah bu hutbesinde Allah'a şükrettikten sonra;

-İnsanların ahirette mutlaka hesaba çekileceğinden,

-Herkesin emri ve gözetimi altındakilerden sorumlu tutulacağından,

Rânûnâ vadisinde Sâlim b. Avf kabilesine uğrayan Efendimiz, burada ilk Cuma hutbesini okudu.

-Öldükten sonra insan için dünyada yaptığı iyi davranışlardan başka bir şeyin fayda etmeyeceğinden bahsetti.

-Sonra, insanların büyük küçük demeden iyilik yarışına girmesini ve ahiret için hazırlıklı olmalarını tavsiye ederek Cuma hutbesini bitirdi.

Medine'ye Giriş

Cuma namazından sonra Medine'ye hareket eden Peygamber Efendimiz şehir halkı tarafından olağanüstü bir sevinçle karşılandı.

Medine'de görülmemiş bir şenlik ve bayram havası yaşanıyordu. Yolun iki tarafında sıralanan yediden yetmişe herkes, kadınlar ve çocuklar büyük bir sevinç içerisinde Allah'ın yüce elçisini, peygamberini karşılıyordu. Herkesin dilinde "Allah'ın Resûlü geldi" sözü dolaşıyordu.

Bu sırada defler çalınıyor ve bazı Medineliler de onun için bir karşılama şarkısı söylüyordu:

“Tale‘a’l-bedru aleynâ, min seniyyâti’l-vedâ‘,
Vecebe’ş-şükrü aleynâ, mâ de‘â lillâhi dâ‘
Eyyühe’l-meb‘ûsü fînâ, ci’te bi’l-emri’l-mutâ‘,
Ci’te şerrafte’l-Medîne, merhaben yâ hayra dâ‘”

> “Veda tepelerinden ay doğdu üzerimize,
> Allah’a çağrı sürdükçe şükretmek vacip bize,
> Ey gönderilen kutlu elçi,
> Sana itaat etmek düşer hepimize,
> Aramıza hoş geldin, şeref verdin şehrimize.”

şeklindeki mısralarla duygularını dile getiriyorlardı.

Hemen herkes Resulullah’ın kendi evlerine misafir olmasını istiyor ve onu ısrarla evlerine çağırıyordu. Resulullah ise, Kasvâ adlı devesinin üzerinde halkı selamlayıp kendilerine teşekkür ederken, devesinin çöktüğü yere en yakın eve misafir olacağını söyleyerek şehre girdi. Deve, bir süre gittikten sonra durdu ve yere çöktü. Burada Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin (Hâlid b. Zeyd) evi bulunuyordu.

Herkesin misafir etmek istediği Efendimiz, Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evine misafir oldu.

Böylece büyük zorluklar ve ıstıraplarla dolu Mekke dönemi sona ermiş, İslam tarihinde yeni bir dönem, Medine dönemi başlamış oldu. Daha önce adı Yesrib olan şehir artık 'peygamber şehri anlamında' Medînetü'r-Resûl veya el-Medînetü'l-Münevvere ya da kısaca Medine adıyla anılmaya başladı.

Hicret, Müslümanlar için iki önemli toplumsal kavramı tarihe kazandırdı; bunlardan birisi "ensar", diğeri ise "muhacir"dir. Ensar, her şeyleriyle yardım edenler anlamında Medineliler için kullanılmıştır. Muhacir ise, Mekke'den göç eden, hicret eden Mekkeliler için kullanılan bir kavram olmuştur.

HZ. PEYGAMBERİN EBÛ EYYÛB EL-ENSÂRÎ HAZRETLERİNİN EVİNDE MİSAFİRLİĞİ

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Medine'ye hicret edince, evimizin alt katına yerleşmişti. Eşim Ümmü Eyyûb ile ben de üst katta oturuyorduk. Bir akşam su testisi devrildi, yere su döküldü. Su aşağıya damlayıp da Peygamber Efendimizi rahatsız etmesin diye, yatarken üstümüze örttüğümüz kadifeyi suyun ütüne bastırdık. Sonra eşimle,

"Biz Allah'ın elçisinin başının üstünde yürüyoruz. Hiç böyle şey olur mu?" diye konuştuk. Evin bir köşesine çekilip sabaha kadar orada yattık. Sabahleyin, tedirgin vaziyette aşağı kata indim:

"Ey Allah'ın elçisi! Bizim senin üstünde oturmamız hiç uygun değil. Lütfen üst kata taşının" dedim.

Peygamber Efendimiz, "Gelen, giden oluyor; aşağısı benim için daha uygun" buyurdu. Fakat ben, "altında senin bulunduğun bir yerde oturamam" diye ısrar ettim. Bunun üzerine Hz. Peygamber eşyasının üst kata taşınmasını emretti. Zaten eşyası pek azdı. Biz de alt kata indik.

(M. Yaşar Kandemir, Sahâbeden 101 Hatıra, İstanbul 2008, s. 244-245).

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN BİR DUA

"Allah'ım! Bana faydalı ilim ve helal rızık ver. İbadetlerimi kabul eyle"

(İbn Mâce, "Salât", 298; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 294)

KUR’AN DİLİYLE PEYGAMBERİMİZ

“Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah kâfirler topluluğunu doğru yola iletmez.”

(Mâide Suresi, 5/67)

“O (peygamber) kendi arzu ve heveslerine göre konuşmaz. Onun size bildirdikleri, kendisine indirilen vahiyden başka bir şey değildir.”

(Necm Suresi, 53/3-4)

Ünite 3

Peygamber Efendimiz Medine'de

Peygamber Efendimiz Medine'de

Medine'nin eski adı Yesrib'di.

Anlam olarak fesat, kötülük ve zarar gibi olumsuz çağrışımlara sahipti. Ama peygamberimiz, 63 yıllık hayatının son 10 yılını geçirdiği bu şehrin adını hicret edince değiştirdi. Şehre, hoş ve güzel anlamına gelen "Taybe" adını verdi. Burasını bilinen anlamda bir şehir hâline getiren şey peygamberimizin yaptığı düzenlemeler olduğu için, şehre "Medinetü Resûlillah" (Allah Resûlünün şehri) de denildi. Bundan hareketle şehrin kalıcı ismi Medine oldu.

Mekke'den sonra Müslümanların ikinci önemli kutsal şehri Medine oldu. Peygamberimiz ve sonraki dört halife döneminde başkent olan Medine, İslam'ın dünyaya yayılmasının da merkezidir. Bugün, her yıl milyonlarca Müslümanın ziyaret ettiği Hz. Peygamberin camii olan Mescid-i Nebevî ile, Hz. Peygamberin kabri olan Ravza-i Mutahhara (Temiz Bahçe) Medine'dedir.

Medine'de Yeni Bir Toplumun Oluşumu

Medine'de hicretten önce parçalı bir toplum yapısı vardı.

Yahudiler; Kaynukâ, Nadîr ve Kurayza isimli üç kabileden oluşuyordu. Araplar ise Evs ve Hazrec adında iki ayrı kabileye mensuptu.

Bu kabileler ayrı mahallelerde oturuyor ve aralarında savaşlar eksik olmuyordu. Kan davaları ve savaşlar şehrin ekonomik ve sosyal yapısını bozmuştu. Ortak bir otorite ve düzen olmadığı için günlük hayat da zorlaşmıştı.

Şehirde Yahudilik dışında Araplar arasında inanç olarak putperestlik hâkimdi. Menat isimli put başta olmak üzere çeşitli putlara tapıyorlardı. Peygamber Efendimiz, Medine'yi bir şehir kimliği ile yeniden kurarken, inançlar ve kabileler arasında barışı ve düzeni sağlayan bazı çalışmalar yaptı. Bu çalışmalar

sonucunda Medine, farklı topluluk ve inançların bir arada yaşayabildiği barış ve esenlik şehrine dönüştü.

Mescid-i Nebevî'nin İnşası

Peygamber Efendimizin Medine'de ilk yaptığı işlerden biri Müslümanların bir araya gelip namaz kılabilecekleri bir mescit yaptırmak olmuştur. Bu mescidin yeri olarak Medine'ye girişinde devesinin ilk çöktüğü yeri seçti. Buradaki arazi Sehl ve Süheyl isimli iki yetim kardeşe aitti. Onlar burayı bağışlamak istediler ama peygamberimiz kabul etmedi. Arsanın değeri olan 10 dinarı Hz. Ebubekir ödedi ve mescidin yapımına hemen başlandı.

Son derece sade bir mimariye sahip olan mescidin temelinde ve alt kısmında taş, üst kısmında ise kerpiç malzeme kullanıldı. Arsadaki bazı hurma ağaçları sütun olarak kullanılırken, çatı ise hurma dalları ve yapraklarıyla kapatıldı. Yapımı yedi ay süren mescidin inşaatında peygamberimiz bizzat çalıştı. Üç kapısı olan mescidin kıblesi Kudüs idi.

Hicretten 16 veya 17 ay sonra, kıblenin yönü Kâbe'ye çevrilinceye kadar namazlar Kudüs'e doğru kılınmıştır.

Mescid-i Nebevî'nin bitişiğine Suffe adı verilen, üzeri hurma dallarıyla örtülü özel bir gölgelik bölüm yapıldı.

Burası fakir, kimsesiz ve barınacak yeri olmayan Müslümanlara ayrıldı. Ayrıca ilim tahsil etmek isteyen sahâbîler için de barınma mekânı burası oldu. Burada barınarak eğitim-öğretim görenlere ehl-i suffe veya ashâb-ı suffe denilmiştir. Peygamberimiz İslam'ı öğretmek için Medine dışına göndereceği sahabîleri veya çeşitli amaçlarla gönderdiği elçileri genellikle ashâb-ı suffe arasından seçiyordu. Mescid-i Nebevî'nin başka bir tarafına bitişik şekilde bazı odalar yapıldı. Burası Peygamber Efendimize ve ailesine ayrılmıştı.

Bu odaların duvarları da kerpiçle örülmüş, üstleri ise hurma dalı ve yapraklarıyla kapatılmıştır. İnşaat süresince Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde misafir kalan Efendimiz, inşaat tamamlanınca ailesi ile birlikte buraya taşınmıştır.

Mescidde Hayat

Mescid-i Nebevî tabii ki her şeyden önce bir ibadet yeri idi. Beş vakit namaz ve cuma namazları burada kılınıyordu. Fakat mescidin fonksiyonu namazlarla sınırlı değildi. Müslümanları ilgilendiren her türlü faaliyetin merkezi mescitti. Her şeyden önce eğitim-öğretim faaliyetleri burada yapılıyordu. Peygamberimiz

bu mescide bitişik yaşadığı için, burası Medine'nin kalbi gibi olmuştu.

Siyasî ve askerî gelişmeler burada konuşuluyor, kararlar burada alınıyordu. Yaralıların tedavisi, savaş esirlerinin veya suçluların gözaltında tutulması, ganimetlerin saklanması, Müslüman olan kabile heyetlerinin, elçi ve misafirlerin kabul edilip ağırlanması, adlî davaların görülmesi, nikâhların ilanı veya çeşitli gösteri ve merasimlerin yapılması gibi sosyal olayların merkezi bu mescit idi. Resulullah, peygamberlik vazifesinin bütün gereklerini mescitte ve bitişiğindeki evinde yapıyor, yeni nazil olan (inen) Kur'an ayetlerini burada tebliğ ediyor (ulaştırıp açıklıyor) ve Müslümanlara öğretiyordu. Medine'deki mescit şehir yaşamının eğitim, sağlık, adalet ve yönetim merkezi olmuştu.

Müminleri ilgilendiren her türlü faaliyetin merkezi mescitti.

Ensar-Muhacir Kardeşliği

Mekkeli Müslümanlar Medine'ye hicret ederken, inançları uğruna evlerini ve her şeylerini geride bırakmışlardı. Bu sebeple Mekke'de iken varlıklı olan birisi bile Medine'de ihtiyaç sahibi birine dönüşmüştü.

Peygamber Efendimiz, hicret edenler (Muhacir) ile Medineliler (Ensar: yardım edenler) arasında bir kardeşlik ilan etti ve bu konuda bazı düzenlemeler yaptı. Buna göre, her Mekkeli ile bir Medineli kardeş olmuştu. Bu kardeşliğe muâhât adı verilmiştir. Mesela, Hz. Ebû Bekir ile Hârice b. Zeyd, Hz. Ömer ile İtbân b. Mâlik ve Hz. Osman ile Evs b. Sâbit kardeş ilan edilmişlerdi.

Efendimiz bu kardeşliği kurarken, rastgele değil, her iki tarafın özelliklerini dikkate alarak yaptığı bir çalışma sonucuna göre bir eşleştirmeyi hayata geçirmiştir. Medineli Ensar, Mekkeli Muhacir kardeşiyle birlikte çalışacak ve kazançları ortak olacaktı.

Ama kardeşlik bununla sınırlı değildi. Medineliler evlerini, yiyecek ve giyeceklerini kısacası bütün varlıklarını kardeşleriyle gönülden paylaştılar.

Ensar-Muhacir kardeşliğinin içtenliği ve sınırları tarihte benzeri görülmemiş bir boyut kazanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de bu kardeşlik birçok ayette övülmüş ve Yüce Allah, bu kardeşliği büyük mükâfatla müjdelemiştir:

> “İman edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenlerle onlara kucak açıp yardım eden Ensar var ya, işte gerçek müminler bunlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır.” *(Enfâl Suresi, 8/74-75)*

“İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile, iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır.” (Tevbe Suresi, 9/100)

“Daha önce Medine'yi yurt edinmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, kendilerine hicret edip gelenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.” (Haşr Suresi, 59/9)

Bu ayetlerde açıkça övülen bu kardeşlik ilişkisi Müslümanlar için her dönemde ve her şartta değerini koruyan bir ilkenin ve eylemin ifadesidir.

Peygamberimiz Medine'de Evs ve Hazrec arasındaki 120 yıllık savaşı da kalıcı bir kardeşliğe dönüştürmüştü. Müslümanlar arasında selamın yayılmasını, fakirin gözetilmesini, akraba ziyaretini ve gece kalkıp namaz kılınmasını isteyen peygamberimiz, bunları yapanları cennetle müjdeledi.

O dönemdeki bu özel kardeşlik dışında bugün de bütün Müslümanlar birbirinin kardeşidir. Kur'an'da, Allah Müslümanlar arasındaki bu kardeşliği "Şüphesiz müminler kardeştir." (Hucurât Suresi, 49/10) ayetiyle belirtmektedir. Bugün yeryüzündeki 1.5 milyardan fazla Müslümanın kardeşliği ve birlikteliği bu çerçevede önemli ve değerlidir.

Medine Sözleşmesi

Hz. Peygamber, Ensar ve Muhacirîni birbirine kardeş yapacak temelleri atarak, Medine'yi bir barış ve esenlik yurduna dönüştürmüştü.

Ama Medine'de yalnızca Müslümanlar yoktu. Yahudi ve Müslüman olmayan Araplar da şehrin

bir parçası idi. Peygamberimiz önce Müslümanlar arasında birliği sağladı. Sonrasında şehirdeki bütün etnik ve inanç gruplarını kapsayan "Medine Sözleşmesi" isimli ayrıntılı bir anlaşma ile şehrin tümünde geçerli olan barışçı, dayanışmacı, hukuksal ve idarî bir yapının temellerini attı. Böylece Medine bir şehir devleti olarak Peygamber Efendimizin önderliğinde örgütlenmiş ve kurulmuş oldu.

Medine Sözleşmesi adı verilen bu belge ile Müslümanların dinî, siyasî ve sosyal bakımdan varlığı şekillenmiş ve kabul edilmiştir. Bazı yazarlar, bu sözleşmeyi "yeryüzünün ilk yazılı devlet anayasası" olarak tanımlamaktadır. Bu sözleşmenin her şeyden önce barış ve şehrin güvenliği için önemli olduğu açıktır. Mekkelilerin her an Medine'ye saldırmasının beklendiği bir ortamda, bu anlaşma ile şehirdeki herkesin savunmaya katılacak olması stratejik bir önemdedir.

Şehirde yaşayan herkesin inanç, hak ve özgürlüklerini belirten temel bir anlaşma olarak ortaya çıkan bu belge yaklaşık 50 maddeden oluşuyordu. Günümüzde Medine Anayasası, Medine Vesîkası, Medine Belgesi ve Medine Sözleşmesi gibi isimlerle adlandırılan bu anlaşmaya göre;

Medine'ye bir saldırı olması durumunda Müslümanlar ve Yahudiler birlikte savunma yapacaktı. Savunma masrafları ortaktı. Medine dışında yapılacak bir savaşta ise ortak hareket mecburiyeti yoktu. Yahudilerin Müslümanlarla birlikte savaşa katılabilmesi peygamberimizin iznine bağlıydı. Ayrıca bu anlaşma ile Yahudiler artık Mekkeliler için eman (güvence) veremeyecekti.

> Medine Sözleşmesi ile Müslümanların dinî, siyasî ve sosyal bakımdan varlığı şekillenmiş ve kabul edilmiştir.

Yine bu anlaşma ile şehirdeki toplulukların birbiriyle ve kendi aralarındaki hukuksal ilişki ve sorumlulukları yazılı şekilde düzenlenip kabul edilmiş oluyordu. Enes b. Malik'in evinde toplanan kabile reisleri, kabul edilen bu sözleşme ile Medine'nin bir şehir devleti olarak kurulmasını da onaylamış oldu.

Anlaşma ile, şehirde bir ihtilaf çıkarsa, herkes için kanunların ve adaletin yegâne kaynağı Allah kabul ediliyordu. Hz. Muhammed ise, anlaşmazlığı çözecek en yüksek hakemdi.

Bu sözleşme ile Medine'deki bütün müşrik Araplar ve Yahudiler, Müslümanları dinî, siyasi ve sosyal açıdan tanımış

> Medine'de bir İslam devleti kurulmuş, Peygamber Efendimiz de devlet başkanı olmuştur.

oldular. Müslümanlar da onlara inanç ve fikir hürriyeti, mal ve can güvenliği sağlıyordu. Tarafların birbirleri aleyhine hile ve tuzak kurması bu sözleşme ile yasaklanıyordu. Her türlü zorbalığın ve hukuksuzluğun hâkim olduğu o günün dünyasında gerçekleşen bu sözleşme, her bakımdan önemli ve üst düzey bir hukuk belgesidir.

Bu sözleşmenin dış dünyadaki görünen sonucu şudur:

Medine'de bir İslam devleti kurulmuş, Peygamber Efendimiz de devlet başkanı olmuştur. Aradan geçen süre içinde peygamberimiz ve Müslümanlar Medine Sözleşmesine bütünüyle uydular. Yahudiler ise zaman zaman sözleşme şartlarını ihlal ettiler. Onlar ne zaman sözleşme şartlarına aykırı davransa, Hz. Peygamber onları uyarıyordu. Ama Yahudilerin vefasız davranarak Müslümanların azılı düşmanı olan Kureyş'i tahrik etmeleri, çeşitli hileleri, Evs ve Hazrec'in aralarını bozmaya çalışmaları ve Hz. Peygambere suikast tertiplemeleri gibi davranışları sebebiyle en sonunda Yahudi kabileleri cezalandırılmıştır.

Kıblenin Değişmesi

İslam kaynaklarına göre Kâbe, Hz. İbrahim'den beri kıble idi.

Peygamber Efendimiz Mekke döneminde önceleri Kâbe'ye, daha sonra Kudüs'e yönelerek namaz kılmıştı. Onun Mekke'de iken Kâbe'yi önüne alarak Kudüs'e doğru namaz kıldığı da nakledilir.

Peygamberimiz Medine'ye geldiğinde Tevrat'ta kendisi hakkında bilgi sahibi olan Yahudilerin çoğunlukta bulunduğunu görünce onlarla iyi ilişkiler kurup kendisine tâbi olmalarını umarak namazda yine kutsal bir mabet olan Mescid-i Aksâ'nın yer aldığı Kudüs'e yönelmeye devam etti.

Hicretten sonra 16-17 ay kadar Müslümanlar namazlarını Kudüs'e doğru kıldılar. Ancak

bu sırada Yahudiler, ''Hz. Muhammed ve ashabı kıblelerinin neresi olduğunu bilmiyorlardı, biz öğrettik'', ''Muhammed bize muhalefet ediyor, ama kıblemize uyuyor'' şeklinde küçümseyici sözler söylemeye başladılar.

Bu sözlere üzülen Peygamber Efendimiz, Kâbe'nin kıble olmasını istemekte ve bu hususta Allah'tan bir vahiy beklemekteydi. Zaten, Kâbe Hz. İbrahim'in kıblesi olduğu için Arapları İslam'a davet etmek için daha uygundu.

Peygamberimiz bir gün Benî Selime Mescidi'nde öğle (veya ikindi) namazını kıldırdığı sırada Allah'tan vahiy gelerek kıblenin değiştiği bildirildi. Bunun üzerine namazın ilk iki rek'atı Kudüs'e, son iki rek'atı da Mekke'ye doğru yönelerek kılınmıştır. Bu sebeple adı geçen mescide, Mescid-i Kıbleteyn (iki kıbleli mescid) ismi verilmiştir.

Kıble değişikliğine dair ayet şudur:

"(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o yöne dönün."
(Bakara Suresi, 2/144)

Kıblenin bu şekilde değişmesi Yahudiler, münafıklar ve müşrikler tarafından önemli bir polemik konusu yapıldı. Yahudiler ''Muhammed bizim kıblemizi kıskançlıktan dolayı terk etti, çünkü bizim kıblemiz peygamberlerin kıblesidir. Bizim kıblemiz üzere kalsaydı beklediğimiz peygamber olmasını umardık'' diyerek yine tenkit ve alay ettiler.

Gerçekte inanmadıkları halde Müslüman gözüken münafıklar ise ''Muhammed doğum yerini özlediği için kıblesini değiştirdi. Bir zaman bir kıble, sonra başkası, ne oluyor?'' dediler. Müşrikler ise ''Dinini şaşırdı" şeklindeki sözlerle Müslümanları tereddüde sürükleyip tahrik etmeye çalıştılar.

Kur'an-ı Kerim, bu dedikodu ve alay sahiplerini ''süfehâ" (dar kafalı, beyinsiz) olarak niteleyerek onları sert bir dille eleştirdi.

Doğunun da batının da Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın dilediğini doğru yola ileteceğini, Müslümanların başlı başına seçkin bir ümmet kılındığını, kıble değişikliğinin de Hz. Peygambere içten bağlı olanlarla ikiyüzlüleri ayırt etmek için yapıldığını, bu sebeple kıble değişikliğinin inanmayanlara ağır geleceğini (Bakara Suresi, 2/142-143) bildirdi.

Bu ayetlerdeki açıklamalar muhaliflere bir cevap, Müslümanlar için de moral kaynağı oldu.

Medine Dönemi Başlarında Bazı Dinî ve Sosyal Düzenlemeler

Beş vakit namaz, hicretten önce Mirac gecesinde farz kılınmıştı. Cuma namazı ise hicret sırasında farz kılındı. Hicretin ikinci yılında Ramazan orucu farz kılındı. Aynı yılın Ramazan bayramından bir iki gün önce Hz. Peygamber fıtır sadakası (fitre) ile ilgili hükümleri açıkladı. Şevval ayının girmesiyle birlikte peygamberimiz bayram namazı kıldırdı. Zilhicce ayının onuncu günü de kurban bayramı namazı kılındı.

Beş vakit ve cuma namazları Mescid-i Nebevî'de kılınırken bayram namazları "musallâ" adı verilen açık alanda kılındı. Çünkü Peygamber Efendimiz bu namazlara özellikle kadın ve çocukların da katılmasını, böylece Müslümanların topluca bayram sevinci yaşamalarını önemli buluyordu. Bu sebeple bayram namazları hep daha kalabalık oldu. Hicretin ikinci yılında zekât vermek Müslümanlara farz kılındı.

Hicretin birinci ya da ikinci yılında namaz için ezan tespit edildi. Namaz Mekke döneminde farz kılındığı halde, Medine'ye hicret edinceye

kadar namaz vakitlerini bildirmek için bir yol düşünülmemişti. Zaten Mekke'de ortam da buna müsait değildi. Medine döneminde Müslümanlar başlangıçta bir araya toplanıp namaz vaktinin gelmesini beklerlerdi. Bir müddet, namaz vakitlerinde sokaklarda "Namaz! Namaz!" (es-Salâh, es-Salâh) şeklinde çağrıda bulunuldu. Ancak namaz vaktinin geldiğini duyurmak üzere daha etkili bir yönteme ihtiyaç vardı.

Namaza çağırmak için ateş yakılması, çan çalınması gibi fikirler ileri sürüldü. Ancak hiçbiri beğenilmedi. Bu sırada sahabeden Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe'ye rüyasında ezan öğretilmiş ve o da ertesi gün peygamberimize gelerek durumu anlatmıştı. Hz. Peygamber, "Bu sadık (doğru) bir rüyadır" diyerek Bilâl-i Habeşî'ye ezan cümlelerini öğretti. Bilâl-i Habeşî de Neccâr oğullarına ait yüksek bir evin damına çıktı ve ilk olarak sabah ezanını okudu. Daha sonra Mescid-i Nebevî'nin arka tarafına ezan okumak için özel bir yer yapıldı.

Okunan bu ilk ezandan sonra, günümüze kadar Müslümanların bulunduğu her yerde günde beş defa ezan okunmaktadır. Dünya üzerinde her yerde ve her gün Müslümanları namaza çağıran ezan, dili ve milliyeti ne olursa olsun, Müslümanların ortak sembolüdür.

Bilâl-i Habeşî Neccâr oğullarına ait yüksek bir evin damına çıktı ve ilk olarak sabah ezanını okudu.

Ezan cümleleri şöyledir:

Allâhu ekber, Allâhu ekber
Allâhu ekber, Allâhu ekber
Eşhedü en lâ ilâhe illallâh
Eşhedü en lâ ilâhe illallâh
Eşhedü enne Muhammede'r-Resûlullah
Eşhedü enne Muhammede'r-Resûlullah
Hayya ale's-salâh, Hayya ale's-salâh
Hayya ale'l-felâh, Hayya ale'l-felâh
Allâhu ekber, Allâhu ekber
Lâ ilâhe illallâh

Sabah namazı ezanında Hayya ale'l-felâh'tan sonra
"essalâtü hayrun mine'n-nevm"
(namaz uykudan hayırlıdır) cümlesi ilave edilir.

Ezan cümlelerinin anlamı ise şöyledir:

Allah en büyüktür, Allah en büyüktür
Allah en büyüktür, Allah en büyüktür
Şahadet ederim, Allah'tan başka ilâh yoktur
Şahadet ederim, Allah'tan başka ilâh yoktur
Şahadet ederim, Muhammed Allah'ın elçisidir
Şahadet ederim, Muhammed Allah'ın elçisidir
Haydin namaza, haydin namaza
Haydin kurtuluşa, haydin kurtuluşa
Allah en büyüktür, Allah en büyüktür
Allah'tan başka ilâh yoktur.

Yüzlerce yıldır, binlerce farklı minareden yükselen ezanlar, Müslüman toplumların günlük yaşam kültüründe özel bir öneme sahiptir.

Ezan, İslam dünyasının ortak sembolüdür.

Peygamber Efendimiz Medine'de Müslümanların ilk nüfus sayımını yaptırmıştır. Bu sayımda tespit edilen Müslüman sayısı 1500'dür.

Peygamber Efendimiz, Medine sınırlarını belirleyerek burayı harem bölge ilan etti. Artık Mekke haremi gibi Medine haremi de can ve mal güvenliği bakımından dokunulmazdı. Burada kan dökmek yasaktı. Böylece Mekke ve Medine şehirlerinin ikisine birden "Haremeyn" (iki harem bölgesi) adı verildi.

Uluslararası ticareti çok iyi bilen Mekkeli muhacirler Medine'de bir çarşı ve pazar yeri ihtiyacını hemen hissettiler. Hz. Peygamber, Kaynukâ çarşısının yanında Müslümanlara ait bir pazar yeri kurmak istediyse de Yahudiler bundan rahatsız oldu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Medine pazar yerini belirledi ve Müslümanlar artık orada rahatça alışveriş yaptılar. Mezarlık için de Mescid-i Nebevî'ye yakın bulunan ve Cennetü'l-Bakî ismi verilen yer belirlendi.

Mekke Müşrikleriyle İlişkiler ve Yapılan Savaşlar

Hz. Peygamber Mekke döneminde, kendisine ve Müslümanlara düşmanlık yapan Kureyşli müşriklere karşılık vermemiş, onlardan intikam alma yoluna gitmemişti.

Çeşitli hakaret, işkence ve sıkıntılara maruz bırakılan Müslümanlara hep sabır tavsiye etmiştir. Bu dönemde inen ayetler de devamlı olarak sabrı tavsiye etmiştir.

Hicretten sonra Mekkeli müşrikler Müslümanları Medine'de de rahatsız etmeye başladılar. Ebû Süfyân ve diğer Mekke ileri gelenleri Medineli Müslümanlara

mektup göndererek tehdit ettiler. Mektuplarında, Hz. Muhammed'e ve ona inananlara desteğin kesilmesini istiyorlar ve savaşla tehdit ediyorlardı.

Medineli Müslümanlardan olumsuz cevap alan Mekke müşrikleri bu defa Medine'deki müşrik Araplara şöyle tehdit içeren bir mektup gönderdiler: "Sizler Muhammed ve arkadaşlarına kucak açıp sığınma hakkı verdiniz. Eğer onunla mücadele etmez ya da onu şehrinizden sürüp çıkarmazsanız, biz Medine'ye gelip sizinle savaşacağız."

Mekke müşrikleri bu tehdit mektuplarından bir sonuç alamadılar. Ancak Müslümanları Medine'de de rahat bırakmayacaklarını göstermiş oldular. Kısacası, Mekkeliler Medine'ye karşı açık bir savaş ilan etmişti.

Bu gelişmeler üzerine, zulme maruz kalan müminlerin silahla karşılık vermelerine izin veren ayet nazil oldu:

> "Kendilerine haksız yere saldırılan kimselere savaşma izni verilmiştir ve şüphesiz Allah onlara yardım ulaştıracak güçtedir. Onlar ki, sadece 'bizim rabbimiz Allah'tır' dedikleri için yurtlarından çıkarıldılar..." *(Hac Suresi, 22/39-40)*

Bu ayet doğrultusunda Müslümanlar, Mekke müşrikleri başta olmak üzere kendileriyle savaşanlara karşı silahla mücadele edebileceklerdi.

Savaşa izin verilmesinin en önemli sebebi Müslümanların canlarını, mallarını, din ve namuslarını korumalarına imkân tanımaktır.

Daima barıştan yana olan ve çağrısını hep iyi davranış ve güzel sözle yapan peygamberimizin savaşa karar vermesinin arkasında meşru savunma yanında şu gerçekler de vardır:

* Bütün insanlığa gönderilen İslam dininin hayatta kalabilmesi için onu savunmak amacıyla, saldıranlara karşı savaşmak.

* Özgür iradesiyle İslam'ı kabul eden insanların canlarını ve temel insan haklarını korumak.

* Yapılan anlaşmaları bozanları ve hainlik yapanları cezalandırmak.

* İslam topraklarını yabancı devletlerin saldırılarından korumak.

Peygamber Efendimizin bizzat komutan olarak katıldığı seferlere ve savaşlara 'gazve' (savaş) denir.

Bunların sayısı İslam tarihçilerine göre 27'dir.

Gazvelerin tümünde silahlı çatışma olmamış, bazıları seferden ibaret kalmıştır.

Peygamberimizin bizzat katılmadığı, bir sahabenin komutasıyla gönderdiği askerî birliklere ise 'seriyye' adı verilir. Seriyyelerin sayısı da 50 civarındadır.

Bedir Savaşı

Bedir Savaşı, Hz. Peygamberin Kureyş müşriklerine karşı verdiği tevhîd mücadelesinin en meşhur savaşlarından biridir.

Bedir, Medine'nin 160 km. kadar güneybatısında, Kızıldeniz sahiline 30 km. uzaklıkta küçük bir kasaba idi. Medine-Mekke yolu, Suriye kervan yoluyla burada, Bedir'de birleşiyordu.

Müslümanlar Mekke'den hicret edince, Mekkeli müşrikler onların taşınır-taşınmaz bütün mallarını gasp etmişler ve her şeye el koymuşlardı. Müslümanların mallarını kendi mallarına katarak ticaret kervanları

düzenleyen müşrikler, Suriye'de ticaret yapmış ve kervanlarıyla Mekke'ye dönüş yoluna geçmişlerdi.

Peygamberimiz, Ebû Süfyân idaresindeki 1000 develik ve malî olarak 50.000 dinarlık malla giden Kureyş kervanının haberini alınca, Bedir'de bu kervana bir baskın düzenleme kararı aldı.

Hz. Peygamber, 12 Ramazan 2 (9 Mart 624) tarihinde Medine'den hareket etti. Yerine Abdullah b. Ümmü Mektûm'u vekil olarak bıraktı. İslam ordusu yetmiş dördü muhacir, geri kalanı ensârdan olmak üzere 305 kişiden oluşuyordu. Sancaktarlık görevine Mus'ab b. Umeyr, Hz. Ali ve Sa'd b. Muâz tayin edildi.

Orduda 70 deve ve 2 de at bulunuyordu. Müslümanlar bir veya iki gün oruçlu olarak yola devam ettikten sonra Hz. Peygamberin emri üzerine oruçlarını açtılar.

Bu sırada Ebû Süfyân Hicaz topraklarına girince Müslümanların baskın fikrini öğrenmiş ve yardım istemek üzere Mekke'ye adam göndermişti.

Ayrıca kervanın pusuya düşmemesi için Bedir'den uzak olan ve daha az kullanılan sahil yolunu takip etti.

Kureyşliler, Ebû Süfyan'dan gelen yardım isteği üzerine yoğun şekilde hazırlıklara başladılar. Daha sonra kervanın kurtulduğunu öğrenmelerine rağmen, Ebû Cehil kumandasında 1000 kişilik bir kuvvetle Bedir'e doğru hareket ettiler. Müşrik ordusunda 700 deve, 100 de at vardı.

Ya Rabbi! Şayet şu küçük ordu eriyip giderse sana yeryüzünde ibadet edecek kimse kalmayacaktır.

17 Ramazan 2 (13 Mart 624) Cuma sabahı erken saatlerde her iki ordu Bedir'e doğru ilerledi. İslam ordusu Bedir'deki su kuyularına Kureyşlilerden daha önce ulaştı. Peygamberimiz başlangıçta Medine tarafına en yakın ve düşmana da en uzak olan kuyunun çevresine yerleşti. Sahâbeden Hubâb b. Münzir buraya yerleşilmesini uygun bulmadı ve Hz. Peygambere bu kararının vahye dayanıp dayanmadığını sordu. Peygamberimiz bunun kendi görüşü olduğunu söyleyince düşmana en yakın kuyunun yanına yerleşilmesini ve diğer kuyuların kapatılmasını teklif etti. Hz. Peygamber bu görüşü uygun buldu ve Hubâb'ın işaret ettiği kuyunun çevresine yerleşerek diğer kuyuları kumla

kapattırdı. Ancak, daha sonra, açık bırakılan kuyudan müşriklerin su almalarına izin verdi.

Müslümanların ordusu, silahları, atları ve develeri müşriklerin sayılarına göre azdı. İlk bakışta, yenilmeleri kaçınılmaz gibi görünüyordu. Ama peygamberimizin ve sahabesinin duruşu kararlıydı.

Savaştan önce Hz. Peygamber cahiliye devrinde de elçilik görevini yürüten Hz. Ömer'i Kureyşlilere elçi olarak gönderdi ve onlara, savaş yapılmadan Mekke'ye dönmelerini teklif etti. Ama Kureyşliler savaşmakta ısrar ettiler. Savaş için yapılması gereken bütün hazırlıkları yapan ve gerekli tedbirleri alan Peygamber Efendimiz, savaş başlayacağı sırada secdeye kapanıp Allah'a yönelerek dua etti ve şöyle yardım istedi:

"Ey Allah'ım! İşte Kureyş, bütün kibir ve gururuyla geldi; sana meydan okuyor ve peygamberini de yalanlıyor. Ey Allah'ım! Peygamberlere yaptığın yardım vaadini, bana da hususi olarak yaptığın zafer sözünü yerine getirmeni diliyorum. Ya Rabbi! Şayet şu küçük ordu eriyip giderse sana yeryüzünde ibadet edecek kimse kalmayacaktır."

Ve savaş başladı. Eski Arap savaş geleneğine göre savaşı kızıştırıp başlatmak üzere her iki taraftan birer kişi meydana çıkardı. "Mübareze"

adı verilen bu meydan okuyuş Bedir'de de yapıldı. Müslümanların safından Hz. Hamza, Hz. Ali ve Hz. Ubeyde meydana çıktı. Karşılarına çıkan müşriklerle bire bir yapılan çarpışmada, üçü de rakiplerini öldürerek galip oldu.

Mübarezelerden sonra başlayan savaş aynı gün ikindiye doğru Müslümanların kesin zaferiyle sonuçlandı. Müşriklerden, başta İslam'ın ve Hz. Peygamberin en büyük düşmanı Ebû Cehil olmak üzere yetmiş kişi öldürüldü, yetmiş kişi esir alındı. Müslümanlardan ise on dört kişi şehit olmuştu.

Peygamberimiz şehitlerin namazını kılarak onları defnettirdi. Kureyş'in ölülerini de gömdürdü. Esirlere öncelikle iyi muameleyi emrettikten sonra, ashabının görüşlerini aldı. Sonra, Hz. Ebû Bekir'in teklifini benimseyerek esirleri malî durumlarına göre ödeyecekleri 1000-4000 dirhem fidye karşılığında serbest bıraktı. Bazı esirler karşılıksız, okuma yazma bilenler ise on Müslümana okuma yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakıldı

Müslümanlar, o gün peygamberimizin emrine uyarak müşrik esirlere o kadar iyi davrandılar ki, bazıları kendi ekmeğini esirlere verdi. Bazıları da Medine'ye dönerken devesinden inip yorgun esirleri bindirdi.

Peygamber Efendimiz, Bedir'den sonra İslam davetini daha rahat yapabilme imkânlarına kavuşmuştur.

Müşriklerden elde edilen ganimetler bir araya toplanarak savaşa katılanlar arasında eşit şekilde bölüşüldü. Savaşı kaybeden Mekkeliler ise, Ebû Cehil'in yerine başkanlığa Ebû Süfyan'ı getirdiler ve Müslümanlardan intikam almak üzere yemin ederek bunun yollarını aramaya başladılar. Bu arada müşriklerin ileri gelenlerinden Ebû Leheb hastalığı sebebiyle Bedir'e katılamamış ve yerine Âs b. Hişâm'ı göndermişti. Ebû Leheb, Bedir yenilgisi haberini aldıktan sonra daha da fenalaştı ve öldü.

Kur'an-ı Kerim, Bedir'de elde edilen zaferin Allah'ın yardımıyla gerçekleştiğini ve Müslüman ordusunun meleklerle desteklendiğini ifade etmektedir (Enfâl Suresi, 8/8-12; Âl i İmrân Suresi, 3/123-127). Bedir Gazvesi'ne katılan sahabîler Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin hadislerinde övülmüş, Müslümanların en faziletlileri olarak anılmıştır.

Sayıca az bir toplulukla kazanılan Bedir zaferi, Müslümanların hayatını çok olumlu biçimde etkiledi.

Müslümanlar Arap yarımadasında büyük itibar kazanırken, Mekkeliler tam tersine küçük düştüler. Savaşın sonucunu öğrenen

herkes, Müslümanların bu büyük zaferini anlamak için gözlerini Medine'ye ve İslam'a çevirdi.

Peygamber Efendimiz, Bedir'den sonra İslam davetini daha rahat yapabilme imkânlarına kavuşmuştur. Bedir zaferi, Arap yarımadası dışında da yankılanmış, mesela Habeşistan Necâşîsi sonuca çok sevinmiştir. Diğer taraftan, bu yenilgi ile şok olan müşrikler derhal toparlanıp intikam için bazı girişimlerde bulunmuşlar, ancak sonuç alamamışlardır. Bazı münafıklar ve İslam düşmanları da Bedir zaferinden sonra büyük üzüntü içine girmiştir.

Medineli Yahudiler ise Bedir Savaşı'ndan önce tarafsız kalmaya söz verdikleri halde, Müslümanların bu zaferinden rahatsız olup kıskançlığa kapılmıştır. Hatta şair Ka'b b. Eşref üzüntüsünden "Yerin altı üstünden iyidir" demiştir.

Kesin olan tek şey vardı: Bedir Savaşını Müslümanların kazanması Mekkeli müşrikleri çok kızdırmıştı. Sürekli olarak hazırlık planları yapıyor ve intikam anını kolluyorlardı.

Bedir Gazvesi'ne katılan sahabîler Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların en faziletlileri olarak anılmıştır.

Uhud Savaşı

Bedir'deki ağır yenilgi sonrasında harekete geçen Mekkeli müşrikler Ebû Süfyân'a sürekli baskı yapmaya başladılar.

Ebû Süfyan'ın Suriye'deki ticaretten 50.000 dinarlık servetle dönmüş olması bu baskıları artırıyordu. Bu paranın Medine'deki Müslümanlara saldırı için kullanılması gerektiğini düşünüyorlardı. Zaten Ebû Süfyan da farklı düşünmüyordu, çünkü Bedir'de yakınlarını kaybetmişti. Bunun dışında, Mekke-Suriye ticaret yolunun tehlikeye girmesi ayrı bir endişe kaynağı idi.

Bütün bu düşüncelerin birleşmesi sonucu Mekkeli müşrikler, dost ve akraba

kabilelerden de yardım alarak 3.000 kişilik bir ordu topladılar ve Bedir'den bir yıl sonra Medine'ye saldırmak için yola çıktılar. Müşrikler, yenilmişlik ve intikam duygusundan doğan bir kin ve nefret hissiyle geliyorlardı.

Peygamberimiz, Kureyşliler ile Medine dışında savaşmak istemiyordu. Ancak, Bedir Gazvesi'ne katılamamış bazı gençler ve ekili bahçelerinin düşmanlarca ezileceğini düşünen ensardan bazıları düşmanla şehir dışında karşılaşma konusunda ısrar ettiler

Bu ısrarlar üzerine peygamberimiz 1.000 kişilik orduyla şehre yaklaşık 5 km. uzaklıktaki Uhud'a gitmeye karar verdi.

Yolda, münafıkların reisi Abdullah b. Übey 300 kadar adamıyla ordudan ayrılıp şehre geri döndü. Yanında kalan 700 sahabesiyle Uhud dağı eteklerine gelen Resulullah, Müslümanların en büyük sancağını Mus'ab b. Umeyr'e teslim etti. Arka tarafı emniyete almak için Ayneyn tepesine Abdullah b. Cübeyr komutasında elli okçu yerleştirdi ve onlara kesin biçimde şöyle emretti:

Müşrikler, yenilmişlik ve intikam duygusundan doğan bir kin ve nefret hissiyle geliyorlardı.

“Savaşta düşmanı yendiğimizi ve yırtıcı kuşların düşman askerlerini parçaladığını görseniz bile benden ikinci bir emir gelmedikçe yerinizden asla ayrılmayınız.”

İki ordu 7 Şevval 3 (23 Mart 625) Cumartesi günü Uhud meydanında karşılaştı. Önce mübarezeler yapıldı ve bire bir çarpışmalarda yine Müslümanlar galip geldi. Sonra savaş birden kızıştı. Müslümanlar sayı olarak yine azdı ve müşriklerin dörtte biri oranında bile değildi. Buna rağmen başlangıçta Kureyşlileri püskürtüp geri çekilmeye mecbur bıraktılar. Bu sırada düşmanın bozulup kaçmaya başladığını gören okçular, ganimet için yerlerinden ayrılmaya başladılar. Komutanları Abdullah b. Cübeyr, yerinden ayrılanlara peygamberimizin kesin emrini hatırlattı. Ama okçular savaşın kazanıldığını söyleyerek, onu dinlemediler.

Abdullah b. Cübeyr on kadar arkadaşıyla Okçular Tepesi’nde kaldı. Bu sırada Kureyş ordusunun süvari birliği komutanı Hâlid b. Velîd, Müslüman okçuların yerlerinden ayrıldığını görünce, savaşın kaderini değiştirecek bir hamle ile yerinde kalan okçuları şehit ederek İslam ordusuna arkadan saldırdı.

Bozulan Kureyş ordusu da bu yeni durumu görünce, toparlanıp geri döndü ve Müslümanlara saldırdı. Böylece Müslümanlar iki ateş arasında kaldı.

Bu hamlenin ardından savaşın şekli bir anda değişti ve başta Peygamber Efendimizin amcası Hz. Hamza olmak üzere yetmiş Müslüman şehit oldu. Şehitler arasında Hz. Hamza'dan başka Abdullah b. Cahş, Mus'ab b. Umeyr ve Abdullah b. Cübeyr de vardı. Resulullah'ın miğferinin halkaları, aldığı bir kılıç darbesiyle iki şakağına battığı için yüzünden yaralandı, alt dudağı kanadı ve dişi kırıldı. Ayrıca Resulullah'ın öldürüldüğüne dair yayılan yalan haberler Müslümanların savaş gücünü azalttı ve çatışmalar yavaşladı.

Bir süre sonra Müslümanlar Uhud dağının eteklerine çekilerek Hz. Peygamberin yanında toplandılar. Müşrikler ise Ebû Süfyân'ın etrafında toplandılar ve iki ordu birbirinden ayrıldı. Savaş sona ermişti.

Savaşta 30 kişi civarında kayıp verdikleri rivayet edilen Kureyşliler Bedir'in intikamını aldıklarını düşündüler; Resulullah'ı öldürememişlerdi ama onun amcası Hz. Hamza'yı şehit etmişlerdi. Ebû Süfyân'ın karısı Hind, Bedir'de öldürülen babası Utbe, kardeşi Velîd ve amcası Şeybe'nin intikamını almak üzere Hz. Hamza'nın ciğerini alıp çiğnemişti. Hind ayrıca, Hz. Hamza'yı attığı mızrakla şehit eden Vahşî isimli müşrik köleye de vaat ettiği ödülü vermiştir.

Uhud'da yaşanan tek vahşet bu olmamıştı. Şehitlerin cesetleri müşrikler tarafından parçalanmış, kulak ve burun gibi uzuvları kesilmiş, bu durum Müslümanları büyük acıya boğmuştu. Bazı Müslümanlar da buna karşılık olmak üzere müşrik cesetlerine aynı şeyleri yapmak isteyince, Nahl suresinin 126. ayeti ve Hz. Peygamberin uyarısı üzerine bu düşüncelerinden vazgeçmişlerdir.

Hz. Peygamber, Uhud şehitlerini ve Uhud'da yaşananları hayatı boyunca unutmamış, Uhud şehitlerini her yıl ziyaret etmiş, ömrünün son günlerinde bile bu ziyaretini yapmıştır. Uhud Gazvesi daha sonraki dönemlerde de Müslümanlar tarafından gerekli derslerin çıkarılması açısından ibretle anılmıştır.

Uhud Savaşına on civarında kadın sahabî katılmış ve askerlere su dağıtımı, yaralıların tedavisi gibi hizmetlerde bulunmuşlardır. Ümmü Umâre, Hz. Peygamberin azatlısı Ümmü Eymen, Peygamberimizin kızı Hz. Fâtıma ve hanımı Hz. Âişe bunlar arasındadır. Özellikle Ümmü Umâre Müslümanların zor durumda kaldıkları sırada Hz. Peygamberin etrafında düşmanla yalın kılıç vuruşmuş, Hz. Fâtıma da yaralandığı sırada Hz. Peygamberi tedavi etmiştir.

Uhud Savaşı'ndan Medine'ye dönen Hz. Peygamber, ertesi gün, Kureyşlilerin geri dönüp Medine'ye baskın düzenleyeceklerine dair bir haber aldı. Bunun üzerine hem muhtemel bir baskını önlemek hem de Müslümanların zayıf düşmediğini göstermek üzere Kureyş ordusunu takip etmeye karar verdi. Uhud'a katılanlardan 500 kişilik bir kuvvetle, Medine'ye 8 mil uzaklıktaki Hamrâülesed'e kadar gitti. Bu, hem bir tedbir, hem de meydan okuma idi. Durumu öğrenen Kureyşliler Medine'ye dönmekten vazgeçip gerisin geriye Mekke'ye gittiler.

Uhud Savaşı'nda Müslümanlar başlangıçta müşriklere karşı zafer elde etmişlerse de Müslümanların ganimet toplamaya başlaması ve okçuların Hz. Peygamberin kesin emrini terk edip yerlerinden ayrılmasıyla felakete dönüşmüştür. Öte yandan Mekkeli müşrikler herhangi bir ganimet veya toprak elde edemeden geri dönmüştür. Kur'an-ı Kerim'de Uhud Savaşıyla ilgili birçok ayet vardır. *(Âl-i İmran Suresi, 3/122, 139-140, 144, 165-167, 169-170; Enfal Suresi, 8/36)*

Hendek Savaşı

Bu savaş, ismini Medine'yi savunmak için şehrin etrafına kazılan hendeklerden alır.

Bu savaşın diğer ismi de "Ahzâb" (gruplar) savaşıdır. Ahzâb isminin nedeni de Mekke müşrikleri ile bölgedeki bütün İslam düşmanı Arap ve Yahudi kabilelerinin birleşerek saldırmasıdır.

Bedir savaşından sonra geçen üç yıl içinde Medine'deki Yahudi Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr kabileleri Medine anlaşmasını bozmuşlar, Mekke müşrikleriyle işbirliği yapmışlar, hatta peygamberimizi öldürmeye teşebbüs etmişlerdi. Bunun üzerine bu iki Yahudi kabile Medine dışına çıkarılmıştır. Bu iki kabile, yerleşim için Hayber'i bir kısmı da Suriye bölgesini seçmiştir. Hendek Savaşı

sırasında Medine'de Yahudi olarak sadece Benî Kurayza kabilesi kalmıştı.

Hendek Savaşı, hem siyasî hem de strateji ve taktik bakımından diğer savaşlardan farklı bir savunma savaşı olmuştur. Her şeyden önce Müslümanların karşısında tek bir düşman kabilesi yoktu. Arap yarımadasındaki Müslüman karşıtı bütün Arap ve Yahudi kabileleri güçlerini birleştirmiş ve 10.000 kişilik büyük bir ordu ile yola çıkmıştı. Bu ittifakın temelinde Hayber'e yerleşen Yahudilerin kışkırtması vardı.

Durumdan haberdar olan Resulullah ashabıyla yaptığı istişare sonucunda Selmân-i Fârisî'nin tavsiyesine uyarak o zamana kadar bölgede hiç bilinmeyen bir savunma şekli uyguladı: Medine'nin, düşman süvari birliklerinin hücumuna açık bulunan kuzey kısmında hendek kazılmasına karar verdi.

Hendek kazma kararı hızla uygulamaya konuldu. Sevgili peygamberimizin de bizzat Müslümanlarla birlikte

Hendek Savaşı, hem siyasî hem de strateji ve taktik bakımından diğer savaşlardan farklı bir savunma savaşı olmuştur.

çalıştığı bu savunma sistemi birkaç hafta içinde tamamlandı. Peygamberimizin belirlediği ölçülere göre kazılan hendek, yaklaşık 5 km. uzunluğunda olup genişliği 9 m. derinliği ise yaklaşık 4 m. kadardı. Buraya saldıran bir süvarinin hendeği geçmesi imkânsızdı. Hendeğe düşen birinin ise, derinlik sebebiyle çıkması mümkün değildi. Müslümanların hendek kazımı sona erdiğinde, genel komutanlığını Ebû Süfyân'ın yaptığı, sayıları 10.000'e (veya 12.000) ulaşan birleşik düşman kuvvetleri de Medine'ye ulaşmış ve karargâhını şehrin kuzeyindeki Uhud savaşının yapıldığı alanda kurmuştu.

Müslüman askerlerin sayısı 3.000 kadardı. Düşman askerinin sayıca üstünlüğünü göz önüne alan Hz. Peygamber, kan dökülmesini de istemediği için bir meydan savaşı yapılmasını doğru bulmadı. Kadın ve çocukların kale ve hisarlara yerleştirilmesini emretti. Karargâhını ise ordunun arkası dağa, ön tarafı da hendeğe bakacak şekilde Sel' dağının eteklerine kurdu. Hendeğin derin olmayan zayıf noktaları ile bazı geçiş yerlerine nöbetçiler yerleştirdi. Komuta merkezi olarak kendisi için de bir Türk çadırı kuruldu.

Medine çevresine gelen Kureyşliler bir savunma sistemi olarak Arabistan'da bilinmeyen hendekle karşılaşınca oldukça şaşırdılar. Doğrudan, göğüs göğüse çarpışmanın önünde bir engel vardı: Hendek.

Böylece taraflar birbirlerine ok ve taş yağdırmaya başladılar. İslam ordusu, bir yandan düşmanların başka noktalardan şehre sızmasına engel olmaya, bir yandan da onları hendek boyunca

> Doğrudan, göğüs göğüse çarpışmanın önünde bir engel vardı: Hendek.

etkisiz hâle getirmeye çalışıyordu. Müşrikler ise aralarında nöbetleşe hücuma geçiyorlardı. Bu birliklere Ebû Süfyân, İkrime b. Ebû Cehil, Hz. Ömer'in kardeşi Dırâr, Hâlid b. Velîd ve Amr b. Âs gibi ünlü savaşçılar kumanda ediyordu. Bir ara Hz. Peygamberin çadırı müşrikler tarafından yoğun biçimde ok yağmuruna tutulmuş, ancak ashabın ok ve taşlarla karşılık vermesi üzerine saldırı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Kuşatma sürerken Kureyş süvarilerinden birkaçı hendeğin dar bir yerinden İslam ordusunun bulunduğu tarafa geçtiler. Bunlardan biri Araplar arasında cesaret ve kahramanlığıyla bilinen Amr b. Abdüved idi. Amr b.

Abdüved mübareze (teke tek mücadele) için bir savaşçı istedi. Karşısına henüz genç yaşta bulunan Hz. Ali çıktı. Peygamber Efendimiz Hz. Ali'ye kılıcını verdi ve sarığını sardı. Amr, başlangıçta küçümsediği Hz. Ali tarafından bir kılıç darbesiyle yere serildi. Onunla birlikte hendeği geçenlerden Nevfel b. Abdullah ise hendeğe düşerek öldü; bunu görünce diğerleri geri çekilmek zorunda kaldılar.

Hendek Gazvesi, İslam tarihinde bir dönüm noktasıdır.

Yirmi gün kadar süren kuşatma sırasında bazı küçük çatışmalar olduysa da Mekkeli birleşik güçler bir sonuç alamamıştı. Diğer yandan müşrikler kısa süreceğini sandıkları bir savaş için hazırlık yapmışlardı. Bu sebeple hem savaşçıların hem de binek hayvanlarının yiyecekleri tükenmişti. Bu onlar için büyük bir tehlikeydi.

Bu arada Hayber Yahudilerinin aralıklarla gönderdiği yardımlardan yirmi deve yükü yiyecek maddesi ve hayvan yemi Müslümanların eline geçmişti. Bu yetmezmiş gibi hava iyice soğuduğundan Mekkeliler zor durumda kalmış, şiddetli bir fırtınada çadırları da alt üst olunca paniğe kapılmışlardı. O sıralarda Şevval ayının sonuna gelinmişti; yani, haram

aylardan Zilkade girmek üzereydi ve hac mevsimi başlayacaktı. Bütün bu şartlar altında Ebû Süfyân sonuç alınamayacağını anlayıp Mekke'ye dönmek üzere kuşatmayı kaldırdı (Zilkade 5/Nisan 627).

İslam tarihinde bir dönüm noktası olan Hendek Gazvesi'nde altı Müslüman şehit olmuş, buna karşılık sekiz düşman askeri öldürülmüştü.

Müslümanlar Hendek Gazvesi'nde büyük sıkıntılar çekmiş ve zaman zaman kalabalık düşman ordusu karşısında endişeye kapılmışlardı. Hiçbir zaman namazını geçirmeyen Peygamber Efendimiz, kuşatma sırasında bir gün öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını geceleyin topluca kılmak zorunda kalmıştı. Bu, onun ve ashabının ne kadar zor şartlar altında savunma yaptıklarını açıkça göstermektedir.

Bu savaşa adını veren Ahzâb suresinde Müslümanların müttefik ordular karşısında kapıldıkları korkudan bahsedilmiş ve bunun bir iman sınavı olduğu

Müslümanları tamamen ortadan kaldırmaya yönelik son ve en büyük denemeleri oldu.

belirtilerek, Allah'ın, Müslümanları görünmeyen ordularla desteklediği ifade edilmiştir (Ahzâb Suresi, 33/9-12, 25).

Hendek Savaşı, müşriklerin Hz. Peygamberi ve Müslümanları tamamen ortadan kaldırmaya yönelik son ve en büyük denemeleri oldu. Bütün enerjilerini ortaya koyup büyük bir ordu ile saldırmışlar, ama başaramamışlardı.

Savaştan sonra Hz. Peygamber savaş stratejisini gözden geçirdi. Müslümanlara saldırı hazırlığı içinde olan düşman kuvvetlerine onlardan erken davranıp hücum etmenin önemli olduğu görüldü. Bu sonuçtan hareketle, anlaşmaya ihanet eden Benî Kurayza Yahudi kabilesi üzerine sefer düzenlendi (Yahudilerle İlişkiler'' başlığına bakınız).

Hudeybiye Barışı

Peygamber Efendimiz ve hicret eden bütün Müslümanlar, altı yıl önce inançları için terk ettikleri vatanları Mekke'yi özlüyordu.

Ayrıca, tevhit inancının yeryüzü mabedi olan Kâbe'yi ziyaret etme isteği içlerini yakacak kadar büyüktü.

Bir gün Efendimiz rüyasında Kâbe'yi tavaf ettiğini görünce Mekke'ye gitmeye ve umre ziyareti yapmaya karar verdi. Bu kararını ashabına açarak, Mekke'ye doğru yola çıkmak için hazırlanmalarını istedi.

Bu kararı sevinçle karşılayan Müslümanlar, hızla hazırlık yaptılar ve Zilkade 6 (Mart 628)

tarihinde yaklaşık 1500 kişi Medine'den Mekke'ye doğru yola çıktı.

Müslümanlar umreye niyet edip ihramlarını giymiş ve yanlarına yetmiş adet kurbanlık deve almışlardı. Savaş amacında olmadıkları için yanlarında sadece yolcu kılıcı vardı. Peygamberimiz ve beraberindekiler Mekke'ye 17 km. uzaklıktaki Hudeybiye'de konakladı.

Müslümanların geldiğinden haberdar olan Kureyşliler ise, amacın savaş değil Kâbe'yi ziyaret olduğunu bildikleri halde Müslümanlara engel olmak için Hâlid b. Velîd'in komutası altında 200 kişilik bir süvari birliğini bölgeye gönderdi.

Hz. Peygamber de geliş amacını anlatmak üzere Kureyşlilere elçi gönderdi. Ancak elçi çok kötü bir şekilde karşılandı; hatta öldürülmek istendi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Kureyşlilerin arasında başta Ebû Süfyan olmak üzere birçok akrabası bulunan Hz. Osman'ı ikinci elçi olarak gönderdi. Hz. Osman, Mekkelilere amaçlarının savaşmak değil, sadece umre ziyareti yapmak olduğunu açıkça anlattı.

Mekkeliler, Hz. Osman'a Müslümanların Mekke'ye girmelerine izin vermeyeceklerini, ancak isterse kendisinin Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Hz. Osman "Hz. Peygamber tavaf etmeden ben asla tavaf etmem" diyerek bu teklifi reddedince onu tutukladılar.

Hz. Osman'ın tutuklanması, Resulullah'a, Osman'ın öldürüldüğü şeklinde ulaştı. Habere son derece üzülen Peygamber Efendimiz, müşriklerle kanlarının son damlasına kadar savaşacaklarına dair ashabından biat aldı. Bu biata Fetih suresinde belirtildiği üzere (Fetih, 48/18) "Allah'ın razı olduğu biat" anlamında Bey'atürrıdvan denildi.

Ayrıca bu biat "semure" denilen bir çeşit çöl ağacının altında yapıldığı için Bey'atü'ş-şecere (ağaç altında yapılan biat), biat eden sahâbîlere de Ashâbü'ş-şecere (ağaç altında biat edenler) adı da verilmiştir.

Kureyşliler, Müslümanların Peygamber Efendimize bağlılıklarını ve ölümü göze aldıklarını ortaya koyan kararlılıklarını öğrenince telaşa kapıldılar. Önce Hz. Osman'ı serbest bıraktılar, sonra da Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyeti barış yapmak üzere Hz. Peygambere gönderdiler. Yapılan müzakerelerden sonra Hz. Ali'nin kaleme aldığı barış antlaşması metni Hz. Peygamber ve Mekke adına Süheyl b. Amr tarafından imzalandı.

Kureyş'in birçok isteğinin kabul edildiği söz konusu antlaşmanın maddeleri şöyledir:

Müslümanlar bu yıl Mekke'ye girmeksizin geri dönecekler, umre için ertesi yıl gelecek ve şehirde üç gün kalabileceklerdir.

Hudeybiye Antlaşması İslam tarihinde bir dönüm noktasıdır.

Mekkeli biri Medine'ye kaçarsa iade edilecek, Medine'den Mekke'ye kaçanlar ise iade edilmeyecektir.

Her iki taraf da hâkimiyeti altındaki toprakları ticaret kervanlarının geçişi, hac ve umre için emniyet altında tutacaktır.

Diğer Arap kabileleri, istediği tarafla ittifak yapabilecek ve onlar da bu şartlara uyacaktır.

Bu barış antlaşması on yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Müslümanlar ve Kureyşliler birbirine saldırmayacaktır. Taraflardan biri bu ittifaka dâhil olmayan herhangi bir kabile ile savaşa girerse diğeri pasif kalacaktır.

İlk bakışta Müslümanların aleyhine görünen bu antlaşmaya Hz. Ömer başta olmak üzere sahabîler tepki gösterdiler. Ama Peygamber Efendimiz anlaşma şartlarını kabul ettiğini söyleyince, herkes itirazını sona

erdirdi ve bağlılığını bildirdi. Hudeybiye'de 15-20 gün kalan Hz. Peygamber ve ashabı, antlaşmanın imzalanmasından sonra umre niyetiyle geldikleri için kurbanlarını keserek ihramdan çıktılar ve Mekke'yi görmeden geri Medine'ye doğru hareket ettiler.

Hz. Peygamber ve ashabı Medine'ye giderken bu antlaşma ile ilgili olarak Fetih suresi indi. Ayetlerde Müslümanların buradaki biatının güzelliğinden ve antlaşmanın bir zafer olduğundan bahsediliyordu:

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." (Fetih, 48/1-5)

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana biat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Fetih Suresi, 48/18-19)

Hudeybiye Antlaşması İslam tarihinde bir dönüm noktasıdır. Hz. Peygamberin hedefi Hendek Savaşında birleşip Medine'yi kuşatan düşman ittifakını parçalamaktı. Nitekim bu antlaşma ile Kureyş'in Hayber

Müşrikler, geleceğin Müslümanlara ait olacağını fark ettiler.

yahudileri ve Gatafân kabilesine karşı tarafsızlığı sağlanmış oluyordu.

Bu sebeple Hudeybiye dönüşünde Hayber üzerine sefer yapma imkânı elde edilmiştir. Diğer taraftan Kureyş'in Müslümanlara karşı fiilî düşmanlığı sona ermiş, o güne kadar Müslümanları tanımayan, onları muhatap saymayan Kureyşli müşrikler, bu antlaşma ile Müslümanları kendileriyle eşit bir taraf olarak kabul etmiştir.

Bu sonuç hem müşrik kabilelerin hem de Müslüman olan kabilelerin Hz. Peygamberle iletişim kurmalarını kolaylaştırmış, İslam davetinin hızlı ve kolayca yayılmasının da önünü açmıştır. Öyle ki sadece iki yıl içinde Müslüman olanların sayısı, önceki on sekiz yılda Müslüman olanların sayısını aşmıştır.

Sonuçta siyasî ve diplomatik bakımdan büyük bir zafer olma özelliği taşıyan bu antlaşma, Müslümanların önündeki barikatları kaldırmış, yeryüzünün her tarafına giden yollar açılmıştır.

Hz. Peygamber "ahde vefa" gereği antlaşma şartlarına uymaya hep özen gösterdi.

Öte yandan Hudeybiye Antlaşması'nda Müslümanların aleyhine görünen bazı maddeler kısa sürede Müslümanların lehine dönüşmeye başladı.

Mesela, Mekkeli Ebû Basîr isimli şahıs Müslüman olup Medine'ye gelmişti. Antlaşma gereği iki Mekkeli onu geri götürmek üzere geldi ve teslim aldılar.

Fakat o, yolda kaçıp kurtulmayı başardı ve Kureyş'in ticaret yolu üzerindeki bir mevkie giderek oraya yerleşti. Bu durum Mekke'de duyulunca, Müslüman olan diğer Mekkeliler de onun yanına gitmeye ve orada yerleşmeye başladılar. Sayıları üç yüze kadar ulaşan bu kişiler, Kureyş kervanlarının geçişini engellemeye ve zarar vermeye başlayınca Mekkeliler, "Mekke'den Medine'ye sığınan Müslümanların iadesi" şartının kaldırılmasını teklif etmek zorunda kaldılar.

Peygamber Efendimiz Hudeybiye Antlaşması'ndan bir yıl sonra 2.000 sahabî ile birlikte Mekke'ye gelip umresini kazâ etmiş, bu umreye Umretü'l-kazâ adı verilmiştir. Umretü'l-kazâ sırasında etraftaki dağ ve tepelerden Müslümanları seyreden müşrikler, onların heybetli, zarif ve onurlu davranışlarından etkilendiler. İslam'ın onlara kazandırdığı değerleri ve geleceğin Müslümanlara ait olacağını fark ettiler. Bu yönüyle umre Mekkelilerin kalbinde bir fethe dönüştü. Kureyş ileri gelenlerinden Hâlid b. Velid, Amr b. Âs ve Osman b. Talha bu ziyaretten kısa bir süre sonra Medine'ye geldiler ve Müslüman oldular.

Mekke'nin Fethi

Hudeybiye Barış Antlaşması on yıllık bir süre için imzalanmıştı.

Ama daha iki yıl geçmeden Mekkeli müşrikler tarafından bozuldu. Olay şöyle gerçekleşmişti:

Mekke çevresinde yaşayan Benî Bekir kabilesi ile Huzâalılar arasında cahiliye döneminden beri devam eden bir kan davası vardı. Bu dava Hudeybiye Antlaşması'yla ortadan kaldırılmış, Benî Bekir kabilesi Kureyş ile, Huzâalılar da Hz. Peygamberle ittifak kurmuşlardı.

Ancak Benî Bekir, Kureyşlilerden de destek alarak Huzâalılara bir gece baskın düzenlemiş ve kabilenin reisi ile bazı mensuplarını öldürmüştü. Peygamber Efendimiz, Kureyşlilere bir mektup yollayarak

saldırgan Benî Bekir ile ittifaktan vazgeçmelerini veya öldürülen Huzâalıların diyetini ödemelerini istedi. Aksi takdirde antlaşmanın ihlal edilmiş olması sebebiyle kendilerine savaş açabileceğini bildirdi.

Kureyşliler hem diyet ödemeyi hem de Bekiroğulları'yla olan ittifakı bozmayı reddedip Hudeybiye Antlaşması'nı yenilemek üzere Ebû Süfyân'ı Medine'ye gönderdiler. Ancak Ebû Süfyân Medine'deki girişimlerinden olumlu bir sonuç alamadan Mekke'ye döndü. Bu olaydan sonra Mekke seferine karar veren Peygamber Efendimiz, kan dökmemek ve düşmanı hazırlıksız yakalamak için gideceği yeri gizli tutarak hazırlıklara başladı. Önce Müslüman kabilelere haber gönderip Medine'de toplanmalarını istedi.

Ordusunun gerçek gücünü saklamak amacıyla bazı kabilelerin yol boyunca orduya katılmasını emretti. Medine'den çıkış yasaklandı ve Medine-Mekke arasındaki önemli geçitlere nöbetçiler yerleştirilerek Mekke'ye gidişe izin verilmedi. Yapılan hazırlıkları Kureyşlilere bildirmek

Hudeybiye antlaşması, Müslümanların önündeki barikatları kaldırmış, yeryüzünün her tarafına giden yollar açılmıştır.

isteyen bir haberci, bu durumdan vahiy yoluyla haberdar olan Resulullah'ın görevlendirdiği sahabîler tarafından yakalandı.

Peygamber Efendimiz, ordusuyla 13 Ramazan 8 (4 Ocak 630) tarihinde Medine'den ayrıldı. Askerî harekâtın hedefini gizli tuttuğundan mîkat yeri Zülhuleyfe'de ihrama girmeyerek yola devam etti ve Mekke yakınındaki Merrüzzahrân'da konakladı. İslam ordusu yol boyunca katılanlarla birlikte 10.000 kişiye ulaşmıştı.

Peygamber Efendimiz gece olunca her Müslümanın bir ateş yakmasını emretti. Gecenin içinde yakılan on bin ateş dışardan bakanlarda müthiş bir etki yapmıştı.

İslam ordusunun Mekke kapısına dayandığını bu sırada öğrenip paniğe kapılan Kureyşliler Ebû Süfyân başkanlığında bir heyeti Resulullah'a gönderdiler. Heyeti bir gece karargâhında tutup ordusunun resmî geçidini seyrettiren Hz. Peygamber onları Müslüman olmaya çağırdı.

Böyle bir orduyla savaşmayı göze alamayan Ebû Süfyân ve heyet üyeleri İslam'ı kabul etmiş olarak Mekke'ye döndüler.

Mekke halkı İslam ordusuna karşı konulamayacağını anlamıştı. Ebû Süfyân, Kâbe'nin avlusunda toplanan Kureyşlilere kendisinin Müslüman olduğunu ve teslim olmaktan başka çarelerinin kalmadığını, herkesin

Mescid-i Harâm'a veya kendi evine sığınmalarını tavsiye etti. Bu bir bakıma Mekke'nin teslim olması anlamına geliyordu. Hz. Peygamber, başta Ebû Süfyân olmak üzere bazı Mekkelilerin evine sığınanlara himaye hakkı verip bu kişileri onurlandırdı ve kalplerini İslam'a yakınlaştırmak istedi. Ebû Süfyân'dan sonra Mekke'ye gelen Hz. Peygamberin amcası Abbas da Mekkelilere aynı şeyleri söyledi; bunun üzerine Mekkeliler de Mescid-i Harâm'ın içerisine ve evlerine dağıldılar.

Dört koldan aynı anda Mekke'ye girilmesini planlayan peygamberimiz, komutanlarına mecbur kalmadıkça savaşmamalarını, kaçanları takip etmemelerini, yaralı ve esirleri öldürmemelerini ve Safâ tepesinde kendisiyle buluşmalarını bildirdi.

Kendisi merkezî birliğin başında bulunan Hz. Peygamber, Mekke'nin yukarı kısmından kuzeybatı yolunu takip edip etrafındaki muhacirîn ve ensarla birlikte, Allah'a hamd ve şükürler ederek Mekke'ye girdi ve diğer birliklerle Safâ tepesinde buluştu (20 Ramazan 8/11 Ocak 630).

Mekke fethedilmişti. Kimsenin onuru kırılmadan, ciddi bir direnişle karşılaşmadan, çok kan dökülmeden, Mekke, Hz. Peygamberin önce hicretini sonra da fethini görmüştü.

Daha sonra Mescid-i Harâm'a giden Peygamber Efendimiz Hacer-i Esved'i selamlayıp öptü ve Kâbe'yi tavaf etti. Yaptığı konuşmada Mekke'nin harem olduğunu ve bu statüsünün devam edeceğini; hac ve Kâbe idaresiyle ilgili "sidâne" (Kâbe'nin bakımı) ve "sikâye" (hacılara su temini) dışındaki bütün görevleri kaldırdığını belirtti. Arkasından genel af ilan etti.

Peygamber Efendimiz yaptığı açıklama ile; Mescid-i Harâm'a sığınanların, daha önce belirtilen kişilerin evlerine sığınanların ve silahlarını bırakıp evlerine dönenlerin emniyette olduğunu, esir alınanların öldürülmeyeceğini ve hiç kimsenin takibata uğramayacağını bildirdi. Resulullah, cezalandırma imkânı bütünüyle ve haklı olarak eline geçtiği halde, yirmi yıldır her fırsatta kendisine ve Müslümanlara düşmanlık yapmış olan Kureyşlileri affederek insanlık tarihinde eşine az rastlanır bir merhamet örneği göstermişti.

Mekke fethi günü, aynı zamanda gerçek bir "merhamet günü" oldu. Kimsenin malına dokunulmadı ve esirler serbest bırakıldı. Sadece Hz. Peygamber ile Müslümanlara karşı şiddetli düşmanlıklarıyla tanınan on kadar kişi genel af kapsamının dışında bırakıldı.

Hz. Peygamber, başından beri tevhid inancının sembolü olan Kâbe'nin, içindeki ve çevresindeki bütün putları ve diğer şirk alametlerini temizlettikten sonra Kâbe'nin içinde iki rekât namaz kıldı. Sonra Bilâl-i Habeşî'den Kâbe'nin damına çıkıp ezan okumasını istedi. Bilâl-i Habeşî'nin ezan okumasıyla Kureyşliler, kadınlı erkekli Peygamber Efendimizin huzuruna gelerek Müslüman oldular.

Hz. Peygamber (s.a.s.), fetih sonrası yaptığı konuşmasında özellikle Allah'ın varlığı ve birliği üzerinde durdu. Cahiliye döneminin faiz, kan ve mal davalarının kaldırıldığını belirtti ve bazı hukukî konuları açıkladı. Sonrasında cahiliye dönemi kibrinin ve atalarla övünmenin kaldırıldığını, herkesin Âdem'in nesli olduğunu, onunsa topraktan yaratıldığını söyleyerek, "Allah katında en iyiniz, takva sahibi olanınızdır" dedi.

Hz. Peygamber, Mekke fethinden sonra bazı sahâbîleri şehrin çevresindeki kabilelere ait putları yıkmak üzere görevlendirdi. Yıkılan putlar arasında Menât, Süvâ' ve Uzzâ da bulunuyordu. Ardından yine şehre yakın bazı kabileleri İslamiyet'e davet etmek için bazı sahabîler kumandasında seriyyeler düzenledi.

Fetihten sonra bir süre daha Mekke'de kalan Peygamber Efendimiz Attâb b. Esîd'i Mekke'ye

vali tayin edip Muâz b. Cebel'i de yeni Müslüman olanlara Kur'an'ı ve dinî esasları öğretmekle görevlendirdi.

Mekke'de kimsenin malına mülküne el konulmadı ve onlara mağlupluk hissi yaşatılmadı. Tersine kısa süre sonra fethedenlerle Mekkeliler eşit konuma geldi.

Daha sonra Hevâzin kabilelerine karşı Huneyn Gazvesi'ni gerçekleştirdi. Ardından Medine'ye döndü.

Mekke fethi günü, aynı zamanda gerçek bir "merhamet günü" oldu.

Mekke'nin fethiyle birlikte Kureyş müşriklerinin Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı olan düşmanlığı sona ermiş, yarımadada İslam'ın yayılışının önündeki engeller kalkmıştı.

Müşriklere Son Çağrı

Mekke'nin fethiyle şehrin ve Kâbe'nin idaresi Müslümanların eline geçmiş ve birçok müşrik Arap kabilesi İslam'a girmiş olmakla birlikte putperest inançlarını devam ettiren kabileler de kalmıştı. Hicretin 9. yılında (631) hac ibadeti farz kılındığında Hz. Peygamber, henüz İslam'a girmeyen müşriklerin de hacca geleceğini ve bazılarının, âdetleri olduğu

üzere, Kâbe'yi çıplak tavaf edeceğini bildiğinden o yıl bizzat hacca gitmedi ve Hz. Ebû Bekir'i hac emiri olarak görevlendirdi.

Hz. Ebûbekir'in, 300 hacı adayıyla birlikte Mekke'ye hareket etmesinden kısa bir süre sonra, Tevbe suresinin müşriklerle daha önce yapılmış olan antlaşmaları konu alan ilk ayetleri nazil oldu. Bunun üzerine Resulullah, bu ayetlerdeki müşriklere yönelik bir tür ültimatom içeren hükümleri bildirmesi için kendi ailesinden Hz. Ali'yi Mekke'ye gönderdi. Hz. Ali yolda kafileye yetişti ve durumu Hz. Ebû Bekir'e anlattı.

Hac ibadeti Hz. Ebû Bekir'in idaresinde ifa edilirken, Hz. Ali bayramın birinci günü Minâ'da Tevbe suresinin ilk ayetlerini okuduktan sonra müşriklere dört maddelik şu ültimatomu açıkladı:

1. Müşrikler bu seneden sonra Kâbe'ye yaklaştırılmayacaktır.
2. Kâbe'yi çıplak tavaf etmek artık yasaklanmıştır.
3. Mü'minlerden başkası cennete giremeyecektir.
4. Önceden yapılmış olan antlaşmalar, süresi doluncaya kadar bozulmayacak, süre bitince Müslüman olmadıkları takdirde can güvenlikleri kalkacaktır.

Müşriklere son çağrı olan bu ültimatom etkisini gösterdi. Başta itiraz edenler olmakla birlikte, bir süre sonra müşrik kabilelerin tamamı Müslüman oldu. Böylece Arap yarımadasındaki putperestlik bütünüyle ortadan kalkmıştı.

Kâbe, Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in kurduğu ilkelere uygun olarak yalnızca tevhid inancına sahip müminlere tahsis edilmiş oldu. Tevbe Suresinin 29. ayetiyle de başta Ehl-i kitap olmak üzere "diğer din mensuplarına cizye ödemeleri şartıyla can ve mal güvencesi sağlanması ve kendi dinlerinde kalma hürriyeti" verilmesi şeklindeki temel İslamî anlayış uygulamaya koyuldu.

Diğer Müşrik Arap Kabileleri İle İlişkiler

Müslümanlar ile Mekke müşrikleri dışındaki diğer müşrik Arap kabileleriyle de çeşitli olaylar yaşanmıştır.

Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Recî Vak'ası

Adal ve Kâre kabilelerinden bir grup Medine'ye gelerek peygamberimizden kabilelerine İslam'ı öğretecek kimseler göndermesini istemişti. Bu isteğe olumlu bakan peygamberimiz, on kişiyi öğretici olarak gönderdi. Bu heyet Mekke ile Usfan arasında Hüzeyl kabilesine ait Recî' suyuna vardıklarında Hüzeyl kabilesinin

Recî Vakası,
hazin bir tarihi gerçektir.

bir kolu olan Lihyân oğullarından yüz kadar silahlı bir birlik onlara saldırdı. Amaçları on Müslümanı esir alıp Mekke müşriklerine satmaktı. On Müslümandan Hubeyb b. Adiy, Abdullah b. Târık ve Zeyd b. Desine dışındakiler teslim olmayı reddederek müşriklerle çarpıştılar ve şehit edildiler. Lihyânoğulları, esir aldıkları üç kişinin ellerini bağlayarak Mekke'ye doğru hareket ettiler. Abdullah b. Târık kendilerine yapılan muameleye tahammül edemeyerek yolda bağını çözdü ve müşriklerle çarpışarak şehit düştü. Müşrikler Hubeyb ile Zeyd'i Mekke'ye götürerek, Bedir'de öldürülen yakınlarının intikamını almak isteyen Mekkelilere sattılar. Mekke müşrikleri ise bu iki sahâbîyi bir müddet hapiste tuttuktan sonra şehir dışındaki Ten'îm mevkiine götürdüler ve onları darağacına asarak işkence ile şehit ettiler.

Hubeyb b. Adî öldürülmeden önce iki rek'at namaz kılmak için izin istemiş ve "ölüm korkusuyla namazı uzattı" demesinler diye mümkün olduğu kadar kısa sürede bitirmiştir. Onun kıldığı bu namaz, daha sonra İslam tarihi boyunca, haksız yere öldürüldüklerine inanan Müslümanların uyguladığı bir geleneğe dönüşmüştür.

Recî' hadisesi Medine'de büyük bir üzüntüyle karşılandı. Peygamber Efendimiz "misillemede bulunmak" (aynı şekilde karşılık vermek) amacıyla 200 kişilik bir kuvvetle Benî Lihyân kabilesi üzerine sefer düzenledi (Rebîülevvel 6/Temmuz-Ağustos 627). Ancak İslam ordusunun gelişini haber alan Lihyânoğulları dağlara çekilmiş olduklarından Peygamber Efendimiz iki gün onların topraklarında kaldıktan sonra Medine'ye döndü.

Recî' hadisesi Medine'de büyük bir üzüntüyle karşılandı.

Bir'i Maûne Faciası

Recî' Vak'ası'ndan kısa bir süre sonra (Safer 4/Temmuz 625) Âmir b. Sa'saa kabilesinin reisi Ebû Berâ Âmir b. Mâlik Medine'ye gelerek peygamberimizden İslamiyet hakkında bilgi aldı. Kendisi Müslüman

değildi ama kabilesine İslam'ı anlatacak bazı kimselerin gönderilmesini istiyordu.

Peygamber Efendimiz, can güvenlikleri konusunda kesin söz aldıktan sonra Münzir b. Amr başkanlığında Kur'an'ı iyi bilen, çoğu ensâr ve Ehl-i Suffe'den 70 (veya 40) kişilik bir grubu görevlendirdi. Bu sahabîler Medine-Mekke yolu üzerindeki Bir'i Maûne'ye gelince içlerinden Harâm b. Milhân adlı sahabî Hz. Peygamberin mektubunu Âmir b. Sa'saa kabilesinin reisine götürmekle görevlendirildi.

Bu sırada Âmir b. Mâlik'in öldüğüne dair bir haber üzerine Harâm b. Milhân, mektubu Âmir b. Mâlik'in yeğeni Âmir b. Tufeyl'e verdi ve yanındakileri İslam'a davet etti.

Fakat öteden beri Hz. Peygambere ve Müslümanlara karşı kin besleyen Âmir b. Tufeyl elçiyi öldürttüğü gibi Bir'i Maûne'de bulunan İslam heyetine saldırmak üzere kabile mensuplarını da kışkırttı. Ancak Âmir b. Mâlik heyettekilerin hayatlarını garantiye aldığını ilan etmiş olduğu için, halk, Âmir b. Tufeyl'in saldırı kışkırtmasına uymadı.

Bunun üzerine Âmir b. Tufeyl, aralarında dostluk bulunan Benî Süleym kabilesinin bazı kollarını kışkırtarak silahlı bir grup topladı. Müslümanlar ise hiçbir şeyden habersiz, oldukları yerde bekliyordu.

Birden silahlı grubun saldırısına uğradılar. 70 kişilik Müslüman topluluğun 3 kişi hariç hepsi şehit edildi. Bu üç kişinin ikisi o sırada kafilenin develerini otlattığı için sağ kalmıştı. Ka'b b. Zeyd isimli sahabi ise öldü zannedilip bırakılmıştı. Sağ kalan iki kişiden biri Münzir b. Muhammed, arkadaşlarının şehadetine tahammül edemeyerek müşriklere saldırdı ve o da şehit edildi.

Esir alınan Amr b. Ümeyye ise, Âmir b. Tufeyl tarafından annesinin azad adağı (köleyi özgür bırakma) için serbest bırakıldı.

Peygamber Efendimiz, ashabının uğradığı bu acı olaya o kadar üzüldü ki, yaklaşık kırk gün her sabah namazında bunu yapanlara beddua etti.

Bu faciaya sebep olan Benî Âmir b. Sa'saa'nın cezalandırılması için Peygamberimiz, Rebîülevvel 8 (Temmuz 629) tarihinde bir birlik gönderdi. Ani bir gece baskını düzenleyen birlik, birçok kadını esir aldı. Ayrıca kabileye ait hayvanları da ele geçirdiler.

Bir süre sonra Benî Âmir b. Sa'saa'dan Müslüman olan bir heyet peygamberimizin huzuruna geldi ve esir alınan kadınların iade edilmesini istedi. Peygamberimiz arkadaşları ile bu isteği görüştü. Kadınların da İslamiyet'i kabul etmeleri üzerine onlar serbest bırakıldı.

Benî Müstalik Savaşı

Müstalik kabilesi reisi Hâris b. Ebû Dırâr, Medine'ye saldırma kararı almıştı. Bu haber Medine'ye ulaşınca Peygamber Efendimiz 1.000 kişilik bir kuvvetle Medine'den hareket etti.

İki ordu Müreysî' kuyusunun başında karşılaştı.

Peygamberimiz, önce Hz. Ömer'i göndererek onları İslam'a davet etti. Müstalikoğulları bu daveti kabul etmeyince savaş başladı ve Müslümanlar galip geldiler (h. 5/m. 627).

Benî Müstalik'tan alınan esirler arasında kabilenin lideri Hâris'in kızı Cüveyriye de bulunmaktaydı. Müslümanlığı kabul etmesi üzerine Hz. Peygamber Cüveyriye'yi azat etti ve onunla evlendi. Bu evlilik, savaşın doğurduğu düşmanlığı bir anda hafifletti. Evlilik dolayısıyla Müstalikoğullarının Hz. Peygamberin akrabası durumuna geldiğini düşünen Müslümanlar, zarif bir hareketle kendi paylarına düşen bütün esirleri serbest bıraktılar.

Müslümanların bu beklenmeyen güzel davranışı karşısında Benî Müstalik kabilesinin tamamı Müslüman oldu; kabilenin reisi Hâris b. Ebû Dırâr Hz. Peygamberin yanına gelerek İslam'ı kabul ettiğini açıkladı.

Huneyn (Hevâzin) Savaşı

Mekke'nin fethedilmesi ve halkın Müslüman olması, Mekke'yle birlikte hareket eden müşrik Hevazin kabilesini çok etkilemişti. Bu kabilenin bir kolu da Taif'te oturan Sakîf kabilesi idi.

Sıranın kendilerine geldiğini düşünen bu iki büyük kabile, Müslümanlara karşı birleşerek, Hevâzin lideri Mâlik b. Avf komutasında savaş hazırlığına başladı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz 12.000 kişilik büyük bir ordunun başına geçerek Mekke'den 36 km. uzaklıktaki Huneyn vadisine hareket etti (6 Şevval 8/27 Ocak 630). Bazıları ordunun büyüklüğüne bakarak, "bu ordunun yenilmesi mümkün değil" diyordu.

Müşrik Hevâzin kabilesinin 30 yaşlarındaki genç lideri Mâlik b. Avf ise kendince bir taktik uyguluyordu. O, askere cesaret vermek, cepheden kaçmalarını önlemek ve bir ölüm kalım savaşına girmelerini sağlamak için kabilesinin kadınlarını, çocuklarını ve tüm hayvanlarını savaş alanına getirmişti. Bunun sebebi, askerin zor durumda kalması hâlinde bile kaçmalarını önlemekti.

Düşman komutanı, savaştan çok iyi anlayan yaşlı bir asker olan Düreyd b. Sımme'nin "yenilgiye uğrayan askeri hiçbir şeyin geri çeviremeyeceği" uyarısına aldırmadı.

Sakifliler de Uzzâ putunun yıktırılması üzerine kendi putları Lat'ın da tahrip edileceğinden korkup Hevâzinlilere katılmışlardı. Düşman, Huneyn vadisinin dar bir noktasındaki yamaçlara okçularını yerleştirerek İslam ordusuna pusu kurmuş, bekliyordu.

11 Şevval 8 (1 Şubat 630) tarihinde sabahın alaca karanlığında, Hâlid b. Velid komutasındaki öncü birlikler vadiye girdi. İslam ordusu dar vadiye girer girmez iki taraftan ok yağmuruna tutuldu. Öncü birlikleri geri çekilmek zorunda kalınca panik hâli tüm İslam ordusunu etkiledi ve askerler kaçışmaya başladı.

Peygamber Efendimiz, bu zor anda durduğu yerden ayrılmadı ve panikle dağılan askerlerine seslenerek onları etrafında toplamaya çalıştı. Amcası Hz. Abbâs da gür sesiyle ona yardımcı oluyordu. Askerlerin büyük kısmı bir bozgun havasıyla dağılmış, Peygamber Efendimizin etrafında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali başta olmak üzere yüz kadar sahâbi kalmıştı.

Peygamberimizin kararlılığı ve Hz. Abbâs'ın uzak noktalardan duyulabilen gür sesi sayesinde, İslam askerleri yeniden peygamberimizin etrafında toplanmaya başladılar. Ve kısa süre sonra onun emriyle başlayan taarruz, kesin bir zaferle sonuçlandı.

Bozguna uğratılan düşman, kadınlarını, çocuklarını ve mallarını savaş alanında bırakıp kaçmıştı. Zaferle sonuçlanan savaş sonrasında 4 Müslüman şehit düşmüş, müşrikler ise 70 kayıp vermişti. Tevbe suresinin 25 ve 26. ayetlerinde, savaş sırasındaki bozgunun ve sonunda kazanılan zaferin sebeplerine işaret edilerek şöyle denilmektedir:

> “Andolsun ki Allah, size çok yerlerde ve Huneyn gününde yardım etmiştir. Hani o gün çokluğunuz sizi böbürlendirmişti. Fakat size hiçbir yarar da sağlamamıştı. Bütün genişliğine rağmen yeryüzü başınıza dar gelmişti. Nihayet bozguna uğrayarak kaçmaya başlamıştınız. Sonra Allah, resûlünün ve mü’minlerin üzerine güven veren rahmetini indirdi. Sizin görmediğiniz askerler gönderdi ve kâfirleri azaba çarptırıp bozguna uğrattı. İşte kâfirlerin cezası budur.” *(Tevbe Suresi, 9/25-26)*

Huneyn Gazvesi'nde düşmanın savaş alanına getirdiği kadınlar, çocuklar ve malları oldukları yerde bırakıp kaçmaları sebebiyle, çok sayıda esir ve bol miktarda ganimet ele geçirildi. Peygamber Efendimiz, kaçan düşmanın takip edilmesi için, esirler ve ganimetlerin Ci'râne mevkiinde kurulacak bir kampta koruma altına alınmasını emretti.

Düşman ordusunun büyük bir kısmı komutanlarıyla birlikte Taif'e, bir kısmı Evtâs'a, geri kalanlar da Nahle'ye doğru gitmişlerdi. Savaşın ertesi günü bir birliği Evtâs'a, bir birliği de Nahle'ye sevk eden Peygamber Efendimiz ordusunun büyük kısmıyla Taif üzerine yürüdü.

Taif Kuşatması

Huneyn Savaşı'ndan yenilip kaçanlar İslam karşıtı kabilelerle birleşerek yeni bir tehlike oluşturmuştu. Bunların başında Taifliler geliyordu. Taif halkı, peygamberliğin 10. (M. 620) yılından itibaren İslam'a karşı olan tavrını ortaya koymuştu.

Peygamber Efendimizi ve Müslümanları hicveden şairler, İslam aleyhine çalışan çeşitli kişi ve gruplar Taif'e kaçıp sığınıyordu. Taif müşrikler için âdeta cahiliye dönemi Mekke'si gibi yeni bir merkez olmuştu. Peygamber Efendimiz, Huneyn Gazvesi'nin ardından Taif üzerine yürümeye karar verdi. Bu arada kaçan düşman kuvvetlerinin takibi için Evtâs'a gönderilen birlik Hevâzinlilerle yaptığı savaşı kazanmıştı. Burada ele geçirilen ganimetler ve esirler de Ci'râne kampına götürüldü.

Taif, müşrikler için âdeta cahiliye dönemi Mekke'si gibi yeni bir merkez olmuştu.

Peygamber Efendimiz, Taif kalelerine sığınan Sakıflileri ve Hevâzinlileri bir ay kadar süren bir kuşatma altına aldı. Fakat, haram ayların yaklaşmasıyla kuşatmayı kaldırdı (H. 8/M. 630).

Peygamberimiz Taif'ten ayrılırken, bazıları ondan Taifliler aleyhinde bedduada bulunmasını istedi. O ise Allah'a dua ederek Taifliler için hidayet ve onları Müslüman olarak kendisine göndermesini istedi. Bu duadan bir yıl sonra Sakifliler Medine'ye bir heyet göndererek İslam'ı kabul ettiler.

Peygamber Efendimiz Taif kuşatmasının ardından Huneyn'de ele geçirilen esir ve ganimetlerin bekletildiği Ci'râne'ye vardı ve burada ganimetleri paylaştırdı. Bu sırada Hevâzinlilerden gelen bir heyet Müslüman olduklarını söyleyip esirlerin ve mallarının iade edilmesini istedi. Peygamberimiz esirleriyle malları arasında tercih yapmalarını söyleyince esirlerini geri aldılar. Ci'râne'de ihrama giren Peygamber Efendimiz Mekke'ye gitti ve umre yaptıktan sonra Medine'ye döndü.

KALBİNİ YARIP DA MI BAKTIN?

Peygamber Efendimiz, aralarında Üsâme b. Zeyd'in de bulunduğu bir grup Müslümanı, Cüheyne kabilesinin bir oymağını yola getirmekle görevlendirmişti. Müslümanlar o oymağa baskın yaptılar. İki taraf arasında şiddetli bir vuruşma başladı. Düşman tarafındaki adamlardan biri iyi dövüşüyordu. Saldırınca şiddetli bir şekilde saldırıyor, kaçanları korurken de onları iyi himaye ediyordu. Üsame ile bir başka sahabi bu adamı kıstırdılar. Adam etrafının sarıldığını görünce,

– Lâ ilâhe illallah, dedi.

Üsame'nin yanındaki sahabi, kelime-i tevhidi duyunca geri çekildi. Çünkü Resulullah'tan aldıkları talimat böyleydi. Müslüman olduğunu söyleyenler öldürülmeyecekti. Fakat Üsame adamın bu sözüne önem vermeyip onu öldürdü.

Medine'ye döndükleri zaman olayı Peygamber Efendimize anlattılar. Şefkat peygamberi çok sevdiği Üsame'yi şiddetle azarladı:

– Üsame! O adamı 'Lâ ilâhe illallah' dediği halde öldürdün, öyle mi?

Üsame kendini savunarak,

– Ya Resulullah! Adam kelime-i tevhidi ölümden kurtulmak için söyledi, dedi. İşte o zaman Resulullah Efendimiz Üsame'ye, cevabını hiçbir zaman veremeyeceği şu soruyu yöneltti:

– Adamın kalbini yarıp da içine mi baktın?

Peygamber Efendimizin durmadan tekrarladığı bu soru karşısında son derece üzülen Üsame kendi kendine,

"Keşke yeni Müslüman olsaydım da Resulullah'ı bu kadar üzüp ondan bu azarı işitmeseydim" diye söylendi.

(Mehmet Yaşar Kandemir, Peygamberimizden 101 Hatıra [İstanbul 2005], s.15-16'dan düzenlenmiştir.)

Yahudilerle İlişkiler

Daha önce bahsedildiği gibi Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettikten sonra burada yaşayan Benî Kaynukâ, Benî Nadîr ve Benî Kurayza yahudileriyle Medine Sözleşmesi adı verilen, barış ve birlikte yaşamayı öngören antlaşma imzalamıştı.

Ancak zamanla Yahudiler bu antlaşmaya aykırı davranmaya başladılar ve Müslümanlara karşı cephe aldılar.

Benî Kaynukâ Savaşı

Medine sözleşmesinin üzerinden fazla zaman geçmeden kuyumculukla yaşamlarını sürdüren ve Yahudilerin en cesuru sayılan Kaynukâ Yahudileri, bu antlaşmaya aykırı hareket etmeye başladılar. Müslümanların Mekke müşriklerine karşı zafer kazandığı Bedir savaşından sonra kin ve hasetlerini iyice açığa vurdular. Bu sırada alışveriş için Benî Kaynukâ çarşısına giden Müslüman bir kadının tacize uğraması ve yardım için gelen sahâbînin tacizi yapan Yahudiyi öldürmesi, kendisinin de orada bulunan Yahudiler tarafından şehit edilmesi üzerine antlaşma bozulmuş oldu.

Kaynukâ Yahudileri, "Sen bizi, savaş bilmeyen Mekkeliler mi sanıyorsun? Biz savaşa hazırız..." diye Hz. Peygambere meydan okudular. İslam ordusu, Hicretin ikinci yılı Şevval ayı ortalarında Benî Kaynukâ'yı kuşattı. Kuşatma 15 gün sürdü. Kaynukâ oğulları diğer Yahudi kabileleri ve münafıklardan bekledikleri yardımı göremeyince, teslim olmaya mecbur oldular (Şevval 2/Nisan 624). Antlaşmayı bozdukları, vatana ihanet ettikleri için ciddi bir ceza gerekiyordu.

Benî Kaynukâ, Benî Nadîr ve Benî Kurayza yahudileriyle Medine Sözleşmesi imzanlandı.

Kaynukâ oğullarının daha önce Hazrec kabilesi ile antlaşması vardı. Hazrec kabilesinden, münafıkların başı Abdullah b. Übeyy, bunu ileri sürerek onların affını istedi. Resulullah, onların Medine'den çıkarılmalarını emretti. Böylece, 700 kişiden ibaret Kaynukâ Yahudileri, Medine'den Suriye tarafına sürüldüler. Ele geçen ganimetin beşte biri devlet hazinesine (Beytü'l-mâl) ayrıldı. Geri kalanı gazilere paylaştırıldı. Kaynukâlıların toprakları da topraksız Müslümanlara verildi.

Benî Nadîr Savaşı

Yahudi kabilesi Benî Nadîr hicretten sonra düzenlenen Medine sözleşmesine Evs kabilesinin müttefiki olarak katılmıştı. Başlangıçta Müslümanlara karşı olumsuz bir tavır içine girmemekle birlikte Bedir Gazvesi'nden sonra ve Benî Kaynukâ'nın şehirden sürülmesiyle açıktan düşmanlık yapmaya başladılar.

Özellikle meşhur şairleri Ka'b b. Eşref güçlü şiir kabiliyeti ve etkili hitabetiyle Hz. Peygamberi ve ashabını hicvetmekte, Mekke'ye kadar giderek Ebû Süfyan ve diğer müşriklerin intikam duygularını harekete geçirip Müslümanlara karşı kışkırtmakta, servetini de bu uğurda harcamaktaydı. Ayrıca Müslümanların hanımları için aşk şiirleri

okumaktaydı. Onun İslam aleyhine giderek artan bu açık faaliyet ve hakaretlerinden rahatsız olan Hz. Peygamber bu duruma bir son verilmesini ve kendisinin eziyetten kurtarılmasını istedi.

Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme birkaç arkadaşıyla birlikte Müslümanların kutsal değerlerine açıkça hakaret etmekten çekinmeyen Ka'b b. Eşref'i ortadan kaldırdı (Rebîülevvel 3/ Eylül 624). Benî Nadîr yahudileri Uhud Savaşı esnasında da müşriklerin karargâhına gidip onları Müslümanlara karşı tahrik ettiler. Bunun yanında zaman zaman Müslümanlarla çatışmak istemiş ve Hz. Peygambere suikast teşebbüslerinde bulunmuşlardı. Hz. Peygamber kendilerini uyarıp antlaşmaya riayet etmelerini istemişse de olumlu sonuç alamamıştı.

Peygamber Efendimiz ortak ödenmesi gereken bir diyet konusunu görüşmek üzere Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali ile birlikte Benî Nadîr yahudilerine gitti. Nadîroğulları, peygamberimizi iyi karşılamakla birlikte oturdukları yerin damından taş yuvarlamak suretiyle onu öldürmeye teşebbüs ettiler. Durumu fark eden Hz. Peygamber beraberindekilerle birlikte oradan ayrılarak şehre döndü. Benî Nadîr'in bu son suikast teşebbüsleriyle Medine antlaşması açıkça ihlal edilmişti.

Hz. Peygamber kabileye haber göndererek on gün içinde şehri terk etmelerini istedi. Nadîroğulları Medine'yi terk etmek üzere hazırlıklara başlamışken, münafık Abdullah b. Übey kendilerine yardımcı olacağını söyleyerek onları vazgeçirdi. Bunun üzerine Resulullah onları kuşatarak antlaşmaya davet etti (Rebîülevvel 4/Ağustos 625).

Önceleri direnmeye karar veren Yahudiler on beş gün süren kuşatmadan sonra götürebilecekleri mallarıyla birlikte kadın ve çocuklarını da yanlarına alarak 600 deve yükü ile kafile hâlinde Medine'yi terk etmeye razı oldular. Bir kısmı Hayber'e bir kısmı da Suriye'ye gidip Ezriât'a yerleşti.

Benî Kurayza Savaşı

Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr'in anlaşmalarına sadık kalmadıkları ve Hz. Peygambere ihanet ettikleri gerekçesiyle sürgün edilmesinden sonra Medine'de sadece Benî Kurayza yahudileri kalmıştı.

Benî Kurayza yahudileri Medine sözleşmesine göre şehrin savunmasına katılmaları gerektiği halde Hendek Gazvesi sırasında bu şartı ihlal etmiş ve sürgünden sonra Hayber'e yerleşen Benî Nadîr'in reisi Huyey b. Ahtab'ın etkisiyle onlarla ittifak kurmuştu. Hâlbuki Hz. Peygamber kendisiyle anlaşmalı oldukları için Hendek Gazvesi sırasında Benî Kurayza'nın ikamet ettiği tarafa hendek kazdırmamış, ayrıca hendek kazımında kullanılmak üzere kazma, kürek gibi malzemelerin bir kısmı Benî Kurayza'dan temin edilmişti. Hendek Gazvesi'nin en kritik anında

Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr'in sürgününden sonra Medine'de sadece Benî Kurayza yahudileri kalmıştı.

Benî Kurayza'nın ihanet etmesi Müslümanları zor durumda bırakmıştı.

Hz. Peygamber Hendek Gazvesi'nden sonra evine döndüğünde öğle vakti gelen vahiy üzerine Bilâl-i Habeşî'yi çağırarak ashabına ikindi namazını Benî Kurayza topraklarında kılmalarını duyurmasını emretti. Ardından zırhını giyip silahlarını kuşanarak atına bindi. Sancağı Hz. Ali'ye vererek öncü birliklerle gönderdi. Kendisi de Medine'de Abdullah b. Ümmü Mektûm'u vekil bırakıp etrafında süvari ve piyade birlikleri olduğu halde sefere çıktı (23 Zilkâde 5/15 Nisan 627).

Hz. Peygamberden önce Benî Kurayza kaleleri önüne varmış olan Hz. Ali burada Yahudilerin Hz. Peygamber ve hanımları hakkında çok kötü sözler söylediklerini

duydu. Bunları duyup üzüleceğini düşündüğü için Hz. Peygamberden onların bulunduğu yere yaklaşmamasını istedi. Resulullah Hz. Musa'nın daha ağır durumlarla karşılaştığını hatırlattı ve kendisini görmeleri hâlinde Benî Kurayza'nın hiçbir şey söyleyemeyeceğini ifade ederek onların kalelerine kadar ilerledi.

Hz. Peygamber buradan Yahudi ileri gelenlerine teker teker seslenerek onları Müslüman olmaya davet etti. Olumsuz cevap vermeleri üzerine Allah ve resûlünün emrine boyun eğip kalelerinden inmelerini ve teslim olmalarını istedi. Bu teklifi de kabul edilmeyince çatışma başlamış oldu.

Benî Kurayza on beş veya yirmi beş gün boyunca kuşatıldı ve bu arada karşılıklı olarak şiddetli ok ve taş atışları yaşandı. Müslümanlar 3000 savaşçı ve 36 süvariden oluşurken Benî Kurayza savaşçıları 600-700 civarında idiler. Bu arada münafıklar Benî Kurayza'ya giderek onları Müslümanlara teslim olmamaya çağırıyor, direnmeye devam etmeleri hâlinde kendilerine yardımda bulunacaklarına söz veriyorlardı.

Kuşatma dolayısıyla çaresiz kalan ve münafıkların vaat ettiği yardımın gelmediğini gören Yahudiler Hz. Peygamberle müzakerelerde bulunmaya karar verdiler.

Benî Nadîr'in şartlarıyla, yani mal ve silahlarını bırakıp birer deve yükü eşya ile Medine'den ayrılmayı önerdiler. İki yıl önce müsamaha gösterip Medine'den ayrılmak üzere serbest bıraktığı Benî Nadîr'in Hendek Gazvesi sırasında kendisine karşı düşman saflarında yer aldığını görmüş olan Hz. Peygamber bu teklifi kabul etmedi ve sadece kayıtsız şartsız teslim olabileceklerini söyledi. Kuşatma dolayısıyla çaresiz kalan Benî Kurayza Hz. Peygamberin vereceği hükme razı olarak kalelerinden indiler ve teslim oldular.

Benî Kurayza yahudileri, "bizim hakkımızda Sa'd karar versin" dediler. Bunun üzerine Evs kabilesinden Sa'd b. Mu'âz hasta yatağından kaldırılıp hakemlik için Hz. Peygamberin karargâhına getirildi. Yahudilerin kendi tayin ettikleri hakem Sa'd, büluğ çağına girmiş savaşçı erkeklerin idam edilmesine, kadınların ve çocukların esir alınmasına, malların ise ganimet statüsüne tabi tutulmasına karar verdi.

Hayber'in Fethi

Hayber, Medine'nin 180 km. kadar kuzeyinden itibaren başlayan geniş vadide Medine-Suriye yolu üzerinde yer alan ve Yahudilerin yaşadığı

Hayber'e yerleşen Benî Nadîr yahudileri buradaki soydaşlarıyla birlikte Medine'ye karşı büyük bir düşmanlık faaliyeti içine girdiler.

önemli bir ticaret ve ziraat merkeziydi. Hz. Peygamber Mekkelilerle imzaladığı Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra, Hayber'in Müslümanlar için arz ettiği tehlikeyi düşünmeye başladı. Çünkü Medine'den çıkarıldıktan sonra Hayber'e yerleşen Benî Nadîr yahudileri buradaki soydaşlarıyla birlikte Medine'ye karşı büyük bir düşmanlık faaliyeti içine girmiş, Mekkeli müşriklerin yanı sıra bazı Arap kabileleriyle de anlaşarak bir ittifak meydana getirmişlerdi. Hendek Gazvesi onların bu faaliyetlerinin bir sonucuydu. Resulullah Hudeybiye'den döndükten kısa bir süre sonra Hayber üzerine yürümeye karar verdi ve 200'ü süvari olmak üzere 1600 kişilik bir kuvvetle Medine'den ayrıldı (Muharrem 7/Haziran 628).

Durumdan haberdar olan Hayberliler Müslümanlara karşı hazırlık yapmaya başladılar. Rivayetlere göre 20.000 veya en az 10.000 savaşçıları vardı. Ayrıca sağlamlığıyla ünlü

kalelerinde savunma avantajına sahiptiler. Silah ve cephaneleri de boldu. Müslüman ordusu Hayber'in kalelerini kuşattı.

Bir ay kadar süren ve bazen çok çetin mücadelelere sahne olan kuşatma sonunda Hayber'deki yedi müstahkem kalenin dördü savaşla, üçü de sulh yoluyla ele geçirildi. Hayber kalelerinin en büyüğü olan Kamûs'u fetheden Hz. Ali başta olmak üzere Müslümanların büyük kahramanlık gösterdiği savaşta 93 yahudi öldü. Müslümanlardan şehit olanların sayısı ise 15-20 kadardı.

Yesâr isimli bir çoban, hiç namaz kılmadan cennete giren kişi olarak hatıralarda yerini almıştır.

Peygamber Efendimiz Hayber yahudilerinin hayatını bağışlayarak kendilerine memleketlerini terk etme izni verdi. Buna karşılık onlar önemli miktarda hurma yetiştirilen arazilerinde yarıcı (% 50 hisse) olarak kalmalarına müsaade edilmesini istediler.

Hz. Peygamber bu teklifi kabul etti. Hayber'den sonra Vâdilkurâ ve Fedek halkıyla da benzer anlaşmalar yapıldı.

Hayber'de çok sayıda hayvan, ev eşyası, tekstil ürünleri ve mücevherat ele geçirildi. Bu ganimetler sayı, çeşit ve maddî değeri açısından Hz. Peygamber dönemindeki en zengin ganimetlerden biriydi. Ganimetler

arasında yer alan Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'ın nüshaları Hz. Peygamber tarafından sahiplerine iade edildi.

Kuşatma devam ederken Hayberli bir yahudinin kölesi olan Yesâr isimli zenci bir çoban Hz. Peygamberin huzuruna gelerek İslamiyet hakkında bilgi aldı ve iman edip Müslümanlar safında savaşa katılmaya karar verdi.

Bu sırada güttüğü koyunların kendisine emanet olduğu bilinciyle Hz. Peygambere koyunları ne yapacağını sordu. Resulullah ona İslam'ın emanete riayeti emrettiğini belirtip sürüyü sahibinin kalesine doğru sürerek serbest bırakmasını emretti. Çoban Hz. Peygamberin dediği gibi yaptı ve sürünün kaleye girdiğinden emin olduktan sonra dönüp mücahitler safında savaşa katıldı. Kısa bir süre sonra da şehit oldu. Hz. Peygamber şehidin yanına geldi ve ashabına onun cennetlik olduğunu bildirdi. Böylece Müslüman olduktan sonra bir vakit namaz dahi kılma imkânı bulamadan şehit düşen çoban ashap arasında "hiç namaz kılmadan cennete giren kişi kimdir?" sorusunun cevabı olarak hatıralarda yer etti.

Hayber'in fethinin ardından yahudi reislerinden birinin hanımı olan Zeyneb bint Hâris bir koyun keserek Resulullah'ı ziyafete davet etti. Fakat asıl

maksadı onu zehirlemekti. Hz. Peygamber yanına Bişr b. Berâ'yı da alarak bu davete gitti. Ancak ilk lokmada yemeğe zehir karıştırıldığını anladı ve lokmasını yutmadan çıkardı. Kendisiyle beraber bulunan Bişr b. Berâ ise zehirlenmenin etkisiyle öldü.

Hz. Peygamber, Hayber esirleri arasında bulunan yahudi reislerinden Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiyye'yi azat edip eş olarak almıştır.

Hristiyanlarla İlişkiler

Arap yarımadasında yaşayan dinî gruplardan biri de Hristiyanlardı.

Özellikle Bizans İmparatorluğunun etkisiyle birçok Arap kabilesi Hristiyanlığı kabul etmişti. Arabistan'ın güneyindeki Yemen'de yer alan Necran, Hristiyanların yoğun olarak yaşadığı bir merkezdi. Kuzey Arabistan'da Kudâa, Lahm, Gassân, Tağlib vs. Arap kabileleri Hristiyan idiler. Öte yandan İslam topraklarına komşu olan bazı devletler de Hristiyan'dı. Bizans ve Habeşistan bunların başında geliyordu.

Peygamber Efendimiz gerek Arabistan yarımadasındaki Hristiyan kabilelerle gerekse yarımada çevresindeki Hristiyan devletlerle çeşitli ilişkiler gerçekleştirmiştir. Peygamber Efendimiz bunlara İslam'a davet

mektupları göndermiş, ayrıca çeşitli sebeplerle bazı savaşlar yapılmıştır.

Mûte Savaşı

Mûte, Lût gölünün güneyinde Kudüs'e 50 km. mesafededir. Hz. Peygamber, Hicrî 8. yılın başında (M. 629) Hâris b. Umeyr'i İslam'a davet mektubuyla birlikte Bizans'a bağlı Busrâ valisine gönderdi. Elçi, Hristiyan Gassânî Emiri Şürahbîl b. Amr'ın topraklarından geçerken bu emir tarafından öldürüldü.

Hâris b. Umeyr, Hz. Peygamberin öldürülen tek elçisidir. Peygamber Efendimiz elçi dokunulmazlığını öngören uluslararası hukukun bu açık ihlali karşısında 3.000 kişilik bir ordu hazırladı ve kumandanlığına Zeyd b. Hârise'yi tayin etti. Ardından Zeyd'in öldürülmesi hâlinde kumandayı Ca'fer b. Ebû Tâlib'in, Ca'fer'in öldürülmesi durumunda da Abdullah b. Revâha'nın ele almasını, şayet o da şehit düşerse Müslümanların kendi aralarından birini seçmelerini emretti ve orduyu gönderdi.

> Hâris b. Umeyr, Hz. Peygamberin öldürülen tek elçisidir.

Hz. Peygamber, elçinin öldürüldüğü yere kadar gidilmesini; oradakilerin önce İslam'a davet edilmesini, bu davete olumlu cevap verilirse, savaşılmamasını istedi. Bu arada çocuk, kadın ve yaşlılar ile manastırlara çekilmiş insanlara dokunulmamasını, hurmalıklara zarar verilmemesini, ağaçların kesilmemesini ve binaların yıkılmamasını tembih etmişti.

İslam ordusu, Vâdilkurâ ve Maân üzerinden Mûte'ye ulaştı. Burada bölgede bulunan Bizans orduları kumandanı Theodoros'un genel idaresinde, Şürahbîl b. Amr kumandasındaki Hristiyan Arap kabileleri de dâhil, sayıları 100.000 veya 200.000 kişiye ulaştığı rivayet edilen büyük bir orduyla karşılaştı (Cemâziyelevvel 8/Eylül 629).

Sayıca kıyaslanması mümkün olmayan iki ordu arasında savaş başladı. Zeyd b. Hârise savaşın başında şehit düşünce sancağı Ca'fer b. Ebû Tâlib aldı. Sağ eli kesilen Ca'fer sancağı sol eline aldı, sol eli de kesilince iki koluyla göğsü arasında tuttu, fakat bir mızrak darbesiyle şehit oldu.

Ardından kumandayı devralan Abdullah b. Revâha da şehit düşünce sancak Hâlid b. Velîd'e teslim edildi. Rivayete göre bu sırada Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevî'de savaş alanında cereyan eden gelişmeleri, bu arada kumandanların birer birer şehit oluşunu ashabına nakletmekteydi. Cephede kumanda Hâlid b. Velîd'e verilince şöyle dedi:

“...En sonunda sancağı Allah’ın kılıçlarından bir kılıç aldı. Nihayet Allah Müslümanlara fethi müyesser kıldı.” Hâlid b. Velîd sağ kanattaki askerleri sol kanada, sol kanattakileri sağ kanada, geridekileri öne, öndekileri de geriye almak suretiyle yeni takviye birlikleri gelmiş izlenimi uyandırdı. Geri çekilirken zaman zaman düşmana zarar verip bir miktar ganimet de ele geçirerek İslam ordusunu, fazla zayiat vermeden Medine’ye getirmeyi başardı.

Mûte’de Müslümanlar on beş şehit verdiler. Hz. Peygamber şehitlerin ardından ağlamış, ancak ağıt yakıp feryat etmeyi yasaklamış, yakınlarının ve komşularının şehit ailelerine yemek götürmesini ve işlerine yardımcı olmasını istemiştir. Kendisi de amcasının oğlu Ca‘fer’in ev halkına üç gün yemek göndermiş, daha sonra çocuklarını yanına alarak bakımlarını üstlenmiştir.

Bu savaşla İslam ordusu dönemin en büyük imparatorluklarından biri olan Bizans ordusuyla ilk defa karşılaşmış oldu. İslam ordusunun kendisinden sayı ve güç bakımından kat kat üstün olan ordu karşısında daha fazla zayiat vermeden geri çekilerek Medine’ye dönebilmiş olması askerî bir başarı olarak değerlendirilmiştir.

Tebük Seferi

Hicretin 9. yılında (M. 630) Bizans İmparatoru Herakleios'un, müttefik Hristiyan Arap kabilelerinin de desteğini alarak Müslümanlara karşı savaş hazırlığına başladığına dair haberler Medine'ye ulaştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kuraklık ve kıtlık hüküm sürmesine rağmen savaş hazırlıklarına başladı. Amacı düşman saldırılarını yerinde bastırıp muhtemel tehlikeyi savmaktı. Peygamber Efendimiz genellikle sefer için gideceği yeri gizli tuttuğu halde bu defa hedefin Bizans ordusu olduğunu açıkça belirtti; çünkü gidilecek yol uzun, düşman güçlü ve büyüktü. Ayrıca mevsim çok sıcaktı ve ürün toplama zamanıydı.

Sefer hazırlıkları sırasında Hz. Osman başta olmak üzere birçok sahâbî İslam ordusunun donatımı için ciddi katkılarda bulundu. Hz. Osman 1.000 adet binek hayvanı verdiği gibi her birine birer altın harcayarak 10.000 askeri donattı.

Abdurrahman b. Avf ve Talha b. Zübeyr yüklü miktarda bağışta bulundu. Hz. Ömer mal varlığının yarısını, Hz. Ebû Bekir de tamamını bağışladı. Hemen herkes elinden gelen gayreti gösterip İslam ordusuna yardım yarışına katıldı.

Samimi, fedakâr ve gayretli Müslümanlar yanında, her zaman olduğu gibi bu seferde

de münafıklar bozgunculuk yapmaktan geri durmadılar. Bizans'ın gücünü hatırlatıp bu sıcak, kıtlık ve kuraklık mevsiminde sefere çıkmanın yersiz olduğunu söyleyerek Müslümanların morallerini bozmaya çalıştılar. Buna karşılık yoksul oldukları için binek bulamayan ve bu yüzden sefere katılamadığı için gözyaşı döken samimi Müslümanlar da vardı.

Peygamberimiz, kendi döneminde hazırlanan orduların en büyüğünü teşkil eden, 10.000'i süvari olmak üzere 30.000 kişilik orduyla Medine'den kuzeye hareket etti. Suriye yolu üzerinde 700 km. ilerleyip Tebük'te karargâh kurdu (Receb 9/Ekim 630). On beş yirmi gün burada kalındı, ancak Bizans ordusuna rastlanmadı. Tebük'te bulunduğu sırada Hz. Peygamber İslamiyet'e davet için batı istikametinde çok geniş bir sahaya yayılan, çoğunluğu Hristiyan ve bir kısmı Yahudi olan Cerbâ, Eyle, Ezruh, Maknâ ve Maan'a birlikler gönderdi. Onların temsilcileri gelip İslamiyet'i kabul etmeyeceklerini ancak vergi (cizye) ödeyeceklerini bildirdiler; böylece can, mal ve inanç hürriyetlerinin güvence altına alınması şartıyla İslam devletinin tebaası olmayı kabul ettiler. Resulullah bu yerleşim merkezlerinin her biri için birer antlaşma metni yazdırıp kendilerine verdi.

Bu arada Hâlid b. Velîd'in kumandası altındaki 400 kişilik askerî birlik Irak yolu üzerinde önemli bir merkez olan Dûmetülcendel'e gönderilmişti. Hâlid, Dûmetülcendel kalesini ele geçirdi ve Müslümanlara düşmanlık eden Hristiyan emiri Ukeydir b. Abdülmelik'i esir alarak Hz. Peygambere getirdi. Hz. Peygamber, Ukeydir ile cizye ödemesi şartıyla bir anlaşma yaparak memleketine dönmesine izin verdi. Böylece Dûmetülcendel halkının da cizye ödemek suretiyle İslam devletinin hâkimiyetini kabul etmesi sağlanmış oldu.

Tebûk'te bulunan Hz. Peygamberin, o sırada Hıms veya Dımaşk'ta olduğu belirtilen Bizans İmparator'u Herakleios'a, Dihye b. Halife el-Kelbî vasıtasıyla ikinci kez İslam'a davet mektubu gönderdiği nakledilir. Mektupta imparatora İslam'a girme, cizye ödeme veya savaş alternatifleri teklif edilmekte, bunun yanında hiç olmazsa halkından İslam'ı seçecek olanlara engel olmaması istenmekteydi. Mektubu alan imparator dinî ve askerî çevresiyle istişare ettikten sonra Hristiyan Arap kabilelerinden Benî Tenûh'a mensup bir elçiyi Hz. Peygambere gönderdi. Elçi sefer şartlarının müsaade ettiği ölçüde ağırlanmış ve kendisine Hz. Osman tarafından kıymetli bir elbise hediye edilmiştir.

Hz. Peygamberin bizzat katıldığı son savaş olan Tebûk seferi Müslümanlar için ciddi bir sınav olmuş, zor bir zamanda (sâ'atü'l-usra) yapıldığına işaret eden ayetten (Tevbe Suresi, 9/117) hareketle, sefere katılan orduya "zor zamanların ordusu" anlamında "ceyşü'l-usra" denilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu sefere katılan veya mazereti sebebiyle, ya da mazeretsiz

Tebük seferi, Müslümanlar için ciddi bir sınav olmuştu.

katılamayan Müslümanlar ile savaşa destek vermedikleri gibi katılmak isteyenleri de vazgeçirmeye çalışan münafıkların tavrı hakkında da birçok ayet yer almaktadır (bk. Tevbe Suresi, 9/38-106, 117-118).

Necran Hristiyanları ile Yapılan Antlaşma

Hz. Peygamber, Necranlı Hristiyanlara elçi ve mektup göndererek İslamiyet'i kabul etmelerini veya İslam hâkimiyeti altına girip cizye ödemelerini teklif etmişti. Bunun üzerine Necran Hristiyanları 9 (631) yılında Medine'ye bir heyet gönderdiler. Necran heyeti bir ikindi vakti Medine'ye gelerek Mescid-i Nebevî'ye girdiler. Peygamberimiz ve Müslümanlar ikindi namazını kılmışlardı.

Bu sırada ibadet vakitleri gelen Hristiyanlar doğuya yönelerek ibadet etmeye hazırlandılar. Peygamber Efendimiz, onların mescitte ibadetlerini yerine getirmelerine müsaade etti.

Görüşmeler sırasında heyettekiler özellikle Hz. İsa konusunda Hz. Peygamberle tartışmaya girdiler. Bu sırada Hristiyanlık ve Hz. İsa hakkında bilgi veren Âl-i İmrân suresinin ilk seksen ayeti nazil oldu. Hristiyanlar Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ederken Hz. Peygamber ilgili ayetleri okuyarak Hz. İsa'nın Allah'ın kulu ve peygamberi olduğunu, Hz. Âdem nasıl ki, annesiz ve babasız olarak yaratılmışsa Hz. İsa'nın da Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya geldiğini söyledi.

Necran heyetinin iddialarını sürdürmeleri üzerine Hz. Peygamber, Hz. Hasan, Hüseyin, Fâtıma ve Ali'yi de yanına alıp Âl-i İmrân suresinin 61. ayetini okuyarak onları "mübâhele"ye davet etti. (Mübâhele, bir tartışma esnasında haksız ve yalancı olanın Allah'ın lanetine uğraması için beddua edilmesi demektir.) Necranlılar Hz. Muhammed'in peygamber olma ihtimalini göz önünde bulundurarak mübâheleye cesaret edemediler. Cizye ödemek şartıyla anlaşma yaptılar ve ülkelerine döndüler.

Peygamber Efendimizin Münâfıklara Karşı Tutumu

Peygamber Efendimizin Medine'de karşılaştığı büyük problemlerden biri de nifak ve fitne hareketiydi. İslam'a ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmadıkları halde, kendilerini inanıyormuş gibi gösteren bu iki yüzlü grubun başını Abdullah b. Übey b. Selûl çekmekteydi.

Abdullah b. Übey Hazreclilerin reisi olup Evs ve Hazrec kabileleri arasındaki savaşların sonunda Yesrib'in idaresi kendisine verilmek üzere anlaşmaya varılmışken Hz. Peygamberin hicretiyle bu gelişme suya düşmüş ve bu sebeple hayatının sonuna kadar ona karşı düşmanlık beslemiştir. Şehirde yaşayan yahudiler ile Mekke'deki Kureyşli müşrikler de onun bu düşmanlığını hep tahrik etmişler ve kullanmışlardır.

Abdullah b. Übey'le birlikte diğer münafıklar, hicret sırasında Medinelilere, muhacirlere

> Peygamber Efendimizin Medine'de karşılaştığı büyük problemlerden biri de nifak ve fitne hareketiydi.

hiçbir şekilde destek olmamalarını tavsiye ederek onların şehirden ayrılmalarını sağlamak istiyorlardı. Münafıklar Medine döneminde yaşanan birçok olayda her zaman fitneden yana olmuş ve Müslümanların birliğini zedelemeye çalışmışlardır. Kur'an-ı Kerim'in altmış üçüncü suresi olan Münâfıkûn suresi, bu zümre ve benzer özellikler taşıyanlar hakkında nazil olmuştur.

Abdullah b. Übey bir yandan Hristiyan liderlerinden akrabası Ebû Âmir er-Râhib'in desteğini sağlarken bir yandan da gizlice Kureyş müşrikleri ve Medine Yahudileriyle dostluk anlaşmaları yaptı. Uhud ve Hendek savaşları sırasında ilk defa Kureyş müşrikleri ve Hristiyan Ebû Âmir ile olan ilişkilerini açığa vurup, Benî Kurayza ile Benî Nadîr yahudilerini peygamberimize karşı savaşa teşvik etti.

Oluşturduğu münafıklar grubunu Yahudi ve müşriklerle aynı çatı altında toplamaya çaba gösterdi. Fakat Mekkeli

müşrikler Hudeybiye Antlaşması ile kısmen ve Mekke'nin fethinden sonra tamamen onun ittifakından çıktılar. Öte yandan Medine'de ortak eyleme girdiği yahudilerin şehirden sürülmesiyle o beraberlik de sona erdi. Bu durumda kendisine nifak dostu olarak sadece Mekke fethinin ardından Taif'e kaçan ve daha sonra Suriye'ye giden Ebû Âmir kaldı. Münafıkların reisi onunla irtibatını kesmeyerek Hristiyanları Hz. Peygambere karşı kışkırtmaya çalışmak suretiyle kendisine yardım etmeyi sürdürdü.

Abdullah b. Übey, Benî Mustalik kabilesine düzenlenen askerî sefer sırasında ensar ve muhacirleri birbirine düşürmeyi denedi; dönüşte de Medine'de kargaşa çıkarmak için İfk Hadisesi diye bilinen, Hz. Âişe'ye iftira olayını tezgâhladı. Hz. Âişe, Peygamber Efendimizle birlikte Benî Müstalik (Müreysi) Gazvesi'ne katılmış, ancak dönüşte bir ihtiyacı için ayrıldığı ordudan geri kalmıştı. Bu sırada ordunun artçısı Safvan b. Muattal ona rastlamış ve birlikte Medine'ye gelmişlerdi. Abdullah b. Übey bunu diline dolayarak Hz. Âişe'ye iftira atmaktan çekinmedi. Bu olay hakkında inen ayetlerde Hz. Âişe'ye iftira atanlar

Münâfıkûn suresi, münafıklar ve benzer özellikler taşıyanlar hakkında nazil olmuştur.

kınanmış, Müslümanlar da münafıkların tuzağına düşmemeleri konusunda uyarılmıştır (Nûr Suresi, 24/11-16).

Peygamber Efendimiz, Tebûk seferinin son hazırlıklarıyla meşgul olduğu sırada münafıklardan bir grup Hz. Peygambere gelip yağmurlu ve soğuk gecelerde yaşlı, hasta ve özürlü olanların namaz kılması için bir mescid inşa ettiklerini söylediler ve kendilerine namaz kıldırarak burayı ibadete açmasını istediler.

Hz. Peygamber sefere çıkmakta olduğunu belirtip dönüşte namaz kıldırabileceğini söyledi. Tebûk seferi dönüşü bazı münafıklar gelerek onu mescidlerine götürüp namaz kıldırmak istediler. Bu sırada bu sözde mescid ve onu yapanların niyetleri hakkında ayetler nazil oldu (Tevbe Suresi, 9/107-110).

Bu ayetlerde mescidi inşa edenlerin yalancı oldukları beyan edilip niyetlerinin mü'minlere zarar vermek, hakkı inkâr etmek ve mü'minlerin arasını ayırmak olduğu vurgulanıyordu.

Ayrıca ayetlerde burası "Mescid-i Dırâr" (zarar, tefrika ve nifak mescidi) diye tanımlanarak, Hz. Peygambere burada asla namaza durmaması, buna karşılık takva üzerine kurulmuş mescidde (Mescid-i Kubâ veya Mescid-i Nebevî) namaz kılmasının daha

uygun olacağı bildiriliyordu. Böylece burasının mescid adı altında Müslümanlara karşı inşa edilmiş bir komplo ve fesat yuvası olduğu ortaya çıkmıştı. Hz. Peygamber iki sahabîyi görevlendirerek bu binayı yıktırdı.

Münafıkların faaliyetleri, barış zamanı ensar ve muhacirler arasında kavga çıkartarak İslam toplumunu birbirine düşürmek, Hz. Peygambere gelen vahiyleri küçümseyip yeni Müslümanlar arasında tereddüt uyandırmak, onun şahsını ve aile fertlerini toplumda lekeleyerek yıpratmak şeklinde yoğunlaşıyordu.

Savaş zamanında ise, Müslümanların cesaretini kırmak, düşmana avantaj sağlayıcı yollara başvurmak, Resulullah'a karşı kötü planlar yapmak ve İslam ordusunu içten çökertmeye çalışmak başlıca işleriydi.

Peygamber Efendimiz, münafıkların bozgunculuklarının farkında olmakla birlikte hiç kimseye 'münafık' diye hitap etmemiş ve bunu mü'minlere de yasaklamıştır. Münafıklara mesafeli durmuş, kendilerine düşman muamelesi yapmamıştır. Münafıkların İslam karşıtı hareketleri karşısında Hz. Peygamber önce dış desteklerini keserek onları yalnızlığa itmiş;

sonra ashabı arasında kurduğu kardeşlik, tevhid ve birlik bilinciyle iç huzuru ve güvenliği sağlamıştır. Peygamber Efendimizin vefatına yakın dönemde münafıklar etkilerini tamamen kaybetmişlerdir.

İslam'a Davet Mektupları

Hz. Peygamber Hudeybiye'den döndükten hemen sonra kâtiplerine yazdırdığı altı adet davet mektubunu elçileri aracılığıyla dönemin ileri gelen devlet başkanlarına gönderdi (Muharrem 7/Mayıs 628).

Elçiler özel olarak seçiliyordu. Elçilerin, gidecekleri bölgeyi ve insanlarını tanıması, fizikî ve ahlakî güzelliklere sahip, hitabet ve temsil açısından yetenekli olmalarına dikkat ediliyordu. Resulullah diplomatik geleneği dikkate alarak ilk defa "Muhammed Resulullah" (Allah'ın elçisi Muhammed) yazılı bir mühür yaptırmış ve mektupları bununla mühürlenmişti. Mektuplardan ikisi dönemin iki büyük devleti ve süper gücü sayılan Bizans ve Sâsânî imparatorlarına gönderildi. İslam'ın doğuş yıllarında Ortadoğu, dönemin bu iki süper gücünün birkaç asırdır devam eden mücadelesine sahne olmaktaydı.

Sâsânîler 614 yılında Kudüs'ü zapt ederek Hristiyanlar için son derece önemli olan Kutsal Haç'ı alıp başkent Medâin'e (Ktesiphon) götürmüş, 619'da Mısır'ı işgal ettikten sonra 626'da Anadolu'yu aşıp İstanbul önlerine kadar ilerlemişlerdi. Sâsânîlerle mücadeleye devam eden Bizans, İmparator Herakleios'un Sâsânîler'in ana ordusunu 627 yılı sonunda Ninevâ'da (Ninova) ağır bir yenilgiye uğratmasıyla nihaî zaferi elde eden taraf olmuştu.

Sâsânî Hükümdarına Mektup

Sâsânî Hükümdarı (Kisrâ) II. Hüsrev Pervîz'e Hz. Peygamberin İslam'a davet mektubu Abdullah b. Huzâfe tarafından götürüldü. Adının Muhammed isminden sonra yazılmış olmasına kızan Kisrâ, mektubu yırttı ve San'a'daki valisi Bâzân'dan Hz. Muhammed hakkında bilgi istedi. Mektubunun yırtıldığını öğrenen Resulullah üzülmüş ve bu edep dışı davranışından dolayı Kisrâ'nın cezalandırılmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz etmiştir.

> Elçiler özel olarak seçiliyordu. Fizikî ve ahlakî güzelliklere sahip, hitabet ve temsil açısından yetenekli olmalarına dikkat ediliyordu.

Aradan fazla bir zaman geçmeden Yemen valisi Bâzân, Kisrâ'nın emrine uyarak iki adamını Medine'ye gönderdi. Hz. Peygamber, bu sırada Hüsrev Pervîz'in, oğlu tarafından öldürüldüğünü vahiy yoluyla öğrenmişti. Bu durumu gelen elçilere bildirdi ve Bâzân'a Müslüman olduğu takdirde valilik görevinde bırakılacağını iletmelerini istedi. Kendisine Hz. Peygamberin bu teklifi gelen Yemen valisi Bâzân Müslüman oldu. Ayrıca kendisiyle birlikte Yemen halkı da Müslüman oldu. Böylece Yemen'in ilk Müslüman valisi Bâzân ile İslamiyet bu bölgede yayılmaya başladı; birçok Arap kabilesi değişik zamanlarda çeşitli heyetler göndererek İslamiyet'i benimsediklerini bildirdi.

Dönemin iki süper gücü Bizans ve Sâsânî imparatorlarına İslam'a davet mektubu gönderildi.

Bizans İmparatoruna Mektup

Bizans İmparatoru (Kayser) Herakleios'a elçi olarak Dihye b. Halife el-Kelbî görevlendirildi. İmparator Herakleios'a gönderilen mektup şöyleydi: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah'ın kulu ve elçisi Muhammed'den Bizans imparatoru Herakleios'a. Hidayete uyanlara selâm olsun. İslam'ı kabul et ki, kurtuluşa

eresin ve Allah da karşılığını iki kat versin. Eğer kabul etmezsen sorumluluğun altındaki insanların (Erîsîyyîn) günahını sen çekersin.", *"Ey Ehl-i Kitap! Sizin ve bizim aramızda müşterek olan söze gelin: Sadece Allah'a kulluk edelim ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birimiz diğerini rab edinmesin. Eğer yüz çevirirlerse şahit olun biz Müslümanız' deyiniz."*

(Âl-i İmrân Suresi, 3/64)

İmparator Herakleios yıllar süren savaşlar sonunda Sâsânîler karşısında Ninova'da kazandığı kesin zafer için Allah'a bir şükran ifadesi olarak hac ziyaretinde bulunmak ve İranlılardan geri almayı başardığı kutsal haçı tekrar eski yerine dikmek üzere o sıralarda Kudüs'te bulunuyordu.

İmparator, Busra valisi aracılığıyla kendisine gelen peygamber elçisi Dihye'yi kabul etti. Rivayete göre Hz. Peygamber hakkında daha detaylı bilgi almak üzere, o sıralarda ticaret için Suriye'ye gitmiş bulunan Ebû Süfyân

Allah'ın Resulü, "Muhammed Resulullah" yazılı bir mühür yaptırmış ve mektupları bununla mühürlenmişti.

ve arkadaşlarını huzuruna davet etti. Onlardan Hz. Peygamberin soyu, ailesi, çevresi, toplumdaki konumu, kişiliği, getirdiği mesajın niteliği ve temel prensipleri hakkında bilgi aldıktan sonra anlatılanların bir peygamberin özelliklerine uygun olduğunu ifade etti. Elçiyi diplomatik kurallar dâhilinde kabul etmekle yetindiği anlaşılan Herakleios, onu hediyelerle uğurladı.

Habeşistan Necâşîsi'ne Mektup

Üçüncü mektup Amr b. Ümeyye ed-Damrî eliyle Habeş Necâşîsi Ashame'ye gönderildi. Necâşî daha önce Habeşistan'a hicret etmiş olan Müslümanlara iyi davranmış; Kureyşlilere karşı onları korumuş ve iade etmemişti. Hz. Peygamberin İslam'a davet mektubu kendisine ulaşınca olumlu cevap vererek Müslümanlığı kabul etti. Hz. Peygambere çeşitli hediyeler gönderdi ve onun isteği üzerine Habeşistan'da kalmış olan son muhacirleri elçiyle birlikte gemiye bindirip Medine'ye uğurladı.

Mısır Valisine Mektup

Dördüncü mektup Hâtıb b. Ebû Beltea tarafından Bizans'ın Mısır genel valisi Mukavkıs'a (Cüreyc b.

Mînâ) götürüldü. Mukavkıs Müslüman olmadı ama elçiyi güzel bir şekilde ağırladı. Hz. Peygamber ve İslam hakkında bilgi aldıktan sonra cevabî bir mektup ve değerli hediyelerle uğurladı. Bu hediyeler arasında cariyelerinden Mâriye ile Sîrîn adlı iki kız kardeş, bir hadım köle, 1.000 miskal altın, beyaz bir katır (Düldül), kıymetli elbise ve kumaşlar bulunmaktaydı. Hz. Peygamber Mâriye'yi eş olarak almış ve ondan İbrahim adlı oğlu dünyaya gelmiştir.

Gassânî Kralına Mektup

Beşinci mektup Şücâ' b. Vehb el-Esedî ile Gassânî krallarından Hâris b. Ebû Şemir'e gönderildi. Hâris kendisine böyle bir mektubun gönderilmesine sinirlenerek onu yere attı ve Medine'ye hücum tehdidinde bulundu.

Benî Hanîfe Kabilesinin Reisine Mektup

Altıncı mektup Selît b. Amr tarafından Yemâme'de yaşayan Benî Hanîfe kabilesinin reisi olup şair ve hatipliğiyle de tanınan Hevze b. Ali'ye götürüldü. Hevze elçiye iyi davranıp ikramda bulunmakla birlikte Müslümanlığı kabul etmediğini bildiren cevabî bir mektup gönderdi.

Hz. Peygamber, İslamiyet'i tebliğ amacıyla yazdırdığı bu tür mektuplardan Arap yarımadasının muhtelif yerlerinde yaşayan birçok kabile reisine, hatta bazen şahıslara da göndermiştir. Veciz bir ifadeyle yazılan mektuplarda, kişilere unvanlarıyla hitap edilmiş, kendilerini tehdit eden veya küçük düşüren ifadelere yer verilmemiş, muhataplar tek Allah'a ve Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanmaya davet edilmiştir. Özellikle kabile reislerine gönderilen mektuplarda, kabilenin Müslüman olması hâlinde kendi topraklarında bırakılacaklarına, mal ve can güvenliklerinin sağlanacağına, bazı kabilelere toprak, mera veya maden yerleri verileceğine işaret edilmiştir. Müslüman olmayı kabul edenlerin Allah'a ve Resûlüne itaat etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri gerektiği bilhassa zikredilmiştir. Hicretin 9. (M. 630) yılında nazil olan cizye ayetinden (Tevbe Suresi, 9/29) sonra yazılan mektuplarda ise Müslümanların hâkimiyetini tanımakla birlikte İslam'a girmeyi kabul etmeyen Yahudi, Hristiyan ve mecûsîlerden cizye alınacağına da yer verilmiştir.

Arap Yarımadasında İslam Hâkimiyetinin Sağlanması (Elçiler Yılı)

Hicretin 6. yılında (M. 628) Mekkelilerle Hudeybiye Antlaşması yapılıncaya kadar, Medine'ye gelen kabile heyetleri yok denecek kadar azdı.

Çünkü hepsi de, bir otorite merkezi konumunda olan Mekke müşriklerinden ticarî ve siyasî sebeplerle çekiniyordu. Mekke müşriklerinin bu antlaşmayla İslam devletini resmen tanımaları, dinî, siyasi ve ticarî nüfuzu altındaki müşrik Arap kabilelerini etkiledi. Bu kabilelerden bazıları, bu barış antlaşmasından itibaren Medine'ye siyasi heyetler göndermeye başladılar.

Hicrî 8 (M. 630) yılında Mekke'nin fethinin ardından Kureyşlilerin, Huneyn Savaşı'nın ardından da büyük ve güçlü bir kabile olan Hevâzin'in İslam'ı kabul etmesi İslam'ı güçlendirmişti. Bu gelişmelere, bir yıl sonra Taif'te yaşayan Sakîflilerin Medine'ye gelerek biat etmesi ve Kuzey Arabistan'ın Tebük Seferi ile İslam hâkimiyeti altına girmesi eklenince, İslamiyet'in kısa süre içinde bütün Arabistan'a yayılması mümkün hâle geldi. Çok geçmeden Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde yaşayan kabileler, Medine'ye peş peşe heyetler göndermeye başladılar. İslam'a girmek için âdeta Kureyş'in İslamiyet'i kabulünü bekleyen bu kabileleri temsil eden heyetlerin sayısı gittikçe artıyor; Medine'ye gelen heyetler Hz. Peygambere İslam'a girdiklerini açıklıyorlardı. Nasr suresinde bu hususa şöyle işaret edilmiştir: "Allah'ın yardımı ve fetih geldiği, insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiklerini gördüğün zaman, Rabb'ini överek tesbih et. Ondan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir." (Nasr, 110/1-3) Hicretin 9. yılı (M. 630-631) İslam'a girmek için gelen kabile heyetlerinin en yoğun olduğu yıl oldu. Onun için bu yıla "senetü'l-vüfûd" (heyetler/elçiler yılı) denildi.

Heyetlerin gelişi onuncu yılda da devam etti. Heyet gönderen kabilelerin sayısı 70'i aşıyordu. Medine'de bazen on gün, bazen daha uzun süre kalan heyetler önceleri ashaptan bazılarının evlerinde ağırlanıyordu. Bazı evler de misafirhane olarak tahsis edilmişti. Ayrıca Mescid-i Nebevî'nin bitişiğindeki Suffe ve mescidin yanında kurulan çadır misafirhane olarak kullanılıyordu.

Hicretin 9. yılı İslam'a girmek için gelen kabile heyetlerinin en yoğun olduğu yıl oldu. Onun için bu yıla "senetü'l-vüfûd" (heyetler/elçiler yılı) denildi.

Heyetlerin büyük bir kısmı, İslam'a girdiklerini açıklamak üzere geliyordu. Bunların arasında Sakîf heyeti gibi İslam'ı kabul etmek için bazı şartlar ileri sürenler oluyordu. Tağlib kabilesi ve Necran Hristiyanları gibi Ehl-i Kitab'a mensup birkaç kabile de eski dinlerinde kalmak suretiyle, İslam devletinin hâkimiyeti altına girmeyi kabul ettiler. Hz. Peygamber, heyetleri çok iyi karşılıyor, onları Mescid-i Nebevî'de "Üstüvânetü'l-vüfûd" (heyetler/elçiler sütunu) denilen direğin önünde kabul ederek, her biriyle, kabilelerinin âdetleri üzerine muhatap oluyordu. Onların hepsiyle yakından ilgileniyor ve onlara karşı çok nazik davranıyordu.

Mescid-i Nebevî'nin bitişiğindeki Suffe ve mescidin yanında kurulan çadır misafirhane olarak kullanılıyordu.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Müslüman olan heyet üyelerinin bir süre Medine'de kalmalarını istiyor, bu süre içinde Kur'an okumayı ve dinin temel prensiplerini ve ibadet hükümlerini öğretmeye çalışıyordu. Misafirlerin, muhacirler ve ensarla birlikte olarak, onların davranışlarını ve İslam'ı nasıl yaşadıklarını görmelerini arzuluyordu. Bazılarına emanname (güvenlik belgesi) ve kendilerine tahsis edilen arazileri bildiren yazı veriyor, bazı kabilelere kendilerinden valiler tayin ediyordu. Hz. Peygamber, İslam'ı kabul eden bu kabilelere, İslam dinini öğretecek sahabîler gönderiyor; onlara görevlerini ve takip edecekleri politikayı belirleyen ahitnameler veriyordu. Kabile halkına İslam dininin esaslarını ve Kur'an okumasını öğretmelerini, onların dinî meselelerle ilgili her türlü problemlerini çözmelerini istiyordu. Vazifelerini yürütürken Allah rızasını esas almalarını, halka iyi davranmalarını

ve dinî kuralların uygulanmasında ihmal göstermemelerini bildiriyordu.

İslam'a giren kabilelere, idareciler, zekât ve vergi memurları, öğretmenler gönderiliyor; İslam'ın evrensel çağrısı insandan insana, kalpten kalbe yayılıyordu.

Sonuçta, İslam dini, İslam Devletinin hâkimiyetini kabul eden, ancak kendi dininde kalan birkaç Yahudi ve Hristiyan kabile dışında bütün Araplar tarafından kabul edildi. Ancak bu süreçte Medine'ye gelen bazı bedevî kabile heyetleri ve heyet içindeki bazı şahıslar, İslam'ı kabul noktasında samimi değillerdi. İslam'ı kabul ettiklerini söyleseler de, bunu Müslüman görünmek zorunda hissettikleri için yapmışlardı. Nitekim, Benî Esed ve Benî Hanîfe başta olmak üzere bu kabileler, Hz. Peygamberin hastalandığını duyunca peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan liderlerinin etrafında dinden dönerek gerçek yüzünü gösterdiler.

Hz. Peygamber, heyetleri çok iyi karşılıyor, her biriyle, kabilelerinin âdetleri üzerine muhatap oluyordu.

Peygamber Efendimizin Veda Haccı Ve Hutbesi

Peygamber Efendimiz, Ramazan aylarında her gece Cebrail ile buluşur ve o zamana kadar nazil olan ayetleri okurdu.

Hicretin 10. yılı Ramazan ayında ise (Aralık 631) Cebrail kendisine Kur'an-ı Kerim'i iki defa okuttu. Resulullah bunu ecelinin yaklaştığına işaret olarak gördü ve bu hususu kızı Hz. Fâtıma ile de paylaştı.

Diğer taraftan her yıl Ramazan ayında on gün itikâfa giren, yani Mescid-i Nebevî'de kalıp ibadetle meşgul olan Resulullah hayatının bu son Ramazan ayında yirmi gün itikâfta kaldı. Aynı yıl (10/632) Resulullah hacca gitmek için hazırlığa başladı ve bütün Müslümanların hac yolculuğuna katılmasını istedi. 26 Zilkâde 10 (23 Şubat

632) tarihinde yanında hanımları ve kızı Hz. Fâtıma da olduğu halde, muhacirler, ensâr ve Medine'ye gelen kabilelerden oluşan Müslümanlarla birlikte yola çıktı. Zülhuleyfe'de ihrama girdi. Yolda kendisine katılanlarla birlikte 4 Zilhicce'de Kasvâ (Kusvâ) adlı devesinin üzerinde olduğu halde Mekke'ye ulaştı. Umre yaptıktan sonra Ebtah mevkiinde kendisi için kurulan çadırda kaldı. 8 Zilhicce Perşembe günü Mekke'den ayrılıp Mîna'ya gitti ve orada geceledi; 9 Zilhicce Cuma günü güneş doğduktan sonra, Müzdelife yoluyla Arafat'a hareket etti ve kendisi için Nemire'de kurulmasını emrettiği çadıra yerleşti. Öğle ve ikindi namazlarını birleştirerek kıldı. Öğle üzeri Arafat vadisinde sayıları 120.000'i aşan ashabına Vedâ Hutbesi diye anılan konuşmasını yaptı.

Hz. Peygamber, konuşmasında Allah'a hamd ü senâdan sonra bütün insanların Allah'ın kulu olup aynı anne-babadan türediklerini hatırlattı:

> Irk, renk, dil ve sınıf farkı gözetilmeksizin bütün insanların eşit olduğunu, Allah katında üstünlük ölçüsünün "takvâ" olduğunu belirtti.

Genellikle insan hakları üzerinde duran Resulullah can, mal ve ırz güvenliğine vurgu yaparak kul hakkı konusunda dikkatli davranılmasını, zulümden ve haram lokmadan kaçınılmasını, emanete riayet edilmesini, eşler arasında karşılıklı hak, görev ve sorumlulukların gözetilmesini istedi. Bütün Müslümanların kardeş olduğunu ifade ederek birlik ve beraberliğin önemine dikkat çekti. Kur'an ve Sünnet'in vazgeçilmez hidayet kaynağı olduğunu belirten Peygamber Efendimiz namaz, oruç, zekât ve hac gibi dinî ibadetlerin yerine getirilmesi ve ahlâk kurallarına uyulması konusunda hassasiyet gösterilmesini istedi.

Hz. Peygamber, cahiliye dönemine ait bazı anlayış ve geleneklere de işaret ederek ribânın (faiz) ve kan davasının yasaklandığını, hacılara su temini vazifesi (sikâye) ile Kâbe'nin perdedarlığı ve anahtarlarının muhafazası (sidâne) dışında kalan, başta nesî (ayların yerlerini değiştirmek) olmak üzere Mekke ve hac idaresine dair cahiliye çağı kurumlarını ve uygulamalarını kaldırdığını ilan etti. Kendisini dinleyen ashabına sık sık "Tebliğ ettim mi?" diye sorup söylediklerini tasdik ettiren Hz. Peygamber, üç defa "Şâhid ol ya Rab! Şâhid ol ya Rab!" diyerek konuşmasını tamamladı.

Hz. Peygamber Arafat'tan ayrılmadan önce inen ayet İslam dini hakkında şu hükmü içeriyordu:

"Bugün size dininizi kemâle erdirip nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim." (Mâide Suresi, 5/3)

Resulullah Arafat'tan ayrıldıktan sonra Müzdelife'ye ulaştı. Burada akşam ve yatsı namazlarını birlikte kıldı. Sabah namazını

Peygamber Efendimiz, bütün Müslümanların kardeş olduğunu ifade ederek birlik ve beraberliğin önemine dikkat çekti.

da burada eda ettikten sonra Cemretü'l-Akabe'ye vardı ve her defasında tekbir getirerek yedi taş attı (şeytan taşlama). Oradan Mina'ya geçti ve burada da ashabına bir konuşma yaptıktan sonra kurbanını kesti. Sonra tıraş olup ihramdan çıktı ve Kâbe'ye gelerek tavaf etti. Tekrar Mina'ya dönüp cemreleri (şeytan taşlamayı) tamamladı. Ertesi gün Mekke'ye döndü ve güneş doğmadan önce veda tavafını yaptı. Bayramın beşinci günü Hz. Peygamberin müsaadesiyle Mekke ve Medine dışından gelen hacılar memleketlerine gitmek üzere ayrıldı. Ardından Resulullah, muhacirler ve ensarla birlikte hac vazifesini ifa etmiş, aynı zamanda bu ibadetin nasıl

Ashabına sık sık “Tebliğ ettim mi?” diye soran Hz. Peygamber, üç defa “Şâhid ol ya Rab!” diyerek konuşmasını tamamladı.

yapılacağını Müslümanlara öğretmiş olarak Medine’ye döndü. Hz. Peygamberin Arafat’ta yaptığı konuşmada, “Bu yıldan sonra sizinle burada belki de bir daha buluşamayacağım” buyurması ve bir süre sonra da vefat etmesi dolayısıyla onun bu haccına “Vedâ Haccı”, hutbeye de “Vedâ Hutbesi” denilmiştir. Hz. Peygamber, bu hac sırasında çeşitli yer ve zamanlarda birden fazla konuşma yapmıştır.

Peygamber Efendimizin Vefatı

Peygamber Efendimiz, Vedâ Haccı'nı yapıp Medine'ye döndükten sonra sağlığı bozuldu.

Rahatsızlandığı günler içinde Uhud şehitlerini ziyaret etti. Yine bir gece evinden çıkarak Cennetü'l-bakî' mezarlığına gitti ve orada yatanlara Allah'tan mağfiret dileyip evine döndü.

Aynı günlerde Yemen'de Mezhic kabilesine mensup Esved el-Ansî peygamberlik iddiasıyla ortaya çıktı. Kabilesinden topladığı 600 kadar süvari kuvvetiyle San'a üzerine yürüyen Esved, kendisine karşı çıkan buranın ilk Müslüman valisi Bâzân'ın yerine tayin edilen oğlu Şehr'i öldürdü ve karısı Âzâd'la zorla evlenerek bölgeye hâkim oldu. Hz. Peygamber bölgenin valileri ile ileri

gelenlerine onun ortadan kaldırılması için mektup gönderdi. Sonunda Esved, Âzâd'ın yardımıyla öldürüldü (8 Rebîülevvel 11/3 Haziran 632).

Öte yandan Medine'ye bir heyet gönderen Benî Hanîfe kabilesinin lideri Müseylimetülkezzâb, heyetin Yemâme'ye dönüşünde irtidad ederek (Müslümanlıktan çıkmak, dönmek) peygamberlik iddia etmeye başladı. Resulullah bir mektup göndererek onu yeniden İslam'a davet etti. Müseylime yazdığı cevabî mektupta Resulullah'a ortaklık teklif etti ve yeryüzünün yarısının kendisine yarısının da Kureyş'e ait olduğu iddiasında bulundu.

Resûl i Ekrem cevabında yeryüzünün Allah'a ait olduğunu, ona kullarından dilediğini vâris kılacağını bildirdi. Müseylime Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde ortadan kaldırıldı. Hicretin 11. yılı Safer ayının sonlarında (Mayıs 632) Hz. Peygamber, Mûte Savaşı'nın yapıldığı Bizans topraklarına Üsame b. Zeyd kumandasında bir ordu göndermeye karar verdi. Hazırlanan ordu Medine'nin dışında Cürüf mevkiinde karargâh kurdu. Bu sırada Resulullah'ın hastalığı ağırlaşınca Üsame harekete geçmeyip beklemeyi tercih etti. Peygamber Efendimiz bu arada zaman zaman şiddetlenen baş ağrısı çekiyordu ve yüksek ateşi vardı. Hastalığı sırasında yakınlarının yardımıyla Mescid-i Nebevî'ye gelip namaz kıldırıyordu. Bir gün minbere çıkıp “Allah kulunu dünya ile kendisine kavuşmak arasında muhayyer kıldı ve kulu da ona kavuşmayı tercih etti” buyurdu. Söz konusu kulun Hz. Peygamber olduğunu anlamakta gecikmeyen Hz. Ebû Bekir

“Allah kulunu dünya ile kendisine kavuşmak arasında muhayyer kıldı ve kulu da ona kavuşmayı tercih etti.”

“Anam babam sana feda olsun ya Resûlallah!” diyerek ağlamaya başladı.

Hz. Peygamber onu sakinleştirdi ve kendisinden memnun olduğunu söyledi. Ardından ensar ve muhacirlerin karşılıklı fedakârlıklarını ve faziletlerini hatırlatarak birlikte hareket etmeleri konusunda nasihatte bulundu. Daha sonra kimin kendisine hakkı geçmişse gelip almasını istedi. Kul hakkı konusunda hassas davranılması, borçların zamanında ödenmesi ve tarihte bazı örnekleri görüldüğü gibi kabrinin tapınak hâline getirilmemesine dair uyarılarda bulundu.

Hz. Peygamberin, kızı Hz. Fâtıma ve halası Safiyye'ye yaptığı şu vasiyet de dikkat çekicidir. "Allah katında değer taşıyan güzel işler yapınız. Yoksa helal haram konularında Allah'ın sorgusundan ben sizi kurtaramam." Resulullah'ın Müslümanlara son vasiyetlerinden biri de sorumlulukları altındaki insanlara iyi davranmaları, ahirette Allah huzurunda hesaba çekilecekleri bilinciyle gerekli hazırlığa özen göstermeleri ve yabancı elçilerin güzel bir şekilde ağırlanıp hediyeler verilmesi gibi konuları içermektedir.

Son günlerini Hz. Âişe'nin yanında geçiren Hz. Peygamber vefatına üç gün kala hastalığı ağırlaşınca namazları Hz. Ebû Bekir'in kıldırmasını emretti. Kendisini iyi hissettiği bir sırada Hz. Ali ve Fazl b. Abbas'ın yardımıyla mescide gitti; halka namaz kıldırmakta olan Ebû Bekir geri çekilip mihrabı kendisine bırakmak isteyince devam etmesi için işarette bulundu ve yanında namaza durdu.

Vefat ettiği günün sabah namazından sonra Hz. Ebû Bekir kendisini ziyaret etti ve hastalığının hafiflediğini görünce izin isteyip evine gitti. Fakat Hz. Peygamberin durumu birden ağırlaştı. Hz. Âişe'nin söylediğine göre Resulullah vefat etmeden önce hafif bir sesle "Lâ ilâhe illallah, ruh teslimi ne zor şeymiş!" dedi ve onun kolları

arasında “Maa’r-refîki’l-a‘lâ” (en yüce dosta) sözüyle ruhunu teslim etti (13 Rebîülevvel 11/8 Haziran 632 Pazartesi). Hz. Peygamberin vefatı bütün Müslümanları derinden üzmüştü. Hatta münafıkların sevindiğini hisseden Hz. Ömer gibi bazı sahâbîler şaşkınlık içinde onun ölmediğini söylüyordu.

Durumdan haberdar olan Hz. Ebû Bekir doğruca peygamberimizin naaşının başına geldi, yüzündeki örtüyü kaldırıp öptü ve “Anam babam sana fedâ olsun ey Allah’ın elçisi! Sağlığında güzeldin, ölümünde de güzelsin” dedi. Ardından sahabîleri sakinleştirici bir konuşma yaparak şöyle dedi: “Ey insanlar! Muhammed’e tapan biri varsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah’a tapıyorsa bilsin ki, O ölümsüzdür. Sonra da şu ayeti okudu: *“Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz? Şunu da bilin ki geriye dönecek kimse Allah’a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, takdirine rıza gösterenlerin mükâfatını verir.” (Âl-i İmrân Suresi, 3/144)*

Resulullah’ın cenazesi amcası Abbas’ın oğulları Fazl ve Kusem ile Üsâme b. Zeyd’in yardımıyla Hz. Ali tarafından salı günü yıkandı ve bulunduğu odada muhafaza edildi. Cenaze namazı cemaatle

kılınmadı; önce erkekler, ardından kadınlar, daha sonra çocuklar cenazenin bulunduğu yere sığabilecek gruplar hâlinde girip tek başlarına kıldılar. Naaşı, Hz. Ebû Bekir'in Resulullah'tan naklettiği bir hadise dayanılarak vefat ettiği yerde kazılan mezara Hz. Ali, Fazl, Kusem ve Üsâme tarafından indirildi.

Sade bir hayat yaşayan, elde ettiği maddî imkânları Allah yolunda harcayan Resûl-i Ekrem'den geriye son derece mütevazı bir miras kalmıştır. Zira kendisi "Biz peygamberler zümresi miras bırakmayız. Bizim geride bıraktığımız her türlü servet sadakadır" buyurmuştur (İbn Sa'd, II, s. 314; Buhârî, "Humus", 1). Vefatında, mülkiyetinde beyaz bir katır, silahları ve bir miktar arazisi vardı. Arazilerinin gelirinin ailesi için harcanmasını ve kalanının devlet hazinesine devredilmesini emretmişti. Ölümünden kısa bir süre önce bununla Allah'ın huzuruna çıkmaktan hayâ edeceğini söyleyerek elinde kalan 7 dirhemin fakirlere dağıtılmasını istedi. Kendisine ait bir zırh da borcu karşılığında bir yahudinin elinde rehin olarak bulunuyordu. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) geride yalnızca Müslümanlar için değil, bütün çağlarda bütün insanlar için son derece değerli iki manevî miras bıraktı: Kur'an ve sünnet. Müslümanlar bu iki mirasa değer verip sarıldılar ve kısa süre içinde doğudan batıya, kuzeyden güneye çok geniş bir coğrafyada İslam dininin ve medeniyetinin değerlerini yükselterek, insanlık için şifa ve ışık kaynağı oldular.

Veda Hutbesi

Hamd ve şükür Allah'a mahsustur; O'na hamdeder ve O'ndan yardım isteriz.

Allah kime hidayet nasip ederse, artık onu kimse saptıramaz, sapıklığa düşeni de kimse hidayete ulaştıramaz. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir, eşi, ortağı ve dengi benzeri yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür.

Ey insanlar! Sözlerimi iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım.

Ey insanlar! Bu gününüz Arife nasıl mukaddes bir gün ise, bu ayınız Zilhicce nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz Mekke nasıl

mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da öyle mukaddestir, her türlü taarruzdan korunmuştur.

Ashabım! Yarın Rabbinize kavuşacak ve bugünkü her hâl ve hareketinizden muhakkak sorguya çekileceksiniz. Sakın benden sonra küfre ve sapıklığa düşüp birbirinizin boynunu vurmayın. Bu vasiyetimi burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki bildirilen kimse, burada işitenden daha iyi anlayarak itaat eder.

Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine iade etsin. Yararlanılmak üzere alınan şeyler de sahiplerine iade edilmelidir. Borçlar ödenmelidir. Birinin borcunu üstlenen kefil de o borcu ödemelidir. Rabbiniz olan Allah'tan sakının; O'na kulluk edin. Faizin her türlüsü kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat anapara sizindir. Böylece kimseye haksızlık etmediğiniz gibi siz de haksızlığa uğramamış olursunuz. Allah'ın emriyle faizcilik artık yasaktır. Cahiliyeden kalma bu çirkin âdetin her türlüsü ayağımın altındadır.

Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamıyla kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası akrabalarımdan Rebîa b. Hâris b. Abdülmuttalib'in oğlu Âmir'in kan davasıdır.

Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınlarınızı Allah'ın emaneti olarak aldınız.

Onların namus ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız iffet ve namuslarını korumalarıdır. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları geleneklere uygun biçimde yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır. Kadınlar hususunda Allah'tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın.

Ey mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi muhafaza ediniz. Müslüman Müslümanın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeştirler. Bir Müslümanın malı, rızası olmadan diğer Müslümana helal olmaz.

Ashabım! Sakın zulmetmeyiniz. Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babasının suçundan sorumlu tutulamaz. Allah her vârisin mirastan payını tayin etmiştir. Artık bir kişinin diğer varisleri mahrum edecek şekilde vasiyette bulunması helal değildir. Çocuklar babalarından başkasına nispet edilemez.

Ey mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi muhafaza ediniz. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanların da Araplara karşı hiçbir üstünlüğü yoktur. Bütün insanlar Âdem'dendir. Âdem de topraktandır. Hiç kimsenin başkaları üzerinde

soy üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük Allah'tan hakkıyla korkma, takvâ iledir. Benden sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir.

Ey mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldıkça asla yolunuzu şaşırmazsınız. Bu emanetler, Allah'ın kitabı Kur'an ve O'nun peygamberinin sünnetidir.

Ey insanlar! Devamlı dönmekte olan zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü durumuna dönmüştür. Bir yıl on iki aydır, bunlardan dördü, Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb mukaddes aylardır.

Ashabım! Bugün şeytan sizin şu topraklarınızda yeniden saltanat ve nüfuz kurma gücünü ebedi olarak kaybetmiştir. Fakat size yasakladığım bu şeyler dışında, küçük gördüğünüz şeylerde şeytana uyarsanız, bu da onu sevindirir, ona cesaret verir. Dininizi muhafaza etmek için bunlardan da uzak durunuz.

Ashabım! Allah'tan korkun, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, malınızın zekâtını verin, hac ibadetini yerine getirin. Allah'ın kitabına uydukları sürece yöneticilerinize itaat edin. Böylece Rabbinizin cennetine girersiniz.

“Ey insanlar! Yarın beni sizden soracaklar; o zaman ne diyeceksiniz?” deyince ashap “Allah’ın mesajını tebliğ ettin, görevini yaptın, bize nasihatte bulundun” diye şahitlik ederiz, dediler. Bunun üzerine sevgili Peygamberimiz, üç defa, “Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!” dedikten sonra, “Burada hazır olanlar, benim söylediklerimi burada bulunmayanlara tebliğ etsinler.” buyurdu.

DÜN BUGÜN YARIN

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), 23 yıllık peygamberlik dönemi boyunca iyi ve doğru ilkeleri topluma yerleştirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede putperestliğin yerine tevhidi, zulmün yerine adaleti, düşmanlığın yerine kardeşliği, sürtüşmenin yerine dayanışmayı getirme gayreti içinde olmuştur. Savaşın yerine barışın hâkim olmasını hedeflemiştir. Doğruluk, nezaket, güvenilirlik, adalet, hoşgörü ve cömertlik gibi ahlâkî davranışlarıyla insanlara örnek olmuştur.

Buna karşılık kan davası, gasp, soygun, şiddet, intikam, kin beslemek, içki, kumar, hırsızlık, yetim malı yemek, yalan, gıybet, bencillik, çekememezlik, koğuculuk gibi fert ve toplumun huzurunu bozan davranışlarla mücadele etmiştir. Toplumsal hayat için gerekli olan temel değişiklikleri gerçekleştirmiştir. Bütün bu faaliyetlerinin sonucu olarak, vahyin ışığında,

mükemmel kişiliğiyle ekonomik, sosyal, kültürel ve ahlâkî alanlarda gerçekleştirdiği uygulamaları sayesinde "cahiliye" olarak nitelendirilen ve temel özellikleri bilgisizlik, putperestlik, kabile asabiyeti, zorbalık, zulüm, haksızlık, başıbozukluk, merkezî otoriteden yoksunluk, adaletsizlik, barış ve nizamdan uzak bir hayat, çocukları öldürmek, vahşiyane hareketler, kan davası gibi davranışlar olan bir dönemi kapatarak yerine sulh ve sükûnun hâkim olduğu yepyeni bir toplum oluşturmuştur.

Hz. Peygamberin vefatından sonra da, Müslümanlar onun uygulamalarını bilgi ve düşünce süzgecinden geçirerek hayatlarına uygulamışlardır. İnsanlar, nesiller boyu onun hamurunda yoğrulmuşlardır. Onun zamanında nüveleri oluşan yapıdan faydalanarak kısa süre sonra orijinal bir medeniyet, yani İslam medeniyetini kurmuşlardır. İslam sanatını, bilimini, felsefesini, ahlâkını oluşturmuşlardır. İslam medeniyetinin temellerinde Hz. Peygamberin faaliyetleri bulunmaktadır. Hz. Peygamberin ilme ve öğrenmeye verdiği önem İslam dünyasındaki ilim ve ilim kurumlarının temeli olmuştur. Sağlık ve temizliğe

verdiği önem, İslam dünyasındaki sağlık kurumlarının ve tıp bilimlerinin gelişmesine yol açmıştır. Sosyal dayanışma, yardımlaşma, yetim, yaşlı, yoksul ve özürlülere verdiği değer, vakıf düşüncesinin ve diğer sosyal yardım kurumlarının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Adalete verdiği önem adlî kurumların oluşumuna, ticarete verdiği önem ise ekonomik canlılığın gelişmesine vesile olmuştur. Aile ve akraba dayanışması ile ilgili tutumları bugün de aileleri ve akrabalar arası yardımlaşmayı ayakta tutmaktadır. Estetik ve güzelliğe verdiği önem, İslam sanatlarının doğuşuna temel olmuştur. Gayrimüslimlere verdiği dinî ve hukukî serbestlik, kültürel kimliklerin korunarak çok sayıda dinî kültürel grubun bir arada yaşayabileceğini göstermiş; bu hoşgörü daha sonraki Müslümanlar için bir örnek olduğu gibi, diğer medeniyetler için de bir model olmuştur.

Peygamber Efendimizin hayatı, kişiliği ve faaliyetleri İslam dünyasında çok sayıda esere konu olduğu gibi, Batı'da da edebiyatçıların, bilim adamlarının ve idarecilerin ilgi alanına girmiştir. Hz. Peygamberin mesajı çağımızda da insanlık için önemini, değerini

ve canlılığını korumaktadır. Her şeyden önce, Hz. Peygamber günlük hayatımızdaki birçok düşünce ve davranışımızdaki yerini muhafaza etmektedir. Mutlu aile hayatından başlayarak, iyilik yapmak, fakiri gözetmek, ticarî hayatta dürüstlük, özürlülere yaklaşım, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, helal kazanç, komşuluk hakkı, hastaları ziyaret, işçinin hakkını zamanında ve tam verme, yalan söylememe gibi aklımıza gelebilecek pek çok konuda onun bildirdiği emir ve yasakların etkisi vardır. Düşünce ve eylemlerimiz sürekli olarak Hz. Peygamberin mesajından izler ve etkiler taşımaktadır. Çağımızın yükselen değeri olarak bilinen "insan hakları", "hukukun üstünlüğü" ve "adalet" ilkeleri, Peygamber Efendimizin on beş asır önce bildirip uyguladığı temel değerlerdir. Ayrıca kendi çağının teknolojik gelişmelerini özellikle savunma alanında izleyip uygulamaya koyan peygamberimiz, teknolojik gelişmelerin güçlü ve dinamik ahlakî ilkelerle kontrol altında tutulmasına önem vermiştir. Yoksa ilkesizce, kendi başına buyruk teknolojinin insanlığa getireceği şey felaket ya da büyük tahribat olabilmektedir. Günümüz dünyasının temel sorunlarına

ve iki dünya savaşına yakından bakılması durumu özetleyecek niteliktedir.

“Bir arada yaşama tecrübesi” günümüz dünyasında çok tartışılan ve arzu edilen bir değerdir. Peygamberimizin düzenlediği “Medine Vesikası” olarak bilinen antlaşma, “barış içinde bir arada yaşama” fikrini hayata geçiren sağlam bir örnek olarak insanlık tarihine geçmiştir. Hz. Peygamberin mesajının içerdiği değerler, evrensel bir niteliğe sahiptir. Vahiy sürecinde bireysel ve toplumsal düzeyde uygulama alanına konulan adalet, hoşgörü gibi değerler, bütün insanları kuşatan ve zamana göre değişmeyen, bütün coğrafyalarda ve her toplumda geçerli olan değerlerdir.

Bu değerleri içeren mesajın kaynağı, birleştirici, kuşatıcı bir kaynak olan ve evreni yaratan Yüce Allah’tır. Hz. Peygamber getirdiği evrensel değerleri bizzat kendisi yaşamış, uygulamış ve çevresine örnek olmuştur. Bu mesaj ve uygulaması, kendinden olmayanları dışlayarak değil, bütün insanlığı kucaklayarak evrensel olma niteliğine sahiptir. İslam ve sevgili peygamberimizin hayatı, bugün de insanlık için evrensel çap ve içerikte bir çağrı olmayı sürdürmektedir. Onun hayata bakıştaki

ilke ve eylemlerinden yayılan kuşatıcı, birleştirici ve merhamet öncelikli bir bakış açısı bugün de dünyanın muhtaç olduğu bir bakış açısıdır.

(İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, [Ankara 2003] s. 404-406'dan düzenlenmiştir).

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN BİR DUA

"Allah'ım! Beni bağışla; bana merhamet et; beni doğru yoldan ayırma; bana sağlık, afiyet ve hayırlı rızık ver."

(Müslim, "Zikir ve Duâ", 35)

KUR'AN DİLİYLE PEYGAMBERİMİZ

"(Ey Resûlüm) Şüphesiz sen en yüce bir ahlâk üzeresin."

(Kalem Suresi, 68/4)

Ünite 4

Peygamber Efendimizin Örnek Kişiliği Ve Ahlâkı

Aile Hayatı

Evlenmek ve bir aile yuvası kurmak insanın doğal bir ihtiyacıdır.

Yüce Dinimiz İslam evlenmeyi, mutlu bir yuva kurmayı, hayırlı evlat ve iyi insan yetiştirmeyi önermiştir. Peygamber Efendimiz de yaptığı evlilik ve kurduğu aile hayatı ile bizlere Müslüman bir aile hayatının örnekliğini miras bırakmıştır. Bugün de toplumların temel problemlerinin bir kısmının aile merkezli sorunlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sebeple birçok sosyal çalışma ve iyileştirme çalışmalarının merkezinde aile yer almaktadır. Ailedeki huzur ya da huzursuzluğun, yalnızca o aile bireylerini değil, toplumu da etkilediği açıktır. Bencillik-egoizm başta olmak üzere kişiliğe hasar veren şeyler, aile hayatında daha da yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir.

Peygamber Efendimizin aile hayatı incelendiğinde, onun aile içinde ne kadar incelikli ve ölçülü davrandığını görmek mümkündür. Temelde sevgi, saygı, zarafet ve incitmeme özellikleri bulunan davranışlar bütünü, belki bugün birçok ailenin arayıp bulamadığı huzur ve mutluluğun şifreleridir. Peygamberimiz, ailenin önemine dikkat çekmiş, evliliği teşvik etmiş, kadın ve erkeğin birbiri üzerinde hakları bulunduğunu belirtmiştir. Peygamberimiz, evindeki zamanını üçe ayırırdı: Bir bölümünü ibadete, bir bölümünü ailesine ve bir bölümünü de kendine. O, büyük çağrısına ailesinden başlamıştı. Kendisine İslam'ı öğrenmek için gelenlere de, öğrendiklerini ailelerine öğretmelerini istemiştir.

Peygamber Efendimizin Eşleri

Peygamberimizin ilk eşi, 25 yaşında iken evlendiği Hz. Hatice'dir. Hz. Hatice, ölünceye kadar peygamberimize içten bir sevgi duymuş, İslam'a giren ilk mü'min olma şerefini kazanmış, çeşitli sıkıntılara karşı ona her zaman

> Temelde sevgi, saygı, zarafet ve incitmeme; huzur ve mutluluğun şifreleridir.

destek olmuştur. Peygamberimiz de onu çok sevip saymış, iyiliklerini hiç unutmamış, ölümünden sonra da onu sürekli rahmet ve minnetle anmış, kabrini ziyaret etmiş, geride kalan yakınları ve dostlarıyla ilgilenmiştir. Peygamber Efendimiz, Hz. Hatice ile yirmi beş yıl evli kalmış ve onun vefatına kadar başka bir evlilik yapmamıştır. İlk eşi Hz. Hatice vefat ettiğinde kendisi 50 yaşına ulaşmıştı. Peygamberimiz diğer evliliklerinin tümünü bu yaşından sonra gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla sonraki evliliklerinde bazı art niyetli kişilerin iddia ettikleri gibi cinsellik değil, birtakım özel sebepler ve hikmetler vardır. Dinî, sosyal, ekonomik ve ahlakî bazı sebeplere bağlı olarak gerçekleşen bu evliliklerin dönemindeki toplumsal yapıda çok evlilik normal hayat tarzı idi. Ayrıca Kur'an'ın sınırlayıcı hükümleri de henüz inmemişti. Bu hükümler, Efendimizin vefatından iki yıl önce inmiştir.

Peygamberimizin eşleri, "mü'minlerin anneleri" (ümmehâtü'l-mü'minîn) olarak kabul edilir. Bu hanımlardan Hz. Âişe hariç hepsi daha önce evlenmiş ve boşanma veya ölüm sebebiyle dul kalmış kimselerdi.

Hz. Peygamberin evliliklerinde çeşitli hikmetler vardır. Mesela Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Âişe ve Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa annelerimiz vasıtasıyla hanımlara bazı dinî bilgilerin aktarılması ve onların eğitimi kolaylaşmıştır.

Ayrıca İslam'a büyük hizmetleri olan arkadaşları Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'le dostluğu bu evliliklerle güçlenmiştir. Peygamberimizin bazı hanımlarla evliliği, onların İslam için yaptıkları fedakârlığa karşı bir vefa göstergesidir. Hz. Ümmü Habîbe ve Hz. Sevde buna örnektir. Mekke müşriklerinin lideri Ebû Süfyan'ın kızı olan Ümmü Habîbe Müslüman olup kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicret etmiş, burada kocasının İslam'dan dönmesi üzerine ondan boşanmış ve kızıyla birlikte yalnız kalmıştı. Hz. Sevde de kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicret ettikten bir süre sonra Mekke'ye dönmüş, ancak kocası vefat edince beş çocuğuyla ortada kalmıştı. Peygamber Efendimiz bir kısım evlilikleriyle de bazı kabilelere dostluk mesajları vermek istemiştir. Necid bölgesinin en büyük kabilelerinden Âmir b. Sa'saa'ya mensup Hz. Zeyneb bint Hüzeyme ve Hz. Meymûne ile evlenen peygamberimiz bu evlilikle, kabile ile dost olmayı amaçlamıştır. Peygamber Efendimizin Benî Müstalik kabilesi reisinin kızı olan Hz. Cüveyriye ile evlenmesi bu kabilenin İslam'a girmesine sebep olmuştur. Yahudi reislerinden Huyey b. Ahtab'ın kızı olan Safiyye ile evlenmesinden maksat da Yahudilerin dostluğunu kazanmaktı. Bütün bu tarihsel sebepler ve gerçekler ortada

iken çok evliliği sebebiyle Peygamber Efendimizi eleştirenlerin önyargıları ya da düşmanca tutumları izaha muhtaçtır. Peygamber Efendimizin son derece temiz yaşamının herhangi bir anına ya da alanına yapılacak bir saygısızlık, bir Müslüman için düşünülecek bir şey değildir.

Allah Resulünün eşleri, "mü'minlerin anneleri" (ümmehâtü'l-mü'minîn) olarak kabul edilir.

Peygamber Efendimiz iyi bir aile reisi idi. O; "Sizin en hayırlınız ailesi için hayırlı olandır" ve "Sizin en hayırlınız hanımlarına karşı iyi davrananınızdır" buyurmaktadır (İbn Mâce, "Nikâh", 50). Bu konuda Peygamber Efendimizin diğer bir hadis-i şerifi şöyledir: "İman bakımından en mükemmel mü'min, ahlâkı en güzel olan ve aile fertlerine yumuşak davranandır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 47)

Peygamberimizin yanında Medine'de on yıl kalmış olan Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Resulullah kadar ailesine şefkat ve merhametle davranan bir kimse görmedim" (İbn Sa'd, et-Tabakât, I, 136). Kişinin eşine ve çocuklarına sarf ettiği her şeyin sadaka olduğunu söyleyen peygamberimiz, "Sen, ev halkına bir harcamada bulunduğun zaman şüphesiz ki ondan sevap alırsın, hatta hanımına ikram ettiğin lokmadan bile" (Buhârî, "Nafakat", 1) buyurmuştur.

Hz. Peygamber, ailelerini vahyin ışığında eğitirdi; İslamî konularda sürekli bilgilendirir, onların din ve ibadet hayatlarıyla yakından ilgilenirdi. Aile bireylerinin görüşüne önem verirdi. Hanımlarına nazik ve güler yüzlü davranırdı; selam verir, hâl hatır sorar, elini tutup yüzüne sevgi ile bakardı. Aile fertlerinin yakınlarıyla da ilgilenir, bunlardan ziyaretine gelenlere iltifat eder, hediyeler verirdi. Nitekim ev halkından saydığı Hz. Enes'in annesi, teyzesi, dayısı ve büyük annesiyle yakından ilgilendiği bilinmektedir.

Peygamber Efendimiz, eş ve çocuklarına zaman ayırır, gezintiye çıkar, sohbet eder, şakalaşırdı. Geleneksel folklor gibi dinimizce yasak olmayan eğlenceleri seyretmelerini teşvik ederdi. Bayramlara aile fertleriyle birlikte katılırdı. Spor amaçlı yürüyüşe çıkar, bazen Hz. Âişe örneğinde olduğu gibi koşu yarışı yapardı. Bir defasında Hz. Âişe ile yarışmışlar, Hz. Âişe geçmişti. Birkaç yıl sonra tekrar yarıştıklarında bu sefer yarışmayı peygamberimiz kazanmış ve Hz. Âişe'ye gülümseyerek "bu önceki yarışmanın rövanşıdır" demişti.

Peygamber Efendimiz ev işleriyle de yakından ilgilenirdi. Gerektiğinde kendi elbisesinin söküğünü diker, ayakkabılarını tamir eder, koyunları sağar, ev işlerinde hanımlarına yardımcı olurdu. Çarşıya pazara gittiğinde alışveriş yapar, yükünü de kendisi taşırdı. Peygamberimiz, Arap toplumunda yaygın olarak

görülen hanımlara şiddet uygulanmasına kesinlikle karşı çıkardı. Hanımlarına kötü davrananların iyi kimseler olmadığını söylerdi. O hayatında hiçbir hanımına veya başka bir kadına şiddet uygulamamış, eşlerini dövenleri ciddi bir şekilde azarlamıştır.

Peygamberimizin Çocukları ve Torunları

Peygamberimizin çocukları biri dışında Hz. Hatice'den doğmuştur. Çocuklarının isimleri Kâsım, Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'dır. Oğlu İbrahim ise Mısırlı Mâriye'den dünyaya gelmiştir. Peygamberimiz, oğlu Kâsım sebebiyle "Ebu'l-Kâsım" künyesiyle anılmıştır. Kâsım, Abdullah ve İbrahim küçük yaşta vefat etmiştir.

Peygamberimizin kızı Zeyneb, peygamberlikten 10 yıl önce doğmuş ve Mekke'de teyzesinin oğlu Ebü'l-Âs ile evlenmiştir. Bedir'de müşrikler tarafında savaşarak esir düşen kocası serbest bırakılırken Peygamberimiz Zeyneb'in Medine'ye gönderilmesini şart koştu. Hicret yolculuğunda bir müşrikin saldırısına uğrayan Zeyneb, bineğinden düştü ve karnındaki çocuğunu kaybetti. Daha sonra Ebü'l-Âs, Müslüman olarak Medine'ye geldi, aile birliği yeniden kurulmuş oldu. Çok geçmeden Hz. Zeyneb hicretin 8. (630) yılında vefat etti. Ebü'l-Âs ile Zeyneb'in Ali ve Ümâme adlarında iki çocukları dünyaya gelmiş, bunlardan Ali küçük yaşta ölmüştür.

Peygamberimiz, oğlu Kâsım sebebiyle "Ebu'l-Kâsım" künyesiyle anılmıştır.

Peygamber Efendimizin ikinci kızı Rukıyye, Zeyneb'den üç yıl sonra dünyaya geldi. Yetişkin bir kız olduğunda Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile kız kardeşi Ümmü Gülsüm de diğer oğlu Uteybe ile nişanlanmıştı. Peygamberimizin peygamberliğinin hemen ardından Ebû Leheb nişanı bozdurdu.

Rukıyye daha sonra Hz. Osman ile evlendi ve peygamberliğin beşinci yılında (M. 615) ilk kafile ile Habeşistan'a hicret etti. Hz. Osman ile Rukıyye, Hz. Peygamber henüz Mekke'de iken Habeşistan'dan döndüler ve ardından Medine'ye hicret ettiler. Medine'de bir süre sonra hastalanan Rukıyye hicretin 2. yılında (M. 624) Bedir zaferi kazanıldığı gün vefat etti. Hz. Osman ve Rukıyye'nin Abdullah adlı bir çocukları dünyaya gelmiş, ancak küçük yaşta ölmüştür. Daha sonra Hz. Osman, Ümmü Gülsüm'le evlenmiş, ama o da hicrî 9 (631) yılında Medine'de vefat etmiştir.

Hz. Fâtıma, Peygamber Efendimizin Hz. Hatice'den dünyaya gelen çocukları arasında en küçüğü olup peygamberlikten bir (veya beş) yıl önce doğmuştur. Hicretten sonra 2 (624) yılında Hz. Ali ile evlenmiş; bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhassin, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma adlarında beş çocuğu dünyaya gelmiştir. Hz. Fâtıma, peygamberimizin vefatından altı ay sonra vefat etmiştir. Peygamber Efendimiz Fâtıma'yı çok sever, kendisi henüz altı yaşındayken kaybettiği annesinin hasretini onunla gidermeye çalışırdı. Bu sebeple Fâtıma "Ümmü ebîhâ" (babasının annesi) diye de anılmaktadır. Ayrıca "beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın" anlamında Zehrâ, "iffetli ve namuslu kadın" anlamında "Betûl" lakaplarıyla da bilinir.

Peygamber Efendimizin son çocuğu İbrahim'di. Medine döneminde Mısırlı Mâriye'den dünyaya gelen İbrahim, yaklaşık iki yaşında iken vefat etti. Peygamberimizin Hz. Fâtıma dışındaki bütün çocukları kendisinden önce vefat etmiştir.

Peygamber Efendimiz, çocuklarını ve torunlarını çok sever, onların her biriyle ilgilenirdi. Çocuk ve torunlarının dünyaya gelişinde sevincini belli eder, doğum müjdesi getirenlere bahşiş ve Allah'a şükür için yoksullara sadaka verir, akika kurbanı keserdi. Cahiliye döneminde sadece

erkek çocuklar için kurban kesilirken Peygamber Efendimiz kız çocukları için de kurban keserek sevincini göstermiş ve ayırımı ortadan kaldırmak istemiştir.

Peygamberimiz, Hz. Fâtıma'yı çok severdi. Hz. Peygamber, onun eğitimiyle özel olarak ilgilenmiş, o da babasının tüm edep ve nezaketini üzerinde toplamıştı. Peygamberimiz, Fâtıma'yı görünce sevinir, onu ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat ederek yanına oturturdu. Hz. Fâtıma da babası evine geldiğinde onu, sevgisine layık olacak bir içtenlikle karşılardı. Peygamber Efendimiz bir yolculuğa giderken aile fertlerinden en son onunla vedalaşır, yolculuktan dönünce de ilk önce onunla görüşürdü. Peygamberimizin bildirdiğine göre "Fâtıma, cennet ehli hanımların öncülerindendi. Fâtıma onun yüreğinden bir parçaydı, onu üzen peygamberimizi üzmüş olurdu" (Buhârî, "Fedâilü Ashâbi'n-Nebî", 12, 31).

Peygamber Efendimiz, torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'i çok severdi; onlar için "dünyada kokladığım reyhanlarım, çiçeklerim" derdi; onların "cennet gençlerinin beyefendileri olduğunu" söylerdi ve "Allah'ım! Ben bunları seviyorum sen de sev bunları" (Buhârî, "Fedâilü Ashâbi'n-Nebî", 24) diye dua ederdi. Peygamberimizin

Peygamberimiz Hz. Fâtıma'yı çok severdi. Onun eğitimiyle özel olarak ilgilenmiş, o da babasının tüm edep ve nezaketini üzerinde toplamıştı.

soyu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasıtasıyla devam etmiştir. Peygamber Efendimiz, kızı Zeyneb'den torunu olan Ümâme ile ve diğer bütün torunlarıyla ilgilenirdi. Deve taklidi yaparak onları sırtında taşır, namazda omuzuna tırmanmalarına müsaade ederdi. Kendisi Mescid-i Nebevî'de iken torunları yanına gelir, peygamberimiz onlarla oyun oynardı. Kendisi oturur vaziyette Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i kucağına alır, onları ellerinden tutarak yukarıya doğru kaldırıp yürütür ve "Badi badi yürürmüş, gözleri de küçücükmüş" diye oynadıktan sonra "Allah'ım ben bunları seviyorum sen de sev" derdi.

Peygamberimiz zaman zaman yaptığı hareketlerle torunlarını neşelendirirdi. Hasan'a dil çıkarır, peygamberimizin dilini çıkardığını gören Hasan

neşelenir, onun dilini yakalamaya çalışırdı. Peygamberimiz aile fertleriyle birlikte iken torunlarından biri su istese, müsaitse hemen kalkıp su verirdi. Sık sık verdiği hediyelerle onları sevindirirdi. Peygamberimiz, çocukların namaza alışabilmesi için büyüklerle birlikte mescide getirilmelerini öğütlemiş, kendisi de torunlarını sırtına alıp mescide gelmek suretiyle örnek olmuştur. Hz. Peygamber namaz kılarken torunları Hz. Hasan ve Hüseyin o secdeye indiğinde onun sırtına çıkarlardı. Hz. Peygamber çocuklar düşmesin diye eliyle onları tutardı. Bir defasında da kız torunu Ümâme sırtında olduğu halde namaz kıldırmıştı.

Peygamberimiz torunları dışında başka çocukları da sever, şakalaşır, onlarla oyunlar oynardı. Amcası Abbas'ın çocukları Abdullah, Ubeydullah ve Kesîr'i sıraya dizer, sonra da "kim birinci gelirse ona şunu şunu vereceğim" diyerek onları yarıştırırdı. Çocuklar peygamberimize doğru koşarlar ve ona sarılıp yere, sırtına ya da göğsüne çıkarlardı. Peygamberimiz de onları kucaklar, sarılıp öperdi.

Peygamber Efendimizin soyu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasıtasıyla devam etmiştir.

İnsan İlişkileri

Peygamberimiz ve Akrabaları

Peygamber Efendimiz akrabalık bağlarına önem vermiştir. Nitekim insanları İslam'a davet etmeye Allah'ın emriyle ilk önce akrabalarından başlamıştı: "Önce en yakın akrabanı uyar. Sana uyan müminlere merhamet kanadını indir." (Şuara Suresi, 26/214-215) ayeti indikten sonra yakın akrabalarını yemeğe davet edip onlara İslam'ı anlatmış; sonra Safa tepesine çıkıp, akrabalarını çağırarak onları tek tek uyarmış ve onlara şöyle seslenmiştir:

"Ey Kureyş! Ey Hâşimoğulları! Ey Zühreoğulları! Ey Abdülmuttaliboğulları! Ey peygamberin amcası Abbas! Ey peygamberin halası Safiyye! Allah'ın dinine uyunuz. Kendinizi Cehennemden kurtarınız.

Çünkü sizi Allah'ın azabından kurtarmaya benim gücüm yetmez. Ama malımdan neyi dilerseniz isteyin. Aramızdaki akrabalık bağı sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim." (Buhârî, "Tefsîr" 26/2; Müslim, "İman", 348, 351)

Bu sözleriyle peygamberimiz akrabalarına, iman etmedikçe Allah katında akrabalığın bir faydası olamayacağını hatırlatıyor; ayrıca iyilik ve yardım söz konusu olduğunda Müslüman olmasalar bile akrabalık ilişkilerini sürdüreceğini belirtiyordu. Peygamberimiz akrabalarına son derece düşkündü, onların diğer problemleriyle ilgilendiği gibi, dinî yaşantılarıyla da çok yakından ilgileniyordu. Hiçbir zaman onlarla ilişkiyi kesmedi. Amcası Ebû Tâlib başta olmak üzere yakınlarının Müslüman olması için ümidini hiç yitirmeden sonuna kadar ilgilendi.

Peygamberimiz akrabalık ilişkilerini her zaman sürdürmüş ve yakınlarından da bunu istemiştir. Kur'an-ı Kerim'de akrabalık hakkında şöyle buyurulmaktadır:

> Peygamberimiz akrabalarına, iman etmedikçe Allah katında akrabalığın bir faydası olamayacağını hatırlatıyordu.

"(Ey Resûlüm!) De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisini gözetmenizden başka bir karşılık istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükrün karşılığını verendir." (Şûrâ Suresi, 42/23)

> "Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." *(Nahl Suresi, 16/90)*

Bilindiği gibi peygamberimize ilk vahiy geldiğinde, peygamberimiz korkup endişelenmiş ve eşi Hz. Hatice onu şöyle teselli etmiştir: "Sen rahat ol, üzülme. Allah'a yemin ederim ki, Allah seni asla utandırmayacaktır. Çünkü sen, akrabalık bağlarını gözetirsin. Hep doğru söylersin. Emanete hıyanet etmezsin. Güçsüzlerin elinden tutarsın. Misafir ağırlamayı seversin. Zor durumda kalan mağdurların hakkını korumak için onlara yardım edersin."

Peygamberimiz Uhud savaşında yaralanıp dişi kırılınca bazıları yanına gelip Kureyş müşriklerine beddua etmesini istediler. Peygamberimiz, "Ben

lanetçi olarak gönderilmedim. Ya Rab! Kavmime hidayet nasip et, çünkü onlar bilmiyorlar" buyurdu. Hicretin 8. yılında (M. 630) Mekke on bin kişilik orduyla fethedilmişti. Mekkeliler korku içindeydi. Çünkü peygamberimize ve ona inananlara her türlü kötülük ve işkenceyi yapmışlardı. Haklı bir intikam hareketi bekliyorlardı. Ama rahmet peygamberi Hz. Muhammed onlara, "Size bugün hiçbir şekilde başa kakma ve kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, esirgeyicilerin en esirgeyicisidir. Gidiniz, hepiniz serbestsiniz!" diyerek kendi erdemine ve barış dini olan İslam'ın ilkelerine yaraşanı yapmıştır.

Akrabaya iyilik ve yardım etmek, akrabaları ziyaret etmek, akrabalık bağlarını canlı tutmak sıla-i rahim diye isimlendirilir. Peygamber Efendimiz, sıla-ı rahime çok önem verirdi. Bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden sıla-i rahimde bulunsun." (Buhârî, "Edeb", 85) Bir gün peygamberimize bir adam gelerek şöyle dedi: "Ya Resûlallah! Beni Cennete götürüp Cehennemden uzaklaştıracak davranışı bana söyler misin? Peygamberimiz ona şu cevabı verdi: "Allah'a ibadet edip ona hiçbir şeyi ortak koşmazsın.

Namazı kılar, zekâtı verir ve akrabanı koruyup gözetirsin." (Buhârî, "Edeb" 10) Akrabalarla iyi ilişkiler içinde bulunmanın faydalarını Efendimiz şöyle müjdelemiştir: "Rızkının çoğalmasını, ömrünün uzamasını isteyen kimse akrabasını kollayıp gözetsin." (Buhârî, "Edeb", 12) Diğer taraftan peygamberimiz akraba ile ilişkileri kesenleri ağır bir dille şöyle uyarmıştır: "Akrabalık bağlarını koparan cennete giremez." (Buhârî, "Edeb", 11) Peygamber Efendimiz, ilişkiyi kesen akrabalara karşı da iyi davranmayı ve mümkün mertebe akrabalık bağlarını canlı tutmayı istemiştir. Şöyle buyurmaktadır: "Faziletli işlerin en üstünü senden ziyareti kesen akrabanı ziyaret ederek ilişkiyi sürdürmendir." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 438)

Peygamberimiz herkese iyilik yapar, yardım ederdi. Fakat akrabalarına daha fazla ikram ve ihsanda bulunmaya çalışırdı. Dinimize göre akrabalık sadece kan bağıyla değil, süt emzirme ya da evlilik yoluyla da oluşmaktadır. Peygamberimiz sütannesine, sütbabasına ve sütkardeşine de iyilik ve ihsanda bulunurdu. Huneyn savaşından sonra ele geçen esirler arasında peygamberimizin sütkardeşi Şeyma da vardı. Sahabîler Şeyma'yı peygamberimizin huzuruna getirdiler. Peygamberimiz hırkasını çıkardı, sütkardeşinin altına serdi, oturmasını söyledi. Bir anda çocukluk günleri zihninde canlandı. Gözleri doldu. Daha sonra Şeyma'ya "İstersen yanımda kalabilirsin. İstersen ailenin yanına göndereyim" teklifinde bulundu. Şeyma, ailesine dönmeyi tercih etti. Bu sırada Müslüman olan Şeyma'ya peygamberimiz hediyeler verdi ve uğurladı. Peygamberimiz, kıtlık zamanında amcası Ebû Tâlib'in sıkıntısını hafifletmek için, amcasının o

> “Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden sıla-i rahimde bulunsun.” (Buhârî, “Edeb”, 85)

zamanlar çocuk yaşta bulunan oğlu Hz. Ali’yi kendi yanına aldı. Ona evladı gibi baktı, büyüttü, yetiştirdi, daha sonra da en çok sevdiği kızı Hz. Fâtıma’yı onunla evlendirdi.

Peygamberimiz, amcalarından Hz. Hamza’yı çok severdi. Hz. Hamza Mekke’de bulunduğu zamanlarda kendisine büyük yardımda bulunmuştu. Müşriklerin çeşitli hücumlarından onun sayesinde kurtulmuştu. Hz. Hamza, Medine döneminde Uhud Savaşı’nda şehit düşünce, peygamberimiz çok üzüldü, kendini tutamadı, gözlerinden yaşlar boşandı. Hz. Hamza’nın Uhud’da şehit edilmesiyle kızı Ümâme yetim kalmıştı. Hz. Hamza’nın yeğenleri Hz. Ali ve Cafer b. Ebû Tâlib ile peygamberimizin Hz. Hamza

ile kardeş ilan ettiği Zeyd b. Hârise'den her biri Ümâme'yi yanlarına alıp bakımını üstlenmek istediler. Aralarında çıkan anlaşmazlığın çözümü için peygamberimize başvurdular. Peygamberimiz, Ümâme'nin himaye ve bakımını Cafer b. Ebû Tâlib'e verdi. Çünkü Cafer'in hanımı Esmâ bint Ümeys aynı zamanda Ümâme'nin teyzesiydi. Peygamberimiz, "Teyze anne gibidir" (Tirmizî, "Birr", 6) buyurarak Ümâme'yi Cafer'in himayesine verdi. Peygamberimiz amcasının kızı olan Ümâme'yi her zaman koruyup gözetti. Kendisine gelen hediyelerden bir kısmını ona gönderdi.

Peygamberimiz diğer amcası Hz. Abbas'a ayrı bir sevgi duyardı. Onun oğlu Abdullah'ı da çok seviyordu. Abdullah henüz küçük yaştaydı. Peygamberimiz, onu kucağına alır, sever ve ona dua ederdi. Peygamberimiz onun yetişmesi için ayrı bir özen gösterdi. Daha sonra Abdullah b. Abbas, ilimde en önde gelen sahabîlerden biri oldu. Peygamberimiz akrabalarını sık sık ziyaret eder, hâl ve hatırlarını sorar, ikramda bulunur, ihtiyaçlarını temin ederdi.

Peygamberimiz ve Komşuları

Yüce dinimiz İslam'ın emirlerinden biri de komşularla iyi geçinmektir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a ibadet edip O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak, ana-babaya, yetimlere ve yoksullara iyilik etmek emredildikten sonra yakın ve

uzak komşulara iyilik de açık bir şekilde emredilmektedir (Nisâ Suresi, 4/36). Peygamber Efendimiz birçok hadis-i şeriflerinde komşuluk hukukuna ilişkin dikkatimizi çekmiş ve bizi hep uyarmıştır: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden, komşusuna iyilik etsin." (Buhârî, "Edeb", 31, 85) Diğer bir hadis-i şerifte ise "Allah'a ve ahiret gününe iman eden komşusunu rahatsız etmesin." (Buhârî, "Edeb", 31, 85) buyurur.

Peygamberimizin komşulukla ilgili diğer bir hadis-i şerifi de şöyledir: "Cebrail, komşu hakkı üzerinde o kadar önemle durdu ki, neredeyse komşuyu komşuya mirasçı yapacak sandım." (Buhârî, "Edeb", 28) Peygamberimizin dikkat çekici bir sözü de şudur: "Komşusunun kendisine kötülük yapmasından korktuğu, kötülüğünden emin olmadığı kimse gerçek mü'min olamaz." (Buhârî, "Edeb", 29)

"Allah katında en hayırlı komşu, komşularına en çok iyilik edendir." (Tirmizî, "Birr", 28)

Peygamberimiz komşuların, en yakınlarından başlamak üzere birbirine hediye vermelerini de tavsiye etmiştir (Buhârî, "Hibe", 16). O, bir evde yemek pişirildiği zaman komşularla

da paylaşılmasını isterdi. "Ey Müslüman hanımlar! Alıp verdikleri bir koyun paçası olsa bile komşu hanımlar birbiriyle hediyeleşmeyi küçümsemesin" (Buhârî, "Hibe" 1) buyurmuştur. Hz. Âişe bir gün Peygamber Efendimize şöyle sordu: "Ya Resûlallâh! İki komşum var. Hediye ve ikram konusunda hangisine öncelik vermem uygun olur?" Peygamberimiz, "Kapısı sana en yakın olan komşundan başla." (Buhârî, "Edeb", 32) buyurdu. Yine Peygamber Efendimizin şu sözü meşhurdur: "Komşusu açken kendisi tok yatan gerçek mü'min olamaz." (Buhârî, Edebü'l-Müfred, s. 52)

"Allah katında en hayırlı komşu, komşularına en çok iyilik edendir."

(Tirmizî, "Birr", 28)

Bu güzel uygulama bugün de ülkemizin hemen her yerinde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Komşuya yardım etmek, ihtiyacı varsa karşılamak, isterse borç vermek, sevinç ve üzüntüsüne ortak olmak, yiyeceğini onunla paylaşmak, herhangi bir şekilde onu sıkıntıya sokmamak ve zarar vermemek, rahatsız etmemek, güler yüzle selam verip hâl hatır sormak, bir eşyayı ödünç istediğinde vermek, hastalığında ziyaret etmek, vefatında cenazesiyle ilgilenmek, peygamberimizin tavsiye ettiği tutum ve davranışlar arasındadır.

Peygamberimiz ve Arkadaşları

Peygamber Efendimizin arkadaşlarına sahabî diyoruz. Sahabe kelimesinin sözlükteki karşılığı 'arkadaş'tır. Çoğulu ashâbdır (=arkadaşlar). Sahabe kelimesinin terim anlamı ise, "Peygamberimizi mü'min olarak gören ve Müslüman olarak ölen kimse" demektir. Kadın olsun erkek olsun peygamberimizin sahabîleri, ona gönülden inanıp bağlanmış, savaşta ve barışta her zaman onun yanında yer almış ve İslam dininin sonraki nesillere ulaşmasında büyük hizmetler yapmışlardır. Bu nedenle sahabîlerden birinin adı zikredildiğinde "radıyallâhu anh" denilir. Bu "Allah ondan razı olsun" demektir.

Sahâbîler, manevî değeri yüksek, faziletli insanlardır. Çünkü onlar zor zamanlarda bütün kalpleriyle peygambere iman etmiş; bu imanlarını yaşamak, korumak ve yaymak için gerektiğinde hayatlarını çekinmeden ortaya koyabilmiş kimselerdir. Kur'an-ı Kerim'de sahâbîler Allah tarafından "insanlık için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmet" olarak tanımlanmıştır (Âl-i İmrân Suresi, 3/110). Başka bazı ayetlerde de sahabîler Allah tarafından övülmüşlerdir. Bu ayetlere göre sahabîler Allah'a ve resûlüne iman edip tam teslimiyet göstermiş ve büyük ecir kazanmışlardır (Âl-i İmrân Suresi, 3/172-173). Allah onlardan, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır ve onlar cennette ebedi kalacaklardır (Tevbe Suresi, 9/100).

Peygamberimiz de çok sevdiği, birlikte yaşayarak İslam uğruna büyük fedakârlıklara ve sıkıntılara katlandıklarını gördüğü sahâbîlerinden övgüyle bahsetmiştir.

Peygamberimizin ifadelerine göre sahâbîler "insanlık tarihinin en hayırlı neslidir" (Buhârî, "Fezâ'ilü ashâbi'n-Nebî", 1). Biz bu nesle "altın nesil", bu neslin yaşadığı döneme ise "asr-ı saadet" (mutlu asır) diyoruz. Bu bakımdan sahâbîleri sevmek, onları tanımak ve saygı duyup örnek almaya çalışmak peygamberimizi sevmenin bir parçası ve gereğidir. Bugün dünyada yaklaşık yedi milyar insan ile aynı anda yaşıyoruz. Bunlardan çok küçük bir kısmıyla tanışıyor, tanıştıklarımızın çok küçük bir kısmıyla da arkadaş oluyoruz. Kendi ailemiz dışında hayatımızın büyük kısmını 'arkadaşımız' olan insanlarla birlikte geçiriyor ve birbirimizi etkiliyoruz. İşte 'hayatın anlamı' dediğimiz şey, biraz da bu arkadaşlarla karşılıklı kurduğumuz yapının içinden yükseliyor. Biz o anlamı arkadaşlarımızla birlikte biçimlendiriyoruz.

Sevgili peygamberimizin arkadaşlarıyla kurduğu iletişim ve ilişkinin niteliklerine biraz yakından bakmak, bizim arkadaşlarımızla kuracağımız ilişkiler için işaret levhası işlevi görecektir. Onun arkadaşlarıyla ilişkisinde sergilediği tutuma

bakılınca görülenleri şöyle özetleyebiliriz: Her şeyden önce o herkese değer verir ve nezaketi ihmal etmezdi. Gördüğü insanlara önce o selam verir, erkeklerle tokalaşır, muhatabı elini bırakmadıkça o da bırakmazdı. Karşısındakine bütün vücuduyla dönerek konuşur ve muhatabı yüzünü çevirmedikçe kendisi de çevirmezdi. İnsanlara güzel söz söyler, güler yüz gösterir ve böyle davranmanın sevap olduğunu söylerdi. Kendisini evlerine davet edenleri kırmaz ve gönüllerini hoş ederdi. Kimseye karşı ağzından çirkin söz çıkmaz, ahlâkı güzel olanın hayırlı insan olduğunu söylerdi. Hayatında hiçbir kadını, hizmetçiyi ve köleyi dövmemiş, şahsına yapılan haksızlıktan dolayı intikam almamıştır.

Hz. Âişe, Peygamber Efendimizin ahlâkından söz ederken onun kötülüğe kötülükle karşılık vermediğini, insanları bağışlayıp kusurlarını görmezden geldiğini söyler. Peygamberimiz, şahsına karşı yapılan kabalıkları ve kusurları anlayışla karşılardı.

Peygamberimiz son derece cömertti. Kendisinden bir şey istendiği zaman ona kendi ihtiyacı olsa da verirdi. Yardıma ihtiyacı bulunan herkesin yardımına koşar, yetimlerle ilgilenilmesini teşvik eder, dul kadınlara ve yoksullara yardım edenlerin Allah yolunda cihat etmiş gibi sevap

kazanacağını söylerdi. Kölelerin bir emanet olduğunu ifade ederek köle sahiplerinin yediklerinden onlara da yedirmesi, giydiklerinden giydirmesi gerektiğini belirtir ve güçlerinin yetmeyeceği işlerin onlara yaptırılmamasını isterdi. Şu tarihsel gerçeği unutmamalı: Düşmanları bile Peygamber Efendimizin üstün kişiliğini ve yüce ahlâkını daima takdir etmişlerdir. Bu konuda tarih boyunca hiç kimse bir kusur bulamamıştır.

Peygamber Efendimiz toplumun her kesimiyle yakından ilgiliydi. Daha önce bahsedildiği gibi çocukları çok severdi, onların arasına katılır, selamlaşır, onlarla konuşur ve şakalaşırdı. Özellikle yoksul, kimsesiz ve öksüz çocuklarla ilgilenilmesini isterdi. Erkek ve kız çocuklar arasında ayırım yapmazdı. Gençlere değer verir, onları hayırlı hizmetlere teşvik eder ve çeşitli görevler vererek güven duygusunun gelişmesine yardımcı olurdu. Bunun içindir ki, peygamberimizin yanında yer alan genç sahabiler, çevreden gelen baskılara boyun eğmediler, yılgınlık göstermediler, sabırla engelleri aştılar ve İslam'ın yayılmasında önemli hizmetler yaptılar. Hz. Ali, Zeyd b. Hârise, Erkam b. Ebü'l-Erkam, Mus'ab b. Umeyr, Muâz b. Cebel, Zeyd b. Sâbit ve Üsâme b. Zeyd

bunlardan bazılarıdır. Peygamber Efendimiz gençlerle olduğu kadar yaşlılarla da iyi ilişkiler geliştirmiştir. Nitekim "Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir." (Tirmizî, "Birr", 15) diyerek çocuklara şefkatin, yaşlılara da hürmetin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Peygamberimiz, herkese, en başta ana babaları olmak üzere yaşlılara saygılı davranmalarını tavsiye ederdi. Yaşlı kimselere ikramda bulunmanın Allah'a itaatin bir eseri olduğunu söylerdi.

Peygamberimiz, hanım sahabilerle de sağlıklı bir iletişim geliştirmiştir. Bu durum, hanımlar eliyle de İslam'ın hızlı yayılması sonucunu doğurmuştur. Ashabın eşleri ve kızları arasında okuma yazma bilenlerle peygamberimizin eşleri Hz. Âişe ve Hz. Hafsa gibileri, İslam'ın özellikle hanımlara öğretilmesinde önemli hizmetler yapmışlardır.

Peygamberimizin sağlığında hanımlar, istedikleri zaman cuma ve bayram namazlarına gidebiliyorlardı. Peygamberimiz, hanımlardan gelen istek üzerine Mescid-i Nebevî'de onlara haftada bir gün ayırmış ve onlarla sohbet etmiştir. Hz. Peygamberin sağladığı imkânlarla hanımlar, İslamî dönemde savaşta ve barışta her zaman önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir.

Hz. Âişe ve Hz. Hafsa, İslam'ın özellikle hanımlara öğretilmesinde önemli hizmetler yapmışlardır.

Peygamber Efendimiz arkadaşlarıyla sohbet ederdi. Mescid-i Nebevî'de namaz kıldırdıktan sonra etrafında oturup halka oluşturan sahabe ile sohbet edip dinî bilgiler verir, bu arada kendisine yöneltilen çeşitli soruları da cevaplandırırdı. Bazen mescitte arkadaşları küme küme oturup sohbet ederken o da gelip halkalardan birine dâhil olur ve sohbete katılırdı. Bazen bir grupla oturup konuşur, ardından başka bir grubun sohbetine iştirak ederdi. Peygamber Efendimiz konuştuğunda arkadaşları onu dikkatle dinlerdi. Bu sırada bazı sahabîler peygamberimize çeşitli sorular sorar, o da soruları cevaplardı. Bazen peygamberimiz arkadaşlarına soru sorarak sohbete başlar ve onların cevaplarından sonra kendi bilgi ve görüşlerini açıklardı.

Peygamberimiz sahabîlerin dilek ve şikâyetlerini dinler, onların ihtiyaçlarının karşılanması için elinden geleni

yapardı. Arkadaşlarında gördüğü yanlışları düzeltir, bu sırada onları utandırmamaya, gönüllerini incitip kırmamaya özellikle dikkat ederdi. Bazen hatalı kimseleri kendisi uyarmaz, arkadaşlarından onu uyarmalarını isterdi. Peygamberimiz arkadaşlarının doğru kararları ve davranışları karşısında ne kadar sevinirse, yanlış kararları ve davranışlarına da o kadar üzülür ve üzüntüsünü ifade ederdi.

Peygamberimiz arkadaşlarıyla yakından ilgilenirdi. Sahabîlerden birini bir süre göremediği zaman nerede olduğunu soruşturur, haber gönderip görüşmeye çalışırdı. Evindeyse ya da hasta ise ziyaretine giderdi. Özellikle fakir olan hastaları ziyaret eder, öldüklerinde cenazeleri ile ilgilenip namazlarını kıldırırdı.

Mescid-i Nebevî'nin temizliğine bakan zenci bir kadın vardı. Peygamberimiz onun hasta olduğunu öğrenince ziyaretine gitti ve vefat etmesi hâlinde kendisine haber verilmesini istedi. Aradan biraz zaman geçtikten sonra kadın bir gece vakti vefat etti. Vakit geç olduğu için peygamberimizi rahatsız etmemek düşüncesiyle kendisine haber verilmeden cenaze defnedildi. Bir süre sonra peygamberimiz kadını merak etti ve ashabına sordu. Onlar da "öldü" cevabını verdiler. Bunun üzerine peygamberimiz rahatsızlığını belli ederek "Bana haber vermeniz gerekmez miydi?" buyurdu ve kadının mezarını tarif etmelerini istedi. Ardından gidip kabri üzerine cenaze namazı kıldı ve ona dua etti (Buhârî, "Salât", 72; "Cenâiz" 67; Müslim, "Cenâiz", 71).

Peygamberimiz evleri ve kalabilecek yakınları olmayan sahâbîlerin barınması için mescidin bitişiğinde yaptırdığı, suffe

adı verilen yerde kalan ashâb-ı suffenin eğitim ve öğretimiyle yakından ilgilenir, onlara yazı yazmayı ve Kur'an okumayı öğreten hocalar tayin ettiği gibi kendisi de burada dersler verirdi. Onların yiyecek, giyecek ve yatacak ihtiyaçlarının karşılanması için çalışır, gelen sadakayı onlara ulaştırır, hediyeleri de paylaşırdı.

Peygamberimiz arkadaşlar arasında hediyeleşmeye önem verirdi. O hediye almayı da vermeyi de çok severdi. Peygamberimiz hediyenin büyük veya küçük olduğuna bakmaz, samimi ve içten olmasını önemserdi. Peygamberimiz, kendisine yapılan ikramları ve verilen hediyeleri arkadaşlarıyla paylaşmayı severdi.

Peygamberimiz arkadaşlarının sevinçli ve üzüntülü günlerinde yanlarında olurdu. Düğünlerine ve cenazelerine katılır, sevinç ve üzüntülerini paylaşırdı. Sahabîler yeni doğan çocuklarını peygamberimize getirirler, o da isim koyup hayır dualarda bulunurdu. Peygamberimiz bazen arkadaşlarıyla şakalaşır, onlarla beraber güler ve neşelenirdi.

Peygamber Efendimizin İbadet Hayatı

Peygamber Efendimiz ibadet etmekten derin bir zevk alır; İslamiyet'in temeli olan ibadetlere büyük önem verirdi.

Bazen yoruluncaya kadar namaz kıldığı olurdu. Bazen her namaz için abdest alır, bazen de bir abdestle birkaç namaz kılardı. Farzlardan önce veya sonra sünnet namazları kılar, sabah namazının sünnetine hepsinden fazla önem verirdi. Gecenin bir kısmında uyur ve dinlenir, özellikle son üçte birinde uyanıp doğrulur ve gökyüzüne bakarak Âl-i İmrân suresinin son on bir ayetini okur, ardından bir miktar namaz kılardı. Yolculuk sırasında bineğinin üzerinde de nafile namaz kılardı.

Ramazan ayının son on gününde mescitte itikâfa çekilerek bütün vaktini ibadetle geçirirdi. Peygamberimiz farz olan Ramazan orucu dışında da bazen oruç tutardı. Eline geçen para veya malları iki üç günden fazla tutmadığı ve ihtiyaç sahiplerine verdiği için zekât yükümlüsü olmadı. Hayatının son yılında Vedâ Haccı diye bilinen ilk ve son haccını yaptı. Her yıl Ramazan ayında Cebrail ile o güne kadar inen ayetleri birbirlerine okurlardı.

Peygamberimiz, her gün gündüz ve yatmadan önce Kur'an-ı Kerim'in bir kısım surelerini okurdu. Kendisi veya bir başkası rahatsızlandığı zaman Felak ve Nâs gibi bazı sure ve ayetleri okurdu. Allah'ı her durumda anıp zikreden peygamberimizin günlük dua ve zikirleri vardır. Her gün yetmiş defadan fazla tövbe ve istiğfar ettiğini söylerdi. Yerken ve içerken, evine girerken ve çıkarken, yatarken ve kalkarken, elbisesini değiştirirken çeşitli dualar okurdu.

Dua etmek için belli bir zamanı seçmemekle beraber gündüz ve gecenin çeşitli saatlerinde, özellikle geceleyin ibadet etmek için kalktığında ve mezarlık ziyaretine gittiğinde uzun uzun dua ederdi.

Peygamberimizin ibadetleri ölçülüydü. Ashabına güçlerinin yettiği kadar ibadet yapmayı tavsiye eder, Allah katında en değerli ibadetin az da olsa devamlı yapılanı olduğunu söylerdi. Bir gecede Kur'an-ı Kerim'i hatmetmek, sabaha kadar namaz kılmak, Ramazan dışında bütün bir ay oruç tutmak gibi bir âdeti yoktu.

Allah katında en değerli ibadetin az da olsa devamlı yapılanı olduğunu söylerdi.

Peygamberimizin ne kadar ibadet ettiğini onun eşlerinden sorup öğrenen üç sahâbî, günahları bağışlandığı için onun ibadette aşırıya gitmediğini, kendilerinin ise daha çok ibadet etmeleri gerektiğini düşünüp bazı kararlar aldılar. Biri hayatı boyunca bütün gece namaz kılacağını, diğeri her gün oruç tutacağını, bir diğeri de ibadetini kesintiye uğratmamak için evlenmeyeceğini söyledi. Peygamberimiz onların bu kararından haberdar olunca kendisini örnek vererek bazen oruç tutup bazen tutmadığını, hem namaz kıldığını hem uyuduğunu, kadınlarla da evlendiğini söyledi ve verdikleri kararın yanlış olduğunu bildirerek onları vazgeçirdi.

Yine ibadete aşırı düşkünlük gösterip ailesini ihmal eden genç bir sahabîyi uyarmış, ona vücudunun, gözünün,

ailesinin ve misafirlerinin de kendisi üzerinde hakkı olduğunu hatırlatarak farz olanlar dışında bazen oruç tutup bazen tutmamasını, bazen namaz kılıp bazen uyumasını tavsiye etmiştir.

Peygamber Efendimiz, Yüce Allah'a kulluğunda samimi idi. İbadetlerini huşu içinde, Allah'a gönülden bağlılıkla, samimiyetle ve sürekli olarak yapardı. Onun kulluğu, ihsan mertebesindeydi. Yani ibadetlerini, Allah'ı görüyormuşçasına yerine getirirdi. Gerçekten de o, namazda kendisini o denli Allah'a teslim ederdi ki, okuduğu Kur'an ayetlerinin anlamlarına göre duygulanır ve kendinden geçerdi. Sevgili peygamberimiz, ibadetleri Allah'ın sonsuz nimetlerine karşı bir şükür olarak görürdü. Namazlarını, haccını, umresini, orucunu, kurban ibadetini, sadakasını, teheccüd namazı ve nafile ibadetleri hep aynı derinlikte ifa ederdi; namazla hayatı birbirinden ayırmazdı. Onun anlayışında yoldaki bir engeli kaldırmak, bir yoksulun ihtiyacını karşılamak, Allah'ı zikretmek, O'na dua ve tövbe etmek, Kur'an okumak ve dinlemek de kulluğun gereklerindendi. İbadet eden insan, aynı zamanda yararsız söz ve davranışlardan uzak durmalı, iyilik yapmalı, yardımsever olmalı, namus ve şerefini korumalı, sözünde durmalı, emaneti gözetmeliydi (Mü'minûn Suresi, 71/1-11). Onun ibadetlerdeki ilkesi huşu, devamlılık ve ölçülü olmaktı.

Her konuda olduğu gibi ibadetlerde de aşırılığa karşıydı. Dünya ile ilgilenir, aile bireylerine zaman ayırır, bedenini dinlendirir, zamanı gelince de ibadetlerini yerine getirirdi.

Peygamber Efendimiz, zühd ve takva sahibiydi. Dünyevî ihtiraslardan uzak dururdu. Ebedî hayatın önemini aklından hiç çıkarmazdı. Her zaman ebedî olanı geçici olana tercih ederdi. Harama, günaha yaklaşmazdı. Allah'ın rızasına engel olacak davranışlardan kaçınırdı. Dünyalığa erişince taşkınlık göstermez, dünyevî kayıplara uğradığı zaman da ölçüsüz bir şekilde üzülmezdi, şükredilecek yerde şükreder, sabredilecek yerde de sabrederdi.

Peygamber Efendimiz, Allah'ın ihsan ettiği sayısız nimetlere karşı şükretmeyi ihmal etmezdi. Çünkü Yüce Allah, kendisine şükredilmesini, nankörlük edilmemesini istiyor; şükretmenin, nimetlerin artmasına vesile olacağını bildiriyordu (Bakara, 2/152-153). Allah'a şükretmenin en güzel ifadesi ona ibadet etmektir. Peygamberimiz bir gece kalkıp namaza durdu. Uzunca bir süre namazda kaldı. Bu durum, Hz. Âişe'nin dikkatini çekti ve "Ey Allah'ın Resûlü! Senin geçmiş-gelecek tüm günahların affolunmuşken namazı bu denli uzatmanın sebebi nedir?" diye sorduğunda peygamberimiz, "Ey Âişe! Ben, Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" cevabını verdi.

Örnek Bir Lider Olarak Peygamberimiz

Peygamber Efendimiz, kendisine peygamberlik gelmeden önce kırk yaşına kadar Mekke'de sade ve doğal bir hayat yaşamış, herhangi bir şekilde liderlik ve reislik peşinde olmamıştır. Yüce Allah tarafından peygamber olarak görevlendirildikten sonra kendisine inanıp güvenen Müslümanlara doğal olarak liderlik etmiş, Mekke müşriklerinin çeşitli baskı ve zulümleri karşısında onları korumaya çalışmıştır.

Peygamberliğin 12. yılında Mekke'ye gelen Medinelilerle gerçekleşen Birinci Akabe biatında Medineliler ona iyi günde kötü günde her türlü sıkıntıda onu dinleyip itaat edeceklerine ve iyi olan hiçbir hususta isyan etmeyeceklerine söz verdiler. Ertesi yıl yapılan İkinci Akabe biatında ise Medineliler peygamberimizi şehirlerine davet ettiler ve

kendi canlarını, mallarını, aile ve çocuklarını korudukları gibi Peygamber Efendimizi koruyacaklarına söz verdiler. Hicretten sonra Medine'de Mekkeli muhacirlerle Medineli ensâr arasında kardeşlik kurulmasıyla peygamberimiz fiilen dinî ve siyasî lider hâline geldi. Kısa bir süre sonra Medine'de Müslümanlarla, Müslüman olmayan Araplar ve yahudilerin birlikte yaşamasını öngören ve anlaşmazlıkların çözümünde Peygamber Efendimizin hakem olduğunu belirten Medine Sözleşmesi ile peygamberimizin siyasî liderliği de kabul edilmiş oldu. Artık Peygamber Efendimiz peygamberliğinin yanında aynı zamanda Medine İslam devletinin başkanı idi. Hicretin ikinci yılından itibaren cihada izin verilmesiyle Peygamber Efendimiz Mekke müşrikleri başta olmak üzere İslam düşmanlarına karşı savaşmış, bazı savaşlarda bizzat komutanlık yapmıştır.

Böylece peygamberliğinden itibaren Peygamber Efendimiz Mekke'de Müslüman cemaatin lideri, Medine'de ise İslam Devleti'nin başkanı ve İslam ordusunun komutanı olmak üzere dinî, siyasî ve askerî lider olmuştur.

> Peygamber Efendimiz, herhangi bir şekilde liderlik ve reislik peşinde olmamıştır.

Şunu belirtmek gerekir ki, Peygamber Efendimizin en temel vasfı peygamber, yani Allah'tan vahiy alan bir insan oluşudur. Peygamberlik dışındaki diğer vasıfları onun bu görevi daha iyi bir şekilde yerine getirebilmek ve insanlara çeşitli alanlarda örnek olmak içindir. Peygamberimizin aynı zamanda aile reisi, eğitimci, hâkim, komutan, lider ve devlet başkanı olması bu temel amaca yöneliktir. O, devlet başkanlığını bir "kral-peygamber" olarak değil, "kul-peygamber" olarak yürütmüştür.

Peygamberimiz, dünyanın en meşhur krallarından daha iyi imkânlara sahip olmasına rağmen krallığa özenmek şöyle dursun, en küçük davranışında bile krallara benzemekten kaçınmıştır. O, arkadaşlarının kendisine bir kral gibi davranmasına meydan vermemiş, krallar gibi lüks yataklar, kıyafetler ve saraylar istememiştir. O, alçakgönüllü kişiliği, tertemiz ahlâkı, lüks ve şatafattan uzak sade hayatıyla örnek bir lider olmuştur. Mekke'nin fethedildiği günlerde Peygamber Efendimizin huzuruna bir adam geldi. Adam peygamberimizle konuşurken titriyordu. Peygamberimiz ona şöyle dedi:

"Kendine gel! Titreme! Ben bir kral değilim. Ben Kureyş'ten kuru ekmek yiyen bir kadının oğluyum." Bir gün iki cariye Hz. Âişe'nin yanında def çalıp eğlenirken Hz. Peygamber de orada bulunuyordu. Cariyeler bu sırada "Aramızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber var" dediler.

O ana kadar cariyeleri izleyen peygamberimiz, müdahale etti ve "Ama bunu söylemeyin. Çünkü yarın ne olacağını ancak Allah bilir" dedi. Peygamberimiz arkadaşlarının yanına vardığında onlar ayağa kalkmak istemiş, peygamberimiz onlara "Siz de İranlıların krallarına yaptığı gibi ayağa kalkmayın" buyurmuştur. Peygamberimiz o kadar sade giyinir ve arkadaşları arasında o kadar ayrıcalıksız otururdu ki, bazen onu ilk defa görüp tanımak için gelenler "Aranızda hanginiz Muhammed?" diye sorardı.

Alçakgönüllülüğü yanında peygamberimiz azimli, kararlı ve cesur bir liderdi. Mekke döneminde İslam'ın yayılmasını engellemek için müşriklerden gelen akıl almaz zorluklarla karşılaştı. Ama hiçbir zaman yılmadı ve geri adım atmadı. Hz. Ali diyor ki: "Savaşlarda peygamberimiz kadar düşmana yaklaşan bir kişi olmazdı, ne zaman savaş kızışıp da darlansak ona sığınırdık." Hz. Enes de, "Başımız dara düşünce Peygamber Efendimizle korunurduk" diyor. Yine Hz. Enes, peygamberimizin cesaretiyle ilgili ilginç bir örnek anlatır:

Bir gece Medineliler bir gürültü ile sarsılmışlar, korku içinde ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Peygamber Efendimiz, ashabını korkutan bu gürültüyü işitince kılıcını kuşanmış, bir ata binerek gürültünün duyulduğu tarafa doğru tek başına

gitmiş, olayı inceledikten sonra geride kalan Medinelilerin yanına dönüp korkulacak bir şey olmadığını söyleyerek onları rahatlatmıştı (Müslim, "Fedâil", 48).

Uhud Savaşında bazı Müslüman askerlerin disiplinsizliği sebebiyle meydana gelen karışıklıkta 70 şehit verilmesine rağmen Peygamber Efendimiz dağılan askerlerini toplayarak düşmanı durdurmuş ve Mekkelileri dönemeyecekleri bir yere kadar takip etmişti. Hz. Peygamberin bu kararlılığı karşısında düşman geri dönme cesaretini gösterememişti.

Benzer bir durum da Huneyn (Hevâzin) Savaşı'nda yaşanmıştır: Peygamberimiz, düşman tarafından pusuya düşürülerek dağılan İslam ordusuna, "Dağılıp kaçmayın! Buraya gelin... Ben Allah'ın Resûlüyüm!" diye seslenerek etrafında toplamış ve yeni taktiklerle parlak bir zafer kazanmıştır. Bu olaya şahit olan bir sahabi şöyle diyor: "Şehadet ederim ki Allah Resûlü, bir adım bile gerilemedi. Savaş azgın bir yangın gibi yayıldığı zaman hepimiz Peygamber Efendimizin çevresine sığındık."
Yukarıda belirtildiği gibi Mekke'de müşriklerin gösterdikleri tepkiler sebebiyle İslam dininin yayılma imkânı ortadan kalkınca, peygamberimiz Medine'ye hicret etti ve burada İslam devletini kurdu.

Bunun temel amacı ilahî mesaj İslam'ın insanlara daha kolay ulaşmasını sağlamak ve engelleri ortadan kaldırmaktı. Yeryüzünde düzen ve huzurun, Hakk'a teslimiyet ve hukukun üstünlüğüyle adaletin sağlanması idi. Bunun için, sosyal hayatı ayakta tutacak tüm hukukî ve ahlâkî değerlerin korunması, iyiliğin yayılması, kötülüğün önlenmesi, danışma (müşavere), sosyal adaletin gerçekleştirilmesi, devletler arası ilişkilerin kurulması, din ve vicdan hürriyeti, ehliyet ve liyakata önem verilmesi yönetimin temel ilkeleri olmuştur.

Peygamber Efendimiz kurduğu yönetimle asayiş ve güvenliği sağlamış, ekonomik hayatın temellerini atmış, eğitim öğretimi planlamış, zekât, cizye, öşür gelirlerinin ve vergilerin toplanması için görevliler, mülkî yönetim için valiler, hukukla ilgili meseleler için hâkimler, ilmi ve dini yaymak için öğretmenler, resmî yazışmaları yürütmek için kâtipler, askerin sevk ve idaresi için komutanlar görevlendirmiştir.

Hz. Peygamber, başta Necran Hristiyanları olmak üzere gayrimüslim zimmîlerle yaptığı anlaşmalarda onlara can ve mal güvenliğiyle din ve vicdan özgürlüğü tanımıştır. Diplomasiye önem vermiş, özellikle Hudeybiye Barışı'ndan sonra komşu devlet başkanlarına ve önemli

Peygamber Efendimiz, devlet başkanlığını bir "kral-peygamber" olarak değil, "kul-peygamber" olarak yürütmüştür.

kabile reislerine elçiler ve mektuplar göndererek iyi ilişkiler kurmayı amaçlamıştır. Peygamber Efendimizin yönetim ilkelerinden biri halkın işlerinin hızla ve kolaylıkla yürütülmesidir. Bunun için "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz!" (Buhârî, "İlim", 11; Müslim, "Cihad", 51) talimatını vermiştir. Kamu görevlilerinin uygulamalarıyla ilgili olarak peygamberimizin yaptığı bir dua bu açıdan mühimdir: "Allah'ım! Her kim Müslüman toplumun bir işini üstlenir de güçlük çıkarırsa, sen de ona meşakkat ver! Her kim de merhametle davranıp kolaylık gösterirse, sen de ona merhamet et!"(Müslim, "İmâre", 19) Peygamberimize göre halka ait işlerin yürütülmesi, sosyal bir sorumluluktur. Dolayısıyla görevliler, bu yükümlülüğün gereğini yerine getirecek bilgi ve ehliyete sahip olmalıdırlar.

Nitekim Hz. Peygamber, Kur'an'da yer alan "emanetlerin ehline verilmesi" (Nisâ Suresi, 4/58) prensibini kamu görevlerinde önemle uygulamış, "İş ehil olmayana verildi

mi kıyameti bekle!" (Müslim, "İmâre", 16) buyurmuştur. Allah Resûlü, aynı şekilde kamu görevi için aşırı istekli olmayı uygun bulmamıştır. Çünkü ona göre ihtiras, kişinin görevini kötüye kullanmasına, rüşvete ve adam kayırmaya yol açabilirdi. Bu hususta şu talimatı vermiştir: "Bir devlet görevini ısrarla istemeyiniz. Zira ısrar ettiğin göreve getirilirsen, işin yürütülmesi esnasındaki yetersizliğinden dolayı sorumlu tutulursun. Şayet böyle bir görev ısrarın dışında sana verilirse, yardım ve destek görürsün!" (Müslim, "İmâre", 13; Ebû Dâvûd, "İmâre", 2)

Hz. Peygamber, memurlarına, aile fertleriyle geçinebileceği bir maaş, barınabileceği bir ev, iş yerine gidip gelecek bir binek tahsis ediyordu. Memurun, bunun dışında alacağı hediyeyi bile bir çeşit rüşvet sayıyor, en küçük bir devlet malını şahsi işinde kullanmayı hıyanet ve hırsızlık olarak değerlendiriyordu.

Peygamberimizin güzel ahlâkı, insan ilişkilerindeki nezaketi ve alçak gönüllülüğü, dürüstlüğü, güvenilirliği, her zaman hak ve adaletten yana olması, kararlı ve cesur tutumu, fedakârlığı, iyi ve kötü günde

"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz!"

(Buhârî, "İlim", 11; Müslim, "Cihad", 51).

insanların yanında olması, toplumun her kesimiyle ilgilenmesi ve iyi ilişkiler kurması, eleştiriye ve farklı fikirlere açık olması, cömertliği, güler yüzlü ve hoşgörülü olması gibi özellikleri onu doğal ve örnek bir lider yapmıştır. Bu nedenle sahâbîler de ona inanmış, güvenmiş, gönülden sevgi ve saygı duyup bağlanmıştır.

Hudeybiye Antlaşması sırasında Urve b. Mesûd Mekke müşriklerinin elçisi olarak Peygamber Efendimizin yanına gelmiş ve görüşmelerde bulunmuştu. Urve Mekke'ye döndüğünde sahabîlerin peygamberimize bağlılığına dair izlenimlerini arkadaşlarına şu sözlerle anlattı: "Vallahi, bugüne kadar birçok krala elçi gittim. Bunlar arasında Bizans, İran ve Habeş hükümdarları da vardı. Ancak Muhammed'in arkadaşlarının ona gösterdiği saygı, sevgi ve bağlılığı hiçbir kralda görmedim." (Buhârî, "Şurût", 15)

Peygamber Efendimizin Bazı Özellikleri

Ahlâkı

Peygamber Efendimiz, kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlara örnek bir insan ve doğru yolu gösteren bir rehber olarak gönderilmiştir. Bu bakımdan o, en üstün ahlâkî özelliklere sahipti. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"(Ey Resûlüm!) Şüphesiz sen en güzel ahlâk üzeresin." (Kalem Suresi, 68/4)* Peygamberimiz de "Beni Rabbim terbiye etti ve en güzel şekilde terbiye etti" (Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, I, 224) buyurmuştur. Başka bir hadis-i şerifte ise şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz ben en güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim." (Muvatta, "Hüsnü'l-Huluk", 8) Peygamberimizin Allah'a yaptığı dualardan biri şöyledir: "Allah'ım, beni güzel yarattığın gibi ahlâkımı da güzelleştir." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 403)

İyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmanın ölçülerinden biri de güzel ahlâktır. Peygamberimiz bir defasında Müslüman, iman ve ahlâk arasındaki ilişki için şöyle demiştir: “Mü’minlerin iman bakımından en üstünü, en güzel ahlâka sahip olandır.” (Tirmizî, “Sünnet”, 15)

Peygamberimiz, insanî alanda iyi ve güzel olan, erdemli ve hayırlı olan her özelliğin kendisinde toplandığı bir insandı. Onun hayatı ve savunup yaşadığı ilkeleri yalnız Müslümanlar için değil, Müslüman olmayanlar için de yön gösterici işlevine devam etmektedir. Bireyin ve toplumun temel konularından biri olan “ahlâk”, peygamberimizin daima en güzel şekilde üzerinde taşıdığı bir mücevher gibiydi. Şimdi peygamberimizin bazı ahlâkî özelliklerine bakmaya çalışacağız:

Güvenilirliği

Peygamber Efendimizin en dikkat çekici, en önemli özelliklerinden biri güvenilir bir insan oluşudur. Onun bu özelliği peygamberlikten önce ve sonra hiç değişmemiştir. O, daha cahiliye döneminde güvenilirliği sebebiyle “Muhammedü’l-Emîn” veya sadece “El-Emîn” adıyla anılmış birisidir. Bütün hayatının temel ekseni doğruluk ve dürüstlük olan peygamberimiz, kendini öldürmek isteyenlerin bile mallarını çekinmeden emanet ettikleri bir

insandı. Hicret ederken, kendisine emanet edilen malları, sahiplerine iletmek üzere Hz. Ali'ye bırakması, en zor anında bile emanete riayet ilkesinin önemli bir örneğidir. Peygamber Efendimiz yirmi yaşlarında iken Mekke'de zulüm ve haksızlıklara karşı kurulmuş olan Hilfü'l-fudûl adlı harekete katıldı. Güçlüden değil, haklıdan yana oldu ve haksızlıklara karşı mücadele etti. Ticaretle meşgul oldu ve dürüst bir tacir olarak dikkat çekti. Otuz beş yaşında olduğu sırada yapılan Kâbe tamirinde Haceru'l-Esved'i yerine koymak için Kureyş'in ileri gelenleri arasında çıkan anlaşmazlıkta hakemlik yaptı ve herkesi memnun eden, adaletli bir kararla problemi çözerek bir kez daha insanların güvenini kazandı. "Gerçek Müslüman elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kimsedir." (Buhârî, "Îmân", 4-5) ve "Bizi aldatan bizden değildir." (Müslim, "Îmân", 164) gibi hadisleriyle bu konunun altını çizmiştir. O bir gün şöyle demiştir: "Münafığın üç özelliği vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiğinde sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edildiği zaman ihanet eder." (Müslim, "Îman", 107)

Peygamber Efendimizin doğruluk ve dürüstlüğünü düşmanları bile kabul etmiştir. Nitekim kendisine Peygamber Efendimizin İslam'a davet mektubu

ulaşan Bizans İmparatoru Herakleios, onun hakkında daha fazla bilgi almak için ticaret amacıyla Suriye'ye giden Mekkelileri huzuruna davet etti. İmparatorun huzuruna çıkarılan Mekkeliler arasında müşriklerin lideri Ebû Süfyan da vardı. İmparator, Mekkelilere Hz. Muhammed'in toplumda nasıl bilindiğini sorunca Ebû Süfyân, onun "El-Emîn", yani güvenilir bir insan olarak bilindiğini söyledi. Bunun üzerine İmparator, Peygamberimiz hakkında anlatılanlardan, bu özelliklerin ancak bir peygambere ait olduğunu ifade etmiştir.

Sabrı

Peygamber Efendimiz yumuşak huylu, ağırbaşlı ve sabırlıydı. Öfkesine galip gelir, intikam fikrinden uzak dururdu. Çünkü Yüce Allah, onu, kaba ve katı yürekli olmaktan uzaklaştırmış, insanları bağışlamayı, doğru yola ulaşmaları için onlara dua etmeyi öğretmişti (Âl-i İmrân Sûresi, 3/159). Hz. Âişe, peygamberimizin ahlâkından söz ederken onun kötülüğe kötülükle karşılık vermediğini, insanları bağışlayıp kusurlarını görmezden geldiğini söyler. Peygamber Efendimizin yanına bazen çölden görgüsüz bedevîler gelir ve kaba davranırlardı.

Peygamberimiz onların bu davranışları karşısında sabreder, gülümsemekle yetinirdi. Peygamber Efendimiz bir savaş dönüşü düşmanlardan alınan ganimetleri askerler arasında paylaştırıyordu. Bu sırada birisi, “Adaletli davran ey Allah’ın elçisi!” diye bağırdı. Peygamberimiz bu saygısızlık karşısında çok kırıldı ve üzüntüsünü şöyle dile getirdi: “Yazıklar olsun! Ben adaletli davranmayacağım da kim davranacak.” Peygamberimizin çok üzüldüğünü gören Hz. Ömer bu saygısız kişiyi cezalandırmak istedi ise de peygamberimiz izin vermedi. Ardından, “Hz. Mûsâ, bundan daha ağır eziyet ve hakaretlere maruz kalmış ve sabretmiştir.” (Buhârî, “Mürteddîn”, 7) diyerek sabretti.

Başka bir zaman Peygamber Efendimiz arkadaşlarıyla bir savaştan dönerken bir yerde mola vermişti. Herkes bir kenara çekilip dinlenirken peygamberimiz de kılıcını bir ağaca astı ve uyudu. Bu sırada o çevrede yaşayan müşriklerden biri peygamberimizin yanına kadar sokuldu ve ağaçta asılı kılıcını aldı. O sırada peygamberimiz uyanmıştı. Bedevî elinde kılıcıyla “Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak!” diyerek peygamberimizi tehdit etti. Tamamen savunmasız bir durumda kalan peygamberimiz kararlı bir sesle “Allah kurtaracak” cevabını verdi.

Peygamber Efendimiz yumuşak huylu, ağırbaşlı ve sabırlıydı. Öfkesine galip gelir, intikam fikrinden uzak dururdu.

Bu cevap karşısında bedevinin elinden kılıç düştü. Peygamberimiz kılıcı aldı ve "Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak!" diye sordu. Adam çaresiz bir şekilde "Beni kurtaracak kimse yok, ne olur beni bağışla" diyerek özür dilemeye başladı. Âlemlere rahmet olarak gönderilen peygamberimiz adamı cezalandırma imkânı eline geçmiş olduğu halde sabredip intikam alma yoluna gitmedi ve onu serbest bıraktı (Buhârî, "Cihâd", 84).

Sevgili Peygamberimiz, kadın-erkek, genç-yaşlı, zengin-fakir herkese eşit davranır, kimseye ayrıcalık yapmazdı. Namaz kılarken, çocuklar secdede omuzuna tırmansalar da onları azarlamazdı. Omuzunda iz bırakacak derecede onu sarsarak devesine erzak yüklenmesini isteyen bedeviyi bile yumuşaklıkla karşılamış, kolaylıkla isteğini yerine getirmişti. Zaman zaman İslam'ın özüne aykırı soru soranları da soğukkanlılıkla dinler, onlara uygun

cevaplar verirdi. Duygularına hâkimdi. Rastgele ve tepkisel davranmaz, sözü düşünerek söyler, işi tartarak yapardı. Tatsız gelişmeler karşısında rahatsız olsa bile bunu dışarıya yansıtmazdı. O, "Güçlü kişi, güreşte hasmını yenen değil, öfkelenince öfkesini yenebilendir" (Buhârî, "Edeb", 76) demişti.

Peygamberimiz, peygamberlikle görevlendirildikten sonra müşriklerin çeşitli baskı ve eziyetlerine maruz kaldı. İnkârcılar ona büyücü, şair ve deli diye iftira atarak toplumda küçük düşürmek istediler. Peygamberliğin onuncu yılında Taif'ten dönerken taşlayıp hakaret ettiler. Peygamberimiz doğup büyüdüğü ve çok sevdiği Mekke'de müşrikler tarafından öldürülmek istendi. Can güvenliğinin kalmadığı bu ortamda peygamberimiz her şeyini terk ederek Medine'ye hicret etmek zorunda kaldı. Mekkeliler peygamberimizi ve diğer Müslümanları burada da rahat bırakmadılar. Savaş ve ölümle tehdit ettiler. Mekke müşrikleri ile Müslümanlar arasında Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yapıldı. Peygamberimiz ve arkadaşları Mekke'yi ve bu arada Kâbe'yi çok özlediler. Hicretin altıncı yılında umre yapmak üzere Mekke'ye gitmek

Peygamberimiz, kadın-erkek, genç-yaşlı, zengin-fakir herkese eşit davranır, kimseye ayrıcalık yapmazdı.

istediler. Hiçbir şekilde Mekke müşrikleriyle çatışmak gibi bir niyetleri yoktu. Buna rağmen müşrikler Medine'den Mekke yakınlarındaki Hudeybiye'ye kadar gelmiş olan peygamberimizi ve arkadaşlarını durdurup şehre sokmadılar. Müslümanlar ancak ertesi yıl umre yapabildiler. Mekkelilerin bütün bu kötülüklerine rağmen Peygamber Efendimiz hicretin sekizinci yılında (M. 630) ordusuyla Mekke'ye girip şehri fethettiğinde büyük bir korku içinde bekleşen düşmanlarını affetti.

Peygamberimiz hayatın başka sıkıntılı ve acı olaylarıyla da karşılaştı. Doğmadan önce babası vefat eden peygamberimizin altı yaşında annesi, sekiz yaşında da dedesi vefat etti. Peygamberliğin onuncu yılında küçük yaştan beri kendisini himaye eden amcası Ebû Tâlib, eşi ve en yakın destekçisi Hz. Hatice vefat etti. Peygamberimiz evlat acısını da birçok kez yaşadı. Hz. Fâtıma dışındaki bütün çocukları kendisinden önce vefat etti Kısacası Hz. Peygamber, sıradan bir insanın asla dayanamayacağı bu tür sıkıntılar karşısında olağanüstü bir sabır ve metanetle durdu.

Adâleti

İslam'dan önce kötülüklerin hâkim olduğu cahiliye toplumunda bile doğruluk ve güvenilirliği ile bilinen ve bütün hayatı boyunca bunu prensip edinen Peygamber Efendimiz her zaman haktan, hukuktan ve adaletten yana olmuştur. Yirmi yaşlarında katıldığı Hilfü'l-fudûl hareketi, Mekke'de haksızlığa uğramış olan kim olursa olsun ona yardım etmeyi ve haksızlık yapan kim olursa olsun ondan hakkını alıncaya kadar can pahasına mücadele etmeyi öngörüyordu.

Otuz beş yaşlarında bulunduğu sırada Kureyş'in gerçekleştirdiği Kâbe tamiri tamamlandıktan sonra sıra Haceru'l-Esved'in yerine konulmasına gelmişti. Her kabile reisi bu taşı yerine koyma şerefinin kendisine ait olduğunu ileri sürüyordu. Çıkan anlaşmazlık yüzünden kılıçlar çekilmiş, Mekkeliler neredeyse savaşın eşiğine gelmişti. Hakemlik için peygamberimize başvuruldu. Herkes bu içinden çıkılamaz gözüken problemi nasıl halledeceğini merak ediyordu. Peygamberimiz bir örtü getirtti ve taşı örtünün üzerine koydu. Ardından bütün kabile reislerinden örtünün bir ucundan tutarak yukarıya kaldırmalarını istedi. Kabile reisleri örtüyü gerekli hizaya kaldırınca mübarek elleriyle taşı aldı ve yerine koydu. Böylece peygamberimiz herkesin memnun kaldığı adaletli bir çözümü

gerçekleştirmiş oldu. Peygamberimiz adaleti sadece Müslümanlar için değil, Müslüman olsun olmasın herkes için istiyordu. Medine'ye hicret ettiği zaman burada, Müslümanlar, müşrik Araplar ve Yahudiler yaşamaktaydı. O, bir taraftan Müslümanlar arasında kardeşlik tesis ederken diğer taraftan Müslüman ve gayrimüslimlerin adalet ve temel insan hakları çerçevesinde bir arada yaşamasını öngören Medine Sözleşmesi'ni imzalıyordu.

Peygamberimiz adaleti sadece Müslümanlar için değil, Müslüman olsun olmasın herkes için istiyordu.

Peygamberimiz, cahiliye döneminde erkek çocuklarla kız çocukları arasında, erkeklerle kadınlar arasında, kölelerle efendileri arasında var olan haksızlıkları ortadan kaldırmaya çalıştı.

Peygamber Efendimiz, toplumda adaletin yerini bulması bakımından suçlular arasında ayırım yapılmamasını, kim olursa olsun ayrıcalık ve imtiyaz söz konusu olmaksızın cezalandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bir defasında Kureyşli kadınlardan biri hırsızlık yapmıştı. Bu yüzden cezalandırılması gerekiyordu. Kadının yakınları onun ceza almaması için peygamberimize bir aracı göndermeye karar verdiler. Aracı olarak da peygamberimizin çok sevdiğini bildikleri

genç sahabi Üsâme b. Zeyd'i seçtiler. Üsâme gelip peygamberimize durumu anlattı. Peygamberimiz bu girişimden son derece rahatsız oldu. Üsâme'ye "Allah'ın belirlediği bir ceza konusunda nasıl aracı oluyorsun!" diye çıkıştı. Ardından bir konuşma yaptı ve şöyle dedi: "Ey insanlar! Sizden önce bazı toplumlar içlerinden zayıf biri suç işlediği zaman onu cezalandırır, güçlü biri suç işlediğinde ise ona ceza vermezlerdi. Bu yüzden helak oldular, yok olup gittiler. Allah'a yemin ederim ki, hırsızlık yapan kızım Fâtıma dahi olsa onu da aynı şekilde cezalandırırdım." (Müslim, "Hudûd", 8)

Hicretin ikinci yılında (M. 624) Mekkelilerle yapılan Bedir Savaşı'nda ele geçirilen esirler arasında Peygamber Efendimizin amcası Abbas da vardı. Abbas'ın elleri bağlanmıştı. Esirlerin kurtulmaları için fidye ödemeleri gerekiyordu. Bu sırada bazıları Peygamber Efendimize gelerek, amcası Abbas'ı fidye almadan serbest bırakmasını istediler. Peygamberimiz "Asla böyle bir şey olamaz!" dedi. "Vermesi gereken fidye miktarından bir dirhem bile eksik olsa kabul etmem" dedi. (İbn Sa'd, et-Tabakât, II, 14).

Peygamber Efendimiz her zaman haktan, hukuktan ve adaletten yana olmuştur.

Hoşgörüsü

Peygamber Efendimiz hoşgörü sahibiydi. Bunun doğal bir sonucu olarak insanları farklılıklarıyla kabul ederdi. Hoşlanmadığı bir şey, yüzünden anlaşılırdı. Bir kişide olumsuz bir durum görse onu düzeltirken şahsiyetini incitmemeye özen gösterirdi. Düzeltilmesi gereken davranışları, "içinizde şöyle şöyle yapanlar var, bunlardan vazgeçsinler" diyerek herkesi kapsayacak tarzda söylerdi. Böylece hiç kimse rahatsız edilmeden yanlışlıklar düzeltilmiş olurdu. Sevgili Peygamberimiz, şartlar ne olursa olsun her zaman ve her yerde hoşgörülü olmayı benimsemiştir. Bu sebeple Mekke fethinden sonra Kâbe önünde toplanmış olan düşmanları hakkında genel af ilan ederek gönüllerini İslam'a kazandırmak istemiştir. Peygamber Efendimizin bu yaklaşımı sonucu Mekke lideri Ebû Süfyan başta olmak üzere Kureyş ileri gelenleri Müslüman olmuşlardır. Peygamberimiz, "Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz" (Buhârî, "Ahkâm", 22) buyurarak hoşgörünün temellerini atmıştır. Kendisine yöneltilen bir soru üzerine Allah'a imandan sonra en faziletli davranışları saymış ve bunlar arasında hoşgörüyü de zikretmiştir. Peygamberimiz hoşgörüyü insanlar arasında tek taraflı değil, karşılıklı uyulması

gereken bir davranış biçimi olarak görmüştür. Çünkü hoşgörü karşılıklı olursa bir taraf sürekli hoşgörü bekleyen, diğer taraf hoşgörülü davranmak zorunda kalan durumuna düşmez ve böylece haksızlığa yol açılmamış olur. O bu konuda şöyle buyurmuştur: “Sen hoşgörülü davran ki, sana da hoşgörülü davranılsın.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 248)

Güney Arabistan’da yer alan Necran’dan bir Hristiyan heyeti peygamberimizle görüşmek üzere Medine’ye gelmişti. Mescid-i Nebevî’de peygamberimizle görüşen Hristiyanlar o sırada ibadet vakitleri girince doğuya yönelerek ibadetlerini yapmaya hazırlandılar. Bu sırada bazı sahabîler onlara engel olmak istedilerse de peygamberimiz onları bu tutumdan vazgeçirmiş ve Hristiyanların ibadetlerini Mescid-i Nebevî’de yapmalarına müsaade etmiştir.

Cömertliği

Peygamberimiz, cömertlikte de Müslümanlara örnekti. Sahabîler onun insanların en cömerdi olduğunu söylemişlerdir. Bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Allah cömerttir, cömertliği sever.” (Tirmizî, “Edeb”, 41) Yine ona göre cömert kişi, Allah’a, cennete ve insanlara yakın, cehennem ateşinden ise uzaktır. Peygamberimiz

kendisine ihtiyacını bildirip bir şey isteyen hiçbir kimseyi geri çevirmezdi. İstenilen şey varsa verir, yoksa daha sonra vereceğini söylerdi. İnsanların ihtiyaçlarına göre kimine yemek yedirir, kimine elbise giydirir, kimine para verirdi. Yardım isteyen kişi, sağlıklı ve çalışabilecek durumda ise onu çalışmaya teşvik ederek kendi kazancıyla ayakta durmasını sağlardı.

Peygamberimize bir hediye verildiği zaman daha değerli bir hediye ile karşılık verirdi. Arkadaşları peygamberimizin cömertliğini bereketli yağmur taşıyan rüzgârlara benzetirdi. Onun cömertliği, Ramazan ayında daha da artardı. Peygamber Efendimiz, cömert kişinin rızkının bereketleneceğini, cömertliğin yoksulluk sebebi olmayacağını söylerdi.

Ona göre cömertlik, sağlıklı bir toplum inşasında önemli bir etken olup, cimrilik de toplumların zayıflayıp çökmesine sebeptir. Cömertliğin zıddı olan cimrilik, kişiyi mal hırsına götürür, demir bir zırh gibi sıkar ve rahatsız eder. İnsanı bu huzursuzluktan kurtaracak erdem ise cömertliktir. Bir defasında yanına gelen bir kişiye peygamberimiz bol miktarda yardımda bulununca, o kişi kabilesine giderek "Ey kavmim, Müslüman olun! Çünkü Muhammed yoksul düşmekten korkmaksızın büyük iyilik yapıyor" demiştir. Peygamber Efendimiz, cimriliği kötülemiş ve cimrilikten Allah'a sığınmıştır.

Şefkat ve Merhameti

Kur'an-ı Kerim'de peygamberimizin âlemlere rahmet olarak gönderildiği Yüce Allah tarafından bildirilmektedir (Enbiyâ

Peygamber Efendimiz, düşmanlara lanet okumasını isteyen birine, kendisinin lanet için değil, âlemlere rahmet için gönderildiğini söylemiştir.

Sûresi, 21/107). Ayrıca onun mü'minlere karşı "çok şefkatli ve merhametli" olduğu ifade edilmektedir (Tevbe Sûresi, 9/128). Peygamber Efendimiz, düşmanlara lanet okumasını isteyen birine, kendisinin lanet için değil, âlemlere rahmet için gönderildiğini söylemiştir. Nitekim Taif'ten dönerken kendisini taşlayanlara bile beddua etmemiş, onlar hakkında Yüce Allah'tan hidayet dilemiştir. Bir gün sahabîlerden birinin "Allah'ım bana ve Resulullah'a rahmet et" şeklinde dua ettiğini duyan peygamberimiz, "Allah'ın lütuf ve rahmet dairesini çok daralttın" diyerek o kişiyi uyarmıştır. Peygamber Efendimiz etrafımızdaki canlılarla ilişkilerimizde şefkat ve merhameti temel bir prensip olarak merkeze yerleştirmiş ve şöyle buyurmuştur: "Merhamet edene Allah da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin." (Ebû Dâvûd, "Edeb", 58)

Peygamber Efendimiz çocuklar, yaşlılar, yetim ve öksüzler, fakirler, engelliler ve köleler gibi ilgiye muhtaç toplum kesimlerine her zaman şefkat ve merhametle davranmıştır. Onu torununu öperken gören bir kişi hayret verici bir ifadeyle "Benim on çocuğum var. Bugüne kadar hiç öpmedim" dediğinde peygamberimiz şu cevabı vermiştir:

“Allah senin kalbinden merhameti çıkarmışsa ben ne yapabilirim. Merhamet etmeyene merhamet edilmez.” (Buhârî, “Edeb”, 18) Peygamberimiz bir gün namaz kıldırırken ilk rekâtta Kur’an-ı Kerim’den uzun bir sure okuduğu halde ikinci rekâtta kısa okumuştu. Namazdan sonra niçin böyle davrandığı sorulduğunda şu cevabı verdi: “Namazda bir çocuğun ağladığını duydum. Annesi sıkıntıya düşmesin diye namazı kısa tuttum.” (Buhârî, “Ezân”, 65) Peygamberimizin Taif’te kendisini taşlayanlara beddua etmemesi ve Müslüman olmaları için dua etmesi, kendisine her türlü kötülüğü yapan Mekke müşriklerini şehri fethettiğinde affetmesi, onun merhametinin en güzel örnekleridir. Peygamberimizin engin şefkat ve merhametinden hayvanlar da nasibini almıştır. O, yolda giderken susamış bir köpeğe su veren kişinin Allah tarafından bağışlandığını belirtirken, bir kediyi aç bırakarak ölümüne sebep olan kişinin de cehennemlik olduğunu ifade etmiştir. Peygamberimiz aşırı yük taşımaktan, açlık ve susuzluktan hâlsiz düşmüş bir deveyi görünce çok üzülmüş ve sahibini çağırıp zavallı hayvana merhametli davranması konusunda uyarmıştır. Peygamberimiz kuş ve karınca yuvalarının bozulmaması, kuş yavrularının yuvadan alınmaması gibi hususlarda da uyarılarda bulunmuştur.

ALDATAN BİZDEN DEĞİLDİR

Peygamber Efendimiz, yiyecek şeyler satan bir adama uğramıştı, ona “ne satıyorsun?” diye sordu. Adam buğday çuvallarını gösterdi. Peygamberimiz, elini o buğdayların içine soktuğunda, çuvalın alt kısımlarının ıslak olduğunu gördü. Bunun üzerine,

“Ey malın sahibi, bu ne?” diye sordu. Adam, “Yağmur isabet etti, ey Allah’ın Resûlü” diye cevap verdi.

Bu cevap üzerine Resulullah Aleyhisselam,

“Yaş olan tarafını çuvalın üstüne koysaydın da, insanlar alacakları malın iç yüzünü görselerdi” dedi. Sonra da şunu ilave etti:

“Bizi aldatan bizden değildir.”

(Müslim, “Îmân”, 164)

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN BİR DUA

“Allah’ım, Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet.”

(Tirmizî, “Da‘avât”, 84)

KUR'AN DİLİYLE PEYGAMBERİMİZ

"(Ey resûlüm!) Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

(Sebe Suresi, 34/28)

Ünite 5

Kültürümüzde Hz. Peygamber

Kültürümüzde Hz. Peygamber

Türkler 8. yüzyılın başlarında İslamiyetle tanışmışlar ve 11. yüzyıla gelindiğinde büyük ölçüde Müslüman olmuşlardır.

Türklerin İslam'ı kabulüyle birlikte, İslam'ın yayılması hızlanmış, İslam dini ile Türk kültürü kaynaşarak yeni bir medeniyet anlayışını temellendirmiştir.

Türklerin İslam'ı kabul etmesi her şeyden önce derin bir peygamber sevgisini ve saygısını ortaya çıkarmıştır. Günlük hayattan felsefeye, davranış biçimlerinden çocuk isimlerine, edebiyattan mimariye, müzikten devlet idaresine kadar her alanda bir değişim ve dönüşüm, Türk kültürünün

temel taşları olmuştur. Bugün Peygamber Efendimizin adı anıldığında hemen salât-u selâm (sallallahü aleyhi ve sellem=s.a.s) cümlesini kurup onu hayır dua ile anmamız bu saygının bir işaretidir. Günde beş defa minarelerden okunan ezan Hz. Peygamberin tebliğ ettiği İslam'a çağrı niteliğinde olduğu için "Ezân-ı Muhammedî" diye de isimlendirilir. Doğan her çocuğun kulağına, önce Ezân-ı Muhammedî okunur; ardından ismi konulur. Kendi ismimizi ve arkadaşlarımızın isimlerini şöyle bir düşünelim, ya da aklımıza ilk gelen isimleri gözden geçirelim; ilginç bir sonuçla karşılaşırız. Ülkemizde erkek çocuklarına en fazla verilen isimler onun isimleri olan Muhammed, Mehmet, Mahmut, Ahmet, Mustafa, Taha, Yasin, Abdullah, Emin, Hamid gibi isimlerdir. Ayrıca Ali, Hasan, Hüseyin gibi çok kullanılan isimler de yine onun en yakınında bulunan ve Ehl-i Beyt (Ev halkı) olarak anılan kimselerin isimlerindendir.

Türklerin İslam'ı kabul etmesi her şeyden önce derin bir peygamber sevgisini ve saygısını ortaya çıkarmıştır.

Kız çocuklarına Peygamber Efendimizin eş ya da kızlarının isimlerinin konulması yüzyıllardır süren bir sevgi ve hürmetin ifadesidir. Hatice, Emine, Zeynep, Ayşe, Fatma gibi isimler ailelerde en çok kullanılan isimlerdendir. Gül, Peygamber Efendimizi sembolize eden çiçek olarak bilinir ve kabul edilir. "Mehmetçik" kelimesi, Anadolu kültürünün her bir askerine verdiği genel bir isim olup Hz. Muhammed'in sevimli askeri anlamındadır. Bu sebeple "Asker Ocağı" aynı zamanda "Peygamber Ocağı" olarak görülür. Osmanlı Devleti döneminde, hac mevsiminde halka dağıtılmak üzere "Haremeyn" denilen Mekke ve Medine'ye özel bir kervanla para, altın ve kıymetli hediyeler gönderilirdi. Bu hediyelere "surre", bunları götüren özel birliklere de Surre Alayları denirdi. Surre alaylarının yola çıkması İstanbul'da özel bir devlet töreni ile gerçekleşirdi. Yine Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde hayata geçirilen bir ulaşım projesi olan Hicaz Demiryolu'nun ilginç bir detayı vardır: Demiryolu Medine'ye ulaştığında raylara keçe döşenir. Bunun sebebi, orada Ravza-i Mutahhara'da kabri bulunan Peygamber Efendimizin ruhunu, trenin raylarda çıkaracağı seslerle rahatsız etmeme düşüncesidir. Bu inceliğin temelinde Âlemlerin Efendisi olan Peygamber Efendimize duyulan büyük saygı bulunmaktadır. Peygamber Efendimize ve onun dönemine ait, İslam dünyasında "Kutsal Emanetler" olarak bilinen bazı özel eşyalar İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilmektedir. Belirli günlerde ziyarete açılan bu eşyaların bulunduğu bölümün adı "Hırka-i Saadet Dairesi"dir. Bu daire, adını Peygamber Efendimizin orada bulunan hırkasından almaktadır. Peygamber Efendimizin günümüze kadar ulaşan ikinci hırkası da İstanbul'da bulunmaktadır. Hırka-i Şerif Camii, Peygamber Efendimizin hırkası için yapılan ve adını bu hırkadan

Osmanlı Devleti döneminde, hac mevsiminde halka dağıtılmak üzere “Haremeyn” denilen Mekke ve Medine’ye özel bir kervanla para, altın ve kıymetli hediyeler gönderilirdi.

alan bir camidir. Bu cami içindeki hırka, Veysel Karanî isimli peygamber aşığına, Peygamber Efendimizin vasiyeti üzerine hediye edilmiştir. Buradaki hırka da her yıl Ramazan ayının belirli bir döneminde ziyarete açılmaktadır. Caminin bulunduğu mahallenin adı Hırka-i Şerif mahallesidir.

Ehl-i Beyt sevgisi bütün İslam dünyasında ve ülkemiz kültüründe, Peygamber Efendimize ve ailesine duyulan sevginin özel bir ifadesi olarak önemli bir yer tutar. Efendimizin doğduğu gün olarak bilinen 12 Rebîülevvel’de “Mevlid Kandili” adıyla anılan gecede, camilerimizde özel kutlama programları yapılır. Bu gecede Kur’an-ı Kerim’den sureler, ilahiler ve “Mevlid” okunur.

Mevlid, XV. yüzyılda yaşayan Süleyman Çelebi tarafından şiir tarzında yazılmış çok önemli bir edebiyat eseridir. Eserin asıl ismi Vesîletü’n-Necât’tır (Kurtuluş Yolu). Peygamberimizin doğumunu anlatan bu büyük eser, yüzlerce yıldır camilerimizde okunan ve ezberlenen özel bir form hâline gelmiştir. Çok bilinen bu mevlid dışında 200’den fazla mevlid eseri daha bulunmaktadır.

Edebiyatımızda Peygamberimiz

Edebiyat tarihimizde Klâsik Divan Edebiyatı adı verilen dönemde şairlerimizin verdiği eserlere 'Dîvan' denilmektedir.

Dîvan, belirli bölümlerden oluşan bir şiir formunun adıdır. Dîvan'daki bölümlerden birisi de "Na't" denilen ve Peygamber Efendimizi öven, ona seslenen bölümdür.

Büyük şairlerimizin hepsi Peygamber Efendimiz için Na't yazmış ve ona duydukları sevgiyi değişik biçimlerde ifade etmişlerdir. Günümüzde de Na't yazmayı modern şiir teknikleriyle sürdüren şair ve edebiyatçılarımız vardır. Türk-İslam edebiyatının temel eserlerinde Peygamber Efendimizle ilgili hemen her türlü ayet, hadis ve çeşitli bilgileri görmek mümkündür. Ayrıca "Kısas-ı Enbiya" denilen ve peygamberleri anlatan eserlerde de Peygamber Efendimize her zaman geniş ve özel

bir yer ayrılmıştır. Edebiyatımızdaki Na't ve Mevlid formları dışında Peygamber Efendimizi anlatmaya dönük özel formları şöyle sıralamak mümkündür:

Siyer: Peygamber Efendimizin hayatını kronolojik bir şekilde anlatan şiir veya düzyazı eserlerdir.

Esmâü'n-nebî: Peygamber Efendimizin isimlerine dair eserler olup şiir veya düzyazı tarzında yazılmışlardır. Bu eserlerde peygamberimizin isimleri yüzlerle ifade edilmektedir.

Şemâil: Peygamberimizin fizikî ve ahlakî özelliklerini anlatan Arapça rivayetlerin toplandığı Tirmizî'nin (ö. 279/892) Şemâil adlı eserinin tercümesi ve açıklamalarına dayanan ve daha çok düzyazı olarak kaleme alınan eserlerdir.

Hilye: Başlangıçta şemâillerin içinde bir bölüm iken sonraları peygamberimizin sadece fizikî özelliklerini aktaran rivayetlerin daha çok şiir hâlinde yapılmış tercümesinden oluşan eserlerdir.

Mi'râciyye: Peygamber Efendimizin miracının anlatıldığı eserlerdir.

Gazavatnâme: Ünlü komutanların ya da efsanevî kahramanların savaşlarını anlatan eserlere verilen genel isimdir. Ama, Hz. Peygamberin savaşlarının daha çok dinî-destanî yönleriyle anlatıldığı şiir ya da düzyazı biçimiyle anlatıldığı eserler de bu ismi taşımaktadır.

Kırk Hadis: Peygamber Efendimizin hadislerinden seçilen kırk hadisin Türkçe tercümelerinden oluşmaktadır. Hadis alanında 100 veya 101 hadis 1000 yahut 1001 hadis çalışmaları da vardır.

Geçmişten ve günümüzden bazı Na't, mevlid ve diğer şiir örneklerine bakarsak, Peygamber Efendimizle ilgili sevginin, edebiyat

adamlarımızca nasıl dile getirildiğini açıklıkla görebiliriz. Mesela, XI. yüzyılda yaşamış olan Yusuf Has Hâcib Türk dilinin, edebiyatının ve kültür tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan Kutadgu Bilig adlı eserinin girişinde peygamberimiz hakkında şöyle der:

> "Esirgeyen Rabbim, halkın en seçkini ve insanların en iyisi olan sevgili Peygamber'i gönderdi.
>
> O, karanlık gecede halka meş'ale idi; etrafa ışık saçtı ve seni aydınlattı.
>
> O, sana Tanrı tarafından gönderilen davetçi idi; sen bu sayede doğru yola girdin ey yiğit.
>
> Atasını ve anasını feda etti; tek dileği ümmeti idi, ona yol gösterdi.
>
> Gündüz yemedi, gece yatmadı; Tanrı'dan seni istedi, başka bir şey istemedi.
>
> Bunca zahmet ile gece gündüz hep seni istedi; şimdi sen onu öv ve rızasını dile.
>
> Bütün kaygusu ümmeti idi; rahat etmek için, onun azaptan kurtulmasını dilerdi.
>
> Atadan ve anadan daha merhametli idi. Tanrı'dan daima bunu niyaz eder, bunu dilerdi.
>
> O, ümmeti üzerine Tanrının bir rahmeti idi; güzel tavırlı, dürüst ve kendisine güvenilir bir tabiatta idi.
>
> Asil tabiatlı, alçak gönüllü ve güzel tavırlı idi; hayâ sahibi, şefkatli, cömert ve eli açık idi.
>
> Kara yerde de aziz idi, mavi gökte de; Tanrı ona çok değer vermişti.
>
> O, bütün rehberlerin önünde baş idi; sonra da bütün resullerin hâtemi oldu.

> Onun yoluna şimdi gönül bağladım; bütün dediklerine inandım ve severek sözünü tuttum.
>
> Ey Tanrım, benim gönlümü gözet; kıyamette beni sevgili Peygamber ile birlikte haşret.
>
> Kıyamette dolunay gibi yüzünü göster: Ey Tanrım, kendisini bana şefaatçi kıl."

XII. yüzyılda Orta Asya'da İslam'ın yayılmasında ve gönüllere yerleşmesinde büyük payı olan Ahmed Yesevî de hikmet adını taşıyan şiirleriyle geniş halk kitlelerini etkilemiş ve peygamber sevgisini yerleştirmiştir. Ahmed Yesevî'nin eseri Dîvân-ı Hikmet adını taşımaktadır. Ahmed Yesevî'nin Peygamber Efendimize dair bazı mısraları şöyledir:

On sekiz bin âleme server olan Muhammed
Otuz üç bin ashaba rehber olan Muhammed

Çıplaklık ve açlığa kanaatli Muhammed
Asi, cani ümmete şefaatli Muhammed

Gece yatıp uyumaz tilavetli Muhammed
Garip ile yetime mürüvvetli Muhammed

Yoldan azan şaşkına hidayetli Muhammed
İhtiyaç olsa kime, kifayetli Muhammed

Namaz, oruç kılıcı, ibadetli Muhammed
Daim tesbih diyici, riyazetli Muhammed

Duaları müstecap, icabetli Muhammed
Kötülüğe iyilik, kerametli Muhammed

Miskin Ahmed kuluna yazdırıcı Muhammed
Yetim, fakir, garibe sehavetli Muhammed

Ahmed Yesevî'nin Anadolu'daki takipçisi Yunus Emre de (XIV. yüzyıl) Peygamber Efendimize duyduğu derin sevgiyi şiirlerinde ifade etmiş ve onun şiirleri geniş halk kitlelerine yayılarak nesiller boyu aktarılmıştır.

Gerçek bir peygamber aşığı olan Yunus Emre şöyle seslenmektedir:

"Canım kurban olsun senin yoluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed
Şefaat eylesin kemter kuluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Mü'min olanların çoktur cefası
Ahirette olur zevk u sefası
On sekiz bin âlemin Mustafa'sı
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Yedi kat gökleri seyran eyleyen
Kürsi'nin üstünde cevlan eyleyen
Miracında ümmetini dileyen
Adı güzel kendi güzel Muhammed

Sen hak peygambersin şeksiz gümansız
Sana uymayanlar gider imansız
Âşık Yunus neyler dünyayı sensiz
Adı güzel kendi güzel Muhammed"

Yunus Emre diğer bir şiirinde Peygamber Efendimize duyduğu özlemi şöyle dile getirir:

“Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hak nasip eylese görsem yüzünü
Ya Muhammed canım arzular seni

Bir mübarek sefer olsa da gitsem
Kâbe yollarında kumlara batsam
Hûb cemâlin bir kez düşte seyretsem
Ya Muhammed canım arzular seni

Yunus medheyledi seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
Ağlayı ağlayı gurbet illerde
Ya Muhammed canım arzular seni”

XV. yüzyılda yaşamış olan Süleyman Çelebi, Peygamber Efendimizin doğumu ve üstün özelliklerini asıl adı Vesîletü’n-Necât (Kurtuluş Yolu) olan meşhur Mevlid’inde anlatmaktadır. Peygamber Efendimizin doğumunu anlatan Mevlid adlı eserler arasında en meşhuru Süleyman Çelebi’nindir. Süleyman Çelebi, Peygamber Efendimizin doğumunu şu mısralarla anlatmaktadır:

Âmine Hatun Muhammed ânesi
Ol sedeften doğdu ol dür danesi

Çünki Abdullah’dan oldu hamile
Vakt erişti hefte vü eyyâm ile

Hem Muhammed gelmesi oldu yakîn
Çok alametler belirdi gelmedin

Ol Rebîülevvel ayın nicesi
On ikinci gece isneyn gecesi

Ol gece kim doğdu ol Hayru'l-beşer
Ânesi anda neler gördü neler

Dedi gördüm ol Habîb'in annesi
Bir acep nur kim güneş pervanesi

Berk urup çıktı evimden nâgehân
Göklere dek nur ile doldu cihan

Gökler açıldı ve feth oldu zulem
Üç melek gördüm elinde üç alem

Biri meşrık biri mağribde anın
Biri damında dikildi Kâ'benin

İndiler gökten melekler saf saf
Kâbe gibi kıldılar evim tavaf

Çevre yanıma gelip oturdular
Mustafa'yı birbirine muştular

Üç alem dahi dikildi üç yere
Her birisin edeyim nerden nere

Dediler oğlun gibi hiçbir oğul
Yaradılalı cihan gelmiş değil

Bu senin oğlun gibi kadr-i cemîl
Bir anaya vermemiştir ol Celîl

Ulu devlet buldun ey dildâr sen
Doğıserdir senden ol Hulk-i hasen

Bu gelen ilm-i ledün sultanıdır
Bu gelen tehvid ü irfan kânıdır

Bu gelen aşkina devreyler felek
Yüzüne müştakdürür ins ü melek

Bu gece ol gecedir kim, ol şerîf
Nur ile alemleri eyler latîf

Bu gece dünyayı ol cennet kılar
Bu gece eşyaya Hak rahmet kılar

Bu gece şâdân olur erbâb-ı dil
Bu geceye can verir ashâb-ı dil

Rahmeten lil-âlemîndir Mustafa
Hem şefîu'l-muznibindir Mustafa

Vasfını bu resme tertib etdiler
Ol mübarek nuru tergib etdiler

Âmine der çû vakt oldu tamam
Kim vücuda gele ol Hayrü'l-enâm

Susadım gayet hararetten kati
Sundular bir cam dolusu şerbeti

Şerbeti karşımda tuttu huriler
Bunu sana verdi Allah dediler

Kardan ak idi ve hem soğuk idi
Lezzeti dahi şekerde yok idi

İçtim ânı oldu cismim nura gark
Edemedim kendimi nurdan fark

Geldi bir ak kuş kanâdiyle revân
Arkamı sıvadı kuvvetle hemân

Doğdu ol saatte ol sultân-ı din
Nura gark oldu semâvât ü zemin

Sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ
Hatta tenâlû cenneten ve na'îmâ

İstiklâl marşı şairi Mehmet Âkif Ersoy da Peygamber Efendimizi şiirinde şöyle anlatmaktadır:

On dört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın on dördü; bir öksüz çıkıverdi!
Lakin, o ne hüsrandı ki hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, hâlbuki, bekleşmedelerdi!

Nerden görecekler? Göremezlerdi tabii,
Bir kerre, zuhur ettiği çöl en sapa yerdi;
Bir kerre de, ma'mure-i dünya, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi.

Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevza bütün afakını sarmıştı zeminin,
Salgındı, bugün şark'ı yıkan, tefrika derdi

Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o ma'sum,
Bir hamlede kayserleri, kisraları serdi!

Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zeval aklına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere rahmetti, evet şer'-i mübini,
Şehbalini adl isteyenin yurduna gerdi.

Dünya neye sahipse, onun vergisidir hep;
Medyun ona cemiyeti, medyun ona ferdi.
Medyundur o masuma bütün bir beşeriyyet...
Ya Rab, bizi mahşerde bu ikrar ile haşret.

Hz. Peygamber sevgisini dile getiren diğer bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

NA'T

Seccaden kumlardı.
Devirlerden, diyarlardan
Gelip, göklerde buluşan
Ezanların vardı!

Mescit mü'min, minber mü'min...
Taşardı kubbelerden tekbir,
Dolardı kubbelere "âmin".

Ve mübarek geceler dualarımız;
Geri gelmeyen dualardı...
Geceler ki pırıl pırıl
Kandillerin yanardı.

Kapına gelenler ya Muhammed,
- uzaktan, yakından –
Mümin döndüler kapından...

Besmele, ekmeğimizin bereketiydi;
İki dünyada aziz ümmet,
Muhammed ümmetiydi...

Konsun – yine - pervazlara
Güvercinler,
"Hû hû"lara karışsın
Âminler,
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtihalar, Yâsinler...

Şimdi seni ananlar,
Anıyor ağlar gibi...
Ey yetimler yetimi,
Ey garipler garibi;
Düşkünlerin kanadıydın
Yoksulların sahibi.
Nerde kaldın ey resûl,
Nerde kaldın ey nebi! ..

Günler ne günlerdi, ya
Muhammed!
Çağlar ne çağlardı;
Daha dünyaya gelmeden
Müminlerin vardı...
Ve bir gün ki gaflet
Çöller kadardı,
Halime'nin kucağında,
Abdullah'ın yetimi,
Âmine'nin emaneti ağlardı.

Hatice'nin goncası
Âişe'nin gülüydün.
Ümmetin göz bebeği
Göklerin resûlüydün.
Elçi geldin, elçiler gönderdin;
Ruhunu Allah'a; elini ümmetine verdin,
Beşiğin, yurdun, yuvan
Mekke'de bunalırsan;
Medine'ye göçerdin.
Biz,
Bu dünyadan nereye
Göçelim ya Muhammed!
Yeryüzünde riya, inkâr, hıyanet
Altın devrini yaşıyor...
Diller, sayfalar, satırlar
"Ebû Leheb öldü" diyorlar;

Ebû Leheb ölmedi ya Muhammed!
Ebû Cehil, kıt'alar dolaşıyor...

Neler duydu şu dünyada
Mevlidine hayran kulaklarımız;
Ne adlar ezberledi ey Nebi!
Adına alışkın dudaklarımız.
Artık yolunu bilmiyor,
Artık yolunu unuttu
Ayaklarımız
Kâbene siyahlar
Yakışmamıştır ya Muhammed!
Bugünkü kadar!

Hased gururla savaşta;
Gurur; Kaf dağında derebeyi.

Onu da yaralarlar kanadından
Gelse bir şefkat meleği.
İyiliğin türbesine,
Türbedar oldu iyi.
Vicdanlar sakat
Çıkmadan ya Muhammed yarına!
İyilikler getir, güzellikler getir
Âdemoğullarına...

Şu gördüğün duvarlar ki
Kimi Taif'tir, kimi Hayber'dir...
Fethedemedik ya Muhammed
Senelerdir...

Ne doğruluk, ne doğru;
Ne iyilik, ne iyi;
Bahçende en güzel dal,
Unuttu yemiş vermeyi...
Günahın kursağında
Haramların peteği.
Bayram yaptı yabanlar
Semâve'yi boşaltıp;
Sâve'yi dolduranlar
Atını hendeklerden – bir atlayışta –
Aşırdı aşıranlar.
Ağlasın Yesrib!
Ağlasın Selmanlar...

Gözleri perdeleyen toprak,
Yüzlere serptiğin topraktı...
Yere dökülmeyecekti ey Nebi!
Yabanların gözünde kalacaktı!

Konsun – yine – pervazlara
Güvercinler,
"Hû hû"lara karışsın
Âminler,...
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtihalar, Yâsinler...

Ne oldu ey bulut,
Gölgelediğin başlar?
Hatırında mı ey yol,
Bir aziz yolcuyla
Aşarak dağlar, taşlar
Kafile kafile, kervan kervan
Şimale giden yoldaşlar...

Uçsuz bucaksız çöllerde
Yine izler gelenlerin;
Yollar gideceklerindir...

Şu tekbir getiren mağara,
Örümceklerin değil;
Peygamberlerindir, meleklerindir.

Örümcek ne havada
Ne suda, ne yerdeydi
Hakkı göremeyen
Gözlerdeydi

Şu kuytu cinlerin mi, perilerin yurdu mu,
Şu yuva ki bilinmez;
Kuşları hüdhüd müdür, güvercin mi
Kumru mu..
Kuşlarını bir sabah,
Medine'ye uçurdu mu..

Ey Ebva'da yatan ölü,
Bahçende açtı dünyanın
En güzel gülü;
Hatıran uyusun çöllerin,
Ilık kumlarıyla örtülü..

Dinleyene hâlâ
Çöller ses verir....
Yaleyl, susar,
Uğultular gelir...
Mersiye okur Uhud,
Kaside söyler Bedir;
Sen de bir hac günü
Başta Muhammed, yanında
Ebû Bekir,
Gidenlerin yüz bin olup dönüşünü,
Destan yap ey şehir!

Konsun – yine – pervazlara
Güvercinler,
"Hû hû"lara karışsın
Âminler,...
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtihalar, Yâsinler...

Vicdanlar sakat
Çıkmadan ya Muhammed yarına!
İyiliklerle gel, güzelliklerle gel
Âdemoğullarına...

Yüreklerden taşsın
Yine imanlar!
Itri, bestelesin tekbirini;
Evliya okusun Kur'anlar.
Ve Kur'an'ı göz nuruyla çoğaltsın
Kayışzâde Osmanlar...

Na'tını Galib yazsın, mevlidini
Süleymanlar.
Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle
Geri gelsin Sinanlar
Çarpılsın, hakikat niyetine
Cenaze namazı kıldıranlar!

Gel ey Muhammed!
Bahardır
Dudaklar ardında saklı
"Âmin"lerimiz vardır
Hacdan döner gibi gel
Miraçtan iner gibi gel
Bekliyoruz yıllardır!
Bulutlar kanat, rüzgâr kanat;
Hızır kanat, Cibril kanat,
Nisan kanat, bahar kanat;
Ayetlerini ezber bilen,
Yapraklar kanat...

Açılsın göklerin kapıları
Açılsın perdeler, kat kat
Çöllere dökülsün yıldızlar,
Dizilsin yollarına
Yetimler, günahsızlar
Çöl gecelerinden yanık
Türküler yapan kızlar
Sancağını saçlarıyla dokusun;
Bilâl-i Habeşî sustuysa;
Ezanlarını Davud okusun!

Konsun – yine - pervazlara
Güvercinler,
"Hû hû"lara karışsın
Âminler,..
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtihalar, Yâsinler...

Arif Nihat Asya

ÇOCUKLARIN DA PEYGAMBERİ

Sana her an selâm vermek ne güzel
Her an selâmını almak güzelden de güzel

Arkadaş olduğun çocukların anılarıyız biz
Sanki yanında yürüyen küçük Zeynep'iz Ali'yiz

Seni andıkça aynı denizden çıkan inciyiz
Yakınlıkta eşitsin bize kardeşliğin sevinciyiz

Dünyanın doğacak bütün bebeklerine
Renk renk gül bırakır melekler Sen'in yerine

Daha okuma bilmeden nasıl adını okuruz gülde
Şefkatin birinci mevsim bahar gibi açar çölde

Son çocuğa kadar sürecek bir yolculuktur bu
Çağrın insanlığı diriltecek esenlik mektubu

Seni büyüyünce de rüyamda görecek miyim?
Koşarak cennette yanına gelecek miyim?

Sana her an selâm vermek ne güzel
Her an selâmını almak güzelden de güzel

Mustafa Ruhi Şirin

ÇOCUK NA'T

Sesini duyduğum günün büyük müziğinde
Ayağa kalkıyorum ve yürüyorum sana doğru
Dünyanın yaptığından başka şey yapmıyorum
Kalbim sen içinde
Ayak izlerine bakıp ilerliyorum
Yoldan çıktığım oluyor bazen uyuyorum affet
Uyanınca yeniden başlıyorsun nasıl sonsuz ve açık
Gök gibi zaman gibi sen
Akıp giden bir ırmak gibi iyilikten
Tarih gürültüyle ilerliyor
Büyük unutuşu insanın
Karanlık aydınlığı işaretlerken
Çocukların dalgınlaşıp büyüdüğü zamanlarda

Ben yalnız seni hatırlıyorum
Nasılsa kuşların su içmesi
Nasılsa ormanda özgür bir ağaç
Bir ot kuzunun ağzında nasılsa
Öyle hatırlıyorum öyle
Cebrail ve Hira ve hicret
Yeryüzünde bıraktığın ayak izleri
İkiye bölünen ay ve konuşan o yaşlı kütük
Kimse eli boş dönmedi senin kapından
Her şeyini yoksullara bir gül gibi dağıtan
Sendin unutamam
Her yer su her yer sis olsa da
Sesinin yankısı var benim uzaylarımda
O diliyor ve her şey tek bir 'an'a dönüşüyor
Her şey sana dönüşüyor o 'levlâke*!*' deminde
Bir çiçek bir çiçeğe kim bilir ne söylüyor
Çöldeysem
Kumlar kadar
Denizdeysem balıklar kadar
Ve gökteysem yıldızlar kadar
Sevsem de seni
Tutmak istiyorum cennette ve sonsuz öpmek
Ellerini
Efendim desem bir gül açıyor hemen
Dünyanın bütün içlerinde
Bir yetim gülüyor birden
Acıyı arkada bırakıp
Uçarak senin sonsuz göklerinde
Bir yaşlı kadın bir küçük kedi bir minik serçe

Hafif mavi seslerle
Kudüs'te, Mekke'de, Medine'de
Anneler anneler anneler
Sana bakarak geçiyorlar dünyadan
Sevinçten çiçeklerle
İstanbul'da bir minareden adın yükselirken
Senin bakışın Ali'nin bilge kılıcı
Ömer, Ebubekir, Osman yeryüzünün ışık sütunları
Her şey yerini buluyor
Fâtıma sana son defa bakarken
Atlar çılgınca nereye
Hayatın dağınık sayfaları
Bin dört yüz yıldır okuyorum okuyorum da
bitmiyor
Bitmiyor yokluğun o büyük sızısı
Gülün kokusu bir yol çiziyor seni düşünürken
Bir kuşun içinde zaman büyüyor da büyüyor
Hırkanın içi ay dolu
Merhametten dokumuşsun ne dokumuşsan
O'ndan geleni okumuşsun ve açıp ellerini iki
dünyada
Bizi dilemişsin
Korkusuzsak bu yüzden
Umutluysak sebebi bu
Efendim
Canım Sevgilim
Küçük bir çocuğum ben
Buluşalım ne olur

Bir ağaç altında bir gök altında
Hani senin o güzel sancağın var ya işte onun altında
Ben duamı ettim Allah'ım
Zor değil sana biliyorum
Bana böyle öğrettiler zor değil
Her şey senden gelir sana gider
Su da öyle zaman da öyle toprak da
Sen dilersen olur hemen rüzgâra bir şey söyle
Onunla buluşmanın büyük saati
Geçmesin geçmesin geçmesin ne olur
O büyük günün o büyük mahşerinde
Efendim Efendim Efendim
Geldim buldum sevdim
Bunlar ellerim
Tutarsan düşmeyeceğim
Tutmazsan bilemem bilmek de istemem
Ben çöldeki
En küçük kum tanesiyim
Varsın ve buluşacağız o sonsuz bahçede
Bu yüzden dönüyor başım
Bu yüzden dönüyor dünya
Bu yüzden iyiyim

Mevlâna İdris

Mûsıkîde Hz. Peygamber

Peygamber Efendimiz güzel sesi severdi. Onun ses güzelliğine ilgi duyduğu, özellikle Kur'an ve ezan okurken seslerin daha güzel kullanılması konusunda ashabını teşvik ettiği bilinmektedir.

Güzel sesli Bilâl-i Habeşî hayatı boyunca peygamberimizin müezzini olarak hizmet etmiş ve peygamberimiz zaman zaman ona, "Haydi Bilâl, namaz için ezan oku da bizi ferahlat" demiştir. Hz. Peygamberin vefatından sonra Müslümanlar ona olan hasretlerini, sevgilerini şiir ve düzyazı biçiminde eserlerle ifade etmeye çalışmışlardır. Bu eserler güzel sesle ve çeşitli makamlarla, formlarla, bestelerle okunarak, Allah

ve Peygamber sevgisi bu yolla da ifade edilmiştir.

Musiki alanında özellikle Osmanlılar döneminde Peygamber Efendimize sevgi ve saygıyı ifade eden çok sayıda dinî musiki formu ortaya çıkmıştır. Bir kısmı günümüze kadar devam eden bazı form ve eserler şunlardır:

1. Salâ (salât, salavât): Peygamber Efendimize Allah'tan rahmet dilemek, onu ve aile fertlerini hürmetle anmak, şefaatini talep etmek maksadıyla yazılmış dua cümleleriyle sevgi ve övgü ifade eden sözlerin besteli veya serbest şekilde okunduğu dinî musiki formudur. Salâların sabah salâsı, cenaze salâsı, cuma ve bayram salâsı gibi çeşitleri vardır.

Mesela kısa bir salâ şöyledir:

> "Es-salâtü vesselâmü aleyke yâ Resûlallâh
> Es-salâtü vesselâmü aleyke yâ Habîballâh
> Es-salâtü vesselâmü aleyke yâ Seyyide'l-evvelîne ve'l-âhirîn"
> Anlamı şöyledir: Salât ve selâm sana olsun ey Allah'ın Resûlü (Elçisi)
> Salât ve selâm sana olsun ey Allah'ın Habîbi (Sevgili Peygamberi)
>
> Salât ve selâm sana olsun ey öncekilerin ve sonrakilerin Efendisi

2. Na't: Peygamberimizi methetmek, ondan şefaat dilemek, onun güzel vasıflarını anmak ve anlatmak amacıyla kaleme alınmış eserlerin okunduğu formun adıdır.

3. Mevlid: Hz. Peygamberin doğumu, hayatının çeşitli safhaları, mucizeleri ve vefatını konu alan şiirlerdir. Yukarıda belirtildiği gibi Türk dinî musikisinde en tanınmış mevlid Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât adını taşıyan eseridir. Mevlidin, başta mevlid kandiliyle diğer kandiller olmak üzere din büyüklerini anma, ölüm, doğum, hac ibadetini yerine getirme, evlenme vb. olaylar vesilesiyle camilerde veya başka bir mekânda düzenlenen dinî toplantılarda okunması gelenekselleşmiş ve yaygınlaşmıştır.

4. Mi'râciyye: Peygamberimizin mi'racını anlatan şiirlerdir.

5. İlâhi: Dinî-tasavvufî içerikli, Allah ve Peygamber sevgisini dile getiren şiirlerin Türk musikisi makam ve usulleriyle bestelenmiş şeklidir.

6. Kaside: Allah ve peygamberimiz hakkındaki övgülerden, din büyüklerinden, onlara gösterilmesi gereken saygıdan ve tasavvufî meselelerden bahseden şiirlerin bir kişi tarafından bir makam veya makamlar çerçevesinde okunan şeklidir. Bütün bu dinî musiki formları tarihsel süreç içerisinde geniş İslam coğrafyasında kimi bölgesel farklılıklarla hayat bulmuş ve güzel sesli usta yorumcular tarafından seslendirilmiştir. Bugün de güzel sesli hafız, müezzin, mevlidhan ve diğer yorumcuların okuduğu dinî içerikli bestelenmiş ve serbest eserler geniş kalabalıklar tarafından sevilerek dinlenmektedir.

Hat Sanatımızda Hz. Peygamber

Güzel yazı sanatı olan 'Hat' alanında yüzlerce yıllık hat geleneği içerisinde Peygamber Efendimizle ilgili çok sayıda güzel eser verilmiştir.

Peygamber Efendimiz, insan yaratılışında mevcut olan güzellik duygusunu İslam terbiyesiyle her alanda yükseltmiştir. Arap yazı geleneği de peygamberimizin güzelliğe verdiği değerden etkilenmiş ve sanat seviyesine doğru yükselmeye başlamıştır.

Hat sanatıyla uğraşan ve hattat dediğimiz büyük hat üstatları yazıya aktardıkları dinî heyecanlarını sanat disiplini ile birleştirmişler ve muhteşem eserler vermişlerdir. Hattatlar, peygamberimizin adı,

şahsiyeti ve hadisleri etrafında birbirinden güzel kitap, levha ve kitabeler yazarak, hat sanatının zirve eserlerini peygamber sevgisi ile oluşturmuşlardır.

Bugün de hat alanında peygamberimizle ilgili uluslararası hat yarışmaları açılmakta ve bu yarışmalara yüzlerce hattat katılarak, klasik ve modern hat tekniklerinin güzel eserlerini peygamber sevgisi etrafında ortaya koymaktadır. İslam medeniyetinin estetik değerlere verdiği önemin göstergelerinden biri Peygamber Efendimizin, "Allah güzeldir, güzeli sever" (Müslim, "Îman", 147) hadisidir. Bütün işlerinde ince bir zevke ve estetik anlayışa sahip olan Peygamber Efendimiz kendisine vahyedilen Kur'an ayetlerini yazıya geçiren kâtiplerinden, yazıyı okunaklı ve güzel yazmalarını istemiş, bu arada besmelenin göze hoş gelecek biçimde yazılmasını tavsiye etmiştir. Bu da, yazının sanat seviyesine yükselmesini teşvik eden bir tutum olarak benimsenmiştir.

Mescid-i Nebevî'nin Suffe denilen bölümünde ashabına bizzat ders veren peygamberimiz, Kur'an'ı ve okuma yazmayı öğreten kişiler görevlendirmiştir. Onun güzel yazıyı teşvik eden söz ve faaliyetleri yanında okuduğu ahenkli Kur'an ayetleri, musikiye ve şiire karşı hassas olan devrin insanlarının ruhlarındaki sanat duygusunu uyandırmış ve canlandırmıştır.

Bu eserlere bakıp okuyanların gözlerinin ve gönüllerinin zevk alacağı bu elyazması kitap ve levhaların çoğu bugün kütüphane, müze ve koleksiyonerlerde bulunmaktadır. Hiç kuşku yok ki göz nuru dökülerek yazılan bütün bu eserlerin temelinde Peygamber Efendimize duyulan büyük sevgi ve onun bildirdiği ilkelere duyulan derin inanç vardır. Osmanlı hat sanatının

kurucusu kabul edilen Şeyh Hamdullah'ın (ö. 1520) Peygamber Efendimizin hadislerini yazdığı eserler, Osmanlı hattatlarına örnek olmuş klasik çalışmalardır.

Zaman içerisinde Peygamber Efendimizin adları, şahsiyeti ve sözleri güzel hatlarla mimari eserlerin iç ve dış mekânlarında kullanılarak, mimarî estetiği tamamlayan bir unsura dönüşmüştür. Bugün tarihî değer taşıyan çok sayıda, cami, çeşme, kervansaray, han, hamam gibi eserlerin üzerinde bu yazıları görmek mümkündür.

Türk - İslam mimarisi Orta Asya'da başlayarak İran ve Anadolu coğrafyasında geniş bir alana yayılmıştır. Bu mimarinin iç ve dış mekân mozaik çini süslemelerinde, ahşap ve taş işlerinde çok zengin hat örnekleri görülür. Allah, Muhammed ve dört halifenin isimleri başta olmak üzere, çeşitli sure ve ayetler de hat sanatının bütün incelikleri kullanılarak taşa, çiniye ve ahşaba işlenerek, yazıyla mimari bütünleşmiştir. Bazı büyük camilerde mekânla göz arasındaki mesafe dikkate alınarak özel büyüklükte çalışmalar yapılmıştır. Mesela İstanbul'da Ayasofya Camii'nin iç mekânında kubbeye geçişte 7,5 m. çapında ve 35 cm. kalem kalınlığında Kazasker Mustafa İzzet Efendi hattıyla yazılmış Allah, Muhammed ve Hulefâ-yi Râşidîn levhaları hat sanatında yazılmış en iri yazıdır. Cami, türbe, mescid gibi mimari eserlerin içine veya ev ve iş yerlerine asılmak için yazılmış çok sayıda hadis ve Hz. Peygambere övgü ifade eden ayetler hat sanatında çok geniş bir yer tutar. En çok rastlanan yazı örnekleri, başta kelime-i tevhid ve kelime-i şehadet olmak üzere şunlardır:

"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn" (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.) (Enbiyâ Suresi, 21/107)

Peygamber Efendimiz, insan yaratılışında mevcut olan güzellik duygusunu İslam terbiyesiyle her alanda yükseltmiştir.

“Mâ kâne Muhammedün ebâ ehadin min ricâliküm velâkin resûlallâhi ve hâteme’n-nebiyyîn” (Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur.) (Ahzâb Suresi, 33/40)

“Yâ eyyühe’n-nebiyyü innâ erselnâke şâhiden ve mübeşşiran ve nezîra” (Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.) (Ahzâb Suresi, 33/45)

“Ve kefâ billâhi şehîden Muhammedün resûlullah” (Şâhit olarak Allah yeter; Muhammed Allah’ın elçisidir.) (Fetih Suresi, 48/28-29)

“Ve mübeşşiran bi-resûlin ye’tî min ba‘di’smuhû Ahmed” (Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları!) Ben size benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak [geldim, demişti].) (Saf Suresi, 61/6)

Tarihî değer taşıyan çok sayıda, cami, çeşme, kervansaray, han, hamam gibi eserlerin üzerinde hat sanatını görmek mümkündür.

“Ve inneke le‘alâ hulukın azîm” (Şüphesiz sen yüce bir ahlâk üzeresin.) (Kalem Suresi, 68/4) Bu ayetler hat üstatlarının en çok yazdıkları örneklerdendir.

Hadisler de hat sanatında en çok yazılan eserlerdendir. Cami, türbe, kütüphane, müze ve özel koleksiyonlarda kompozisyon ve hat sanatı bakımından değerli levhalarda en çok görülen hadisler ise şunlardır:

“İnnellahe cemîlün yühıbbü’l-cemâl” (Allah güzeldir, güzeli sever.)

“Kuli’l-hayra ve illâ fe’sküt” (Ya hayır söyle ya da sus.)

“el-Kanâatü kenzün lâ yüfnâ” (Kanaat bitmez bir hazinedir.)

“Re’sü’l-hikmeti mehâfetullah” (Hikmetin başı Allah korkusudur.)

“er-Rızku alellah” (Rızık Allah’tandır.)

“Men sabere zafere” (Sabreden muvaffak olur.)

“el-Cennetü tahte akdâmi’l-ümmehât” (Cennet annelerin ayakları altındadır.)

“Rütbetü’l-ilmi a‘le’r-ruteb” (İlim mertebesi rütbelerin en yücesidir.)

“el-Kâsibü habîbullah” (Emeğiyle kazanan Allah’ın sevgili kuludur.)

“Seyyidü’l-kavmi hâdimühüm” (Topluma hizmet eden onun efendisidir.)

“Hayrü’n-nâs men yenfeu’n-nâs” (İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.)

“Küllüküm râin ve küllüküm mes’ûlün an raiyyetih” (Hepiniz çobansınız ve her biriniz emri altındakilerinden sorumludur.)

“Niyyetü’l-mü’mini hayrün min amelih” (Mü’minin niyeti amelinden hayırlıdır.)

“Utlubü’l-ilme mine’l-mehdi ile’l-lahd” (Beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz.)

“el-Hayâü mine’l-îmân” (Hayâ imandandır.)

“Men tevâzaa rafe‘ahullah” (Kim alçakgönüllü olursa Allah onu yüceltir.)

“İnne’l-İslame nazîfün fetenezzafû feinnehû lâ yedhulü’l-cennete illâ nazîfün” (İslam temizlik dinidir; temiz olunuz. Çünkü cennete ancak temiz olanlar girebilir.)

“en-Nezâfetü mine’l-îmân” (Temizlik imandandır.)

“Kefâ bi’l-mevti vâ‘izan yâ Ömer” (Öğüt almak isteyene ölüm yeter ey Ömer!)

“Yessirû ve lâ tü‘assirû beşşirû velâ tüneffirû” (Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.)

“İnneme’l-a‘mâlü bi’n-niyyât” (Amellerin değeri niyetlere göredir.)

“el-Bahîlü lâ yedhulü’l-cennete” (Cimri olan cennete giremez.)

“es-Salâtü imâdü’d-dîn” (Namaz dinin direğidir.)

“Şefâatî li-ehli’l-kebâiri min ümmetî” (Benim şefaatim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.)

“Meni’stevâ yevmâhû fe-hüve mağbûn” (İki günü eşit olan ziyandadır.)

“Eddebenî rabbî fe-ahsene te’dîbî” (Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel kıldı.)

Son yıllarda ülkemizde yeniden bir canlanma gösteren klasik sanatlar ve özellikle hat sanatındaki gelişmeler, bu alanda yeni ve özgün eserleri de beraberinde getirmiştir. Hat alanında dünya çapında sanatçılarımız bugün de mevcuttur ve çalışmaları bugün de büyük emek ve özveri ile devam etmektedir.

Müslüman sanatçılar, tarihsel süreç içerisinde şimdiye kadar olduğu gibi bugün de kendi ilgilendikleri sanat alanı içerisinde Peygamber Efendimize duydukları derin sevgiyi eserlerinde işlemeyi sürdürmektedir. Sevgili Peygamberimizin bu dünyaya getirdiği diriltici havanın çağrışımları ve onun varlığına duyulan sevgi ve saygı; bundan sonra da edebiyat, müzik, mimarî, hat, sinema gibi alanlar başta olmak üzere her türlü kültür-sanat çalışmalarının temel bakış açılarından biri olarak varlığını sürdürecektir. ona duyulan sevgi sonsuzdur ve bu sevgi her çağda yenilenip büyümektedir.Yüce Allah, hepimizi onu sevenlerden ve kendi sevdiklerinden eylesin.

BİZ ONU ÇOK SEVDİK ÇÜNKÜ O BİZDEN BİRİYDİ

O...

Kızı Fatıma'ya şefkatli bir baba,

Enes'in başını okşayan bir yoldaş;

Kuşu ölen çocuğa başsağlığına giden bir arkadaş;

Yahudi komşusunu hasta yatağında ziyaret eden bir komşu,

"Beni seviyor musun?" diyen eşine, "ilk günkü gibi" diyen bir eş;

Ağlayan torununu kucaklamak için cuma hutbesinden inen bir dede;

Kervan ticaretine katılan bir tüccar;

Bedir'i de Uhud'u da yaşayan bir kumandan;

Medine pazarında ıslak buğday satan tüccara, "Bizi aldatan bizden değildir." diyen bir müşteriydi...

O semavi bir hayat değil, yeryüzü hayatı yaşadı. Baba oldu, dede oldu, komşu oldu. Savaştı, barıştı, şakalaştı.

Mekke müşrikleri arasındaki lakabı Muhammedü'l - Emin'di. Mekke eşrafı Kâbe'yi tamir ediyordu. Hacerü'l-Esved'i tekrar yerine kimin koyacağı konusunda ihtilafa düşmüşlerdi. Sonra dediler ki: "Beni Şeybe kapısından ilk geleni hakem

tayin edelim." O gelen iki cihan serveriydi. "Muhammedü'l-Emin geldi" dediler. Hem emin hem zeki idi. İhtilafı hemen çözdü. Bir örtü istedi, Hacerü'l-Esved'i örtünün üzerine koydurttu ve her kabilenin temsilcisinin örtünün bir ucundan tutmasını istedi.

Cahiliye Mekkesinde haksızlıklara, zulümlere karşı koymak üzere kurulan Hılful-Fudûl'ün (Erdemliler Birliği) bir üyesiydi. 20'li yaşlardaydı...

Ebu Cehil elinde bir üzüm salkımıyla karşısına dikildi. "Söyle ya Muhammed, bu benim nasibim mi değil mi!" dedi. Kötü niyeti hissetti. Nasibin dese yere atıp ayağıyla üzümü çiğneyecek, nasibin değil dese yiyecekti. "Yersen nasibindir, yemezsen nasibin değildir, ey Ebu Cehil!" dedi.

İlk vahiy geldiğinde şaşkınlık içindeydi. Doğruca Hz. Hatice'ye koştu. Hz. Hatice şu sözlerle teskin etti: "Allah seni hiçbir zaman yalnız bırakmayacaktır. Çünkü sen doğrusun, emanete riayet edersin, akrabanı gözetirsin, merhametlisin ve güzel ahlaklısın." Ne kadar güzel bir övgüydü bu. Bir insanı en iyi eşi tanıyabilirdi ve o eş ne kadar da güzel anlatmıştı onu.

O Eşrefü'l-Enbiya idi. İnsanların en yücesiydi. Hayatını hem bir nebi hem bir insan olarak yaşadı. Onun da hataları vardı, ama o hatalar ilahî ikaza muhataptı. Bir gün Mekke eşrafıyla buluşmuştu. Onların Müslüman olma ihtimalini çok önemsiyordu. Çünkü Mekke eşrafından birilerinin İslamiyet'i seçmesi onun ferahlamasına neden olacak, davasını kolaylaştıracaktı. Bu arada fakir ve âmâ bir sahabe olan Abdullah ibn Ümmü Mektum çıkagelmişti. Mekke eşrafıyla uğraştığı bir anda onun gelmesinden pek hoşlanmamış

ve yüzünü ekşitmişti. Bunun üzerine Abese suresi nazil olmuştu. Surenin adını aldığı Abese kelimesi "yüzünü ekşitme" anlamına geliyordu. "Kendisine âmâ geldi diye peygamber yüzünü ekşitti" diye başlıyordu sure. Devamında da âmânın Mekke eşrafından daha kıymetli olabileceğine işaret ediyordu. Hatasını anlamıştı. Artık Abdullah ibn Ümmü Mektum'u her gördüğünde ona iltifat edip ikramda bulunuyor ve "Ey kendisinden dolayı rabbimin beni azarladığı zat, merhaba" diyerek yanına çağırıyordu.

Tebliğ vazifesine Kureyşlileri Safa tepesinin eteklerinde toplayarak başladı. "Ey Kureyş! Şu dağların arkasında size karşı hazırlanan bir ordu var desem bana inanır mısınız?" diye sordu. "Evet" dediler ve eklediler: "Evet, çünkü senden hiçbir yalan söz işitmedik!"

Taif'e gitmişti tebliğ için. Orada kendisini taşladılar. Ama o rahmetle karşılık verdi. "Onlar bilmiyorlar, sen onları hidayete erdir, Ya Rab!" diye dua etti. Hep Rabbinin rızasını aradı. Taif'ten sonra: "...Ey merhametlilerin en merhametlisi Allah'ım. Sen bana karşı öfkeli değilsen, çektiğim sıkıntı ve zorluklar benim için hiç önemli değil!" diye dua etmişti.

"Onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, öfkelenerek yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu yanında mı tutsun yoksa toprağa mı gömsün? Yazıklar olsun. İzledikleri yol ne kadar da kötüdür." (Nahl, 58-59) ayeti onun toplumuna inmişti. Ama onun en sevgilisi kızı Fatıma idi.

Hutbe irat ederken torunları mescide geldiler. İçeri girerken birisi düştü ve ağlamaya başladı. Efendimiz hutbeye ara

verip torununu kucakladı ve sahabeye dönerek "Kıyamadım yavrucağa" buyurdu.

Hz. Aişe validemiz bir gün "Beni seviyor musun Ya Rasulallah!" diye sordu. Efendimiz, "Kördüğüm gibi ya Aişe" buyurdu. Aişe validemiz arada bir yoklardı Efendimizi "Kördüğüm nasıl gidiyor Ya Rasulallah?" diye. Efendimiz de "İlk günkü gibi ya Aişe, ilk günkü gibi." cevabını verirdi.

Veda Hutbesi'nde, "Kadınlar Allah'ın size emanetidir." buyurdu ve devam etti: "Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönüp de birbirinizin boynunu vurmayın... Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap'a üstünlüğü yoktur... Faizin her çeşidi kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım faiz amcam Abbas'ın faizidir... Kan davaları tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası amcazadem Rebia'nın kan davasıdır..."

Özüyle sözü birdi. İslam'ın nasıl yaşanılacağını 23 yıllık nübüvvet hayatıyla sahabeye öğretti, Kur'an-ı Kerim'i somutlaştırdı. Yaşayan Kur'an oldu... "Yarın beni sizden soracaklar, ne diyeceksiniz?" diye sordu. Sahabe-i kiram hep birden şöyle dediler: "Allah'ın elçiliğini ifa ettiniz, vazifenizi hakkıyla yerine getirdiniz, bize vasiyet ve nasihatte bulundunuz, diye şahadet ederiz!" Bunun üzerine şehadet parmağını kaldırdı ve "Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!" buyurdu.

Rabbin şehadetiyle, rızasıyla hitam bulan bir hayat... Rasulullah'ın, Habibullah'ın hayatı. Vahye muhatap olan en sevgili kulun hayatı... "İslam peygamberi"nin hayatı...

Bilmeye, hissetmeye, tatbik etmeye en fazla muhtaç olduğumuz hayat... Âlemlere rahmet olan bir hayat, tüm insanlığa model olan bir hayat...

Toplumumuzun peygamber sevgisi her türlü kıyasın ötesinde eşsiz bir aşktır. Bizim bir sütçümüz var. Hafta sonları bize süt getirir. İsmi de Muhammet. Yine bir hafta sonu geldi. Kapıyı açtım, sütü aldım. "Muhammet Abi" dedim, "haftaya süt getirmeyin, biz umreye gideceğiz." Bir anda gözlerinden yaşlar süzüldü ve yutkunarak, "Efendimize selam götürün." dedi. Necip Fazıl rahmetlinin Büyükdoğu'da yayınladığı bir yangın resmi vardı. Görüntü o ki, saatler süren bir yangın ve itfaiye erleri biteviye çalışıyorlar. Bir itfaiye eri de bir kenarda namaz kılıyor. Belli ki vakit daralmış. Necip Fazıl bu resmin altına şöyle yazmıştı: "Objektif icat edildiğinden bu yana yakaladığı en müthiş görüntü..." Muhammet abinin gözünden akıttığı damlalar da gözyaşının akmaya başladığı günden bu yana akan en değerli damlalardı sanki...

Biz onu çok sevdik. Onu çok sevenler, naatlar, beyitler, dizeler yazdılar hakkında... Ama şu anonim beyte kulak verin ne olur:

"Basmasa mübarek kademin ruy-i zemine

Pak itmez idi kimseyi hâk ile teyemmüm."

"Ey Rasül, senin o mübarek ayağın yeryüzü toprağına değmeseydi,

Hiç o toprakla yapılan teyemmüm abdest yerine geçer miydi?"

(Ali Köse, "Biz O'nu Çok Sevdik Çünkü O Bizden Biriydi", Diyanet Aylık Dergi, Aralık 2015, s. 55-57'den alınmıştır.)

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN BİR DUA

"Allah'ım! Bütün işlerimizin sonucunu güzel eyle. Bizi dünyada rezil olmaktan ve ahiret azabından koru."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 181)

KUR'AN DİLİYLE PEYGAMBERİMİZ

"And olsun ki, Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."

(Ahzâb Suresi, 33/21)

KAYNAKÇA

- Ahmed b.Hanbel, Müsned, I-V, İstanbul 1981.
- Algül, Hüseyin, Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed, Ankara 1994.
- -------------------, İslam Tarihi, I-II, İstanbul 1986.
- -------------------, Peygamberimizin Şemâili Ahlâk ve Âdâbı (s. a. s.), İstanbul 2008.
- Apak, Adem, Anahatlarıyla İslam Tarihi I: Hz. Muhammed (s. a. v.) Dönemi, İstanbul 2006.
- Avcı, Casim (Editör), İlk Dönem İslam Tarihi, Eskişehir 2014.
- -------------------, Son Peygamber Hz. Muhammed: Hayatı, Şahsiyeti, İslam Dini ve Kültüründeki Yeri, İstanbul 2007.
- -------------------, "Hz. Muhammed'in (s. a. s.) Hayatı (Siyer)", http://www.sonpeygamber.info/kategori/siyer/hz-muhammed-savin-hayati-siyer (15.05.2015)
- -------------------, "Kureyş", TDV İslam Ansiklopedisi, XXVI, 442-444.
- -------------------, Muhammedü'l-Emin: Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı, İstanbul 2008.
- Ay, Mehmet Emin "Hz. Peygamber ve Çocuklar" http://www.sonpeygamber.info/hz-peygamber-ve-cocuklar (15.05.2015)
- Belâzürî, Ensâbü'l-eşrâf (nşr. Muhammed Hamidullah), I, Kahire 1959.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, el-Câmîus-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1981.
- Cevâd Ali, el-Mufassal fî târîhı'l-'Arab kable'l-İslam, I-X, Beyrut 1968-1978.

- Çağrıcı, Mustafa, "Muhammed -Örnek Oluşu-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 444-446.
- Çelikkol, Yaşar, İslam Öncesi Mekke, Ankara 2003.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, es-Sünen, I-V, İstanbul 1981.
- Ezrakî, Ebü'l-Velîd, Ahbâru Mekke ve mâ câe fîhâ mine'l-âsâr (nşr. Rüşdî Sâlih Melhas), I-II, Beyrut 1399/1979.
- Fayda, Mustafa, "Muhammed -Hayatı-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 408-423.
- -------------------, Allah'ın Kılıcı Halid bin Velid, İstanbul 1992.
- -------------------, İslamiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı, Ankara 1982.
- Halebî, Ali b. Burhâneddîn, İnsânü'l-'uyûn: es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn, I, Beyrut, ts. (Dâru'l-Me'ârif).
- Hamîdullah, Muhammed, İslam Peygamberi (trc. Salih Tuğ), I-II, İstanbul 1424/2003.
- Hz. Peygamber ve Aile Hayatı (Hazırlayan: İsmail Lütfi Çakan-İsmail Kurt), İstanbul ts. (İSAV, İlmî Neşriyat).
- İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (nşr. Mustafa es-Sekâ v. Dğr.), I-II, 1375/1955.
- İbn Kesîr, es-Sîretü'n-Nebeviyye (nşr. Mustafa Abdülvâhid), I-IV, Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî).
- İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ (nşr. İhsan Abbas), I-IX, Beyrut 1388/1968.
- Kamacı, Fâtımatü'z-Zehra, Hz. Peygamber'in Günlük Hayatı I (Mescid-i Nebevî), İstanbul 2013.

- Kandemir, M. Yaşar, "Muhammed -Şahsiyeti-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 423-428.
- -------------------, Gençler İçin Peygamberimizin Hayatı, İstanbul 2015.
- -------------------, Peygamberimizden 101 Hatıra, İstanbul 2008.
- -------------------, Sevgi Peygamberi, Beni Seven Peygamberim, İstanbul 2008.
- Köksal, M. Âsım, İslam Tarihi: Hz. Muhammed (s.a.s.) ve İslamiyet, I-XVIII, İstanbul 1987.
- Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr (Yazanlar: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş), I-V, Ankara 2003.
- Küçükaşcı, Mustafa S., Cahiliye'den Emevîlerin Sonuna Kadar Haremeyn, İstanbul 2003.
- Küçükaşçı, Mustafa S.- Nebi Bozkurt, "Mekke -Tarih-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXVIII, 555-563.
- Lings, Martin, Hz. Muhammed'in Hayatı (trc. Nazife Şişman), İstanbul 1998.
- Mahmudov, Elşad, Sebep ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları, İstanbul 2010; Mâlik b. Enes, el-Muvatta, I-II, İstanbul 1981.
- Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf el-Haddâdî, Feyzu'l-Kadîr fî Şerhi'l-Câmi'i's-Sa îr, I-VI, Kahire 1356/1937.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, el-Câmi`us-Sahîh, I-V, İstanbul 1981.
- Özcan, Nuri, "Muhammed -Türk Mûsikisi-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 465-466.

- Özel, Ahmet, "Muhammed –Siyasi ve Askeri Kişiliği-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 431-439.
- Sarıçam, İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara 2003.
- Serin, Muhittin, "Muhammed -Türk Hat Sanatı-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 461-465.
- Süleyman Çelebi, Musahhah Mevlid-i Şerif, İstanbul 1324.
- Taberî, Târîhu'r-rusül ve'l-mülûk (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim), II-III, Kahire 1970.
- Tirmîzî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, es-Sünen, I-V, İstanbul 1981.
- Topaloğlu, Bekir, "Muhammed -Kur'ân ve Sünnete Göre Hz. Muhammed-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 439-441.
- Uzun, Mustafa, "Muhammed -Türk Edebiyatı-", TDV İslam Ansiklopedisi, XXX, 457-459.
- Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî (nşr. M. Jones), I-III, Beyrut 1404/1984.
- Yardım, Ali, Peygamberimizin Şemâili, İstanbul 1997.
- Yeniçeri, Celal, Hz. Muhammed ve Yaşadığı Hayat: Peygamber, Devlet Başkanı, Aile Reisi, İstanbul 2000.
- Yiğit, İsmail-Raşit Küçük, Siyer-i Nebi Hazreti Muhammed (S. A. V.), İstanbul 2006.
- Yiğit, Yaşar, En Güzel Örnekten Rahmet Damlaları, Ankara 2010.
- Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, Çeviri: Reşid Rahmeti Arat, Ankara 1998.